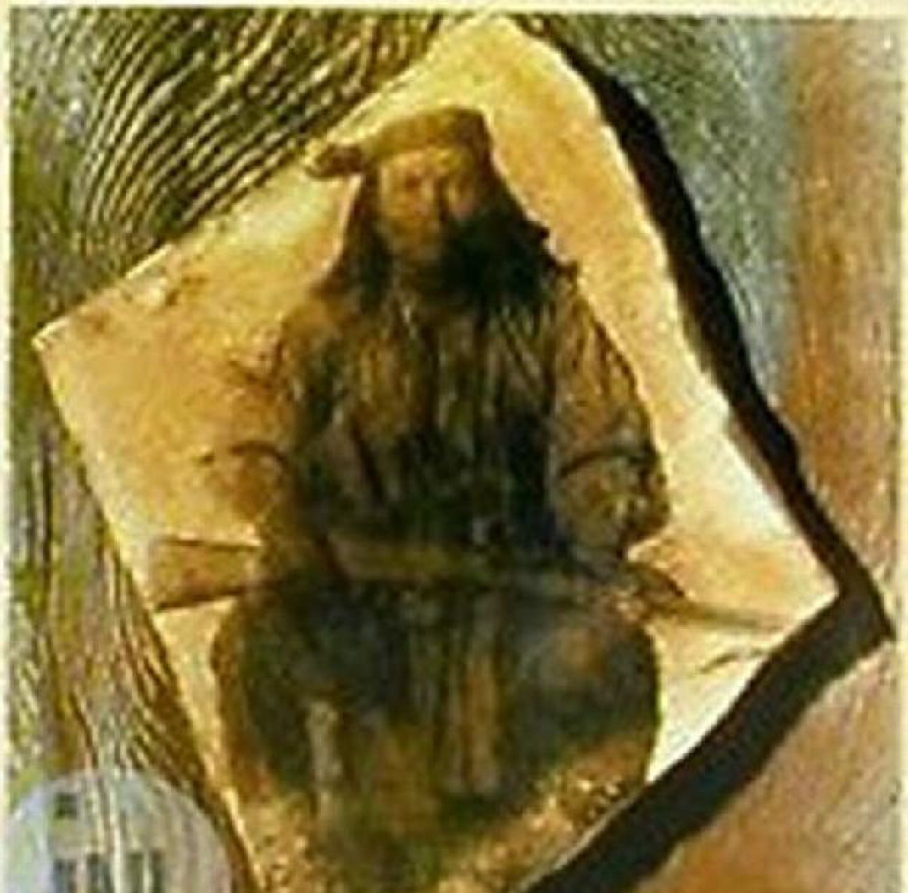
Forrest Carter

DAĞLARDAN SORUN BENİ

Son Apaçi Savaşçısı Geronimo'nun Romanı

say

Forrest Carter - Dağlardan Sorun Beni

SAN CARLOS REZERVASYONU: APAÇĐ TOPLAMA KAMPI

Güneş, çalıyı, yanında oturan Apaçi'nin üzerinden türlü renklerle donattı. Çalıda yaprak yoktu. Apaçi Naiche bunu bilerek kendi kendine gülümsedi. Gizlenmesine gerek yoktu. Onu öldürmeye karar verdiklerinde, öldürürlerdi. Bu şekilde oturmak Apaçi alışkanlığıydı.

Kum böcekleri Naiche'nin ellerini ve yüzünü ısırarak tatarcık bulutları arasından fırladılar. Naiche böcekleri kovmadı. Güneybatıdaki bir ufuk noktasını gözlüyor, gözleriyle bu noktayı, yaklaşan karanlık bir atlı grubunun altına yerleştiriyordu. Bu şekilde atlıların hızını tahmin edebilirdi. Atlılar yavaş hareket ediyorlardı. Naiche arkasına bakarak kuzeye doğru dağımk duran kulübeleri inceledi.

Kulübeler düzensiz çizgiler halinde bir çayın kıraç kıyılarındaydılar. Aralarındaki yapraksız bodur kavak ağaçlan güneşle yanar, rüzgârla savrulurdu.

Doğa tarafından seller için yapılmış olan çayın kıyıları birbirinden uzaktı, fakat bir parmaktan daha geniş olmayan durgun bir su akıyordu yalnızca. Alkalin ve acı su. Kimse hareket etmiyordu.

Naiche, kulübelerin yanındalar, diye düşündü, gün ortasının sıcağına dayanıyor, bekliyorlar. Gözleri kendi fakirhanesine ilişti. Kafasını boşaltıp, karısının yere oturmuş, sinekleri kovalayarak bebeğini sallarken söylediği ninniyi duyabildiğini hayal etti.

Naiche, vermiş olduğu yarım karara karşı bir duygu kabarışı hissetti. Karar vermesi gerektiğini biliyordu. Askerlerin getirdiği tutuklu kararım zorlayacaktı.

Kendisinin akıllı olmadığını biliyordu. Yaşamı hiçbir zaman karar verici olacak şekilde ciddiye almamıştı. Babası ölürken oğullarından barışı korumalarım istemişti Ağabeyi Taza barışı korumuştu; ama Taza babasından şeflik, eğitimi almıştı. Naiche ise almamıştı. Babası, oğullan arasında rekabet olsun istemezdi, bu nedenle Naiche yalnızca şef ağabeyine sadakat ve destek için eğitilmişti. Ama Taza öldü. Naiche, Chiricahua Apaçilerinin şefi oldu. Ne babasının ne de Taza'nın ruhu ona danışmanlık etmeye geldi. Naiche onlarm yardımları için dua etti. Yardım gelmedi. Tek

başınaydı.

Sıcaktan bunalmış atlıların ilerleyişini gözlemek için geriye baktı. Artık atların ve atlıların ceketlerinin rengini çıkarabiliyordu. Ceketler maviydi.

Thomas Kalesi'nden ve her ay bütün Apaçilerin tayın almak için yürümeleri gereken temsilciliğin yönünden geliyorlardı. Naiche erzak gününde onlarm başına geçerek çölü yürütürdü. Bir Apaçi gitmezse tayın da alamazdı. Yaşlılar tayınlarını almak için on iki millik çölde yürürlerdi. Hastalara başkaları yardım ederdi. Bazılarını taşırlardı. Mazeret olamazdı, çünkü tayın alırken aynı zamanda da sayılırlardı. Her Apaçi boynunda metal bir etiket taşırdı. Bebekler bile. Tayınlarını aldıkları zaman Mavi Ceketliler etiket üzerindeki işaretleri sayarlardı. Tayınlar her zaman aynıydı: pamuk kurdu dolu bir avuç yemek; bazen incecik ve yarı çürümüş bir dilim biftek. Naiche hastalıklarının ve açlık çekmelerinin yükünü hissetti. Mavi Ceketlilerden yardım

almaya çalışmıştı

Babası her zaman, "Başkalarından akıl danışma zamanı ayın dolunaya doğru döndüğü zamandır,"

derdi. Naiche bunun doğru olduğunu biliyordu. Đnsanlar daha geniş düşünür ve hissederdi. Daha verici olurlardı. Coyote' nin (bozkır

kurdu) avcılıkta daha başarılı olduğu zamandı; Puma' nın da.

Naiche ayın dolunay olduğu günden bir gün öncesini sadakatle işaretlemişti. Erken kalkmış ve Thomas Kalesi'ne doğru temsilcilik binasını geçerek düzlüklerde dolaşmıştı. Kimsenin dışarıda olmadığı öğle sıcağında hep Thomas Kalesi'nin kapısının önünden geçerdi. Mavi Ceketliler onu görene kadar resmi geçit alanmmda durur ve öne çıkarak hep aynı sözleri söylerdi: "Yaşlı insanlar ölüyor. Bebekler ölüyor. Biz dağların insanlarıyız, çölün değil. Kendi yiyeceğimizi yetiştirmek için dağlardaki vadilerimize gitmemize izin verin. Bize orada göz kulak olun." Askerlerin yanıtlan-m hiçbir zaman anlamadı. Beyaz gözlerin çok az sözcüğünü biliyordu. Mavi ceketliler her seferinde ona küfür ettiler ve gitmesini işaret ettiler. Bazen ayaklarına ateş ettiler ve direği gösterdiler. Naiche her seferinde sözlerinin işitileceğim umut ederek ayrıldı oradan.

Direk, resmi geçit alanında duruyordu. Tepesinde Tonto Apaçilerinin Şefi Delshay'ın kafatası vardı.

Naiche, onun kanlı ve donuk kafatasını direğe taktıkları günü hatırladı. Leş sinekleri kafaya yumurtalar bırakmış ve kurtlar gözleri yiyip bitirmişti. Kuşlar çürüyen et için kavga etmişlerdi. Artık Delshay'ın sırıtan kafatası vardı yalnızca.

Naiche, Delshay'ı düşündü. Her zaman korkardı. Kaç kez halkım teslim etmişti? Her zaman teslimiyetçiydi. Her seferinde körkutulurdu. Kalenin çevresinde yürürken askerler, hatta subaylar bile "spor" olsun diye ona ateş ederlerdi. Delshay dağlara kaçardı. Oradan askerlere mesaj gönderirdi: Teslim olacaktı, fakat korkuyordu Bu nedenle başım kestiler. Naiche, artık korkmuyor, diye düşündü.

Naiche, askerlerin geldiği yöne tekrar baktı. Askerler yaklaşmıştı. Naiche onların biraz yan tarafına balonca, sıcaklığın buğusu azaldı ve onu belli belirsiz görebildi. Askerlerin atlan kumda zorlukla yürüyordu. Çok geçmeden kararın verilmesi gerekiyordu. Babasının sözlerini bulmak için kaygıyla aklım taradı.

11

Fakat artık yalnızca eski özgür günlerin sona erişini hatırlayabilirdi. Yaşlı ve savaşmaktan yorulmuş

babasının sonuca erişini, halkının paçavralar içinde açlıktan ölmesini. Babasının Mavi Ceketlilerin Yıldızlı Şefi'yle buluşmasını. Yıldızlı Şef babasının teslim olmasını kabul etmeyi ne kadar çok istiyordu. Bu onun için büyük bir zafer olacaktı, çünkü Naiche'nin babası büyük bir adamdı. O, Cochise'di.

Yıldızlı şef barış istediğini söylemişti. Cochise kendisinin de barış istediğini söyleyerek yanıtlamış ve "O halde karar verildi. Caftada Alamosa'da, eski yurdumuzda yaşayacağız; kendi dağlarımızın vadisinde. Bu vadide mısır ekeceğiz. Barış içinde olacağız. Bu benim sözüm," demişti.

Yıldızlı Şef başını sallamıştı. "Üç yüz Meksikalı," demişti, "Amerika Birleşik Devletleri'nin yurttaşı oldu ve Caftada Alamosa onların mülkü."

Cochise, Yıldızlı Şefle tartışmıştı. "Hepimiz için yer var. Vadinin daha ilerisinde yaşayabüiliriz. Biz de Amerika Birleşik Devletleri'nin yurttaşı olabilir, kendi toprağımıza sahip olabilir ve sizin yaşayış

biçiminize uyarız."

Yıldızlı Şef, Cochise'e uzun bir süre bakmış ve yanıt vermişti. "Amerika Birleşik Devletleri'nin yurttaşı olamazsınız. Kendi topraklarınız olamaz."

Cochise, "Neden?" diye sormuştu. Yıldızlı şef omuzlarını silkinişti. "Kızılderililer halk

değil. Yasa böyle."

Cochise öfkeyle çekip gitmişti. Bir yıl kaçtılar, fakat çok fazla insan ölüyordu. Cochise teslim oldu ve dedi ki, "Apaçi'ye yer yok. Başka herkes için yer var. Fakat Apaçi'ye hiç yer yok." Ve sordu, "Tanrı, Apaçi'yi gözden çıkardı mı?" Askerler kısa bir süre sonra verdikleri son sözü bozmak ve Apaçi'leri vadi rezervasyonundan çöldeki toplama kampına götürmek için geldiği zaman, Cochise gidemedi, çünkü ölüyordu. Sonunda Tanrı ile konuşmuştu; sesi uzaklarda, gözleri solgun, dağlardaydı: "Apaçi yaşamını tırnak uçlarında taşır. Apaçi artık dağların üstüne yıkılmasını istiyor. Apaçi ölmek istiyor."

Naiche durdu ve kulübelere baktı. Bekledikleri bu mu — ölmek mi?

Askerler artık yaklaşmıştı.» Naiche çalıların arkasına geçip seyretti. Bir düzine Mavi Ceketli. Atlarını diğerlerinden ayn duran bir kulübeye doğru sürdüler. Konuşmadan geçerlerken atları kişnedi ve Naiche'nin kokusunu alarak burun deliklerinden soludu, fakat askerler bunu farketmedi. Naiche artık arkalarından gelen adamı görebiliyordu.

Adam kısa boylu ve yapılıydı. Adımını kısaltan zincirleri çekerek adım atıyor ve sarsılarak yürüyordu.

Ayakları çıplaktı ve bacaklarmdaki demirler yürürken çıkıntılı bilek kemiklerine çarpıyordu.

Ayaklarında kan vardı. Pisti. Pantolonunda dışkı katılaşmış ve kurumuştu. Naiche, onun delikte olduğunu biliyordu. Elleri zincirle bağlıydı ve askerler onu boynuna bağlı bir iple çekiyorlardı.

Çalılığın yakınından geçtiler. Naiche askerlere değil, yalnızca adama bakarak metanetle durdu. Çalı gibi saçları tutuklunun eğik başının önüne düşmüştü, fakat geçerken yüzünü biraz yana çevirdi.

Gözleri Naiche'nin gözleriyle buluştu. Zincirli ve boyun eğmiş olduğunu hiç mi hiç belli etmeyen gözler çılgınca parladı. Tutuklu bir şey söylemedi. Geronimo'ydu o.

Askerler meskit dallarına yaslanan eski bir kulübenin önünde durdu. Bir Mavi Ceketli atından indi.

Tutuklunun ellerinden zincirleri çıkardı ve boynundan ipi çözerek onunla kaba etlerine vurdu. Mavi Ceketli bir şey söyledi, askerler güldü.

Geronimo başı eğik, zincirler hâlâ oradaymışcasına ellerini önünde kavuşturarak durdu. Naiche, boyun eğmiş gibi yapıyor, diye düşündü, fakat gözlerini askerlerden saklaması gerek. Askerler atlarına telaşla binip, çölden uzaklaşmak istercesine hızla gittiler. Naiche onların güneybatıya doğru giderek küçülmelerini seyretti. Geronimo'nun ayaklarından zincirleri çekmemişlerdi. Demirler bileklerinin üzerinde bağlıydı.

Geronimo yarı sürüklenerek yürüdü ve sırtını kulübenin duvarına yaslayarak yere yığıldı. Bacaklarını önüne uzatarak eline kum aldı ve ayaklarına attı. Sinek bulutları havaya yükseldi. Kum kana yapıştı ve örttü, sineklerin gelmesini engelledi. Geronimo başmı kaldırmadı.

Kumları kaldıran rüzgâr küçük çalılarla adaçaylarmı hışırdattı, pamukağaçlannın çıplak dallarında hafif bir esinti yarattı. Tek bir Apaçi ortaya çıkmadı. Onun neden burada olduğunu biliyorlardı. Hiçbir ordu Geronimo'yu tutsak edemezdi; bunu biliyorlardı. Ne ölüm korkusu ne savaş yorgunluğu onun teslimini sağlayabilirdi. Geronimo savaştan asla yorulmazdı. Teslimiyetleri, Đnanç'ı korumalarını söylemek için askerlerin kendisini Apaçiler'in arasına götürmesini sağlamaya yönelik uydurma teslimlerdi. Savaş Şa-mam'ydı o. Büyük Şefler bile — Cochise, Juh, Mangas Co-loradas (beyaz gözler başım kesip kafatasını bir anı kutusuna

koymadan önce)— savaşın başına geçmesi için çoğunlukla Geronimo'yu seçmişlerdi.

Savaş kutsaldı. Büyük büyükbabaların, savaşan büyük büyükbabalar soyunu haürlayamayacakları kadar uzak. Bir zamanlar halklarının vadilerde mısır ektiği ve hasat yaptığı söylenirdi. Đspanyollar gelmişti. Onlar Đspanyolları dost olarak karşılaşmışlar, fakat köle. yapılmışlar, bu yüzden kaçmışlardı.

Artık ekim ve hasat yapamıyorlardı. Đspanyollar, vadilerinde mısır olgunlaştığı zaman onları öldürmeyi bekliyordu.

Savaş onların özgür kalmalarım sağladı; onları güneyin yoksul kızılderililerinin Đspanyollar için çalıştığı derin madenlerden uzak tuttu. Savaş, onları siyah giysili Kilise papazlarının kırbacından uzak tuttu. Savaş

onları, kızılde-rili savaşçılar arasında hastalık yayan ve onları öldüren ve kadınlarını kirleterek ölmelerine neden olan askerlerden

uzak tuttu.

Onları bütün bunlardan uzak tutan bir tanrıysa, o halde tanrı kutsal olmalıydı. Tanrı, Savaştı. Ok, yay, mızrak,

bıçak —hatta Savaş yolundaki yiyecek bile— kutsal bir adla bilinirdi.

Artık Meksikalılar ile Amerikalılar arasında sıkışıp kalan, yollarda ve toplama kamplarmda koşan ve ölen Apaçi kaybolmuştu. Bir belirsizliğe, hatta Savaş'ın artık onları özgür kılmayacağının kamuna gelmişlerdi, inanç ölüyordu.

Apaçiler anlaşmalar yaparken, Yasa gereği halk olmadıklarım gördüler. Yurttaş olamazlardı. Kendi mülkleri olamazdı. Ve hayvanlar gibi, toplama kamplarının sevdikleri dağların vadilerinde kurulmasını anlaşmaya koyamazlardı. Çöle yerleştirildiler. Mısır yetiştiremiyor, meskal ya da çam fıstığı toplayamıyor; yukadan un yapamıyorlardı. Tayınlar açlıktan ölme sınırına kadar küçültüldü; Apaçiler hastaydılar, ölüyorlardı.

Çöl kampı, imha fırınıydı. General Sherman, "Đmha," dedi, "tek yanıttır. Bu yıl ne kadar çok öldürürsek, önümüzdeki yıl o kadar az öldürmek zorunda kalırız." Sherman'ın sadık havarisi Sheridan liderini öfkeyle yankıladı: "En iyi kızılderili, ölü kızılderilidir."

Yalnızca umarsız inançlılar Geronimo'nun peşinden gidiyordu artık. Apaçiler arasında Gerçeklik'i fiziksel dünyaya üstün tutanlar vardı; öldürülmeyi bekleyen birinin ruhta yaşamı araması gbi. Birçoğu maddi dünyaya sıkı sıkıya yapışmıştı ve fiziksel bedenlerini canlı tutmayı umuyordu. Birçoğu umutsuz bir savaşı sürdürdüğü için Geronimo'dan nefret ediyor ve onu başlarına gelen felaketlerin sorumlusu olmakla suçluyordu.

Muhteşem Cochise savaşmıştı, fakat o bile kaçınılmazı görmüş ve teslim olmuştu. Apacheria arasında saygın bir yeri olan Mangas Coloradas karar vermiş ve barış için çalışmışı. Askerler bir ateşkes bayrağının altında onun kafasını kesip, kanı damlayarak ve hayal gibi bir direğe astıkları zaman ders alındı: Asker hükümeti, Apaçi'den, yaşamalarına izin verdiği için minnet bekliyordu. Barış

üzerinde an-

laşmak için eşit bir toplantı olamazdı. Bir halk anlaşma yapmak için bir tanrıyla bir araya gelemez.

Genç ve düşüncesiz Vicorio bile bunu görmüştü. Üç kez barış içinde yaşamaya çalıştı; üç kez ihanete uğradı, ölümüne savaşma kararını acıyla ilan etti ve öldü.

Yani düzinelerce büyük şef. Hepsi öldü. Fakat kamp ateşlerinin gölgelerinde, nutuk atıp savaşçı toplamak için kısa süreliğine rancheria'larda ortaya çıkan Geronimo vardı; her zaman Savaşa susamış, Meksikalılara ve Mavi Ceketlilere saldıran, vuran ve Apaçi'ye karşı yıkıcı misillemeye neden olan. Hiçbir anlaşma onu cezbetmedi. Hiçbir tartışma mantığına hitap etmedi. Bu nedenle ona karşı öfke vardı. Korku ve hayranlık da. Hayatta kalan savaşçılar, Ge-ronimo'nun kovalayan askerlerden saklanmak için kumu uçuran rüzgârı çağırdığına ilişkin öyküler anlatırlardı.

Geleceği nasıl "görebildiğini", gelecek olayları onlara anlattığını ve bunların doğru çıktığını.

Bazıları Gan'leri, dağ ruhlarını çağıran tuhaf şarkılarla dağlarda tek başlarına dans ederken onu gözetlemiş ve kendisini ruhu yok edenlerden arındırdığını görmüşlerdi.

O bir Savaş Şamanı'dır dediler ve Bilinmeyen'in her zaman bir çekiciliği vardır. Ve korkutuculuğu.

Naiche çalının arkasından çıktı ve açıklıktan Geroni-mo'nun oturduğu yere doğru yürüdü. Gölgesi Geronimo'nun kanlı ayağımn üstüne düştüğü zaman, Geronimo başını kaldırdı. Onu tuttukları karanlık delik yüzünün çizgilerini keskinleştirmiş ve yabanıl görünüşlü kılmıştı. "Naiche." Selamı tonsuz ve düzdü. Naiche, "Evet," dedi ve yanına oturdu. Geronimo ayaklarına kum atmaya devam ediyordu. Naiche çayın kenarındaki pamukağaçlarım inceledi. Nezaket bir suskunluk dönemi gerektiriyordu. Rüzgâr, meskit duvardaki açıklıklarda

flüt sesi çıkardı.

Geronimo yumuşak bir ses tonuyla, "Teslim olmadan önce," diye açıkladı, "Meksikalılardan sığır ve at aldım."

16

Kumu karıştırmaktan vazgeçip doğuya doğru gökyüzüne baktı. "Sığır ve atları Texaslılara sattım; iyi silahlarla mermiler aldım. Onları güneye sakladım."

Karar buydu. Naiche tereddüt etti. "Ya zincirler?" diye sordu.

Geronimo omuzlarını silkti. "Bana bir demir parçası getir. Zincirleri çıkarırım."

Aralarında tekrar sessizlik oldu. Bekleyen Geroni-mo'ydu. Uzaklarda bir bebek ağladı sızıldanarak.

Naiche, hıçkırıklarla sakinleşen çığlıkları dinledi.

Naiche, "Gideceğiz," dedi. Geronimo ona sert sert baktı. Gözlerinin siyahlığının ardında Naiche hareket ve dans eden bir ışık gördü. Bazı Apaçiler "Bir Ruh" dediler. Diğerleri buna "Savaş ve Ölüm'ün Alevleri" adını verdi. Geronimo, Naiche'nin kolunu bir an tuttu. "Bu iyi, kardeşim."

Naiche, "Evet," dedi, "iyi."

Bebek gene ağladı. Karar verilmişti.

17

JDatıya doğru alçak bir ufuk güneşi yutarak gökyüzüne doğru kırmızılar püskürttü ve çölü eflatuna boyadı. Kulübelerden ateşler yükseldi. Geronimo ağır demiri kaldırdı ve bacak demirlerini tutan kilit üzerinde çalıştı. Naiche ona demir ve su kırbası getirmişti. Geronimo, Naiche'nin bir günlük azığı olduğunu bildiğinden mısır ekmeğini reddetmişti. Geronimo, Naiche'nin görüntüsünü incelemişti; genç olmasına karşın sarkık etleri tüysüz, kasları zayıftı. Geronimo, azığını karısına ve çocuğuna veriyor, diye düşündü.

Kendi bedenine bakmak için durdu, pis giysileri çıkarıp yıkadığı yerler çıplaktı. Delikte geçirdiği zamana karşın güçlüydü. Bunu ona Sierra Madre'deki aylar kazandırmıştı; geyik eti ve avizeağacı yemeği, şudok yemişleri, meskal ve

Meksika bifteği. Temiz su.

Demiri bükerken homurdandı ve kilit açıldı. Serbestti. Ayak sesleri hafifti. Geronimo sesleri duydu ve hareket etmeden oturdu. Kadın ufak tefekti, bir Apaçi için bile; eteği rüzgârda çevresinde uçuşuyordu. Saçları oval bir yüzden sıkıca geriye çekilmiş, örülmüş ve başının arkasına bağlanmıştı.

Konuşmadan diz çöktü, Geronimo'nun eline uzun bir bıçak koydu ve yanına mokasen bıraktı.

Mokasenlerin üzerine uzun bir örtü (kalça çevresiyle bacak arasına sarılan bir örtü) koydu ve sessizce yaralı bileklerine bakmaya başladı. Yaraların üzerine un haline getirilmiş okotillo kökü koyarak sardı.

Geronimo nazik bir şekilde, "Teşekkürler," dedi. Kadm 18

sargıları bağlıyordu ve başını kaldırmadı. "Adım Zalah," dedi ve sargı işini bitirdikten sonra kulübenin önündeki ateşe odun atmak için kalktı. Çalışırken alacakaranlık ko-yulaştı. Geronimo kadını heyecansız bir şekilde fakat kuşkuyla izledi. Mavi Ceketlilerin Apaçiler arasında birçok casusu vardı; bilgi verenler aileleri için fazladan tayın alıyorlardı.

işini bitiren kadın ıslık çalınca, küçük bir oğlan karanlıktan çıkıp geldi. Kadın, oğlanın elindeki yanan bir sopayı hazırladığı odunların ortasına koydu. Bir alev yükseldi ve oğlan utangaççа kadının arkasına, karanlığa geri döndü.

Geronimo, "Ailen var mı?" diye sordu. Uzun bıçağını kınından çıkardı ve yavaşça derinin üzerine keskin ucunu saplamaya, kaydırmaya başladı.

Bıçağın kın üzerinde aşağı yukarı hareketini izlerken tereddüt eden Zalah, "Benim... bir oğlum var...

Sanza," dedi. "Kocam çiftçilik yaptığı yerde beyaz gözlü Tucson yağmacılar tarafından öldürüldü.

Bebek kızım da öldü... Burada."

Geronimo ona bakmadı fakat bıçağını bilemekten vazgeçerek başından bir saç kılını dikkatle seçti.

Saçı havada tutarak bıçağını hızla savurdu. Bıçak sallanan saçı kesmedi. Geronimo tekdüze bileme işine döndü.

Zalah, Geronimo'nun dikkatini bıçaktan çekmek istermişçesine yüksek sesle konuşuyordu artık.

"Oğlum nerdey-se dokuz yaşında. Hemen hemen bir savaşçı. "Bir keresinde," dedi, hazırlanmış bir konuşma yapıyormuşcasına, "askerlere karşı geldi. Bebeğim ağlarken, sınırların ötesine geçti ve meskal alarak geri getirdi. Gelirken gün boyunca meskali askerlerden sakladı... Bebeğimi

kurtarmaya çalışıyordu. Askerler onu öldüreceklerdi. O... Çok cesurdur." Arkasına uzandı ve oğlanı çekerek yanına getirdi. Ateş, zayıf bacak ve kollarda şekiller oluşuruyordu. Kabarık kasık örtüsünün üzerindeki kaburga yığının altında küçük bir mide çıkıntı yapmıştı. Oğlan ayaklarını inceliyor, onlara daha önce hiç görmemişçesine bakıyordu.

19

Geronimo oğlanı fark ettiğini gösteren bir işarette bulunmadı. Bıçak derinin üzerinde ileri geri hareket etti. Ateş

çatırdadı.

Zalah'm sesi artık bomboştu, cesur ve okullu bir kızmki gibi hazırlıklıydı-. "Nasıl ateş edileceğini bilirim. Güçlüyüm ve bir savaşçı gibi savaşabilirim...

Ben... " Sesi azalarak sustu.

Geronimo bıçağı bıraktı ve ona bakı. Düz bir tonla, "Oğlan savaşçı değil," dedi.

Sanza sert gözlerden kaçarak geriye çekildi ve annesinin arkasına saklandı. Fakat Zalah geri çekilmedi. Tam tersine gözleri Geronimo'ya küstahça baktı. Saçını düzelti, elleriyle yüzünü oğuşturdu ve sinirli parmakları eteğinde bir yırtık bulunca görülmemesi için katladı. "Hâlâ gencim," dedi.

"Senin... kimsen yok. Ben... istediğin gibi olurum." Cilveli gülümsemeye çalıştı, ama çenesi titredi.

Geronimo ona baktı. Sert bir şekilde, "Seninle evlenmeyeceğim," dedi.

Zalah başını eğdi ve bir saniye içinde Apaçi utancının sözleri fısıldandı: "Benimle evlenmeni istemeyeceğim." Geronimo bıçağı havada tutarak seyretti. Zalah yavaşça başını kaldırdı, yüzü ıslaktı. Zayıf bir ses tonuyla, "Gittiğini biliyorum," dedi. "Ben... Biliyorum ki... herkes sadece gelip

diğerlerini götürmek için teslim olduğunu söylüyor. Ben... Gitmeliyim. Oğlumu kurtarmalıyım. Onun yaşamasını istiyorum,"

Geronimo alay etti. "Burada yaşayabilirsin. Burada yaşayacak kadar yeterli yiyecek bulursun."

Zalah, "Hayır," diye fısıldadı, "Nerede yürümesi ve ne yapması gerektiğinin söylenmediği... Üzerinde hiçbir gücün olmadığı bir yerde yaşamasını istiyorum onun."

Geronimo, "Onun özgür olmasını mı istiyorsun?" diye sordu ve sesinde ilk kez bir anlayış kırıntısı vardı.

Zalah, "Evet," diye yanıt verdi, "Özgür olmasını... Dağ-20

Geronimo bıçağını saplamaya devam etti. Aldırmaz bir tavırla "Gidebilirsin," dedi. Sanza annesinin arkasından onu gözledi ve ateşin ışığında aydınlanıp gölgelenen sert yüze baktı; bıçağını bilerken aldırmazca özgürlüklerini takdir eden korkunç Kan ve Ölüm Efsanesi.

Zalah, Geronimo'ya doğru hareket etti fakat Geronimo bıçağını kaldırarak onu durdurdu. "Hayır, bana hiçbir şey borçlu değilsin, bu nedenle senden

bir şey kabul edemem. Özgürlük için yeterince bedel ödeyeceksin... Belki öleceksin. Susup Zalah'a sertçe baktı. 'Yapabileceğin bir şey var."

Zalah, "Nedir?" diye sordu,

"Bu gece bütün kulübelere gidip Geronimo'nun onların bildiğini öğrendiğini söyleyebilirsin. Onlara de ki, Geronimo çalılara savaşçı yerleştirdi ve kaleye doğru yürüyen olursa, kadın, erkek, çocuk öldürülecek."

Zalah, "Söylerim," dedi.

Geronimo saçından dikkatle bir kıl seçti, önünde kayıtsız tuttu. Bıçak yılan gibi kıvrılarak ateşte parladı. Bu kez küçük bir saç parçası sallanmaya devam etti. Geronimo homurdandı. Ayağa kalkıp karanlığın içinde kayboldu. Zalah çekinerek arkasından seslendi. "Ne zaman...

Gidiyoruz?"

"Bilmiyorum." Geronimo gitmişti.

Geronimo, Naiche'yi kulübesinin dışında oturmuş beklerken buldu. Yanına çömelerek, "Güvenebileceğin insanlar var mı?" diye sordu.

Naiche kuru bir şekilde, "Birkaç kişi," dedi.

"O halde onları ok ve yaylarla çalılıklara gönder. Kimse Thomas Kalesi'ne bilgi götürmemeli." Naiche sessizce uzaklaştı. Ve bütün gece boyunca Geronimo kulübeleri ziyaret etti.

Chato'nun.ateşinin sönmekte olan küllerinin yanına çö-meldi. Hiçbir şey söylemedi Chato, onun neden orada olduğunu biliyordu ve uzun bir süre sonra konuştu. "Hayır," dedi.

Geronimo, Chato'ya değil küllerin parıltısına bakarak

«

21 J

ayağa kalktı. "Güneye, Sierra Madre'ye gidiyoruz. Böyle mi yaşamak istiyorsun?"

Chato, "Hayır," dedi. "Böyle yaşamak istemiyorum, ama aptal değilim. Artık başka yol yok." Ve Geronimo gölgelerin arasına karışırken taş gibi durdu.

Loco ateşi karıştırdı. Geronimo konuşmamıştı; yanına gelmiş ve karşısına çömelmişti. Loco ateşe doğru konuştu: "Eski özgürlük yok oldu, Geronimo. Umutsuz." Geronimo ayağa kalkarken Loco oturdu. "Gem de, dağları yeniden görmek, bir süre özgür olmak iyi olurdu" dedi dalgınca. Sonra birdenbire, "Geleceğim," dedi.

Böylece Geronimo gece boyunca kulübelere gitti. Dinledi ve çok az konuştu. Sorulara yanıt vermedi: Askerlerin atlarını... Sierra Madre kadar uzak bir yere kadar nasıl geçebileceğini merak ediyordu?

Sierra Madre uzaktır; nasıl hayatta kalacaksın?

Fakat sabah gidenlerin kulübelerinde heyecanlı konuşmalar vardı. Dağlarda bu mevsimde bile meyve veren bitkilerden söz etiler: Avizeağacı; serin

ağaçlıklarda çam fıstıkları vardı; kirazlar ölmüştü, fakat paloverde tohumuyla şinok palamudundan un yaparlardı; zengin un, yaşam dolu. Bazıları soğuk suyun gölgeli kanyonlardaki kayaların arasından aktığı yerleri hatırladı.

Yoksul erzaklarım hazırlamaya, daha hızlı koşabilsinler diye bebeklerini taşımak üzere tsocKlm., kayışları bağlamaya başladılar. Erkekler çolla dallarından kısa, kaba yaylar yontuyor, eğmek için guilla lifi kullanıyorlardı. Kamışların uçlarını yardılar ve ok ucu yerine uçları sivri itilmiş taşlar yerleştirdüet.

Şafak söktü ve çölün doğu ucundan sıcaklık bastı. Söylentiler yayılıyordu. Geronimo'nun eski öyküleri hatırlanıyordu. Geronimo güvene layık değildi. Savaşma biçimi kendi halkına ölüm getirmişti. Tiswin birası içerek sarhoş

olurdu sık sık.

Naiche, Geronimo'yu aradı ve çay yatağında buldu. 22

Kuru pamukağacı dallarının uçlarını inceliyordu. Naiche, onun kehanet aradığını biliyordu.

Geronimo'nun bile güvene gereksinimi vardı belki.

Naiche bir süre onun ardından giderek, Geronimo'nun tuttuğu dallan aşağıya çekti. Dalların uçlarında düşen yaprakların bıraktığı izler vardı. Her izde bir yüz duruyordu. Bazı yüzler gülüyor, bazı yüzler kaş çatıyordu, bazı yüzler ise sertti. Diğer yüzler tuhaf ve canavarımsı duruyordu. Ge-ronimo çayın kenarına oturarak başını ellerinin arasına aldı.

Naiche sessizce, "Yarın," dedi, "sayım günü."

"Evet." Geronimo doğruladı. Başka bir şey söylemedan ayağa kalktı ve çay yatağından karşıya geçerek çalıların arasında gözden yok oldu.

Gün ortasında rüzgâr esmeye başladı Tekdüze bir mırıltıdan sonra şiddetlendi. Öğleden sonranın başında kum bulutları kuzeyde ortaya çıkarak gökyüzüne doğru epeyce yükseldi. Öğleden sonranın ortasında rüzgâr haykırıyordu. Güneş donuk sarı bir renk aldı ve soluk limon yeşiline döndü, gözle kolayca izlenebiliyordu. Ufuk ve gökyüzü yok olmuştu.

Geronimo, Naiche'nin kulübesine geldi "Onlara karanlıkta burada toplanmalarını söyle. Gidiyoruz."

Kum fırtınası içinde yok oldu.

Naiche o günü her zaman hatırlayacaktı. Havanın sabahki ağırlığını ve donukluğunu. Dilin pas tadında oluşunu. Başta çalıların rüzgârsız kıpırdadığını.

Akşamın yarı aydınlığında toplandılar ve birbirlerine sokularak bir dost görmek amacıyla kumların arasından baktılar. Geleceğini söyleyen birçok insan gelmedi. Rüzgârla deli gibi uçuşan kum taneleri kulübelere çarpıyor ve onları dışarıya çıkarmıyordu.

Geronimo toplananlar arasında dolaşarak kadınlarla erkekleri ayırdı. Kadınları ikişer kollar halinde uzun bir sıra yaptı. Genç icadının yanına yaşlı; bebeksiz kadının yanına

bebeğini göğüs rsco/ı'unda taşıyan bir kadın. Kadınlar yüzlerini örtüyle örtmüşler ve bebeklerinin başlarının üzerine

ıslak bezler koymuşlardı.

Kadınların arkasına gene ikişer kol halinde çocukları yerleştirdi. Büyüğün yanına küçük; oğlanın yanma kız. Ge-ronimo çocuklardan sonra savaşçıları üçerli sıra halinde yaydı. Savaşçıların düşen çocuğu kaldırması; tökezleyen bebekli kadına yardım etmesi; arkada kalan yaşlı kadınları

tutup taşıması gerekiyordu.

Apaçi tarzında, yaşamak için en temel gereksinimler dışında hiçbir şey taşımıyorlardı: Küçük yiyecek çuvalla-rıyla su kırbaları, bıçaklar, savaşçılar ise kaba ok ve yayları.

Alacakaranlık bastırdı. Kulübelerinden izleyenler artık

belli belirsiz karaltılar görebiliyorlardı —sırtlarım kuzeyden gelen rüzgâra ve kuma vermiş uzun bir sırada, çocuklar kadınlarla savaşçılar arasında belirsiz bir şekilde duruyor, birbirlerinin ellerini tutarak güven arıyorlardı.

Geronimo büyük düşkınklığına uğramıştı: On sekiz savaşçıyla elli üç kadın ve çocuk. Kadınların çoğu, tohumlarını —bebekler, çocuklar; askerler tarafından yok edilen ailelerden kalan parçaları— kurtarmaya umarsızca çalışan dul kadınlardı. Koyun gibi, sıkıcı sürüleriyle bütün yaşamları tehlikeye atmalarına karşı dilsiz ve özür diler gibi duruyorlardı.

Geronimo sıranın başına geçti. Zalah ile yanındaki kadımn omuzlarından tutarak bağırdı: "Dağlarda yaşayacağız! Söyleyin!" Yüzü sert, gözleri hiptonize eder gibiydi. Kadınlar bağırdı: "Dağlarda yaşayacağız!"

Geronimo sıra boyunca yürüdü. Geronimo kendisine bağırırken, sırada sessizce duran yaşlı bir kadının gırtlağından kavrandı ve üzerine vahşi bir şekilde yumruk atıldı, defalarca. Birkaç savaşçı Geronimo'ya doğru harekete geçti, fakat yaşlı kadın bağırmaya başlayınca geri çekildiler.

Geronimo yüzünü çocuklarınkine yaklaştırdı ve çocuklar mırıldandıkla-24

fSaA

i ûa&\ SafS ülgerlerinin bütün gücüyle bağırttı 11 \ lW AÛmn yaXîma §eldiğinde tüm *™> "Dağlarda MV/ sit ' dlf Şa' SÖyIüy°r> ba ğırıyordu. Savaşçıia. ya*\ fjık\dururken Gerot>irno kolunu bir koro şefi gibi 1111 Vll luk\yor' zlPlıyor' kollarıyla havayı dövüyordu Sall W Î ™ Vanamaz bır şekilde ton değiştirdi: zorban Cfc Aritmik bk armc*ıiye dönüştü ve armoniden bir *mM> k\ yükseldL DQnen kum ve kükreyen rüAoânn ,aşktf iU Vkm bir Ruh' hir ulusal mar§ § ibi' daha\ıSa !"aV | W Cku «?*"> olan, fırtınadan önce sinen M« ver1"1 1S a 6 • Taşkınlığı hisseden savaŞçıiar b* W Lü\ başladı; çocuAlar ayaklarını aynı anda yere

MJlUYkad?la5m berinden örtüleri düştü. Xrtlk

W A/ Mıyorlardı.

M Jf > birdenbire dötuJü> sıranın başına gitti Vfi kQ 1%% }A|a. ** onlan «Abaüya doğru hızlı bir yüruyüşe

lH im*m ba§ındaki Aaiche, Geronimo'nun gösterdi-» \'ifa* at etti; neredeAe dosdoğru Thomas Kalesi'ne

yöfy/1 örA ÜZedne gldıyo«ardı. Kafasından bir an kam ĐAUÎ DĐA gef ŞarW a... Geronimo'nun yarattlğı ?*%/" enlmanca fazla kapılmıştı.

Ş%a | i çeYağları' Thomas Kalesi'nin arkasındadır ve Ej-Afcf Madf yAdpğru güneye „. Başka bir v a 11 |t)er?rvresmden dolAnma, yani kaldıramayacakları kiMiMAr1"3A"? Çabaya neden olma anlamma T"1!, k W \ 0nim°' amasının onları askerleri n „ö-AW so,laCağim biliyor,3u ve kum fırtınasının kalenin öyki §rlerf SaflayAcak kadar süreceğine yönelik

%i%J,fH ' Sorgulamadı.

AASJlLA keSÜf- Koşmak için soluğa gerek v»i> t >fc /An T» heyecam hatırlıyordu. Söyler k! %Loı r durdu: Dağlarda yaşayacağız!" A%J V yaşayacak" Bu iki sözcük bilinçli aklmda gljlsl 'SOnra kimse ° %ece ovada ko ştuğunu hatırla-

'"tf

bebeğini göğüs tscofı'unda taşıyan bir kadın. Kadınlar yüzlerini örtüyle örtmüşler ve bebeklerinin başlarının üzerine

ıslak bezler koymuşlardı.

Kadınların arkasına gene ikişer kol halinde çocukları yerleştirdi. Büyüğün yanına küçük; oğlanın yanına kız. Ge-ronimo çocuklardan sonra savaşçıları üçerli sıra halinde yaydı. Savaşçıların düşen çocuğu kaldırması; tökezleyen bebekli kadına yardım etmesi; arkada kalan yaşlı kadınları

tutup taşıması gerekiyordu.

Apaçi tarzında, yaşamak için en temel gereksinimler dışında hiçbir şey taşımıyorlardı; Küçük yiyecek çuvalla-nyla su kırbaları, bıçaklar, savaşçılar ise kaba ok ve yayları.

Alacakaranlık bastırdı. Kulübelerinden izleyenler artık

belli belirsiz karaltılar görebiliyorlardı —sırtlarını kuzeyden gelen rüzgâra ve kuma vermiş uzun bir sırada, çocuklar kadınlarla savaşçılar arasında belirsiz bir şekilde duruyor, birbirlerinin ellerini tutarak güven arıyorlardı.

Geronimo büyük düşkınklığına uğramıştı; On sekiz savaşçıyla elli üç kadın ve çocuk. Kadınların çoğu, tohumlarını —bebekler, çocuklar; askerler tarafından yok edilen ailelerden kalan parçaları— kurtarmaya umarsızca çalışan dul kadınlardı. Koyun gibi, sıkıcı sürüleriyle bütün yaşamları tehlikeye atmalarına karşı dilsiz ve özür diler gibi duruyorlardı.

Geronimo sıranın başına geçti. Zalah ile yanındaki kadının omuzlarından tutarak bağırdı: "Dağlarda yaşayacağız! Söyleyin!" Yüzü sert, gözleri hiptonize eder gibiydi. Kadınlar bağırdı: "Dağlarda yaşayacağız!" Geronimo sıra boyunca yürüdü. Geronimo kendisine bağırırken, sırada sessizce duran yaşlı bir kadının gırtlağından kavrandı ve üzerine vahşi bir şekilde yumruk atıldı, defalarca. Birkaç savaşçı Geronimo'ya doğru harekete geçti, fakat yaşlı kadın bağırmaya başlayınca geri çekildiler.

Geronimo yüzünü çocuklarınkine yaklaştırdı ve çocuklar mınldandıkla-24

rı zaman onları sarstı, ciğerlerinin bütün gücüyle bağırttı onları. Savaşçıların yanına geldiğinde tüm sıra, "Dağlarda yaşayacağız!" diye şarkı söylüyor, bağırıyordu. Savaşçıların önünde dururken Geronimo kolunu bir koro şefi gibi sallıyor, sıçrıyor, zıplıyor, kollarıyla havayı dövüyordu.

Çığlık algılanamaz bir şekilde ton değiştirdi: zorlanan umutsuzluk ritmik bir armoniye dönüştü ve armoniden bir taşkınlık notası yükseldi. Dönen kum ve kükreyen rüzgârın ortasında, taşkın bir Ruh,

bir ulusal marş gibi, daha kısa süre önce korku ve kuşku dolu olan, fırtınadan önce sinen bir grubun aklını istila etti. Taşkınlığı hisseden savaşçılar dans etmeye başladı; çocuklar ayaklarını aynı anda yere vurdular ve kadınların yüzlerinden örtüleri düştü. Artık kumu hissetmiyorlardı.

Geronimo birdenbire döndü, sıranın başına gitti ve kolunu sallayarak onları güneybatıya doğru hızlı bir yürüyüşe başlattı.

Savaşçıların başındaki Naiche, Geronimo'nun gösterdiği yöne dikkat etti; neredeyse dosdoğru Thomas Kalesi'ne ve askerlerin üzerine gidiyorlardı. Kafasından bir an karşı çıkma düşüncesi geçti.

Şarkıya... Geronimo'nun yarattığı Bir Şey'e kör inanca fazla kapılmıştı.

Ejderha Dağları, Thomas Kalesi'nin arkasındadır ve Ejderhalar, Sierra Madre'ye doğru güneye uzanır. Başka bir yol, kalenin çevresinden dolanma, yani kaldıramayacakları zaman ve dayanamayacakları çabaya neden olma anlamına geliyordu. Geronimo, kum fırtınasının onları askerlerin gözünden saklayacağını biliyordu ve kum fırtınasının kalenin önünden geçmelerim'

sağlayacak kadar süreceğine yönelik inancı kimse sorgulamadı.

Koşarken şarkı kesildi. Koşmak için soluğa gerek vardı. Fakat Naiche yaratılan heyecanı hatırlıyordu.

Sözler kafasında döndü durdu: "Dağlarda yaşayacağız!"

"Dağlarda yaşayacağız!" Bu iki sözcük bilinçli aklında gürledi. Daha sonra kimse o gece ovada koştuğunu hatırla-25

madı. Başlangıcı hatırladılar; Geronimo aralarında "Dağlarda yasayacağız!" diye şarkı söyleyerek dolanırken verdikleri kısa molaları. Sonu hatırladılar.

Şaman Geronimo, şarkıyla onların bilinçli akıllarını yaşamın olduğu dağlara —ödülleri— yerleştirmişti. Tö-kezlemekten, uzaklıktan, askerlerden, fırtınadan kaygılanan bilinçli akıllar — hepsi ertelendi. Başarısız, beceriksiz insan bedeni bilinçli akıl tarafından denetlenirdi ve Geronimo onları bilinçli akıllarını bir yana bırakmaya zorlamakla, ruh akıllarının onları ele geçirmesini sağlamıştı. Ve böylece onlar Ruh oldular, açıklanamaz "doğaüstü" işleri başardılar.

Geronimo onlarla dağlar arasındaki maddi uzaklığı askıya almıştı. Dağlara ulaşmak için gereken zamanı askıya almıştı. Uzaklık yoktu, zaman yoktu — bilinçli akim yanılsamaları.

Birleşik Devletleri Ordusu subayları daha sonra, San Carlos'ta geriye kalan Apaçiler'in yalan söylediğini rapor edecekti; insanların Apaçiler'in söylediği zamanda ayrılması ve Ejderha Dağları'na bu sürede varmaları olanaksızdı. Fakat subaylar maddi bir ölçü birimi kullanıyorlardı. Onlar zaman ve uzam içinde yaşıyor, çalışıyor ve savaşıyorlar, Geronimo'nun dünyasını bilmiyorlardı.

Gila Nehri'ni yürüyerek geçtikten sonra, kum fırtınası onları gizlemese, Thomas Kalesini kolayca görebilir ya da görülebilirlerdi. Nehrin iki kıyısının arası sakindi, rüzgâr başlarının üzerinde esiyordu.

Toz boğucuydu. Kısa bir süre dinlendiler. Kadınlar örtülerim nehirde ıslattılar ve bebeklerle çocukların yüzlerini sildiler.

Hafifçe güneye doğru dönen Geronimo, onları kıyının ötesine götürüp tekrar fırtınaya soktu. Rüzgâr artık sırtlarından esiyor, Thomas Kalesi'nden uzağa itiyordu onları. Kimse rüzgârın ne zaman dindiğini bilmiyordu. içinden koştukları boğucu bir toz bulutu bırakarak dindiğini fark ettiler. Birden buluttan çıktılar, temiz hava soludular ve baş-

larının üzerindeki milyonlarca ışık noktasını, yıldızları gördüler.

Bir süre sonra yıldızlar donuklaştı ve pembe ışıklar doğudan gökyüzüne doğru hızla yükseldi. Dağları gördüler. Ejderhalar gökyüzüne yükseliyordu. Geronimo hızlarını artırdı.

Kanyona vardıklarında güneş bulutsuz gökyüzüne yükselmişti. Birbirlerine dokunarak, birlikte yapmış oldukları bu şeyi yeni fark ediyormuşcasına şok halinde dinlendiler. Savaşçılar yaşlı bir kadını kanyonun gölgeliğine görürdü. Koşarak iki yanından tutuyorlardı onu. Kadınlar yemekleri dağıttı ve su kırbaları aralarında dolaştı.

Geronimo, Thomas Kalesi'ne bakarak onlardan ayrı durdu. Naiche yanına geldi ve Naiche'nin ispanyol dürbünüyle ufuk çizgisini incelediler.

Geronimo homurdandı. "Artık biliyorlar. Rüzgârın dindiği yerden izlerimizi takip edecekler."

Kanyon, dağın kenarına doğru ince ve kum kaplı bir giriş yapıyordu. Dimdik, çok düzgün kenarları olan kayalar yüz metre yukarılarında duruyordu. Geronimo onlara gelmelerini işaret etmek için geriye koştu. Yolcular artık yorgunluğu hissediyorlar ve Geronimo ne zaman dursa onlar da duruyor, doğu duvarının gölgeliğine oturuyorlardı.

s

Öğleyin kanyon batıya döndü. Gölgelik yoktu. Hava boğucu ve ağırdı. Bebekler ağladı ve ter kadınların giysilerini bedenlerine yapıştırdı. Geronimo durdu. Naiche'ye işaret ederek, gizli tutamaklar aramaya ve kanyon duvarına tırmanmaya başladı. Kanyonun dibinden 15 metre yukarıda küçük bir açıklık buldu ve elini uzatarak tüfekler, kütüklükler çıkardı, aşağıdaki Naiche'ye attı.

Yirmi tüfek. Savaşçıların çoğu yalnızca siyah barutlu misket tüfeğim biliyordu. Geronimo yere atladı ve onlara tüfeklerin nasıl çalışığını gösterdi. Bunlar Amerika Birleşik Devletleri Ordusu'na ait, kuyruktan dolma Spencer tüfekleriydi. Savaşçıların gözleri tüfeklerin dolma hızım görünce

27

parladı. %ervm düzgün kundakta gezdirdiler, namluyu ok-şadüar. AunAar Aavi Ceketlilerin silahlarıydı'.

Ya§ 1' bir savaşçı silahın gücünü hissetti. Tüfeğini kaldırarak l)aşımn üsumûe salladı, Apaçi savaş

çığlığım attı, ÇAAHnyonda yankılandı. Bütün savaşçılar ona katıldı, bir çıglıA ve şarfa karışımı yankılandı; Geronimo dışında. GeronınA başı önünde durdu, ta ki onun sessizce durduğunu gören diğerleri sakinleşene kadar. Son ses de sustu. Ses-avğırdı. Geronimo kanyondan geriye baktı, geldikleri yöne. Kodesler," dedi yankılanan sesi, "atlar ve askerler bize %Am geiiyOr." Yankılamalar söylediklerini karıştırmasın diye yavaş yavaş konuştu. "Bu dağlar çölde yatan bir AVdan

daha geniş değildir. Bu dağlar güneyde biter...

Biter \jt bittiği, yerde, Madre'ye varmadan önce geçilmesi gerekAn

tam bir günlük çöl var. Bu kanyon... " —dar ve kumlA yeri gfjSterdj— "Batıya gider. Bir süre sonra ayrılıp guneAe döneceğimiz bir yer var. Askerler bu kanyondan ge-lecekler. Merimizin güneye, dağlara doğru döndüğünü gö-mvıc% düzlüğe geri dönecekler; kanyonun ağzına. Atlarıyla h a güneye, dağların arkasına gidecekler. Ucunda bizi "

feyecekler ve Sierra Madre'ye gitmek için geçmemiz ge-ıekfin çölde bizi öldürecekler." Sustu ve başını öne eğerek 5-rinden geçti. Gruba bir sıkmtı yayıldı. Kadınlar bebek-% daha sıkı tuttular, çocuklar annelerine yaklaştılar. Salcılar ayaklarına bakarak tüfeklerini ellediler ve bir an onctenin taşkınlığından dolayı kendilerini aptal hissettiler.

Geronimo durup, kanyon duvarlarına dokunmak istiyor-muışcasına kollarını gerdi. "Burada," dedi, "duvarlar tırmanabilir, îki duvarın da üstüne tırmanan savaşçılar olmalı. Ekerler gelince yalnızca bir savaşçı ateş edecek. Duvarın us4ünden birçok kez ateş edecek. Askerler duracak. Adam-arını

kanyon ağzına geri göndermeleri, duvarın üstü bo-y\uıca geri göndermeleri gerek." Kolunu geniş bir daire aklinde sallandı. "Askerler bu savaşçıya ulaştığında onun savaşması gerek, ta ki... ölene kadar.

Askerler geri dönecek

A8

ve kanyona gelecek. Bu kez..." —Geronimo karşı kanyon duvarını gösterdi — "ikinci savaşçı ateş

edecek, defalarca ve onları durduracak. Askerler kanyon ağzına geri dönüp bu savaşçının duvarının tepesi boyunca gelmeliler. O da sa-vaşmalı, ta ki... ölene kadar. Askerlerin beklemesi sağlanmalı, burada, güneye dönen izlerimizi bulmadan önce uzun bir süre. Kardeşler... " Durdu, gruba yeniden bakmadan önce dua ediyormuşcasma yüzünü gökyüzüne çevirdi. "Kardeşler... aranızda karısı, çocukları olmayan iki kişi olmalı." Sessizlik. Kanyonda fısıldayan hafif bir esinti savaşçıların saç bantiarımn altındaki kalın saçları arasında gezindi. Bir bebek ağladı ve annesi onu susturdu.

ince yapılı cesur bir adam aralarından çıkarken bir hışırtı oldu. Adam tüfeğim önüne, göğsüne koydu. "Karım ve çocuklarım askerler tarafından öldürüldü," dedi. "Bana Boto denir. Kalacağım."

Kimse konuşmadı. Yaşlı bir savaşçı çıktı. Güderi savaş bantı, kırışık bir yüzü çevreleyen gür beyaz saçları tutuyordu. "Bana Tana denir." Sesi yaşlı bir titreyişle inceydi. "Karım yaşlı. Eğer ona... "

Geronimo, "Ona iyi bakılacak," dedi.

Yaşlı adam, Geronimo'ya doğru yürüdü. Topaldı. Aksak bacağına vurarak güldü. "Bakın! Artık sizler gibi koşmam gerekmeyecek! Kanyon duvarında dinleneceğim." Boş boş, kimsenin şakasına katılmamasına üzülerek güldü. Geronimo onu kucakladı ve bir an birbirlerine sarılmış şekilde durdular. Boto onun ardından gitti, Geronimo onu da kucakladı. Kimse konuşmadı. Söylenecek bir şey yoktu.

Geronimo kanyonda batıya doğru biraz yürüdü. Kolunu ileriye doğru salladı ve geri döndü. Kadınlar, arkalarında çocuklar ve savaşçılarla, yorgun bir şekilde peşine düştüler. Koşarlarken yaşlı bir kadın sıradan çıktı ve grubun geçmesini bekleyerek kenarda durdu. Beyaz saçları uzundu, nerdeyse solgun ve yırtık elbisesinin beline kadardı. inceydi. Yavaşça geriye doğru yürümeye başladı.

parladı. Ellerini düzgün kundakta gezdirdiler, namluyu ok-şadılar. Bunlar Mavi Ceketlilerin silahlarıydı!

Yaşlı bir savaşçı silahın gücünü hissetti. Tüfeğini kaldırarak başının üstünde salladı, Apaçi savaş

çığlığını attı, çığlık kanyonda yankılandı. Bütün savaşçılar ona katıldı, bir çığlık ve şarkı karışımı yankılandı; Geronimo dışında. Geronimo başı önünde durdu, ta ki onun sessizce durduğunu gören diğerleri sakinleşene

kadar. Son ses de sustu. Sessizlik ağırdı. Geronimo kanyondan geriye baktı, geldikleri yöne. "Kardeşler," dedi yankılanan sesi, "atlar ve askerler bize doğru geliyor." Yankılamalar söylediklerini karıştırmasın diye yavaş yavaş konuştu. "Bu dağlar çölde yatan bir yılandan daha geniş

değildir. Bu dağlar güneyde biter... Biter ve bittiği yerde, Madre'ye varmadan önce geçilmesi gereken tam bir günlük çöl var. Bu kanyon... " —dar ve kumlu yeri gösterdi— "Batıya gider. Bir süre sonra ayrılıp güneye döneceğimiz bir yer var. Askerler bu kanyondan gelecekler. izlerimizin güneye, dağlara doğru döndüğünü görünce düzlüğe geri dönecekler; kanyonun ağzına. Atlarıyla hızla güneye, dağların arkasına gidecekler. Ucunda bizi bekleyecekler ve Sierra Madre'ye gitmek için geçmemiz gereken çölde bizi öldürecekler." Sustu ve başını öne eğerek önlerinden geçti. Gruba bir sıkıntı yayıldı. Kadınlar bebeklerini daha sıkı tuttular, çocuklar annelerine yaklaştılar. Savaşçılar ayaklarına bakarak tüfeklerini ellediler ve bir an öncenin taşkınlığından dolayı kendilerini aptal hissettiler.

Geronimo durup, kanyon duvarlarına dokunmak istiyor-muşcasma kollarını gerdi. "Burada," dedi, "duvarlar tırma-nılabilir. iki duvarın da üstüne tırmanan savaşçılar olmalı. Askerler gelince yalnızca bir savaşçı ateş edecek. Duvarın üstünden birçok kez ateş edecek. Askerler duracak. Adamlarını kanyon ağzına geri göndermeleri, duvarın üstü boyunca geri göndermeleri gerek." Kolunu geniş bir

daire şeklinde sallandı. "Askerler bu savaşçıya ulaştığında onun savaşması gerek, ta ki... ölene kadar. Askerler geri dönecek

ve kanyona gelecek. Bu kez..." —Geronimo karşı kanyon duvarını gösterdi — "ikinci savaşçı ateş

edecek, defalarca ve onları durduracak. Askerler kanyon ağzına geri dönüp bu savaşçının duvarının tepesi boyunca gelmeliler. O da sa-vaşmalı, ta ki... ölene kadar. Askerlerin beklemesi sağlanmalı, burada, güneye dönen izlerimizi bulmadan önce uzun bir süre. Kardeşler... " Durdu, gruba yeniden bakmadan önce dua ediyormuşcasına yüzünü gökyüzüne çevirdi. "Kardeşler... aranızda karısı, çocukları olmayan iki kişi olmalı." Sessizlik.

Kanyonda fısıldayan hafif bir esinti savaşçıların saç bantlarının altındaki kalın saçları arasında gezindi. Bir bebek ağladı ve annesi onu susturdu.

ince yapılı cesur bir adam aralarından çıkarken bir hışırtı oldu. Adam tüfeğini önüne, göğsüne koydu.

"Karım ve çocuklarım askerler tarafından öldürüldü," dedi. "Bana Boto denir. Kalacağım."

Kimse konuşmadı. Yaşlı bir savaşçı çıktı. Güderi savaş bantı, kırışık bir yüzü çevreleyen gür beyaz saçları tutuyordu. "Bana Tana denir." Sesi yaşlı bir titreyişle inceydi. "Karım yaşlı. Eğer ona..." |

Geronimo, "Ona iyi bakılacak," dedi.

Yaşlı adam, Geronimo'ya doğru yürüdü. Topaldı. Aksak bacağına vurarak güldü. "Bakın! Artık sizler gibi koşmam gerekmeyecek! Kanyon duvarında dinleneceğim." Boş boş, kimsenin şakasına katılmamasına üzülerek güldü. Geronimo onu kucakladı ve bir an birbirlerine sarılmış şekilde durdular. Boto onun ardından gitti, Geronimo onu da kucakladı. Kimse konuşmadı. Söylenecek bir şey yoktu.

Geronimo kanyonda batıya doğru biraz yürüdü. Kolunu ileriye doğru salladı ve geri döndü. Kadınlar, arkalarında çocuklar ve savaşçılarla, yorgun bir şekilde peşine düştüler. Koşarlarken yaşlı bir kadın sıradan çıktı ve grubun geçmesini bekleyerek kenarda durdu. Beyaz saçları uzundu,

nerdeyse solgun ve yırtık elbisesinin beline kadardı. inceydi. Yavaşça geriye doğru yürümeye başladı.

29

ölüm Şarkısı. GeronımoAyabAA A A nun ortasında durmuş şarkı soyı y Tana'nın elini tutmuştu. 30

Cjüneş ışınlan eğimli gelmeye başlayarak kanyon duvarlarının renkleriyle oynadı. Yeşil kaya parçalan mavilerle eridi; pembeler kırmızıya döndü ve kumtaşı sarılan boya gibi sıvımsı bir şekilde yayılarak harika ışık demetiyle birleşti ve değişti.

Tana ve karısı W atashe, kanyonda bağdaş kurdular, sırtlarını dar gölgeliğin güney duvarına yaslamışlardı. Boto doğuda, askerlerin geleceği yerde yaptığı keşiften döndü. W atashe'nin yanına oturarak tüfeğini dizlerinin üzerine yerleştirdi. Buluzundan tütün sanlmış üç mısır kabuğu çıkardı.

Birini dudaklannın arasına koyarak, diğerlerini nazik bir şekilde W atashe ile Tana'ya verdi ve kemerinden bir sülfür kibriti çıkarıp onların sigarillolannı yaktı.

Üçü dumanı içlerine çektiler ve çıkarmadan önce uzun süre tuttular, sigaranın rahatlatıcı güveninin lüksünü yaşıyorlardı. Boto karşı kanyon duvarında değişen renkleri seyretti. Genç bir adamdı; savaş

banımın altında yüzü güçlü ve ciddiydi ve mokasenlerinin üstünde bacakları güçlü kaslan-nı gösteriyordu.

Yaşlı adama bakmadan seslendi: "Tana."

"Evet." Tana gözlerini açmadı.

"Sen askerleri daha iyi tanırsın. Nana ve Victorio ile birlikteydin. Ne zaman... Geleceklerini...

Düşünüyorsun?"

Tana, "Bunu düşündüm," dedi. "Bu sabah sayımda onlara ilk söyleyecek kişi Chato olur... Onlar keşfetmeden önce. Fakat başta kafaları karışır. Geronimo'nun belki Ojo Caliente'ye gittiğini düşünürler." Tana sigarillosundan bir nefes aldı. Boto yaşlı adamın yanıtını düşündü.

Boto, "Fakat" dedi, "Naiche, Geronimo'nun Chato'ya Sierra Madre'ye gideceğimizi söylediğini anlatmıştı."

Tana güldü. "Evet. Geronimo hilekârdır. iki kez düşünür... belki üç kez. Chato'yu tanır. Chato bunu söylediği zaman, askerler önce bunun doğru olduğunu düşünecekler. Sonra kendi aralarında tartışacaklar ve Geronimo'nun güvenilmez olduğunu söyleyecekler. Geronimo'nun, Chato'nun kendilerine söyleyeceğini bildiğini ve bu nedenle Sierra Madre yerine Ojo Caliente'ye gideceğini düşünecekler. Sonra biraz daha tartışacaklar. Sonunda daireler çizip duracaklar... Ta ki izlerimizi bulana kadar. Sanırım... —Tana durup güneşe hızla bir göz attı — Güneş kırmızıya dönmeye başlarken burada olacaklar. Biraz daha süremiz var." Söylediklerini düşündü ve biraz güldü.

"Geronimo, onları kartal gibi düşünmek yerine eşek gibi çalıştırtıyor."

Hafif bir esinti kumlara dokundu, sonra dindi. Boto tüfeğine vurarak, "Silahlarımızın taşıyacağı duvar uzunluğunu geçtim," dedi. "Saklanabilecekleri hiçbir yer, hiçbir kaya parçası yok. Ateş ettiğimiz zaman uzun süre geri dönmek

zorundalar."

Tana, "Evet," diye yanıtladı, "Geronimo bu yeri seçmekle çok iyi bir iş yaptı."

Artık kanyon duvarının renklerinde yanıp sönen gölgeler vardı; griyle belli belirsiz şekiller çizen, çizgilerini telaşla silen, sonra yeniden çizen gölgeli bir el varmış gibi. Bir kaya şahini kanyon boyunca uçtu. Güneş ışınlarının eğilmesinin neden olduğu hafif bir serinleme hissederek, yılan ve kertenkele aramak için düzlüğe geliyordu, çok yakında kayalann yarıklarına geri dönecekti. Önlerinde uçarken onlara bağırdı ve tüneyip onları düşünmek için kanyon kenarına gitti.

Tana, "Çölü çok erken terketmiş; çok çabuk," dedi. "Belki onun ayrılmasına neden olan bir şey var." 32

Boto ayağa kalkı. "Evet. Şahin bize haber vermeye gelmiş."

W atashe, Boto ile Tana'nm yanında durmak için ayağa kalkmaya uğraştı.

Boto karşılarındaki duvarı gösterdi. "Ben bu yanı alacağım, eğer... " Sorgular biçimde Tana'ya baktı.

"...ilk benim... gitmemin daha iyi olacağını düşünüyor musun, Büyükbaba?" Eski saygı sözcüğünü kullanmıştı.

Tana, "Evet, torunum," diyerek yanıt verdi. "Sınavın ortalık hâlâ aydınlıkken olmalı. Sende bir kurdun gücü var ve çabuk hareket edebilirsin." Sakat bacağına vurarak güldü. "W atashe ile ben bu kadar hızlı hareket edemeyiz. Fakat gece... Sen gittikten sonra, işitebiliriz. Yaşadığımız yıllar coyote gibi karanlıkta bize yardımcı olur."

W atashe, Boto'nun koluna dokunarak, yaşlı elini onun güçlü eline kaydırdı. "Torunum," dedi yumuşak bir şekilde, "doğduğumuz zaman ruh bedenlerimizi bu bedenlerin içine koymayı ve ruhlarımızı sınayıp daha güçlü kılmayı — sınavları kazanırsak— seçtik. Artık yeniden doğacağız, ruh bedenlerimize geri döneceğiz. Bu çok iyi ve birlikte olacağız."

Boto düşünmeden onun elini sıktı ve yaşlı, sulanan gözlerine baktı. "Evet," dedi utangaçça, "buna inanıyorum. Geronimo beni kucakladığı zaman, diğer tarafı gördüğünü söyledi ve orası güçlü ruhlar için iyiymiş, çünkü aydmlıkta-larmış. Birlikte olacağız."

Boto onlardan ayrılarak kanyonda yürümeye başladı. Şahin yukarıya doğru kanat çırptı ve kanyon boyunca uçtu. Boto duvardaki ilk tutamağı bularak elini yerleştirdi ve yüzünü kendisini seyreden yaşlı çifte çevirdi. Ölümden emin olan Apaçi'nin yüzyıllar kadar eski vedasını hatırladı. Hafifçe seslendi: "Ölmek için iyi bir gün!" Yaşlı çift onun hatırlamasına gülümseyip yanıt verdiler: "Ölmek için iyi bir gün!" Kanyonun sözcükleri yankılaması da yumuşaktı, huzurlu bir güvenle iç çekiyor, rahatlatıcı bir otorite gibi davranıyordu.

•fesi boynuna bağ-

tashe zayıftı ve

kaymıyor-

yaısa onu A*tlMĐnde yavaş, **£*£&*

nacakları ve gı»

Kanyonun ucuna y

t, Başka çaresi yoktu-

A A

gertiy°rnndaBoto'nun ba şım gAA W atashe el salladılar ve Boto nun y

A AA

kayaları oA AjAAydüar.

yer

Güneşin *g<A?A kayaların «»?AA kenara |

,KSSeS aAdu. ™ ™vfA"Seyanar sarkmış bu

yaş» > 34

liktelerdi. Bir yılan kayalarda hışırdayarak yanlarından uzaklaştı.

W atashe, "Tana," diye fısıldadı. Sesinin çok ötelere taşınabileceğini biliyordu.

Tana gözlerini kanyondan ayırmadan, "Evet," dedi.

"Su kaynağı ve çam korusuyla Ojo Caliente'yi hatırlıyor musun?"

"Evet."

"Çocuklarımızın gömüldüğü yeri?"

Tana, "Hatırlıyorum," dedi.

W atashe kol yeninin solmuş kumaşını düzeltti. "Gittiğimiz... zaman, önce sen gidebilirsin. Ben peşinden geleceğim. Boto ile buluşacağım. Eğer... ayrılırsak, orada buluşabilir miyiz...

Çocuklarımızla?"

Tana gözlerini kanyondan çekerek W atashe'ye baktı. Bir gülümseme yüzünün çizgilerini buruşturdu.

"Evet, W a-tashe. Orada buluşacağız. Bunu hatırlayacak ve ruh aklıma koyacağım. Orada buluşacağız." Elini onun küçük eline koyarak W

atashe'yi rahatlattı.

W atashe, "Ben de öyle yapacağım," dedi yalnızca ve rahatlayarak onun yanma yattı, kanyonun altında askerlerin geleceği yöne baktı.

Gölgeler uzadı ve kanyon yerinin ışıklı kum şeridini daralttı. Geldiklerini sezdiler. Kulaklarının duymasından önce sezdiler. Yavaş bir hava akışı. Yavaş bir ritim. W a-tashe, Tana'nın sertleştiğini gördü ve kendisi de duyularının üzerindeki hava ritmini hissetti.

Güneş arkalarında kırmızı bir toptu. Toz parçalarıyla görülen ışığı üzerlerine ve kanyona kızıl bir sis yaydı. Kızıllık derinleşti.

Artık kulaklarına bir ses geliyordu. Kumlarda boğuk ve sessiz, fakat uğursuz. Birçok at vardı. Çok ileride, kanyonun dönemeç yaptığı yerde W atashe onları gördü. Yaşlı gözleriyle bile yürüyen atları seçebiliyordu. Dönemece geldiler. Birçok asker geldi. Sıranın sonu yoktu. W atashe artık atların üzerindeki askerleri seçebiliyordu.

- eldiler ve baştaki atlar

v S kanyonun ucunu araştırdı. wa

A papa.

20'ydu. Yen uiwj» cpssizligı bozdu, rapag

Bir tüfek patlayarak sess™ k05maya başladı, Papa

go atından duştA AA Afek ye

36

Sonra bağırdı, "Yefi.- . oooooooooooooooh!" ve goto'nun saklandığı yeri gösterdi.

izci orayı gösterirken, Boto da kayalarda yükselerek nişan aldı. Tüfek patladı ve izci duvara doğru sıçradı. Kuma düşerek öldü. Kurtulan aü batıya doğru kaçtı. Atışın yarattığı gürültü, atı daha da uzaklara kadar izleyen, yuvarlanan yankılar yarattı. Ağır bir sessizlik çöktü.

W atashe ile Tana, artık Boto'yu görüyorlardı. Kanyonun kenanndaki dev bir kayaya tırmanıyordu.

Askerlerin gözünün önünde tepeye vardı. Bir an hareketsiz kaldı, batmakta olan güneşin kızıl topunun önünde siluet gibi durdu. Saçları rüzgârla salmıyordu. Bir eliyle tüfeğini yavaşça başının üzerine kaldırdı. Herkesin görmesi için tüfeğini sallarken boğazının derinliklerinde bir ses oluştu ve yüksek sesli bir çığlığa dönüştü:

"Eeeeeeeeeeeeiiiiiiiihaaaaaaaafı!" Apaçi'nin savaş çığlığı. Çığlık duvarların arasında şiddetle yankılanarak çoğaldı. Askerlerin mavi sırası dalgalandı.

Boto tüfeğini indirdi, bir kurt gibi, vahşi ve hüzünlü, yüzünü gökyüzüne çevirdi.

"Haaaaaaaaaaaaaaooooooooooooh!" Ölüm Çağrısı. Apaçi izciler bunu bilecekler ve mavi ceketli şeflerine söyleyeceklerdi. Bu yoldan gitmek için Apaçi'yi öldürmeleri gerekiyordu. Onu geçmenin başka yolu yoktu. Savaşacak ve ölecekti.

W atashe çığlıkla ürperdi ve Tana'nın gölgesinin titrediğini gördü. A kerler atlarından indiler ve tüfekleriyle duvara dayandılar. Askerlere bağrılarak emirler verildi. Bir grup asker ve yerli izci atlarına bindiler ve duvara tırmanacak bir yer bulmak için doğuya doğru gittiler.

W atashe, Boto'nun kayadan indiğini, fakat kenardan ayrılmadığını gördü. Boto, konumunu değiştirerek askerlere yaklaştı. Kayaların üzerine yükseldi; tüfeğiyle nişan alarak askerlere ateş etti, kanyonda daha gerilere kaçırttı. Yeniden ateş ettiğinde bir öncekinin yankısı daha bitmemişti ve tekrar ateş etti.

Tana, W atashe'ye döndü. "Boto iyi iş yapıyor. Geroni-mo'nun ardındaki kadın ve çocuklara bir sürü adım kazandırdı."

W atashe, "Evet," dedi, "onların koştuğunu duyabiliyorum. Uzaklarda koşuyorlar. Boto onlara birçok adım kazandırıyor. Askerlerin beklemesi gerek."

Güneş gökyüzünü yakarak ve gölgeyi kayalara getirerek dağların arkasına kaydı. Gökyüzünün tutuşması yavaşça dindi, ışık çekildi. ilk yıldız doğuda göz kırparak ortaya

çıktı.

Tana, "SVatashe'nin elini sıkü. "Bak," diye fısıldadı, "geliyorlar." W atashe kanyondaki kararan kayalara bakarak eğildi. Sonra bir çıkıntının ardında

erimeden önce bir an görünen ilk şekli seçti, ardından diğerini, ardından bir diğerini. Boto'nun kayalıktaki yerine doğru gidiyorlardı.

Daire çizerek dağ tarafından geliyorlardı. Birden bir tüfek patladı, sonra diğeri. Bir salvo aüşı başladı. Tana kıkırdadı. "Boto'yu arıyorlar, ama o karşılık verip nerede olduğunu söylemeyecek.

Yakma gelip bilgilerinin bedelini

ödemek zorundalar."

Tana konuşurken bir Papago izci bir çıkıntının üstüne sıçradı ve Boto'nun bulunduğu kayaya ateş

etti. Boto'nun tüfeği ona hemen yanıt verdi. Yere yığılan, silahı sessizlikte yüksek sesle düşen izci çıkıntının üstünden aşağıya yuvarlandı.

tzci daha düşmeden tüfekler sağır edici bir gürültüyle ateş açtı. Boto'nun bulunduğu yere hiç durmadan ateş ediyorlardı.

NVatashe ile Tana, çıkıntı kayalardan bir bedenin ayağa kalktığını gördüler. Boto'ydu bu. Sendeledi, tökezledi ve tüfek salvosu tam yeniden başlarken düştü.

Düştüğü yerden tüfeği karşılık verdi. Gene ayağa kalktı. Bu kez tüfekler onu vurmadan önce ateş etti, düşerken çevresinde

döndü.

Artık sessizlik vardı. insan şekilleri temkinli hareket etiler, Boto'ya yaklaşırken kayaların arkasına eğildiler. 38

Sonra cesurca ayağa kalkülar. Yatüğı yerden Boto' tf ği takırdadı, önündeki şekilleri vurdu.

içlerindeıl A7*™ lardan aşağıya kaydı.

m Kaya"

Bu kez askerlerin tüfekleri Boto'nun vatt,*

j<Ullgl v£rp uzun

süre ve durmadan ateş ettiler. Bir süre sonra aske l ı ler içinde eridi ve doğuya doğru çekildiler.

*iT g

W atashe, "Boto gitti," diye fısıldadı.

"Evet." Tana tüfeğini kaldırarak iki kayaiün arasına koydu; askerlere doğrulttu.

y m arasma

Alacakaranlık batıya doğru çekildi. Bir yıldız dalgası doğudan ilerleyerek kanyona gümüşi bir ışik getMĐ * tashe ile Tana'nın alünda kumlar beyaz beyaz parl Uzaklarda tenor sesli bir coyote uludu. baslaAĐci v«n kıladı. Her yere durgunluk egemendi.

y

Tana kütüklükten fişekleri ç&ardı ve eline kovd "C liyorlar," dedi. Kanyon, birçok bedenin hareket etokeA yaptığı bir hava akımıyla fısıldadı; bir deri gıcırl t , larınm kuma çarparken çıkardığı ses.

'

Đzciler bu kez ayrıldı, gölgeleri izleyerek kanyon duvar larma yakın ilerliyorlardı. Tana beyaz zemindeki bls izcivl seçti. Ateş etti. Đzci tüfek çatırtisıyla birlikte arka™ düştü Tana aceleyle başka bir fişek sürdü. Đzciler atlarım çevir' mislerdi. Tana ateş etti ve bir at çığlık çığlığa düstu Gene komutanların bağırışları.

*

Tana askerlere doğru düzenli bir ateş başlatarak kanvo nu yankılarla doldurdu; ta ki bir düzine tüfek ate, «w muş gibi olana dek.

ş edl>or"

Atlarla askerlerin sesleri uzaklaştı. Yeniden sessizlik çöktü. Tana yaşam belirtilerini gözleyerek oturdu Hc belir ti yoktu. Yıldızların ışığı yüzündeki kırışıkları derinlestir di. Gözlen savaş banünın altında parlıyordu. "Boto bize ivi bir gece kılıfı kazandırdı. Şimdi bundan yararlamacanz" W atashe başını salladı. Tana'nın büyük bir savaşe, olduğu nu biliyordu. Yaşlı ve buruşuk bedeni birçok yerinden va ralıydı. Askerlerin silahları bacağını sakat bırakrnı ştı Nana 39

"'I

watashe'ye döndü. "Boto AAA£21 Tana, W atasne y cocuklara bir suru *

mO'nun ardındaki kadın ve ço

W atashe, Evet,

onlara birçok auı

"* UtS*Se«SĐ gere,."

genr,

ça dindi, iş* çekildi-1* V

fsMadı"ge-

ı f.

.* "R«k" diye fısüdaaı, <

Ç Tana W atashe'nin elini sıküBAay AA

.cradı ve Boto'nun bAAAgdan, silahı sessizlik-etiler, Boto'ya yakiaA*-38

Sonra cesurca ayağa kalktılar. Yattığı yerden Boto'nun tüfeği takırdadı, önündeki şekilleri vurdu.

Đçlerinden biri kayalardan aşağıya kaydı.

Bu kez askerlerin tüfekleri Boto'nun yattığı yere uzun süre ve durmadan ateş ettiler. Bir süre sonra askerler gölgeler içinde eridi ve doğuya doğru çekildiler.

W atashe, "Boto gitti," diye fısıldadı.

"Evet." Tana tüfeğini kaldırarak iki kayanın araşma koydu; askerlere doğrulttu.

Alacakaranlık batıya doğru çekildi. Bir yıldız dalgası doğudan ilerleyerek kanyona gümüşi bir ışık getirdi. W a-tashe ile Tana'nın altında kumlar beyaz beyaz parladı.

Uzaklarda tenor sesli bir coyote uludu. Dağlar sesi yankıladı. Her yere durgunluk egemendi.

Tana kütüklükten fişekleri çıkardı ve eline koydu. "Geliyorlar," dedi. Kanyon, birçok bedenin hareket ederken yaptığı bir hava akımıyla fısıldadı; bir deri gıcırtısı; at nallarının kuma çarparken çıkardığı ses.

Đzciler bu kez ayrıldı, gölgeleri izleyerek kanyon duvarlarına yakın ilerliyorlardı. Tana beyaz zemindeki baş izciyi seçti. Ateş etti. Đzci tüfek çatırtısıyla birlikte arkaya düştü. Tana aceleyle başka bir fişek sürdü. Đzciler atlarını çevirmişlerdi. Tana ateş etti ve bir at çığlık çığlığa düştü. Gene komutanların bağırışları.

Tana askerlere doğru düzenli bir ateş başlatarak kanyonu yankılarla doldurdu; ta ki bir düzine tüfek ateş ediyormuş gibi olana dek.

Atlarla askerlerin sesleri uzaklaştı. Yeniden sessizlik çöktü. Tana yaşam belirtilerini gözleyerek oturdu. Hiç belirti yoktu. Yıldızların ışığı yüzündeki kırışıkları derinleştirdi. Gözleri savaş bantmın altında parlıyordu. "Boto bize iyi bir gece kılıfı kazandırdı. Şimdi bundan yararlanacağız." W atashe başını salladı. Tana'nın büyük bir savaşçı olduğunu biliyordu. Yaşlı ve buruşuk bedeni birçok yerinden yaralıydı. Askerlerin silahları bacağını sakat bırakmıştı. Nana

ve Victorio ile savaşmıştı. Yıldızlı Şef Carleton ve Mavi j Ceketlilerden Gri Kurt Crook ile savaşmıştı; sonra Meksi- ' kah asker şefleri Terrazas ve Trevino ile. Karanlıktan yararlanacaktı.

Tana, W atashe'yi de çekerek ayağa kalktı. "Bak," dedi ve tüfek sürgüsünü açarak içine bir fişek koydu. Tüfeğin horozunu kaldırdı. Yerine yerleştirerek tüfeği W atashe'ye

verdi.

"Şimdi bunu sen yapmalısın. Fişeği çıkar. Tüfeğe geri koy." W atashe silahı acemice tuttu. Gösterildiği gibi yapmayı başardı. Tana tüfeği ondan aldı, kütüklüğü omzuna koydu. "Kenarda onlarla çatışmaya gideceğim. Ateş ettiğimi duyarsın. O zaman — askerlerle kaynayan dağ tarafını gösterdi— oraya koşacağım. Dağ yamacından onlara ateş

açacağım. Onlar yamaca ateş ederlerken ben geri geleceğim. Tüfeği sana bırakacak ve dağa döneceğim. Beni görmelerini sağlayacağım... Orada... Ama beni bulmaları bir süre alacak. Bu şekilde, —yüzünü .yıldızlara döndü — daha fazla zaman kazandırmış olacağız." W atashe başını salladı. Tana onu kucakladı ve W atashe başını onun göğsüne koydu, uzun saçları ay ışığında gümüş

gibi parlıyordu. NVatashe kadını bırakarak kayaların üstünde topallaya topallaya gitti.

W atashe oturdu, ayak bileklerine kadar inen elbisesini düzelti. Onu her zaman sevmişti; tam olarak sevilecek küçük şeyler bile bularak, zayıflığı ve hatalarıyla. Uzun bir süre birlikte büyüyerek tek bir insan haline gelmişlerdi ve artık bu kısacık zamanı paylaşmaları gerekiyordu; W atashe ile Tana, kadın ve çocuklara zaman kazandırıyordu.

Silahı aldığı zaman hemen kayalara dönmesi gerekiyordu. Ayağa kalktı ve elbisesini başından çıkararak yere bıraktı. Mokasenler dışında çıplaktı.

Uzakta bir tüfek patladı. Tana'ydı bu. Gene. Şimdi kısa ve güçlü ateşler yanıt verdi. Gene tek bir tüfek atışı. Bu kez daha yakından. Askerlerin silahları buna karşılık verince, W atashe alevlerin yükseldiğini gördü. Tana, W atas-

he'nin üstündeki dağda hareket ediyordu. Uzun bir sessizlik. Bir coyote uludu. Başka coyöteler ona karşılık verdi. W a-tashe düşündü, Aptal Papagolar. Tana onların coyote olmadığını biliyor. Neden birbirlerine bağırtmıyorlar? Birbirlerinin nerede olduklarını bilmek için uluyorlar. Bunu bilince birbirlerine ateş etmezler. Ay ışığında bilgece başını salladı. Ulumalardan biri Tana'nınkiydi. O da oyuna katılmıştı, Papagoların kafası karışacak, onun bulunduğu yere ateş etmeyeceklerdi.

Bir çakıl kayaların üzerinde yuvarlanarak düştü. Yakı-nındaydı ve W atashe kendisini çıkıntıya bastırdı. Önünde bir gölge yere düştü. Gölge büyüdü. Gölgenin sahibi kendisine doğru çıkıntıda sürünüyordu.

Dağın uzak bir köşesinden tek bir atış yapıldı. Gölge dikleşerek yükseldi. Papago dengesini kaybedip kanyonun kenarına bağırarak düşerken, W atashe başını kaldırdı.

W atashe, Tana beni izliyordu, diye düşündü, fakat şimdi nerede olduğunu bilecekler.

Tüfekler gölgelerde sıçrayan küçük alevler yaratarak dağlarda yankılandı. Askerler Tana'nın bulunduğu yere doğru hareket ediyorlardı. Silahlar sustuğunda W atashe dinlemek için eğildi, ama onu duyamadı.

Tana kayalardan kaydı ve W atashe'nin önüne geldi. Kütüklüğü omuzundan çekti ve tüfeği yere koydu. Gözleri buluştuğunda ikisi de konuşmadı, sonra Tana gitti. Çömele-rek, sakat bacağını sürüyerek hareket ediyordu ve VVatashe tüfeği aldığı zaman, kanlı olduğunu gördü.

Tana artık kendisini gösterecekti. W atashe, çıkıntıların gölgesiyle beneklenen dağı seyretti. Bir yerlerde ağır bir kaya çatırdadı ve silahlar bu sese doğru ateş ettiler Tana kayayı yuvarlamışü.

Sonra VVatashe onu gördü, kayanın düştüğü yerden çok uzakta. Işıkta çıkıntının üzerinde durarak kendisini tam gösteriyordu. Birden düştü, tüfekler ona ateş açarlarken çıkıntıdan aşağıya kaydı.

... fafia bir co-at,« da bittiğinde, c0>°

,„ Kederii ve

üAKmüVĐÜRal.*.*A MĐ* onlar. W *Aınuya

dağdan aşasu

dü_tu uot.u"6

yalarken SjeAorlard,

katanllk

LeldigiküçukAlA görebiliyorduA g A §apkalat W atashe artüc 01U yüzlerim &olf Avcek sesle ada! AtAAe/ve ™Ag£* sürtü-giymişlerdı. KeA A biri güldü. Yete W JA A louuşuyorlardi-lArmdAA süAklüyorlAa uiyordü nüyordu;Tananınbeo btf §eküde S ekl.

«t yapü .-TkSS sallarken onlfbagudA A söyleme işareti. Koiıa kaldırdl yeA mmn-

ooooonrAAl aldı. Me§ em JAdanun bağı-omUzlannm ataanajA {akat gene

deAa kan.

da onu sağır ederceny dönüştüğunu duydu nsmm Hemen on viğuA M { ceketlilere gerçeg diye düşündü. Kanyoı

49.

Tüfeğin patlamasıyla birlikte karanlık adam grubu hemen çıkıntının derin gölgesinin arasında kayboldu. Tana'nın bedenini orada bıraktılar. W atashe, Tana'nın gökyüzüne dönük yüzünü görebiliyordu. Derin bir sessizlik vardı. W atashe fişeği sokarak tüfeği yeniden doldurdu, ses çıkarmamaya dikkat ediyordu. Büyük bir sakinlik hissetti. Elleri emin ve becerikliydi.

Çıkıntıda hava hâlâ durgundu, fakat aşağıda kanyonda rüzgârı duyabiliyordu. Başta panikledi, çünkü rüzgâr dalgalandı, mırıldandı ve W atashe, geçmeye çalışan Mavi Ceketliler olduğunu sandı. Bu ne atlann ne de kumda koşan adamların sesiydi. Sonra anladı. Koşan kadınlarla çocukların sesini ona geri getiren rüzgârdı bu. Hâlâ koşuyor, Gero-nimo'nun peşinden gidiyorlardı. W atashe çıkıntının karanlığında gülümsedi ve üzerine büyük bir rahatlık geldi.

Sağ tarafından belli belirsiz bir taş sesi işitti ve bir Apaçi savaşçısının doğal içgüdüsüyle, kuşatılmaktan kaçmak için hızla ve sessizce geriye çekildi; fakat çıkmtıdan uzaklaşmayacaktı.

Çıkıntıdan vazgeçemezdi.

Durup dinledi. Kulaklarına güveniyordu. Giysi belli belirsiz kayaya sürtündü. Ses önünden geldi.

Çemberlerine toslamıştı. Artık yarışma W atashe'nin kulaklarıyla onların gözleri arasında olacaktı.

Dev bir kayanın gölgesinde yarı ayağa kalktı ve bedenini doğal olmayan, kaba saba bir pozisyonda

öne eğdi. Işığın ve gölgenin yanılsamasında gözler insan bedeninin simetrik çizgilerini arar; kaya çıkıntılarının grotesk hatlarını değil. W atashe bekledi.

Kanyonun aşağısında bir Mavi Ceketli subay bağırdı. W atashe onların sözlerini anlayamıyordu — bomboş ve öfkeyle yankılanan sözler. W atashe gene gülümsedi. Beyaz gözlü şef sabırsızdı.

Bağırmaya karşılık olarak bir gölge hemen bir çıkıntının üstüne çıktı, subayını memnun etme gayretindeydi. Gölge büyüdü; hareket halinde ve yumru gibi. Đzci sürünüyordu.

W atashe yanağını tüfeğe dayadı ve adamı tam seçebil-43

yor, sallamyoıO»- S"**» A olmayan Ae»' |

Çrtont, kaya »un kenar Sıya .»ştuAa*»A „,

0„u„ ateş ««°VÇ,**» M»«la* Onun ** j A»»Aan™A ACo Ben »

"ACSA Bi'AStAz bidece tir

44

Sağındaki kayalarda çok yakından bir fısıltı halinde bir ses geldi. Kayanın üzerinde kayan bir mokasendi bu. W atashe durdu, başını kayalara çevirdi. Çok geç. Adam tepesinde duruyordu, tüfeğini çoktan nişanlamıştı bile. Ateş etti ve mermi onu vurdu. W atashe şoku hissetti, fakat acı yoktu. Ateş

onu çıkıntının kenarına fırlattı, tüfeği kaybetti. Çılgın gibi gevşek şisti kavradı, önce tüfeği arayarak, sonra kanyonun ucunun kayganlığını görerek düşmemek için.

Adam üzerine atladı. Uzun bir bıçak yıldızların ışığında parladı. W atashe sırt üstü yatarken başını kaldmnca adamı havada üstüne sıçrarken net olarak görebiliyordu. Adamın yüzü bir şapkayla gölgelenmişti, ama yine de gösterdiği çaba nedeniyle geriye çekilen dudaklarının açığa çıkardığı dişlerini görebiliyordu. Adam üstüne kanatlarını açmış bir kartal gibi atladı ve bıçağı sapladı.

W atashe bıçağı hissetmedi; biri onu sopayla dürtmüş gibi belli belirsiz bir burgu yalnızca.

Adam onun bedeninin üzerine oturmak için dizlerinin üzerine doğruldu. W atashe şimdi göğsüne girmiş bıçak sapını görebiliyordu. Đçgüdüsel olarak ayağını adamın bacaklarına yükseltti ve kasığını buldu. Başı çıkıntının kenarına yakın bir şekilde yatıyordu. Kolay, neredeyse çabasız bir hareketle adamı ayaklan üzerinde kaldırdı, adam doğrulmaya çalıştığı için onun kendi ivmesini kullanıyordu Daha fazla güce gereksinim duyarak kasten kendisini geriye itti, bedenini kanyon üzerinde boş

havaya attı. Đzci şaşırarak homurdandı, sonra W atashe ile birlikte kanyonun kenarından düşerken bağırdı.

W atashe düşerken ses kulaklarına geldi —koşan kadınların sesi; küçük ayakların, çocukların sesini de duyabiliyordu. Rüzgârla salınırken gülümsedi.

Binbaşı Morrow atından aşağıya baktı. Đki kırılmış beden kanyonun zemininde birbirlerine yakın yatıyorlardı. Biri ızcisiydi. Diğeri, porsumuş göğüsleriyle kanlar içinde küçük yaşlı bir kadm. Saçları kumların üzerine gümüş gibi

yayılmıştı, kan ve ölüm sahnesini münasebetsiz bir şekilde güzelleştiriyordu.

Morrow içini çekti. "Bütün bu yıllardan sonra onlara şaşırmamam gerekir."

Yanındaki Yüzbaşı Beyer ona katıldı, "tğrenç. Bir hayvan gibi çıplak, Tanrım!"

Morrow arkasındaki karanlık atlı yığınına işaret etti. "Cesedi yana yuvarlasak daha iyi. Atlar kandan korkarlar."

Uzun ince bir adam atından indi. "Ben ilgilenirim, Binbaşı." Adam güderi bir giysi giymişti. Bir kovboy şapkası yüzünü gölgeliyordu. Morrovv ile Beyer seyrederken, adam W atashe'nin bedenine beceriksiz, zarif hareketlerle bir battaniye örttü. Yanında diz çökerek, onu kollarına almadan önce battaniyenin kenarlarını titiz hareketlerle altına sıkıştırdı. Tek bir söz etmeden Morrovv ile Meyer'i geçerek kanyonda geri yürüdü. Küçük bedeni yumuşak bir dikkatle taşıyordu.

Yüzbaşı Beyer laf attı. "Đzcilerin şef olan bir adam için ne utanç, Binbaşı. Tom Horn, allanın belası Apaçilerden daha Apaçi."

Morrovv homurdandı. "Bu sonuca çok uzun süre önce vardım, Yüzbaşı."

Öykü Thomas Kalesi ile San Carlos'a ulaştı. Bütün Apaçiler bunu bilir: Kadın ve çocuklara nasıl zaman kazandırıldı. Onlara isim vermezler. Apaçiler ölü bedenlere isim vermezler, çünkü bu bedenler içlerinde olan ruhun kimliği değildir artık. Fakat orada üç savaşçının savaştığını hatırlarlar.

W atashe'yi unutmamışlardır. O yere Üçler Kanyonu

46 4

13 u üç kişi, kadın ve çocuklara başta sanıldığından daha çok zaman sağladı. Dört saat içinde Binbaşı Morrow on izcisini kaybetmişti. Son arama ve öldürme bölümü için izcilere gereksinimi olduğundan başka izci kaybetmemeye karar verdi.

Bu nedenle askerleri atlarından indirtti, askerleri ve atlarını kanyon duvarlarında dinlendirdi. Ateş

yakmadan ve kanyon kenarlarındaki çıkıntılara muhafızlar koyarak gün ışığını bekledi.

Şafakta yola çıktı, bu kez izciler kanyon kenarlarındaki çıkıntılarda, müfrezenin hayli ilerisinde yaya gidiyorlardı. Başka bir sürpriz olmayacaktı; ama yine de yavaş hareket ettiler.

Dolayısıyla izciler döndüklerinde öğle olmuştu; ileride güneye dönerek batıya giden kanyonda izler vardı. Geri dönmeden önce izleri bir saat izlemişlerdi. Hiç kuşku yoktu — Geronimo takımını Ejderha Dağı'ndan geçirerek güneye götürüyordu. Tek olası hedef Sierra Madre'ydi.

Moitow müfrezesini döndürdü ve kanyonun ağzına doğru yöneltti. Bu noktadan sonra arkalarına Ejderhalar'ı alarak hızlı at binmek için düz bir vadi olacaktı ve Geroni-mo'yu Ejderhalar'ın güney ucunda yakalama şansı büyüktü. Belki onları Ejderhalar ile Sierra Madre arasındaki ovada çaresiz yakalayabilirlerdi.

Binbaşı Morrow, kıdemli bir kızılderili savaşçısıydı.

m\\ gidebile-çeklerini AAubaşka konuydu. irdilel.Morrow, eyerlen ter ıçmu ler yatlm saaı °"j ük hayvanlarınınuze*A

A

gitmeye Hazırlık VdA Süvaıı Bölüklerin

fa_

g Dokuzuncu A OA elffli altında, berAı lere komutaedenJ**A A BAe A derriiolanYuzbaşAMey A A y

tak Thomas Kalesi A A ApaÇl pollslyl rezervasyonun Paj S Ab.ıgüçtübu

A

Büyük ve hayli yeten taffiaınlayarak A Ari ka-

bit Apacı den don N . dojtu Ejdetnaı

bilgi vermek üzere

n>

l"«*t'

*„ ve doyutulmaiann-

zaman zaman bacaklarını

48

lardı. Atından inen Morrovv komutayı bir emirerine bıraktı ve kamptan tuhaf, sakat yürüyüşüyle uzaklaştı. Kimseye ovalardaki sabah ve akşam manzaralarını sevdiğini söylememişti. Adamları Ejderhalar'ın eflatun akşam gölgesinde kamp kurmuştu ve doğuda vadinin üzerinde, güneşin hâlâ değdiği yerlerin meşale gibi kıpkırmızı yandığı Chiricahua doruklarını görebiliyordu.

Sakatlığı dışında Morrovv, W est Point çıkışlıydı. Ordu onun yaşamıydı, yaşamı olmuştu. Saçları süvari şapkasının kenarının altından beyaz beyaz çıkıyordu; neredeyse mesleğinin sonuna gelmişti.

Belki bir mesleğin... Ya da bir yaşamın sonuna yaklaştığı düşünülen her adam gibi, sessizce eski günlerin anılarına uzun sürelerle dalıyordu artık.

Birinci Bull Run Savaşı'nda kalçası parçalanmış ve topal kalmıştı. Savaş'm ilk çarpışmasının ilk gününde, McDowell'in komutasında bir teğmenken savaşın bütün parlak beklentilerini elde etmişti.

isyancıların saldırısını püskürtmüşlerdi ve daha ilk gün günbatımından önce zaferden eminlerdi; Jackson adlı bir isyancı liderin komuta ettiği inatçı direnişçilerin elinde tuttuğu küçük bir tepe dışında.

Ertesi sabah tepeyi almayı umuyorlardı, fakat Jackson tepeyi inatla, çılgınca elinde tuttu. Sonra önce uzakta, sonra yoğunluğu ve tonu büyüyen bir ses onlara doğru yuvarlandı. Silahların sesiydi, fakat koşan binlerce askerin ayak seslerine karışmıştı. Ayak sesleri yaklaştı, askerler vahşice bağırıyor, haykırıyordu. Birden ses onların üzerinde patladı... ve görüntü: Kendi adamları onlara doğru koşuyordu. Silahlarını bırakmışlardı ve onun askerlerinin üzerine bir ayaktakı-1 mı gibi saldırdılar. Onların arkasında kır atlılar ağaçlardan çıkarak kılıç salladılar, yola gelmez bir inatla atlarım sürüyorlardı. Adamlardan o kadar ürpertici çığlıklar geldi ki, Morrow ilk korku çakımını orada duydu. Büyülenmiş, dehşete düşmüş, gözlerine inanamaz bir halde, kır atlıları başlarında kızıl sakallı bir dev (daha sonra onun Jeb Stuart olduğunu öğrenecekti) ile birlikte yaklaşırken seyretti.

49

v nnu eyerden aşağı-

& AAS arasvnaA haürlıyor. ne çekti ve at tekrar a t hayaı meya

Ayaktakrrmnm vahşi

ba § yuk ar

mantıksız bir fi mA kall erkeklerle * g > ka. Mngton'dan gelen lınaA A inSanlar. ÇıgA |

6

daûAAAilzU rrAkStand, anların ve kırılmış

A dışıbırkA Mor.

HaSirn, onuAu kırılmış hisseti. Bir ani I0W *£S Suıksız askeri mizacı gereg biç terketmedi.

rpnhesi'ne geri dön-

emedi.

A Güney Cephesı 6 .

Orduda kalabıleceg

Minnesota

fflet, 3* Stuartlar degü

çözemiyordu.

r'da Arapabo ve>w §o_

binmiş geçiyor, bmlerce

A A_

lanÜiy°rdl sakallı bir ya şlı kişi AOA

ge.

JSss»rwr—

bir şekilde mırıldandı sonra geçen askerlerle atlarını göstererek bağırmaya başladı. "Bakın!" diye bağırdı işaret ederek. "Irz düşmanlarına bakın!" Ellerini çırparak askerlere bağırdı. "Kadın katilleri!

Bebek katilleri!"

Çevresinde bir kalabalık toplanmaya başladı, fakat yaşlı adam bunu farketmedi, ya da aldırmadı.

Yolun yansına kadar sendeleye sendeleye gelerek bir askeri işaret etti. "Şunun şapkasına bakın!

Kadınların özel yerlerini kuruttu ye şapkasına koydu. Hepsinin şapkasına bakın! Kadınların oralarından buralarından kesilmiş, Tanrım! Onlara bakın! Hepsine!" Deliye dönen bir asker atından yaşlı adamın üstüne atlayarak yere devirdi. Kalabalık yakına gelmeden önce yaşlı adam muzaffer bir meydan okuma çığlığıyla ayağa kalkmıştı. Asker göğsüne saplanmış bir bıçakla yerde yatıyordu.

Morrow, Daniel'in —yaşlı adamın mahkemeye verdiği tek isim— duruşmasında tanıklık yaptı.

Savunma yapılmadı. Hiçbir avukat Daniel'in davasını almadı. Yargıç savunma makamından savunma yapmasını istediği zaman yaşlı adam tutuklular için ayrılmış bölümdeki masasından tek başına kalktı ve dedi ki, 'Yargıç, savunmacım yok. O... Askere bıçak sapladığımı hatırlamayacak kadar sarhoştum." Sustu ve gülmeden önce sessiz mahkeme salonuna sakince göz attı. "Duyduğum tek pişmanlık Yargıç, bu olayın doyumunu hatırlamamak, fakat orospu çocuğu cehenneme gittiği için gurur duyuyorum." Kalabalık bir hayvan gibi, tehdit edici bir tarzda kükredi ve yargıcın mahkeme salonunda sükûneti sağlaması için uzun zaman gerekti. Jüri salondan ayrılmadı. Kısa bir fısıltılı danışmadan sonra sözcüleri ayağa kalktı ve suçlu hükmü ile idam tavsiyesini açıkladı.

Daniel, yargıcın emriyle ayağa kalktı ve şaşırtıcı derecede zarif bir şekilde onun önüne yürüdü.

"Hükmü açıklamadan önce söyleyecek bir şeyin var mı?" "Şey, evet, Yargıç." Daniel sırıttı ve dönerek mahkeme 51

Morrov/un üstün-

"Sey —sesi j b:linm, sozu A .minncisı olmefc samAazkonuyuAiAakdurdu Bjm

S* için." De«nbJ sA .arnAg* 6W »*mA

len korkmuyorum, nd

btf dengesi

aUyOl

£kat bazı şeyAr SotAdellgesizlik var. Btf s

t

Aîna orada, AA *f k suÇlu deluse™ verde kunduz Simiz suçluyu*;AfAdigim z***A elen-Uul edecelA.Alo AOAonAdan geriye *-vardı. Kunduz gıAlilel gidıyor üd Sesl de_

5KalaW *tan *»«*< fA mirf*A°; A | açlal...

geriyle »f nA£BW «. "*»«f * yuz pounöl*

«* • " S«! Madenci * j *»-* vis*i *» *" hava tele, TaI""Lm o»*» p». w<f° A ıa»s b>*<-

»»»k°l*?ASW » W l Se*°L?ey yapnuyoı" BiindlB e şelemetlenjd!ka bll şey H baBş.

zaman ne >*f

gözlülüğünüzle ne yapacaksınız? Bunu çocuklarınıza mı devredeceksiniz? O zaman ne yapacaksınız? Öfkenizi çıkaracağınız bir şey kalmayacak geriye... Kendiniz dışında."

Son derece sakin bir şekilde durdu ve mahkeme salonuna baktı. "Ben incil toplayıcısı değilim, ama Tanrı'nın yasalarının dengesini bozduğunuz zaman

kendi yıkımınızın tohumlarını kendi içinize ektiğinizi söylediğini duymuştum. Bu nedenle, —göğsüne vurdu ve kollarım açarak sırıttı— size karşı hiçbir şey hissetmiyorum, zavallı suçlular... Ek bir şey. Tanrı ayı tepeye astığında hepiniz ve çocuklarınızın çocukları benimle aynı gemide olacak." Sesi kısıldı ve bir pencereden dışarıya dalgın dalgın baktı. "Şimdi, gittiğim için üzgün değilim. Bunu bir düşünün, sevdiğim her şey yok oldu nasılsa." Birdenbire oturdu.

Morrow ayağa kalkmış ve salondan çıkmıştı. Yargıcın kararını beklememişti. Yaşlı adamın sözleri kesinlikle aklı başındaydı; mesleğinin dayandığı her şeye, ülkenin, onun ülkesinin gelişmesine yaşlı adam sövüp saymıştı. Sokağa adımını atarken ayağı kapının kenarında duran bir viski şişesine çarptı. Şişeyi o kadar kuvvetle kaldırımın kenarına doğru tekmeledi ki, şişe başka şişelere çarpıp kırdı.

Morrow, Denver'dan, Virginia City-Montana'da düzenin sağlanmasına yardımcı olmak üzere kuzeye gönderildi. Kızıl Bulut, Bozeman Yolu'nu kapatmıştı ve Murphy arabaları madenci kamplarına artık malzeme götüremiyordu. Aç, umarsız insanların ekmek ayaklanmaları vardı. Gazyağının bir galonu yeşil banknot olarak yirmi dolara, altın olarak dokuz dolara satılıyordu. Aslında yeşil banknotlar satılıyordu; bir dolar, kırk beş sent altın değerinde.

Bir hafta sonra Morrow askerleriyle birlikte oraya vardı (artık yüzbaşıydı); ekmek ayaklanmaları kasabayı parçaladı; unun kilosu altı dolardı. Morrow ve adamları madencilere bağıran küfreden öfkeli kalabalığın karşısına dikildiğinde, Daniel'in mahkeme salonundaki sırıtan yüzü gözlerinin önünde canlandı. Hangi cehenneme buraya geldin? Bu soru

. • Mortow omuzlarını

asker olduğum iç* w

cheridan'ın ar-

Cobb Aesınf'Ada dururken, dev &<*** ve bu{-kasındaki subay A*&A kesUA Sürümeye ta onlarla konuştu- Ağaç de yemedınvz,V

faloyu AAA.AAAm.A buaktınız. Topraka* A Şeyı JA ayl

tolerimize fVA r sherman beUg*&

al>

istiyorsunuz?AA ldi. Hlç «fASef halkını ge-

ve suları W gAl bulundu Y*A*A toprağa

Satanta'ya b r dizi ten

u,nun himayesi

ü

tirip Birleş Devletler A *A Kainde

yerleştirmeliydi- Söenu , A Roblnso

Binbaşı!A-A yerine Am AA A

vfkoku A«AAbfle Ainya.

Morrow soğuk

veriyorsunuz...

AAteşlOüanAAABuAcA

ona inanmadı ar Yaj MonoV/ buffato avc

Sek sesle kahkaha Ayorû

A,. Ev e

taktığı millerce î»*f Çan'ın delisi- Su 54

Yirmi millik alanlarda gazyağı dolu arabaları tutuşturarak yangın çıkarttılar ve alevler yükseğe çıktığı zaman rüzgâr duvarı onları yakaladı, önüne katıp batıya götürdü. Tüm dünyayı yakmaya niyetliydi sanki. Bir anda yemyeşil otlar, kuşlar, çiçekler, hayvanlar olan yerde toprak artık kara, kıraç, parça parçaydı.

Komutasındaki askerler bile emirleri sorguladılar. Mor-row alaycı bir şekilde "Basit," diye açıkladı, "Sherman diyor ki, 'Ot olmaması demek, buffalo olmaması demek. Buffalo olmaması demekse kızılderili olmaması demek.' Çok basit."

Basitti. Ve şimdi, Ejderhalar'ın eflatun gölgesi vadide genişlerken, Morrow omuzlarını silkip, o günlerde daha sık gelmeye başlayan düşünceleri kafasından attı. Biraz acıyla, yaşlı Daniel'in kehanetini yerine getirmeye yazgılı olduğunu düşündü. Apaçiler sondu. Belki Geronimo sonuncusuy-du... Son Kızılderili. Kendisi, Binbaşı Jack Morrow fincanın dibini tatmaya yazgılı gibi görünüyordu; bunun tadı dile nasıl gelirse gelsin. Ve şef sırasında yeri bile olmayan son Yerli Savaş Lideri ile birlikte.

Koyulaşan karanlıkta paltosunda taşıdığı büyük saate baktı. On beş dakika daha dinlenme. Askerler sırtlarına yaslanmışlar, zamanın büyük bir kısmını atlardan uzakta geçiriyordu. Yüz metre ötede izci şefini her zamanki gibi tek başına otururken gördü. Bir ateşte sönmekte olan küller gibi artık bulanıklaşan Chiricahua doruklarının aynı kırmızısını seyrediyordu. Bir bıçakla biftek parçaları keserek, kuru eti ağzına atıyor, metodlu bir şekilde çiğniyordu Morrow yavaş yavaş ona doğru yürümeye başladı. Horn'un

komutaya karşı soğuk ve küstah saygısızlığı Mor-row'u rahatsız ediyordu. Bu operasyonda Sieber'i istemişti, fakat Sieber sarhoş

olduğu için Tom Horn'u kullanmak zorunda kalmıştı.

Hom yirmi yaşlarındaydı ve bir süre Apaçiler ile birlikte yaşadığı için dillerini akıcı bir şekilde konuşuyordu.

düşüncelerinin arasından geçip gitti. Morrow omuzlarını silkti: Pekâlâ, buraya para kazanmaya geldiler; ben ise asker olduğum için buradayım ve bunu sorduğum için katıksız bir aptalım.

Cobb Kalesi'nde Generaller Sherman ve Sheridan'ın arkasındaki subay saflarında dururken, dev Kiovva Şefi Satan-ta onlarla konuştu: "Ağaçlarımızı kestiniz. Antilop ve buf-faloyu öldürdünüz ve gene de yemediniz, çürümeye bıraktınız. Toprağı kazdınız ve bir zamanlar temiz olan nehirlerimize çöplerinizi attınız. Her şeyi yakıyorsunuz. Ne istiyorsunuz? Deli misiniz?" Sherman belagatlı

konuşmayı ve soruları duymazdan geldi. Hiç gülümsemeyen general, Satanta'ya bir dizi tehditte bulundu yalnızca: Şef halkını getirip Birleşik Devletler Ordusu'nun himayesindeki toprağa yerleştirmeliydi. Sheridan şefin ayaklarının dibine tükürdü. Binbaşılığa terfi eden Morrovv, Robinson Kalesi'nde Sherman'm "yak" emrinin yerine getirilmesine yardımcı olma görevine atandı. Yüksek ovalardan gelen Morrow ve askerleri,

binlerce çürüyen buffalo cesedinin arasından geçmek zorunda kaldı. Hayvanların yalnızca derisi yüzülmüştü ve koku dayanılmazdı. Ete üşüşen sinekler havayı karart-mıştı, hatta askerlerin atlarına bile saldırdılar.

Buffalo avcılarının, kır saçlı, viski kokan erkeklerin yanına vardıklarında, Morrow onların bir tepede otlayan büyük bir sürüden uzaklaşmalarını emretti.

Sakallı lider kavgaya yatkın bir şekilde "Niçinmiş?"

diye sordu.

Morrow soğuk bir şekilde yanıt verdi. "Otları ateşe veriyoruz. Gidin."

"Ateş! Ateş! Otları ne demeye ateşe veriyorsunuz... her şeyi yakıyorsunuz! Siz deli misiniz?" Buffalo avcıları ona inanmadılar. Yaşlı Daniel'ın yüzü geri geldi; artık yüksek sesle kahkaha atıyordu.

Morrov/ buffalo avcılarının bıraktığı millerce binlerce çürümüş ete baktı. "Evet," dedi onlara. "Ben deliyim... Sherman'm delisi... Siz delisiniz! * j -- «n«v,ın helası dünya deli!"

rAsA-ae-.-

Yirmi millik alanlarda gazyağı dolu arabaları tutuşturarak yangın çıkarttılar ve alevler yükseğe çıktığı zaman rüz-2gr duvarı onları yakaladı, önüne katıp batıya götürdü. Tüm dünyayı yakmaya niyetliydi sanki. Bir anda yemyeşil otlar, kuşlar- çiçekler, hayvanlar olan yerde toprak artık kara, kıraç, parça parçaydı.

Komutasındaki askerler bile emirleri sorguladılar. Morrovv alaycı bir şekilde "Basit," diye açıkladı, "Sherman diyor ki, 'Ot olmaması demek, buffalo olmaması demek. Buffalo olmaması demekse kızılderili olmaması demek.' Çok basit."

Basitti. Ve şimdi, Ejderhalar'ın eflatun gölgesi vadide genişlerken, Morrovv omuzlarını silkip, o günlerde daha sık gelmeye başlayan düşünceleri kafasından attı. Biraz acıyla, yaşlı Daniel'in kehanetini yerine getirmeye yazgılı olduğunu düşündü. Apaçiler sondu. Belki Geronimo sonuncusuy-du... Son Kızılderili. Kendisi, Binbaşı Jack Morrovv fincanın dibini tatmaya yazgılı gibi görünüyordu; bunun tadı dile nasıl gelirse gelsin. Ve şef sırasında yeri bile olmayan son Yerli Savaş Lideri ile birlikte.

Koyulaşan karanlıkta paltosunda taşıdığı büyük saate baktı. On beş dakika daha dinlenme. Askerler sırtlarına yaslanmışlar, zamanın büyük bir kısmını atlardan uzakta geçiriyordu. Yüz metre ötede izci şefini her zamanki gibi tek başına otururken gördü. Bir ateşte sönmekte olan küller gibi artık bulanıklaşan Chiricahua doruklarının aynı kırmızısını seyrediyordu. Bir bıçakla biftek parçaları keserek, kuru eti ağzına atıyor, metodlu bir şekilde çiğniyordu

Morrow yavaş yavaş ona doğru yürümeye başladı. Horn'un komutaya karşı soğuk ve küstah saygısızlığı Mor-row'u rahatsız ediyordu. Bu operasyonda Sieber'i istemişti, fakat Sieber sarhoş

olduğu için Tom Horn'u kullanmak zorunda kalmıştı.

Horn yirmi yaşlarındaydı ve bir süre Apaçiler ile birlikte yaşadığı için dillerini akıcı bir şekilde konuşuyordu.

v özelliği ola-Birincisi, » m } uinma toffiUM* t*5» Şii'ydi.

sArsA sssssrs sAr*

UnleştM»* ĐP» T™

56

Horn geniş kenarlı şapkasının altında başını kaldırdı ve gözleri muzipçe panldadı. Yanıt vermeden önce ağzına et attı. "Sanırsam yarattığımız durum değil mi?"

Morrow kuru bir şekilde yanıt verd.i "Kesinlikle."

Horn tembelce, bıçağı Apaçi Geçidi ve Bowie Kalesine doğru tutarak "Şey," dedi, "Yaşlı Crook'un sonu bu. Hiç kuşku yok. Yaşlı orospu çocuğu son bir iki yılda, bir ömür boyu süren suç yöntemlerini değiştirmeye çalıştı. Dürüst olmak için tabanca menziline girmek, toplama kamplarındaki Apaçiler için iyi yiyecek istemek, orduyla iş yapan tüccarların Tucson kanadının savaşı teşvik etmesini önlemeye çalışmak... Bunlar gibi şeyler. Evet, —Horn kollarını gerip homurdandı— Crook general olamayacak kadar fazla dürüst iş yaptı. Politikacılar ve kât peşinde koşanlar buna dayanamazlar."

Bıçağı sallayarak Morrow'u gösterdi. "Bunları bir çetele defterine koyabilirsin, Binbaşı. Yaşlı Kokmayan-Bok, Crook'un kafa derisini yüzmek için bunu bir bahane olarak kullanır. Crook barışın orduyla iş yapan Tucsonlu tüccarlar için altın yumurtlayan tavuğu öldüreceğini söylediği zaman bir çentik atarsın... Şey, W ashington'da güçlü dostları var ve Kokmayan-Bok bunlardan biri"

Morrovv kaskatı kesilmiş bir halde, "Sanırım," dedi. Kokmayan-Bok'un kim olduğunu sormaya gerek yoktu. Morrovv onun kim olduğunu biliyordu. Hom, insanlara yerli tarzında açıklayıcı isimler takmaktan hoşlanıyordu. Cus-ter'ın belleğine karşı hiç saygısı yoktu ve ona Sert Kıç (yerlilerin Custer'a taktığı özgün ad) demekte ısrar ediyordu.

Kokmayan-Bok, Sheridan'dı. Horn, bu adı Tombstone ve Tucson salonlarında açıklarken ayrıntılara girerdi. Öyküsü her zaman içki arkadaşlarının kahkahalarıyla karşılanırdı. "Kokmayan-Bok," dedi Horn, "bokunun kokmadığım çok iyi biliyordu, fakat kokmadığmdan kendisinin çok emin olduğunu sizin düşünmenizi istiyordu. Bunun nedeni," diye açıkladı Horn, "Kokmayan-Bok'un Savaş'ın ilk üç yılında saklanması, Güney süvarileri tarafından bulunup kıçının

teri» veielıe „ Sokmayan-8* ,leB„«e Bit-K**-

muş gib.y*. vmc * aman böyle »M»

AaAyAAA'8A

SÎS .AeAMoA.A-An-ap-

Hâlâ saatini elinde nıuu 58

lan düşüncelerinden biraz daha çok şey ortaya çıkarmak istedi. Sohbet eder gibi, "Söyle bana Horn,"

diye sordu, "Bu allahın belası dönek Geronimo'nun büyük bir hayranıysan neden ona katılmadın?"

Horn onun sesinde belli belirsiz bir düşmanlık sezdi. Morrow'a merakla baktı. Boğazında bir kıkırdama derinleşti ve kahkahaya dönüştü. Muzipçe gülümseyerek ağır ağır konuştu. "Şey, Binbaşı, birincisi, gittiğiniz yer... Safi

ordu... Arabayı atın önüne koşmak. Geronimo allahın belası, bu doğru ama dönek mi? Bir dönek, Binbaşı, —sesini bir okul müdürününkine benzetti — bir dava ya da inancı terkeden bir insandır; şimdi, Geronimo'yu bununla kesinlikle suçlayamazsınız, gazeteler ne derse desin. Adamlarınız ona 'dönek' diyor, çünkü Geronimo sizin davanız için küçük bir kızılderili olmayı kabul etmedi. Peki sizin davanız nedir?... Ve benim

davam?... Buralardaki bütün işleri gümüş ve bakırı kazmak olan madencilerin davası nedir? Neden, bizim davamız hırsızlıktır, basit ve yalın. Tek fark şu ki ben kim olduğumu biliyorum. Sen ve ABD

Ordusu, Tanrım, buna zafer diyorsunuz. Şimdi, —Hom bıçağı kınına sokarak ve kollarını gererek ayağa kalktı— Geronimo'ya katılmamamın tek nedeni basit bir aritmetik problemi. Para fazla iyi değil ve Geronimo bir kahraman. Evet, — şapkasını başından çıkardı ve kenarını filozofvari bir şekilde inceledi— allahın belası bir kahraman. Ne para, ne şöhret, ne terfi, hatta ne de toprak için savaşıyor.

Bu onu kahraman yapıyor, Binbaşı. Herkesin tersini düşündüğü bir yerde siz bana bir kahraman gösterdiniz, ben de size bir trajedi göstereceğim. Ve, —şapkasını başına koydu— Annesi, oğlu Tom'un trajedilere karışıp aşılmadığını öğrendi; üstelik bu kadar gençken. Allah kahretsin, henüz ne fil gördüm, ne baykuş duydum."

Morrow içini çekti ve dönüp yürüdü. Sonra durdu ve son etini çiğneyip yıldızlara bakan genç adama seslendi. "Horn, onu düzlükte yakalayacağımızı düşünüyor musun?"

59

j "Söz verebi-

60

(jeronimo askerler tarafından defalarca kovalanmıştı. Mangas Colorados ve yaşlı şefin ölümünden sonra, Juh ve Cochise ile birlikte genç bir savaşçı

olarak, mavi askerlerin bir patikaya nasıl inatla yapıştıklarını öğrenmişti. Fakat küçük bir pusu, onları durdurmasa da, subayların adam kaybetmeme konusunda dikkatli olmalarına neden olurdu. Bunu bilen Geronimo; Boto, Tana ve W atashe'nin pususunun askerleri kanyonda bir gece geciktireceğine çok güveniyordu.

Batıya giden kanyondan dönerek takımım güneye doğru yöneltti̇ği zaman, bir tepenin üzerinden çamların arasından geçerek, güneye giden kuru bir vadiye girdiler. Vadi bir domuz sırtı tepeden geçerek birkaç mil uzanıyor, sonra birden derin bir kanyona iniyordu. Vadinin kanyona açılan son birkaç yüz metresi, eğimli bir şist kıyışıydı. Kadın ve çocuklar birbirlerine tutunarak kıyıya doğru kaydılar.

Kanyon doğudan geliyor ve güneye doğru dönüyordu. Derin, alçıtaşıyla kaplı ve kenarlarında keskin kayalar olan kanyon zemini meşe ve çam ağaçlarıyla kaplıydı. Arasından geçen su kaynağı kayaların üzerinden tertemiz akıyordu.

Geronimo onları dinlendirdi. Kadınlar kırbalarındaki acı suyu boşaltıyor ve kaynağın soğuk suyuyla dolduruyor-du.

Bu dağlar, Cochise'in baş yatağı olmuştu. Dağ dorukla-61

rından savaşçıları ovayı iki taraftan da görebiliyordu; yük arabalarının geldiği, Ejderhalar'a doğru tuz düzlüklerinden geçerek madenci kamplarına ve Tucson'a gittiği Apaçi Ge-çidi'ne doğru bütün yolu görebilirlerdi.

Geronimo, Cochise ile birlikte bu doruklarda durmuştu; suyun nerede kayalardan fışkırdığını ve yolların güneye doğru nerelerde birleştiğini biliyordu. Binbaşı Morrovv, Üçler tarafında şafağa kadar bekletilirken, daha sonra Cochise Kanyonu adım alacak bu kanyonda grubunu gece boyunca kâh koşturmuş kâh dinlendirmişti.

Ertesi gün gece yarısından sonra Binbaşı askerlerini tuz düzlüklerinde koştururken Geronimo, adamlarını Ejder-halar'm son eğimine ve ovaya getirmişti.

Grup güneyde gidecekleri yeri görebiliyordu: Yüksek Sierra Madre'nin dorukları. Apaçi'nin kalıtsal sığmağı olan Ana Dağ etekleri yüz mil genişliğinde yaymıştı. Göğsünde sonsuz patikalar ve gizli sığmaklarla Meksika'ya doğru bin

mil uzanıyordu.

Naiche'nin dürbününü kullanan Geronimo, askerlerin geleceği kuzeydeki vadiyi inceledi. Yıldızların ışığında hiç toz bulutu görmedi ve bu nedenle ovada yürüme emri verdi. Elli saatten fazladır, ancak kısa molalarla koşuyorlardı. Bunun bir sınırı vardı, Apaçiler için bile.

Artık daha sık dinleniyorlar, daha yavaş yürüyorlardı. Savaşçıların yarısından fazlası artık yürüyemeyen çocukları taşıyordu. Fakat gece, ovaların tehlikeli açık zeminini geçmek için en iyi zamandır ve Geronimo aydınlık olduğu zaman açıklığın büyük kısmını geride bırakmak istiyordu.

Şafaktan önceki boz ışıkta arkalarına baktıkları zaman, Geronimo'nun gece boyunca onları zorlamasının erdemini gördüler. Arkalarında hızla yaklaşan toz bulutları vardı. Mavi Ceketli süvariler.

Artık başka zorlamaya gerek yoktu. Koşmaya başladılar. Her erkek ve kadın bir çocuk taşıyordu.

Dirençlerinin sonunu da harcayarak gözlerini yakındaki Ana Dağ'a diktiler ve koştular.

Oeronimo ilk dağların eteğindeki bir şinok korusuna «türdü onları. Yapraklı, koruyucu dalların altından geçerken grubu durdurdu. Askerlerin çocuklarını ayrım gözetmeden öldüreceğini bildikleri için deli gibi olan kadınlar, çocukla"111 kalçalarında taşıyarak ya da ellerinden tutarak koşmaya devam etmek istiyordu.

Geronimo bebekli bir kadını tuttu ve onu yere fırlatarak başka bir kadını kavradı. Zalah kadınların yolunu keserek onlarla boğuştu. Kadınlar yavaş yavaş sakinleştiler.

"Loco!" Geronimo yaşlı savaşçı şefine el etti. "Onlara yol göster. Seni birerli kol halinde izlesinler, böylece izler az olur ve geldiğimiz zaman örtebiliriz." Loco'ya dağın eteğinde güneye yönelen bir patikayı gösterdi. "Bu yoldan git. Güneş tepeye çıkınca uzun bir dağ göreceksin. O dağa yö-nel. Dağı geçince su bulacaksın. Bizi orada bekle."

Loco kadınlarla çocuklara bağırdı. Grup, Loco'yu tek sıra halinde izledi.

Geronimo rahatlatıcı bir tarzda, "Aceleye gerek yok," diye seslendi. Grup, yine de kaygıyla birbirlerinin ayak izlerine basarak yürüdü. Geronimo onların arkasına üç savaşçı koydu.

Bir düzine savaşçıyla şinoklann kıyısına geri döndü. Müfreze ikili sıra halinde açık bir şekilde görünüyordu. Atlar yürüyordu. Binbaşı Morrow grubu ovada yakalamak için askerleri çok zorlamıştı; bunu başaramazsa harekâtın dağlara uzanacağını biliyordu. Ani bir ölüm darbesi anı geçmişti.

Artık sınav dayanıklılıktı; gruba baskı uygulamalı ve dinlenmelerine izin vermemeliydi.

Geronimo savaşçıları uzun bir sıra halinde yerleştirdi. Her bir savaşçı yüzü ovaya dönük bir biçimde bir ağacın ardında duruyordu. Bu siperlerinden düzlükte yaklaşan müfrezeyi net bir şekilde görüyorlardı. Geronimo, Naiche'ye döndü. "Gidip onları karşılamak senin ve benim işimiz, kardeş.

Ateş ettiğimiz zaman, izcileri vur. Dağlarda daha tehlikeli olurlar."

Naiche, "Ben hazırım," dedi.

Önlerindeki ovada göğüs yüksekliğindeki bezelye çalılarında yaşlı ve solmuş eflatun tomurcuklar rüzgârla boyunlarını bükmüştü. Çömelen Geronimo onların arasından dosdoğru yaklaşan atlıların üstüne koşmaya başladı. Naiche de tam arkasmdaydı. Başları tomurcukların üzerine hiç çıkmıyordu.

Zigzag çizerek koştular, dizlerinin üzerine çöktüler, kuruyan günebakanlar, yuka ve sopaçekirgesi çalılarının arasında eğildiler. Sallanan, eğilen bezelye çalıları onları askerlerden gizliyor, dolayısıyla Geronimo ile Naic-he'nin hareketini perdeliyordu.

O kadar yaklaştılar ki, artık eyerlerin gıcırdadığım, atların soluduğunu duyabiliyorlardı. Geronimo hâlâ onlara doğru koşuyordu; yetmiş beş metre... Elli. Naiche en yakındaki izcinin yüzündeki teri

görebiliyordu. Geronimo diz üstü çökerek durdu. "Şimdi," diye fısıldadı ve tüfeğini kaldırdı. Birlikte ateş ettiler. Bir izci atından yana kaydı; diğeri

arkası üstü düştü Tüfek sesi daha duyulmadan Geronimo fırladı, şinok

koruluğuna doğru koştu. Naiche tam arkasında sağa sola zigzaglar çiziyordu. Kedi çabukluğundaki hareketi, Binbaşı Morrov/'unkinden yalnızca yarım saniye daha hızlıydı.

Morrow, askerlerine onlara saldırmaları emrini vererek elini havada salladı.

Morrow bağırdı. Sesi rüzgârda sertti: "Saldırın! Saldırın!" Solunda bir ses bağırdı: "Hayır! Hayır! Geri durun!" Tom Horn'du bu; fakat bağıran askerlerin sesi onun sesini

rüzgârda bastırdı.

Geronimo ile Naiche'nin önünde şinoklara kadar koşulacak yaklaşık yüz metre vardı. Sağ ve sollarmdaki izciler, düz bir çizgi halinde koşma yollarını daraltma çabasıyla yayılmışlardı. Dön nalla yürüyen atlar, nallarıyla yerde büyük gürültü çıkarıyorlardı. iki savaşçıya hızla yaklaştılar. Askerler muzaffer bir şekilde bağırmaya başlayarak korkmuş gibi kaçan savaşçılara ateş etiler.

3

»_/

./

3

./

D

»-^

D

3 3 3

Kumlar sağdan, sol-64

dan, arkadan fışkırdı... Şimdi de önlerinden. Ara kapanıyordu. Geronimo ile Naiche şinoklara varamayacaktı.

Atlar boyunları uzamış, başlan önde saldırırken, ağaçlardan sindirici bir tüfek ateşi açıldı. Susmak bilmeyen, hızlı, çalışılmış, disiplinli bir ateşti. Ağaçlardaki savaşçıların yarısı ateş

J

'

'

3

3

3

'

I

3

*

-

'

3

3 3

J

ederken, diğer yarısı tüfekleri dolduruyordu. Ölümcül bir oyundu bu. Üç izci hemen atlarından aşağıya düştü; Yüzbaşı Beyer'in atı tökezledi ve kayarak Beyer'i öne fırlattı. Bir asker atından arka üstü düşerken bağırdı, iki at izcileri de beraberlerinde sürükleyerek düştüler, aksı-rıyorlardı.

Boru geri çekilme işaretini çaldı. Morrow küfreden bağıran adamlarını tüfek menzilinin gerisine çekti.

Askerler ağızları köpürmüş atlarla boğuşuyordu. Atlar saldırıdan dolayı heyecanlanmış, ter içinde kalmıştı. Morrow kendi atını Tom Horn'un yanındaki bir yere getirdi. Öfkeyle, "Hangi cehennemdeydin?" diye sordu.

Horn kafasını kaldırmadı. Atından inmişti ve bir izcinin yanında diz çökmüştü. Morrow atından indi, Yüzbaşı Dawson da yanına geldi. Hom, sırt üstü yatan izcinin üzerinden mavi ceketi zorlukla çıkarırken seyrettiler; göğsündeki büyük ve çirkin bir delikten yaşam çıkıyordu. izci Apa-çi'ydi. Hom mavi ceketi çıkarma işini bitirdi ve atının yanma giderek eyer torbalarını karıştırdı ve küçük bir teneke kutuyla geri döndü. Kutunun içine parmağını sokarak izcinin yanma diz çöktü. Apaçi kendisindeydi ve Horn parmağını uzatıp Apaçi'nin elmacık kemiklerine sürerken sakin gözlerle onu izliyordu. Horn iki yanağa uzun sarı şeritler yapmıştı. Şeritler, Geronimo savaşçılarının işaretiydi.

Apaçi'nin dudaklarından kan geldi. Adam ağzını açıp kapadı; fakat konuşamadı. Horn kam sildi.

izcinin bıçak kılıfından uzun bir bıçak çıkardı ve eline tutuşturmaya çalıştı, fakat el bıçağın 3

3

3

-*

3

3 '

3 * - '

sapını tutamadı, bu nedenle Horn bıçağı onun düzensiz soluk alan zayıf göğsüne koydu. Apaçi'nin gözleri her hareketi izliyordu ve Horn'a bakarken gözlerinin 65

• hafifçe kaldırdı.

a,t°«rS Ðwe etmeden.«*"

d(iXÐK insan,

pandı.TeKtju

loplanmış >". 5 musını sey-

Mottow. Da'ssou

yıp doğran

Hom'un adamı» ****£% konustu, *» A J

«ttiler. »«"'S.lt»"»'»»' Batana i

*'H"BmUsînt O c a *££££. **

«* 'tSÎenC» «| "î "I'£n ebeleri için

vtf, şuradaki bA-;aku_ "onu özgür kılan §ey& bir Stilde, Onun A.A

"I-[a> evet." Horn ona küstahça baktı. "Sormuştunuz, Binbaşı- Şey» tam buradaydım, şimdi durduğum yerde." Bas parmağıyla alnına pat pat vurdu. "Beyin gücü için para alıyorum-" • Buna çalıştım da. Saldırıya geçmemeleri için bağırdım, fakat siz gene de gidip saldırıya geçtiniz."

Morrow izciye yaklaştı. "Bana kızılderililerle nasıl savaşacağımı anlatma. Sen meme emerken ben kızılderililerle savaşıyordum, Tanrım!"

Hom avuturcasına, "Bundan eminim, Binbaşı." dedi, "Bu konuda hiç tartışma olamaz. Fakat Geronimo ile savaşırken, kızılderililerin savaşma kurallarına göre hareket edemezsiniz.

Geronimo'nun savaş kurallarına göre hareket edersiniz. Bu arada birini ihlal ettiniz; ki bu da," diye kolayca ekledi, "ona saldırmanı sağlamaya çalıştığı zaman asla Geronimo'ya saldırma. Şunu da bir düşünün: Saldırmanı sağlamaya çalışmadığı zaman ona saldırma; bu da iyi bir şeydir."

Morrow baş izcinin yanından uzaklaştı. Beyer'in kolu kırılmıştı ve tedaviyi yapan askerler tuniğini yırtarak kolunu alçıya almıştı. Önlerinde bir yerlerde yaralı bir adam, askerler çalıların arkasında tedavi ederlerken inliyordu. Güneş öğleye doğru hareket etmiş ve daha da sıcak olmuşu.

Tam arkasında Horn olduğu halde artık yaya olan Mor-row, adamlarına dikkatle ilerlemeleri emrini verdi. izciler geniş kanatlara yayıldılar. Elli adımdan sonra Morrow şi-nok koruluğuna ateş açmalarını emretti. Ateşe karşılık veren olmadı.

Morrow ve askerleri koruluğa girdiği zaman güneş öğleden sonraya gireli epey olmuştu. Orada hiç Apaçi bulamadılar; yalnızca Sierra Madre'nin

kenarı boyunca güneye giden tek bir mokasen izi gördüler.

bu dağ örtüsünün

G ü ç , A J A S A J S A

ÜU -A-tîAde *«S352S, Aanutu. Arkasında ek W v& dernlthındıagaç ve burro çattan »asm

esen

, Koşarken taÇ s ovasffll sızlaüyo A

rüzgâr, kasvetli » to «tadaoA Aa*na atan 131

gÖrÜTyvATe kırıklı AnenAguneAA AA

ilende yukse* v koruyan Anne v*h ve onlan A«ssCĐAA'bA çalısının Geronımo yavA lopianan savaşçA dan sl. vanmda durdu. Ettafmda PA „Ao<

loyunca <A£ *fXs!U SMf A ÇaArUk canlıy-caklrğr kovarak dagAgıüanm §all ordü. Çay latmı eğiyor, adaJa£laVdans ediyordu. örenıediği yedi; rüzgar ve sıcakUdada*A „ NaıchAgorem ka Geronımo işaret eUxA AA Dürbünden ti doğrulamakA SAdu: OrtasındaA A A köyü açık seçik &*W kerpiç binalar Mça tamam. besiyle ovaya y*rU* * A giriş AW gördü. duvar kasabayı çevreo.

bır muhaı

bsSsssss85**-*

venmedi.

68

Sazlık damlarıyla küçük kerpiç kulübeler köyün dış duvarına yakındı ve çok yakınlarındaki bir ağılda katırlar ve atlar vardı. Naiche ağılı gördüğü zaman homurdandı. Yanındaki savaşçılara dürbününü verdi.

Geronimo geldikleri arka patikada tek başına yürüyordu. Gölgeler arasında kaybolmuş, dinlemek için duruyor, sonra yeniden yürüyordu.

Deliğe kapatılması ve San Carlos'daki günler duyularını körletmişi. Ejderhalar'ın meşe ve çamları arasında koşarken duyularını belli belirsiz hissetmeye başlamıştı; onlann yaşam düşüncelerinin...

ritimlerinin geri dönüşü. Şinok koruluğuna girerken bu dönüşü daha güçlü, daha yoğun hissetti.

Şimdi bir çilek tarlasının altında otururken, sarı çilekleri toplayan bir kuşu seyretti ve bilinçli aklının düşüncelerini hayal kurarak rahatlattı. Gözlerini kapadı, görme ve işitme duyularını kapattı.

Burada birlikte yolculuk yapan bir bitkiler topluluğu vardı. Bir milyon yıl önce güneyden yola çıkmışlar, kuzeye geldikçe kendilerini koşullamışlar, daha fazla sıvı almak için köklerini uzatmışlar, daha az nem ve buhar vermek için yapraklarını seyreltmişler, yaşamak için algılarını güçlendirmişlerdi.

Gereksinimlerini dengelemek için Anne Dağı ile kuru, sıcak ova arasında kararsız bir şekilde durmuşlardı. Yaşam ritimleri uyumluydu; yaşamak için düzene gereksinimleri vardı. Tehlikeyi algılamaları keskindi, ağır değil. Uyanıktılar.

Geronimo yavaşça şarkı söyledi. Sözler değil, fakat onların uyum ritmine uygun ezgiler. Ezgiler avutucu ve güzeldi, kopma ya da acelecilik olmadan yükseliyor ve alçalıyor-lardı. Ritim daha güçlü olmaya başladı. Creosote

Çalılarının yapraklarından etrafını saran bir koku gelmeye başladı burun deliklerine. Burro çalıları şarkı söylemek için aynı anda dallarını hareket ettirdiler. Geronimo yavaş

yavaş ritmin daraldığını hissetti. Tehlike onlardan uzaklaş-saydı, ritim genişleyecek, daha ruhsuz olacaktı. Şimdi ise, belli belirsiz heyecan patlamaları geliyordu, kesik ve kuvvetli; ve Geronimo askerlerin durmadığını biliyordu. Askerler geliyorlardı.

Ağaçlara ve çalılara hafifçe dokunarak ayağa kalktı, geldiği yöne doğru yürüdü. Savaşçıları bekliyordu.

"Çok yakında burada olacaklar," dedi ve çayırlıktan dağa, batıya doğru döndü. Savaşçılar ardından gittiler.

Kütüklüklerin donuk pirinci gölgelerden ışık topluyordu. Şurada burada bir ok kılıfı, hâlâ omzunda kısa bir Apa-çi yayı taşıyan bir kahramanın uyluğuna çarpıyordu.

Dağın eteklerine doğru koşarken gölgeler derinleşti. Alacakaranlık çöktü ve rüzgâr dindi. Sonra karanlık. Hâlâ koşuyorlardı; dağ sıraları arasındaki koyu karanlığa doğru. Dağ sıralarından çıkıp çok büyük bir doruğun kenarlarından yukarıya doğru tırmanırken parlak yıldızlar belli belirsiz bir aydınlık sağladılar. Çam ağaçlan, yerde gümüş izler bırakan yoldaki ışığı dağıtıyordu. Bir gece şahini alarm işareti verdi; uzaklarda bir pumanın bağrışı yalnız ve boş

yankılandı.

Tırmanırken soluk soluğa kaldılar. Batıya doğru onlarla birlikte ilerleyen yıldızlar önce bir saati, sonra iki saati gösterdiler. Geronimo dar bir kanyon bulmuştu ve savaşçıları dağın arasından geçiriyordu. Bir koyağa doğru daha da aşağıya doğru yürüyerek yavaşladı.

Koyağın zemini dağlar arasındaki bir açıklıkta ılık bir tatlı ot kokusu salıyordu. Kayaların arasından sular fışkırı-yordu. Sadece Naiche ile Geronimo su içmeye nehre gitti. Savaşçılar otlara uzandılar.

Bacaklarındaki kas tepkisi yok olmuştu. Dayanıklılık, hatta uyanıklık, yetmiş saatten fazladır yolda olmayla tükenmişti.

Hilal şeklindeki ay doğuya doğru dağların kenarından göründü. Çayırlığı aydınlattı ve dağları kararttı, fakat hiçbiri gölgelerin güvenliğini aramadı. Geronimo suya doğru yü-

riidü. Suyu bedenine sıçrattı. Yumuşak bir şekilde, "Bakın, kardeşler," dedi, "biz kendimize yardım edersek su da bize yardım eder. Askerler çok geçmeden burada olacak." Sudan çıktı ve savaşçıların arasında yürüdü. "Askerler yorgun olacak, bizim gibi. Bu suyu, bu yeri sevecekler. Burada kalacaklar."

Tek bir savaşçı başını kaldırmadı.

"Dinleyin kardeşler." Geronimo yüksek bir tonda ve sert konuştu. "Sayımız az. Biz Apaçiyiz.

Askerlerin yapabildiğinden fazlasını yapabilmeliyiz. Bu onların yöntemi; biz düşene kadar kovalamak.

Ayaklarınızı suda ıslatın, buradan hepimiz tek tek ayrılacağız. Her birimiz ayrı bir yönde; böylece izci köpekler, korkup dağıldığımıza inanacaklar. Uzun bir yol koştuktan sonra kayalara doğru yukarı gitmeli ve izinizi gizlemelisiniz. Bunu yaptıktan sonra doğuya geri dönün. Gosoda'yı gördüğümüz yerde buluşacağız. O zaman dinleneceğiz."

Naiche, Geronimo'nun yanına gitmek için nehirden geri geldi. "Ayağa kalkın!" diye bağırdı.

"Kadınlarla çocukları hatırlayın."

iki çocuk babası Ahkochne ayağa kalkan ilk savaşçıydı. Sendeleyen başka bir savaşçıyı çekerek ayağa kaldırdı. Birer birer nehre doğru atıldılar. Bazıları suyun içine oturdu, fakat çok geçmeden birbirlerine su sıçratıyorlardı. Geronimo da aralarındaydı.

Ahkochne'yi güneye; başka bir savaşçıyı güneybatıya, başka birini de batıya gönderdi. Son savaşçı da gölgelerin arasında kaybolurken Naiche'nin koluna dokundu. "Gel," dedi ve dağın en dik yamacına doğru yürüdü.

Kayadan bir çıkıntıya, sedir ağaçlarına ve çalılara tutunarak çıkılar. Çayırlıkan altı yüz metre yükseklikte Geronimo tüfeğini açıklığa asılı gibi duran bir çıkıntıya itti. Sallandıktan sonra Naiche'yi de yanına çekti.

Arkalarındaki dağın gölgelediği çıkıntıda bağdaş kurarak oturdular. Çok aşağıda, çayırlık ay ışığında pırıl pırıl

duruyordu. Su kaynağı i.nce bir gerdanlık aydınlattı, fakat onu duyamıyorlardi. Çıkıntıda rüzgâr vardı.

Naiche sızdı, yakınlarda bir baykuş öttüğü zaman bir kez telaşla uyandı. Bir an, sırtı dimdik, aşağıdaki çayırlığa bakan Geronimo'yu seyretti. Geronimo bacağına dokunduğu zaman yeniden uyandı ve uzun bir zamandır uyuduğunu anladı. Ay batıya doğru meyletmişti. Hava daha soğuktu.

Geronimo, "Buradalar," diye fısıldadı. Naiche aşağıya baktı. Çayırlık boştu. Gölgelere baktı. Koyu bir gölge hareket etti; sonra bir diğeri. Ayın aydınlattığı çayırlığı çevreleyen dağın gölge çemberi daha koyu hayaletlerle canlıydı.

Geronimo, "izci köpekler," diye hırladı. Bir coyote birden tam altlarında uludu. "Naiche alçak sesle güldü. "Bir kukla köpek gibi ses çıkarıyor." Uluma diğerlerine bir sinyaldi.

Kayalarda demir nalların takırdaması duyuldu. Atların

önünde giden adamlar çayırlığın ay ışığıyla aydınlanan kısmına yürüdüler. Askerler. Sıra, tek bir dizi sonsuz gibi görünen bir şekilde geçtikçe geçti. Naiche soluğunun arasında fısıldadı. "Çok kalabalık!"

Tam bir Birleşik Devletler süvari bölüğüydü; seksen asker. Arkalarından yük katırları

geliyordu.

Atların eyerleri çözülür ve suya götürülürken deri gıcırdadı. Askerlerin mırıltıları belli belirsiz çıkıntıya kadar geldi. Yemek ateşleri yakıldı ve tüfekleri omuzlarında nöbetçiler ateşin yanından uzaklaşıp dağ gölgelerine karıştılar

"Adamların tükenmişliğine bak." Geronimo seyrederken acı acı yorumda bulundu. "Onları yorduk, fakat suyu olan güzel bir yer verdik. Oraya neden gelmiş olduklarını unuttular. Uyumak, yemek yemek ve soğuk su içmek istiyorlar. Beyaz gözlü askerlerin kamp Apaçilerini eğittikleri gibi, özgür olması gerektiğim unutana, içinde yalnızca yeterli yiyecek ve içeceği düşündüğü kampa minnet duyana kadar, insanlar ruh bedenlerinin gerek duyduğu gıdayı nasıl böyle kolayca unutuyor ve dünya bedenlerini besleyecek güçlerin kölesi oluyorlar?"

Naiche, "Evet," diye yanıtladı; şaşırtıcı bir düşünceydi bu. Gözleri hareketleri yakaladı; dağın yamacına tırmanan bir karaltı. Geronimo'nun koluna dokundu ve kulağına fısıldadı Naiche; "Bak, izci köpekler buraya doğru hareket ediyor, dağda izlerimizi bulmak için."

Geronimo, Naiche'nin gösterdiği karanlık kıpırtıyı ve onun yanında bir başkasını ve bir başkasını daha gördü. Küçük, algılanamaz; dağın kara duvarında yukarıya doğru hareket eden kara kurtlar gibi.

Hareket her yerdeydi. Geronimo onların altındakini göstererek ayağa kalktı. "Buraya da geliyorlar."

Naiche'nin gülümseyişiyle beyaz dişler parladı. "Gel, onlara bir hediye bırakacağız, böylece sabah bulduklarında hâlâ dağda olduğumuza inanacaklar. Onları ürkekleş-tireceğiz."

Kayada tutunacak bir yer bularak çıkıntının ardındaki dik kayaya tırmandılar ve iri bir sedir ağacının yanına çö-meldiler. Sedir ağacı rüzgârda hareket ederek gölgelerin yerlerini ve üzerlerindeki ışığı değiştiriyor, böylece ardındaki şekilleri sürekli perdeliyordu. Araştıran bir göz, binlerce biçim oluşturan ışığın ve gölgenin sıvı çizgilerinde bir insan biçimini belirleyemezdi.

Altlarında bir yerlerde bir şahin, rahatsız olduğu için, ay ışığında bağırarak yükseldi. Naiche, Geronimo'nun gerildiğini hissetti. Küçük bir çakıl taşı fıkırdadı ve aşağıya, çıkıntının yakınma düştü.

Geronimo ağacın arkasında ayağa kalktı. Uzun bıçağını çekmişti. Başka bir ses çıkmadı. Kaya çıkıntısının köşesinde rüzgâr uğulduyordu.

Çıkıntının kenarında bir gölge yükseldi. Algılanamaz bir şekilde büyüdükten sonra durdu, çıkıntı gölgesinin bir parçası oldu. Uzun bir an geçti. Gölge uzadı. Çıkıntıda oturan bir adam haline geldi.

Rüzgâr savaş bantıuun altındaki gür saçlarının arasında esti. Mavi bir ceket giymişti ve diz Çökerek kayanın düzeni bozulmuş çakıl taşlarını inceledi. Geronimo üstüne atladı.

Diz çökmüş adamı arkaya yatırdı ve bir homurtuyla

t, Naiche çıkıntıya atlayarak

karşı koymadı.

..MarKen."

Geronimo fısıldadı, A Svel" izci ayaklama baktı gToU, «< <S£t basım kaldırmada -Y* Marteen ayaklann. mAve Aokto.. Sesinde yal-

-Olur mu... Ben... *onun kollarım *e rt, Geronimo başını salladı._ m dü£melerini çozdu. Ceket h takü Marteen yavaşça «keAg şey yoktu üzerinde,

rttJT W dagtor yajar "AA««ket etti; ta-

gsSŞggSŞ

ve Geronimo'nun boynuna d°3larında sallanıyordu. Z ciuk gibi Geronimo AomAAAak durdular. yamlı biı beden, zayua A

S söıünüşüi bir iM.

ri suland,. Çok guçlu,

°* Sılan ««AJîSS.AM.— iÇ» * t

madiğim merak eıu.

__ :ı,;t>i irin

belki her ikisi için.

74

Onu orada, çıkıntıda bıraktılar. Tüfeğini ve kütüklüğünü aldılar. Sabah askerler onu bulurlardı.

Yanında paramparça olmuş mavi ceketini görürlerdi. Marteen sabah yıldızına bakıyor olacaktı; başının altında düzgün bir kaya ve elinde sımsıkı

tuttuğu, Apaçi okunu temsil eden bir sopa bulacaklardı. Günahkâr oğlunu kurtarmak ve inancım tazelemek isteyen bir papazın takdisi kadar açık.

Marteen'i bıraktıktan sonra Geronimo ile Naiche yukarıya tırmandılar. Zamana karşı yarışıyorlardı.

Yukarıda doğuya dönmeden önce kayalıklara doğru ağaçlık alanı geçtiler. iz bırakmadılar.

Ağaçların sallanan tepeleri onların koşusunu gizliyordu. Bir adam onları çayırlıktan seyrediyor olsa, ki olamazdı, ay ışığında kayadan kayaya atlayan uzun boylu adamın önünden giden yapılı bir adamı göremezdi. Güçlü omuzlar doğal olmayan bir şekilde eğilmişti ve başı öndeydi. Fakat güçlü bacaklar yere sertçe vuruyordu. Gosoda'ya doğru koşarak.

75

Gelin savaşçılar, kartal gibi, özgür. Savaşa gelin kartal gibi. — Bir Chiricahua Apaçi şarkısı

vJünler kolayca ölür; yaşamını alacakaranlığın yumuşak örtüsünün altına zarifçe kaydırarak, gece-

ölümdeki uykudan önce ilk vaat yıldızlarını getirerek. Fakat aydınlık ve dolayısıyla yaşam demek olan günün, yeniden doğma gücü ve inancı vardır. insanlar ve hayvanlar, ağaçlar ve çalılar, alacakaranlıkta güvenle dinlenir; yaklaşan ölümde yaptıkları gibi, aydınlık-yaşamı arkalarında bırakmaya karar verince. Sonsuzluk bilgisiyle doludurlar sessiz sedasız; güvenli ölüm, şafak-doğuma bir geçiş kapısıdır. Yaşam sonsuzdur. Gece öldüğünde böyle olmaz. Gece hemen ve zariflik görülmeden çekilir. Yaşamdan ve şafak-doğumdan nefret eden gece, beklemeden ayrılır. En belli belirsiz ışık grilerinin siyahın içine sızmasından önce, evrenin çok uzaklarm-daki güneşin yıldızları batırmasından önce kısa bir zaman vardır. Fakat kendi ışığı yeryüzüne ulaşmamıştır. Gecenin ayrılıp şafağın ulaşmadığı bu kısa

zaman diliminde karanlık en koyudur. Gece duygusu gitmiştir. Gün duygusu henüz başlamamıştır.

Tek bir coyofenin ulumadığı, tek bir köpeğin havlamadığı bir zamandır bu. Tek bir ağaç kıpırdamaz, tek bir kuş ötmez. En ağır hastaların öldüğü zamandır. Çünkü Yasa'da Ölüm kapısı olmaksızın Yaşam Tekerleği'nde devrim yapı-

lamaz. Biri diğeri olmadan var olamaz ve bu yüzden gece-ölüm duygusunun kendisi ,Yaşam'ın bir parçasıdır. Bu duygu gittiği zaman yaşam-ölüm duygusu da olmaz. insanların, bitkilerin ve hayvanların zor durumda oldukları bir taraftır.

Bütün yönlerden düşmanlarca kuşatılmış Apaçi, bir araya gelmeyi seçmek zorunda kaldığı zaman da böyle olur. Düşman, Apaçi'nin ruh iradesine sahip değildir. Düşmanlar araftadır.

Geronimo ile Naiche'nin beklediği yerde karanlıktan çıkıp birer birer geldiler. Her savaşçı, bir gün önce Chihuahu-a ovasında Gosoda'yı gördükleri yere kendi başına gelmişti. Her biri zamanı dağın gölgelerinde beklemişti.

Yaşam ile ölüm arasındaki bu zamana ait sesler tuhaf ve serttir. Geronimo'nun fısıltısı da savaşçılara hafif ve uçuşarak geldi. "Dağılacağız," —kolunu dağa doğru salladı— "ve uyuyacağız. Güneş battığı zaman burada buluşacağız."

Her bir savaşçı kendi çalısını ya da ağacını arayarak diğerlerinden uzaklaştı. Artık güneş doğar, geçer ve batarken dinleneceklerdi. Şef Naiche, alarm anında toplanma yeri olarak dağın en yüksek noktasını seçti. Dağın eteğinde

tehlikeye en yakın olan Savaş Lideri Geronimo bu alarmı verecekti; bu nedenle ovamn tehlikeli derecede yakın olduğu dağın eteğindeki bir patikadan fazla uzaklaşmadı.

Sivri doruğun bomboş bir patikasına ihtiyatla girerek diz çöktü ve kaktüslerin arasında tek başına duran bir meskit çalısının alçak dalları arasına doğru süründü. Gizlenecek bir yer olmayan ve kimsenin saklanmayı düşünmeyeceği bu açık alanda Geronimo bedenini çalının küçük gövdesi boyunca kıvırdı. Tüfeğini elinin altına koyarak ilk ışık doğuya değene kadar uyudu

Artık ellisine girmişti ve uykularını sonsuza dek bölen rahatsız edici rüyalar giderek daha gerçek haline geliyor, başka bir zamana ziyaretlere benziyordu.

Binlerce kez bu rüyayı görmüşü. Bir arabada ayakta du-77

ruyordu, üstünde parlak süsler vardı. Atlar arabayı büyük bir şehirin içinde çekiyorlardı. Yolun kenarındaki insanlar metal enstrümanları ağızlarına götürüyor ve yüksek tonlu bir gürültü çıkararak üflüyorlardı.

işıktan çıktı ve ona rahatlık, güvenlik duyguları veren hareketli, şekilsiz bir kasla kuşatıldı. Bunu Yaşam olarak gördüğünden rahatlığı bırakmak istemiyordu; bırakmak ölmek olacaktı, ama tam tersine doğdu. Kendisine bakan gözleri tanıdı. Başka bir yerden gelen gözlerdeki ruhu tanıdı. Ve kadın ona mırıldanarak ninni söyler ve tuhaf bir dilde konuşurken, onu tanıdı, bu kez annesi olarak.

Babası olarak tanıdığı bir adam da yarımdaydı.

Pamukağacı dalları arasına kurulmuş ishocK&z sallandı. Rüzgâr oyun oynarcasına itip çekti. Güneş

yaşamla sıcaktı.

Dil öğrendiği ve konuşmaya başladığı zaman, diğer

Zaman'ı neredeyse bütünüyle unutmuştu; yalnızca kısacık ve parçalar halinde söz ediyordu. Babası ile annesi gülüyor ve buna çocukluk fantezisi diyorlardı. O da bundan söz etmeyi bir yana bıraktı.

Beş yaşma geldiğinde, dünyanın neresinde olduğunu biliyordu: Gila nehrinin yakınlarındaki güzel dağlarda. Annesiyle babası onu doğduğu noktaya götürmüşler ve yere yatırarak dört yönde döndürmüşlerdi; her yerde olan ve daire çevresi olmayan Tekerlek merkezi.

Elinde oyun boncuklarıyla hâlâ bir bebekti nerdeyse, babasının önünde durdu. Babası dedi ki, "Görüyorsun, bunlar senin ellerin. Onlara bir bak. Onlar senin arkadaşların. Derin bir soluk al ve arkadaşın olduğunu anla. Bunların senin tek arkadaşın olduğu bir zaman gelecek; bunların ve gözlerinin. Yaşamın koşmak... Koşmak ve Düşman ile savaşmaktır, ruhun onların kölesi olmasın diye." Babası uzaktaki bir dağı gösterdi. "Şu dağa doğru koş. Geriye koş. Koş. Böylece yorulmak nedir, düşmek nedir bilmezsin. Düşman seni kovalarken yorulmak ya da düşmek ölüm-78

Koşmuştu. Rüzgârı ilk hissettiği zaman, içinde bir taşkınla uyandı ve yaşamın vahşiliğine daldı.

Başlangıçta vahşim disiplinsizdi, fakat duyuları koşarken keskinleşti. Oyunun yumuşaklığından bazen terslik, depresyon, gerginlik, P311A ya da vah§i öfkeye dönüşen zonklayıcı ruh halleri yaşamaya başladı. Kendisini bu

duygulara bıraktı ve rüzgârda konuşan bütün yaşam, duygularının bir parçası oldu. Bunu sorgulamadı; bir bebeğin görüntüyü sorgulamaması, duyularına gelenleri doğal olarak kabul etmesi gibi.

Ve bebeğin görmesi gibi başta duyulan bulanıktı, fakat çok geçmeden duyularının nesnelerini keşfetti. Kayalıklarda yaşayan iri gövdeli sedir, çöldeki kaktüs; bunlar yaşamak için duygularını keskin ve uyanık tutuyorlardı. Onları hissetti ve algı ritimlerini kullandı. Alarm ritimleri çabuk ve sertti.

Dinlenmek istediği zaman nehre yakın, su ve mille can bulan, güvencede yaşayan meskitleri aradı.

Meskitin ritmi tembel, yavaştı. Rahatlayarak, esneyerek, kendisini çevreleyen zayıf duyguların lüksünü yaşayarak altında yatardı.

Dağların yumuşak alacakaranlığında fjpr'lerinin önünde oturan annesiyle babası meskitin altında onu seyrederlerdi. Altı yaşına gelmeden ona Gokhlayeh adım verdiler: Esneyen.

Yedi yaşma geldiğinde Apaçi çocuk oyunlarında en usta olanıydı. Çocuklar uzun sıralar halinde birbirlerine bakarak taş atarlardı. Düşmariın mermilerinden kaçarken hızlılık ve çevikliği öğrendiler.

Birbirlerine basit tahta oklar atarken kaçtılar, bazen oku havada elleriyle yakaladılar. Her zaman koştular.

Dağlardaki vadi tarlalarında annesiyle babasının mısır, fasulye, kabak ve su kabağı ekmelerine yardım ederdi. Birçok kez ekmiş olduklarını biçemezlerdi. Düşman gelirdi, onlar da savaşır, koşar...

Dağlarda saklanmak için koşarlardı. Yüksek dağ doruklarına yerleşmiş

kadınlarla erkekler Düşman'ı gözlerdi: Meksikalılar. Meksikalılar ölüm de-

mekti. Babası akşamlan yanma oturur ve konuşurdu: "Düşman'a dikkat et. Onlarla savaşmazsak, yerin altında madenlerini kazmamız için bizi köle yaparlar. Onlarla savaşmazsak, bizi ruh yaşamı olmayan hayvanlar haline getirirler —yalnızca dünya bedenini beslemek için yiyeceği; dünya bedeni için barınağı; dünya bedeni için ilacı düşünen hayvanlar. Ruh bedeni için gereken yiyecek unutulacak. Ruh bedeni ölecek; oysa yaşaması için özgür olması gerekir. Savaşmak, yaşamaktır."

Gokhlayeh babasını ciddiyetle dinledi, çocuk başını salladı ve bu şekilde olduğunu öğrendi.

Yuvarlak, dolgun yüzü bunları düşünürken ciddileşti. Babası açıkladı; "Ma-; J co babamdı, senin de deden. Büyük bir savaşçıydı ve Ned-ni Apaçileri'nin Şefi'ydi. Bedonkohe Âpaçileri'nden olan annenle evlendim, dolayısıyla Nedniler'in başkanı olma hakkımdan vazgeçtim. Artık Bedonkohe Apaçi'yiz, fakat şef değiliz. Erkek takip etmeli, kadınla birlikte olmalıdır. Erkek ekicidir, Toprak Ana'daki tohum gibi, fakat bazen Sa-vaş'ta çabuk ölür. Orada olan ve Apaçi'ye yaşam getiren kadındır. Bu önemli, çünkü Apaçiler çok değil." Babası ellerini ileriye uzattı. "Bak, parmaklar gibiyiz, ayrıyız: Bedonkohe, Nedni, Chihenne, Chiahen ve daha birçok başkaları. Ayrıca Chiricahua Apaçileri'yiz. Tonto, Jicarilla, Mescalero, Mimbres ve diğerleri de var, fakat hepimiz Apaçi'yiz. Bu şekilde, küçük gruplar halinde yaşamak zorundayız. Bir grup Düşman tarafından yok edildiği zaman, geriye kalan diğerleri yaşayabilir. Fakat, —ve elini yumruk yaptı— savaş yapmak için bir araya geliriz." Böylece Gokhlayeh kim olduğunu, halkının bir parçası olduğunu öğrendi. Savaş'ın bir parçası olması gerekiyordu.

Düşman'a saldırmak için savaşçılarla güneye gideceği günü büyük bir özlemle bekledi.

Yorulmak bilmeden ata binerek mızrakla buffalo avladı; diğer çocuklarla birlikte taylara binerek dağ

koyuklann-dan ovalara hindi kovaladı. Hindileri yorulana dek kovalayan çocuklar aralarına dağılıyor, yerde onları

yakalıyorlardı. Gokhlayeh muhteşem bir binici olarak hızlı tayları tavşan avında bile kullandı. Hızla tayın üstünde giderken bir sopayla tavşanları öldürüyordu.

On iki yaşma gelmeden geyik avına gönderildi. Önünde küçük bir çalı tutarak süründü, geyiği uyarı işaretleri için gözlerken uzun aralıklarla durdu. Dümdüz yere yattı, açıklıkta millerce süründü. Geyiği ya da Düşman'ı öldürmek için gerekli sabrı öğrendi.

Ergenlik çağma girerken ayı izi sürmesine izin verildi. Dağlardaki yüksek bir kayada ilk boz ayısıyla karşı karşıya geldi. Ayı üzerinde kule gibi yükseldi. Yalnızca kartalın yılanda görebileceği ayının bu sonsuz kararsızlık anında Gokhlayeh geniş kolların arasına atıldı ve mızrağım ayımn kalbine sapladı. Pençelerden koşarak kaçtı; ta ki ayı yere düşene kadar. Ölümden birkaç santim ötedeydi.

Gokhlayeh, çok az insanın öğrenebileceği bir içgüdüyle doğduğunu öğrendi —ayının, ya da Düşman'ın o kararsızlık anını sezmek ve hemen öldürücü bir kesinlikle cesurca harekete geçmek.

Gokhlayeh'in babası bir hastalıktan öldü. Ona en renkli giysilerini giydirdiler ve gözlerinin altına sarı şeritler yaptılar ki, yolculuğunda güneşin görüntüsünü kaybetmesin. Bir savaşçı olarak yaptıklarını anlatan

şarkılar söyleyen grup onu uzaktaki bir kanyona doğru en iyi ata koydu. Kanyonda onu oku ve yayı, mızrağı ve savaş bıçağıyla bir mağaraya koydular. Atı öldürüp yanına yatırdılar ve mağaranın girişini kapattılar. Çamlar çevresinde şarkı söylerken, babası yolculuğu bekleyerek orada yatacaktı.

Gokhlayeh bir konseye çağırıldı ve konsey tarafından görevleriyle Yasa verildi. Yaşlı atalarına destek olmayan, hastalan ihmal eden ya da kötü davranan, korkaklık, tembellik ya da sadakatsizlik suçunu işleyen bir kişi gruptan dışlanır; bütün Apaçi gruplarına mesajcı gönderilir, böylece hiçbiri onu kabul etmez. Gokhlayeh henüz bir savaşçı değildi ve bu nedenle evlenemezdi, konseyden tam sorumluluk da alamazdı.

tipi evi yaktılar ve Babası öldükten sonra yaşadıkları, A Aü maddi babasının bütün eşyalarından vazgv bedenine girip onu zenginlikler için ölümünü isteme*

inin

öıümünden

zayıflatmasın diye hiçbir Apacı bir aile uy yarar sağlamazdı.

, annesine destek

oldu.

Gokhlayeh iyi bir oğuldu ve anı A. A A dag

Annesinin bir tipi inşa etmesine y

döşedi

aslanı, ayı ve geyik derileriyle ve kuru A şimdiden Savaşın devam etmesi onu uzuyerkek be_ Düşman* ve Düşmanın öldürdüğü kadın, denlerini defalarca görmüştü.

75 sanüm olmuştu;

Gokhlayeh on altı yaşında 1 meu Bir günde yel.

yapılı, kaslı, geniş omuzlu ve sırım>&,

da yutma.

miş mil koşabiliyor, yarım gun koşar*

,

dan su tutabiliyordu. . istekleri disiplin altına Apaçi'nin fiziksel gereksinim ve dü Çatlarnlş du-alma ve aşma iradesi GokhlayehAte gW A A.A geürecek. daklarla, susuzluktan şişmiş

diue y

ndan geçmek;

se bir an bile içmeyi düşünmedenısuy A.A geüre. çölün yakıcı güneşi altında yatıp, A sıcakUgl nisSe-

cekse ağaç ya da çalı gölgesi aram*rini taşımayacagı memek; ağrıyan bacakların f™

eçmek ve bacak-

inancmın yenildiği dayanıklılık *™ „insanüstü" ırade-ların başaracağını bilmek; Bu, Apay siydi ve Gokhlayeh'te güçlüydü

Aklı çıplak bir Sı-

Bu iradeden başka şeylere de> saı f AA bir insa. nir gibi çevresindeki duygulan !** > A sezmesi gibi, nın başkalarının duygularını A?sese, kokuya ya da gö-Gokhlayeh dünyasını, kafasını o an

ye kesk

rüntüye değil, f akat b* gokgurulA A duyarhUkla a, gelen duyguya kaldıran geyıg"

Aofyedi yaşında Savaş Asfkfbirlilderi, Bedonkohe Kuzeye doğru AAnAnmn büyük bir kısmını grubunun kış için gerekli erzakla

bırakarak rancheria'lanm terketmeye zorlamıştı. Bütün Apaçiler ve Meksikalılar arasında Savaş'taki becerileri ve bilgeliği nedeniyle tanınan Mangas Coloradas, Bedonkohe 2fUbunun Şefiydi. Birçok Apaçi grubundan saygı görür ve güç alırdı. Üç kızı da şeflerle evlenmişti; biri Chononen-ler'in Şefi Cochise'in karısıydı.

Fakat bu şeflerden hiçbirim yardıma çağırmadı. Bunun yerine halkını güneye, San Antuez sıradağlarına, Düşman'ın tam göbeğine, Meksikalıların Sonora yerleşim yerlerinin yakınına götürdü.

Amacı yiyecekti.

izciler onları görmesin diye gece yolculuk yapıyorlar ve dağda takip edilecek iz kalmasın diye piyade askeri gibi uzun yatay bir çizgi halinde yürüyorlardı. Tek bir kadın bir çalıya giysisini takmadı; tek bir çocuk sonradan bulunacak bir şey düşürmedi. Ne konuşma vardı, ne gülüşme. Güneye doğru ilerlediler; Düşman'ın en güçlü ve dolayısıyla güvenli olduğu, hazırlıksız ve tembel yattığı yere.

Küçük derin bir kanyonda tipi rancherialsrmı kurdular ve çam fıstığı yediler.

Savaş ve saldın yolunda konsey ateşi küçüktür — konseye ışığım verir, ama Düşman'ın gözlerinden saklanır. Ateş, Mangas'ın yüzünde gölgeler oluşturdu. Mangas ateşten 1 metre 90 santim yükseklikte durdu ve dev yapılı kafasına güderi bir savaş bantı bağladı.

Önünde bağdaş kurarak oturan savaşçılar onu izlediler ve Mangas'ın parmağıyla seçilen her bir savaşçı ayağa kalkıp başına savaş bandı bağladı. Mangas ateşin kenarında aç kurtlar gibi dolaşan iri yapılı bir karaltı gördüğünde yirmi savaşçı ayağa kalkmıştı.

Mangas, "Sen de, Gokhlayeh, gidebilirsin," dedi. Hiçbir savaşçı itiraz hakkını kullanmadı ve böylece Gokhlayeh Savaş ustalarının yanma çırak oldu.

Gece yola çıktılar. En önde Mangas, tek sıra halinde güneye koşuyorlardı. Bir çırak olarak Gokhlayeh arkada koşuyordu. Onunla konuşulana kadar konuşma izni yoktu,

emredilmeyen bir konum üstlenme hakkına da sahip değildi. Ok, yay, mızrak ve savaş bıçağı taşıyan savaşçılar sadece kasık örtüsü ve mokasen giymişlerdi.

iki gün, iki gece koştular. Kısa sürelerle uyumak için durduklarında bellerinden kasık örtülerini çıkarıp, dağın serinliğine karşı bir örtü olarak kullandılar.

ikinci gün dağdan indiklerinde güneş Sonora ovalarında kıpkırmızı batmak üzereydi. Ovanın ötesinde beyaz kerpiç binalar Crassaves köyünü gösteriyordu. Akşam yemeği için yakılan ateşlerin dumanı evlerin üzerine çıkmıştı.

Kilisenin çanı boşlukta tekdüze ve mırıltı şeklinde çalarken, Mangas savaşçılarını ovanın kenarında durduTdu. Güneşin kızıl topu uzaktaki ufka değdi, çalıların arkasına eğilen Apaçiler'in yüzlerine vurdu. Otlaktan güneye, Crassa-ves'in gece ağıllarına doğru götürülen bir sığır ve at sürüsünü gözlediler. Sığırlar su beklentisi içinde böğürüyordu.

Mangas dikkatle çobanları saydı. Üç çoban vardı. Başlarında sombrerolanyla sürünün arkasında eyerlerine kay-. kılmışlar ağır ağır gidiyorlardı. Mangas gözlemini üç parmağını kaldırarak doğruladı, savaşçılar da üç parmaklarını kaldırarak ona yanıt verdiler. Hepsi yalnızca üç çoban görmüştü.

Mangas ufku son bir kez gözden geçirdi. Hareket eden

hiçbir şey yoktu. Köyde ne eyerli at, ne de asker görünüyordu. Her şeyin yolunda olduğunu işaret etmek için savaşçılarına avuç içini göstererek, onlardan da yanıt olarak avuç içi işareti 3

3

3

3

3 3 * - '

'

J

3

3

3

aldı. Hiçbiri tehlike görmemişti. Sıranın ucundan hafif bir ıslık sesi geldiği sırada, Mangas adamlarını sığırlara doğru hareket ettirmek üzereydi. Bu, Gokhlayeh'di ve yumruğunu kaldırmıştı. Mangas ile savaşçılar hemen çalıların arkasına geçtiler. Mangas başlangıçta bir 3

3 3

3

* - ' 3

*

-

/

3

*

-

'

3

şey görmedi, fakat bir uyarı verildiği zaman hiçbir Apaçi hareket etmez. Sonra ufuk çizgisine yakın bir yerde gözleri kırmızı bir ışık gördü. Güneş metale değiyordu.

Yavaş yavaş geldiler. ikili sıralar halinde atlı askerler.

Güneşi arkalarına almış köye doğru ilerliyorlardı. Köye gelince durmadılar, dosdoğru Mangas'ın grubuna doğru ilerlekler. Mangas savaşçılarına dağa geri dönüp beklemelerini işaret etti.

Askerler dosdoğru dağa doğru geldiler. Artık Mangas yüzlerindeki sakalları bile görebiliyordu.

Önlerinde tek bir asker parlak renkli bir bayrağı yukarıda sallayarak gidiyordu. Kılıçları güneşte parlıyor, askerlerin üzengilerine sokulmuş demir uçlu mızraklar atlların üstünde giden ikinci bir çit gibi duruyordu. Askerler dağın kenarında, Mangas ve adamlarının tam altında durdular. Atlarından inerek kamp ateşleri yaktılar. Bu, onların gece kampı olacaktı.

Mangas adamlarına sessizce geri çekilmelerini işaret etti, yeri göstererek askerlerin burada kalacağım anlattı. Mangas büyük düşkırıklığına uğramıştı Askerlerle savaşacak gücü yoktu.

Grubunun yiyeceğe çok fazla gereksinimi vardı. Fakat askerler ne kadar kalacaktı? Günlerce kalabileceklerini biliyordu. Halkı uzun bir süre

bekleyemezdi; yiyecekleri olması gerekiyordu. Gece beklemeye karar verdi.

Alacakaranlık çöktü. Ay yükselirken gece oldu. Askerlere Crassaves'den meşaleler geldi. ispanyol gitarlarımn sesleri, sessiz bekleyen Apaçiler'e yumuşak ve melankolik geldi. Kadınlar gülüyordu.

Köyden meşaleleri getirenler, kadınlardı.

Gokhlayeh dağdaki yerinden uzaktaki alevleri seyredip sesleri dinledi. Düşman'ı defalarca görmüştü, fakat sadece onlardan kaçarken. Mangas ya da savaşçılar görmeden dağdan indi. Dağın eteğinde ateşleri ve titrek uzun bir ışığı rahatça görebiliyordu.

En yakındaki kamp ateşi ondan yüz metre uzaktaydı. Gokhlayeh çömeldi, geyik avındaki gibi sezdirmeden yaklaştı. Ateşe yaklaştıkça kamının üzerine yatarak, kumda yılan gibi sürünerek ilerledi.

Çalı ve meskitlerin yakınından gidiyordu.

Kamp ateşine on metre kala yatarak görüntüyü seyretti.

Gitarlar hızlı, duyarlı bir parça çalıyor, renkli eteklikli kadınlar ateşin çevresinde dans ediyorlardı.

Gokhlayeh bu tür bir dansı daha önce hiç görmemişti. Kadınlar göğüslerine vuran kıvrılmış ellerini kaldırarak, sonra başlarının üzerinde tutarak ayaklarını yere vuruyorlardı. Etekleri uçuşuyor, çıplak uyluk ve popolanyla askerlere umut veriyorlardı.

Ateşin oradan fırlatılan bir şişe Gokhlayeh'in yüzüne yakın bir yere düştü. Parlayarak, ateşin ışığım yansıtarak orada kaldı. Bir askerle bir kadın gruptan ayrılarak, geldiler. Asker kadını yarı çekti, yarı sürükledi. Kadının saçı yüzüne dökülmüştü. Tiz bir sesle karşı çıkıyor, asker de gülüyordu.

Gokhlayeh hemen geri çekilerek onlara görünmedi. Askerle kadın başının bir metre yanından geçtiler.

Gokhlayeh yanağını yere yapıştırarak kamp ateşinin sarhoş konuşmalarını dinliyordu. Halkı ispanyolca'yı akıcı bir şekilde konuşuyordu ve Gokhlayeh söylenenlerin çoğunu anladı. Şimdi kamp ateşiyle yakınlarında duran ve güreşen çiftin arasında kalmışı. Asker, kadının elbiselerini parçalıyordu. Gokhlayeh'ten birkaç metre uzakta yere düştüler, asker kadımn üstüne çıkmaya uğraşıyordu. Kamp ateşinin çevresindeki yüksek, şiddetli bağırtılar ve müzik, kadının protesto haykmşlarım bastırdı. Gokhlayeh artık dikkatini kamp ateşinden yerdeki çifte çevirmek zorunda kalmıştı. Savaş bıçağını kınından çıkardı ve dişlerinin arasına koydu.

Asker pantalonunu indirdi ve kadının bacaklarının arasına girdi. Gokhlayeh askerin beyaz poposunun inip çıktığını gördü ve kadının çığlığını işiti; fakat arkasındaki kamp ateşinin sesinde bir azalma yoku.

Askerin yüzü Gokhla-yeh'den uzaklaşmış, kadının yüzüne bakıyordu; fakat askerin altındaki kadının yüzü dosdoğru Gokhlayeh'e bakıyordu. Gokhlayeh onun gözlerini görebiliyor, fakat kadın görmüyordu. Ayakları yerden yükseldi, havada tekmeler atıyor, sıçrıyor, kaba bir şekilde dans ediyordu; sonra çıplak bacakları yavaşça askerin sırtına dolandı Bacakları as-86

terle birlikte hareket etmeye başladı. Gözleri duyguya kapılmak kaydı. Gokhlayeh hareket anmı bekledi.

Asker deli gibi gidip .geliyordu, fakat kadın yüzünü Gokhlayeh'den ayıramıyordu. Ağzı açıktı, küçük çığlıklar ve bağırtılarla soluk soluğaydı. Saçları yüzünün ve gözlerinin her yanma yayılmıştı.

Gokhlayeh tam hareket etmeye başlamışı ki asker birdenbire durdu. Kadının üzerinde yuvarlandı ve ayağa kalkarak pantalonunu çekti, ilikledi. Kadın askere bakarak yatıyordu, ağzı açıktı ve bacakları hâlâ sarsılarak kavuşmuş duruyordu. Bir şey söyledi. Asker güldü ve onun çıplak midesini tekmeledi.

Sarhoş yalpalama-sıyla kamp ateşine geri döndü.

Gokhlayeh donmuş bir halde yere yapışarak bulunduğu konumu korudu, fakat artık tırnakları kuma batmış, hızlı bir hareket için hazır bekliyordu. Kadın ayağa kalktı. Yersiz bir alçakgönüllülükle saçını taradı ve uzun siyah buklelerini eliyle düzeltti. Büyük yuvarlak göğüsleri yırtılmış buluzu-nun üstünde dans ediyordu. Elbisesi kalçalarına inmişti. Tarama işini bitirip başım kaldırdı ve onu bir kedi yoğunluğuyla izleyen Gokhlayeh, kadının gözlerinin aşağıya baktığını gördü. Kadının önce ellerini büyük göğüslerinin üzerinde gezdirerek, askerin yaptığı çürükleri elledi, dik meme başlarım okşadı.

Gözleri elbisesine kaydı. Gokhlayeh kadının duracağını, asker gibi kamp ateşine geri döneceğini umuyordu. Fakat gözler bacaklar üzerinde tereddüt etti, asker üzerindeyken görmüş olduğu ve şimdi görmediği bir şeyi hatırladı. Gözler ayaklarının üzerinde gezindi, sonra Gokhlayeh'e doğru isteksizce dolaşmaya başladı.

Gokhlayeh'in kasları kasıldı ve kadının gözleri yukarıya kalktığında hareket etmeye başlamıştı bile.

Günde yetmiş mil koşmaya, bir vadiden atlamaya, otuz mil geri koşmaya eğitilmiş güçlü bacakları, kadınla arasındaki kısa mesafeyi bir mancınık

gibi geçmek üzere atıldı —bunu yaparken aynı yatma pozisyonunda dizleri yere değiniyordu.

Kadın hiç anlayamadı. Başını kaldırınca sihirli bir el

değmişçesine ve dehşetle boyayla çizilmiş sert bir yüz ile siyah çalı gibi saçların çevrelediği parlak gözler gördü. Gokhlayeh'in eli ağzı açık bakakalan kadının boğazına gitti, başını geriye attı ve boynunu kırdı. Kadının yalnızca bacakları dolandı. Gokhlayeh bir an kamp ateşini gözleyerek kadının yanına yattı. Müzik ve bağırtılar hâlâ çok yüksek ve kesintisizdi.

Kadına uzandı; kolundan tutarak bir kurdun sırtındaki koyun postu gibi sırtına attı. Yavaşça, acıyla kendisini çölde sürükledi. Kulaklarını kamp ateşinin seslerine dikmişti, çünkü artık askerleri göremiyordu.

Bir saat kadar bu şekilde yürüdü. Kadın başını yanında kaba bir şekilde sallıyor, bacakları kalçasına vuruyor, çölde sürükleniyordu. Gokhlayeh dağın gölgesinde ayağa kalktı, kadını omuzlarına kaldırarak ağaçlığa doğru yürüdü.

Mangas uyuyordu ve Gokhlayeh'in geldiğini duymadı. Dokunulunca hemen oturdu ve genç çırağın omuzunda bir yük taşıdığını gördü. Gokhlayeh kadını yere attı.

Gokhlayeh yumuşak bir şekilde, "Askerler yann gidecekler," dedi. "Dört günlüğüne kuzeye gidecekler. Köyde hiç asker yok ve birkaç at var."

Mangas çalılara atılmış ölü kadına baktı. "Nereden biliyorsun?" diye sordu.

Gokhlayeh övünmeden, dümdüz, "Ateşin oraya gittim," dedi. "Bu, —kadını gösterdi — askerlerin oynak kadını. Beni gördü, fakat kaçırmam olanaksızdı." Sessizce dönerek ağaçların gölgesine karıştı.

Onun gidişini seyreden Mangas büyük bir duygu çelişkisi yaşadı. Bilgi çok değerliydi; yalnızca askerlerin gitmesi değil, fakat gidiş süresi, köyün asker ve at kaynağı da. Fakat kıdemli savaşçıların bile danışmadan girişemeyeceği bir olaya kalkışan çırak savaşçıya öfke duydu. Yavaş yavaş bir kuşku düşüncelerine girdi.

Gokhlayeh'in tavrında ne küstahlık, ne de övünme vardı; fakat kendisine bağlıymışçasına yetkeyi üstlenmişti.

yüzlerce saldırıdan geçmiş kendisinin, Mangas'ın ve sa-vaşçılarm görmediği askerleri görmesi — Mangas bunun üzerine düşündü. Kuşkuyu bir yana atmaya çalıştı, fakat olmadı; ancak geçmişten gelen bir Savaş Şamam bu kadar keSin davranabilirdi. Mangas'ın yaşam süresi içinde hiç şa-man olmamıştı, babasının da yoktu, fakat liderlik etmek ve savaşmak üzere doğmuş samanların öyküleri

anlatılırdı. Güçlü ve etkili Mangas'ın kafasında büyüyen kesinliğin Gokhlayeh'in yazgısında büyük bir etkisi olacaktı.

Şafakta askerler atlara binerek kuzeye doğru kamptan ayrıldılar. Kamp kadınları el sallayarak onların arkasından bağırdı. Askerler kuzeye doğru küçülür ve silikleşirken, kadınlar da Crassaves'e geri döndüler. Ertesi gece bitmeden Apaçiler'e ne kadar yakın olduklarını öğreneceklerdi.

Güneş yükseldi; çobanlar sığır ve atları köyden getirerek dağlara doğru sürmeye başladılar. Dağ

eteğine geldiklerine sürüyü güneye döndürdüler ve cılız bir nehirin çevresindeki otlağa saldılar.

Mangas hâlâ savaşçılarını hareket ettirmemişti. Savaşçılar sabırla, avmın üzerindeki kartal gibi tüneyerek bekledi. Onlar harekete geçmeden önce askerler hayli ilerlemiş olmalıydı. Ovada öğleye doğru akkor rüzgârlar esti. Uzakta otlayan sığır ve atlardan başka hiçbir şey hareket etmiyordu.

Mangas adamlarını güneş ufka doğru alçalarak kızılla-şana kadar toplamadı. Savaşçılar açıklıkta sürünerek ilerlediler. Uzun bir sıra halinde dağılarak, her biri, sürünün köye dönerken gideceği yol üzerindeki bir çalının dibine çömeldi.

Crassaves'te bir köpek havladı ve kilise çam günbatımını haber verdi. Sürü hareket etti. Köyün tanıdık gece ağıllarına doğru yönelen sürünün başında birinin bulunmasına gerek yoktu ve bu nedenle vaquero'lax sürünün arkasından gidiyorlardı. Bunlar uzun boynuzlu ve kuşkucu ispanyol sığırlarıydı, fakat şimdi karınları otla dolu olduğu ve gün boyunca güneşin altında kaldıkları için duyuları uyuşmuş bir şekilde ağır ağır yürüyorlardı.

T!

Her savaşçı çalısının arkasında taş gibi çömeldi. Sığırlar dosdoğru üzerlerine doğru geldi ve artık Apaçiler'in dört bir tarafında aralarından geçmekteydiler. Bir öksürük, bir baş hareketi ya da ayağın çıtırtısı sığırların koşmasına neden olurdu.

Gokhlayeh sürünün kenarına yakın bir yerde, sıranın sonundaydı. Yanından geçerken sürünen sığırın bacaklarına taş gibi baktı. Gokhlayeh'i koruyan

çalıdan geçen uzun bir boynuz başını sarstı.

Keskin boynuz ucu boğazını çizdi, omzunda küçük bir delik açtı, fakat Gokhlayeh hareket etmedi.

Taş kesilmiş bir halde çömelen savaşçıların arasında bir toz bulutu yükseldi ve Gokhlayeh toz bulutunun arasından sürünün sonunu gördü.

"Vamos!" Rahatsız olan vaqueromxn bağırması Gokhlayeh'i şaşırttı; toz ve sığırların arasına saklanmış olan adam neredeyse tam tepesindeydi. Sakallı bir yüzü ve geniş bir sombrero'su vardı.

Eyerindeki tüfekle tembel tembel at sürüyordu. Sığırlar gibi ağır aksak yürüyen kaba tüylü küçük atı yaklaştı. Şimdi Gokhlayeh'in çok yakınından geçiyordu.

Gokhlayeh dişlerinin arasında tutuğu bıçakla kolayca atın arkasına kaydı, neredeyse altına girdi.

Sıçrayarak sürücünün arkasına atladı ve daha atın üzerine yerleşmeden ya da at şaşkınlıkla ürkmeden önce uzun bıçak vaquero'mm boğazma saplandı. Adamın boğazından fısıltı gibi bir ıslık çıktı.

Atın dizginlerini hafifçe tutan Gokhlayeh sürücüyü yere attı. Sombrero'sunu alıp başına koydu. Tüm eylem akıcı, hızlı ve sesizdi. Sürü ve atın rahatça ilerleyişinde küçük bir dalgalanma bile yaratmadı, fakat bütün savaşçılar Gokhlayeh'in hareketlerini gördüler. Savaşçılar kalkıp diğer iki atlıyı da atlarından çektiler.

Ham deriden gemleri sürünün atlarına kement gibi atan bütün savaşçılar atlara bindi ve sürünün yönünü köyden dağlara doğru çevirdi. Koşmuyorlardı ve bir saat içinde Crassaves arkalarında görünmez oldu.

Sabah köylüler vcujuero'larm cesetlerini bulacaklardı. Kuzeye askerlere atlılar gönderecekler, diğerleri sürünün izlerini bunlar dağlara yönelene

kadar takip edeceklerdi. Buradan geri döneceklerdi. Apaçiler'i dağda ancak bir ordu izleyebilirdi.

Ksadadn,

<Mm isleri akıncıları rancherianm

gölgeli kal ArinMdaıprı süte(ken karşıladı. Dans başladı; usen& Aonu/celtfyesini yjüama ve teşekkür dansı. Gokhl'\0* yiy/e »* Kjfotal» yola geri gönderildiler.

AskerieriE.yAch 4 0i*a karşil* uyanık olmak gerekir" di. GoKhlAAglrr/iiktttеDenin üzerinden kuüama şarkılarım ve m îh, / aĐBĐayabiliyordü. Onun adını söylüyorlar, askerleri ! ar siaı/in*«aklncı | arı Ölümden kurtarmasından söz ejAmeAdıf«Gokhlayer, bunları duymadı. Ay ışığında \ ftorlJj Atsız hiSsediyor, dağların kırık doruklarına bakjNAAsöf AMerin §eldiiini nissetti-Bunu biliyordu, fakat |

J<Ardu//?nlıiijegörınüŞ) ne de işitmişti.

Dans «rjüz 4ectsi!ii. $aban insanlar sığırları kesmeye, kolay c K$a m W stlata Safllacak et kurutmaya başladı. Gdkh p%maW gözcü olafak gönderildi. Gökyüzüne karş! silulvl yehyöıiEttsine tjjjckat eden Gokhlayeh kuzeye bak;jW a in Ay«sınltl üzerinde durdu. Güneşin, sisi doruklaV,jr kw* Ame yerlerinden kovalamasını

izledi. iKr-J alt'

GünA

jtselerek otuJ-duğu kayayı ısıttı, fakat

GokhlayA • yice AeMtl. Sı.ğırlafjn seslerini ve belli belirsiz konu | NArejc//'ifcı(luyUyofdu. Öğle zamanı geçti ve güneş ba: |Ae| 1 ıruririıliiJerribe! şahinler rancherianm üstünde toiiV* eğiA> if*to geriye kalanları bekliyorlardı. Şahinler \A<%ıltifliAhe>-ia'nV yerini saktaki gözlere göstefird|iA!tijkeli

92 A

Batıda güneş dünyanın kenarıyla buluşmak üzere harekete geçti ve serin rüzgârın ilk temasıyla sıcak dalgalar azaldı. Uzaktaki dağlarda bir ufak noktalar bulutu yükseldi. Daire çizmediler, dosdoğru ovalara doğru batıya uçtular. Kargalar. Gokhlayeh önüne bir taş koydu ve kayanın üzerindeki gölgesinin uzunluğunu işaretledi. Sonra dikkatle gözledi. Taşın gölgesi uzadı.

Birden kargalardan daha yakında tek bir küçük nokta gökyüzüne doğru atıldı, yukarıya çıktı, çıktı, sonra ok gibi batıya doğru döndü. Çok kötü korkmuş bir şahin. Gokhlayeh şahini gördüğü anda gölgenin uzunluğunu işaret etti ki askerlerin ilerleyiş süresini bilebilsin.

Dikkatle sıçradı; önce kargalarla şahinin arasındaki uzaklığı temsil eden tam önündeki bir noktaya, sonra biraz daha ileriye, ta ki şahinin uçtuğu noktaya varana kadar. Mesafeyi, zamanı hesapladı.

Sığırların izini kolayca takip eden askerler gece yarısından önce rancheria'da olacaklardı.

Ağaçlık koyağa bakarak, Kahtala'nın yattığını bildiği yüksek çıplak kayayı aradı. Kahtala'dan hiç belirti yoktu. Askerlerin geldiğini görmemişti. Güneşi arkasına alarak siluet halinde yükselen Gokhlayeh, kayaların arasında yankılanan bir şahin ıslığı çıkardı. Kahtala'nın başı tünediği yerden yavaşça yükseldi.

Gokhlayeh sol elini başının üstüne kaldırarak yumruk yaptı ve kolunu rancheria'yz. doğru kıvırdı: Düşman geliyor. Abartılı bir hareketle sağ elinin açık avuç içini gözlerinin önünde salladı: Karanlıktan sonra buraya varacaklar. Açık elini başının tam üstüne, gökyüzüne kaldırarak yavaşça konumunu değiştirdi, elini doğuya doğru tuttu: Gece yarısından önce... Gece yarısının doğu yanından burada olacaklar.

Kahtala durdu ve kollarını salladı. Anlamıştı. Bunu Mangas'a rapor etmek Kahtala'nın göreviydi.

Gokhlayeh yaptıklarından memnun bir halde güçlü bedeniyle gerindi ve kayaya yeniden yatmadan önce deri çantasından disiplin-

ÎLsadadne'lenn, davulların sesleri akıncıları rancheriamn gölgeli kanyonunda sığırları sürerken karşıladı. Dans başladı; Useriin yiyecek hediyesini kutlama ve teşekkür dansı.

Gokhlayeh ve savaşçı Kahtala yola geri gönderildiler. Askerlerin gelme olasılığına karşılık uyanık olmak gerekirdi. Gokhlayeh, yüksek bir tepenin üzerinden kutlama şarkılarını ve dansları algılayabiliyordu. Onun adını söylüyorlar, askerleri görmesinden ve akıncıları ölümden kurtarmasından söz ediyorlardı. Fakat Gokhlayeh bunları duymadı. Ay ışığında kendisini rahatsız hissediyor, dağların kırık doruklarına bakıyordu. Askerlerin geldiğini hissetti. Bunu biliyordu, fakat henüz onları ne görmüş, ne de işitmişti.

Dans bütün gece sürdü. Sabah insanlar sığırları kesmeye, kolay taşımak için postlara sarılacak et kurutmaya başladı. Gokhlayeh tepeye gözcü olarak gönderildi. Gökyüzüne karşı siluetinin görülmemesine dikkat eden Gokhlayeh kuzeye bakan bir kaya parçasının üzerinde durdu. Güneşin, sisi dorukların altındaki gizlenme yerlerinden kovalamasını izledi.

Güneş iyice yükselerek oturduğu kayayı ısıttı, fakat Gokhlayeh hareket etmedi. Sığırların seslerini ve belli belirsiz konuşma mırıltılarını duyuyordu. Öğle zamanı geçti ve güneş batıya eğimlendi. Tembel şahinler rancheriamn üstünde toplandılar, sığırlardan geriye kalanları bekliyorlardı. Şahinler tehlikeliydi. Rancheriamn yerini uzaktaki gözlere gösterirdi.

Batıda güneş dünyanın kenanyla buluşmak üzere hare-geçti ve serin rüzgârın ilk temasıyla sıcak dalgalar aldı Uzaktaki dağlarda bir ufak noktalar bulutu yükseldi, mire çizmediler, dosdoğru ovalara doğru batıya uçtular. Kargalar Gokhlayeh önüne bir taş koydu ve kayanın üzerindeki gölgesinin uzunluğunu işaretledi. Sonra dikkatle

gözledi. Taşın gölgesi uzadı.

.........w

Birden kargalardan daha yakında tek bir kuçuk nokta gökyüzüne doğru atıldı, yukarıya çıktı, çıktı, sonra ok gibi batıya doğru döndü. Çok kötü korkmuş bir şahın. Gokhlayeh şahini gördüğü anda gölgenin uzunluğunu işaret etti ki askerlerin ilerleyiş süresini bilebilsin.

Dikkatle sıçradı; önce kargalarla şahinin arasındaki uzaklığı temsil eden tam önündeki bir noktaya, sonra biraz daha ileriye, ta ki şahinin uçtuğu noktaya varana kadar. Mesafeyi, zamanı hesapladı.

Sığırların izini kolayca takip eden askerler gece yarısından önce rancheria'âa. olacaklardı.

Ağaçlık koyağa bakarak, Kahtala'nın yattığını bildiği yüksek çıplak kayayı aradı. Kahtala'dan hiç belirti yoktu. Askerlerin geldiğini görmemişti. Güneşi arkasına alarak siluet halinde yükselen Gokhlayeh, kayaların arasında yankılanan bir şahin ıslığı çıkardı. Kahtala'nın başı tünediği yerden yavaşça yükseldi.

Gokhlayeh sol elini başının üstüne kaldırarak yumruk yaptı ve kolunu rancheria'yı doğru kıvırdı: Düşman geliyor Abartılı bir hareketle sağ elinin açık avuç ıçını gözlerinin önünde salladı: Karanlıktan sonra buraya varacaklar. Açık elini başının tam üstüne, gökyüzüne kaldırarak yavaşça konumunu değiştirdi, elini doğuya doğru tuttu: Gece yarısından önce... Gece yarısının doğu yanından burada ola-

Kahtala durdu ve kollarını salladı. Anlamıştı. Bunu Mangas'a rapor etmek Kahtala'nın göreviydi.

Gokhlayeh yaptıklarından memnun bir halde güçlü bedeniyle gerindi ve kayaya yeniden yatmadan önce deri çantasından dısıplın-

li bir yudum su aldı. Kahtala'nın kampa vardığı zamanı anladı, çünkü mırıltılar birden bıçak gibi kesildi; sonra sesler daha da yüksek çıktı ve büyük bir faaliyet sesleri yükseldi.

Kahtala'nın arkasındaki tepeye geldiğini duydu ve dimdik oturdu. Kahtala'nın başı tepenin kenarında göründü ve homurdanarak kendisini Gokhlayeh'in yanma çekti. Genç değildi. Güderi savaş banünın

altında yüzü kırışmıştı. Çıplak göğsünde aşağıya doğru eflatun bir yara vardı: Uzun süre önce bir yaşam yarışmasında bir Meksika askerinin mızrağının simetrik salınışı. Meksikalı yarışmayı kaybetmişti. Kahtala oturdu. "Nasıl biliyorsun?"

Gokhlayeh, "Kargalar. Daire çizmiyorlar. Daha sonra aynı şeyi şahin de yaptı," diye karşılık verdi.

Kahtala onaylarcasına homurdandı. "Halkımız hiç iz kalmasın diye dağılacak. Dağlarda, doğudaki Chihuahua ovalarının orada buluşacaklar."

Gokhlayeh, 'Ya sonra?" diye sordu.

"Mangas kuzeye döneceğimizi söyledi. Biz... " Kahtala sustu. "Askerlerin istediklerini bulmalarına yardım ettikten sonra biz de peşlerinden gideceğiz."

Bir keseden iki parça ateşte kararmış biftek çıkararak birini Gokhlayeh'e verdi. Sert eti çiğneyerek oturdular. Gokhlayeh açtı etin suları ağzının

kuruluğuna iyi gelmişti. Sessizce yediler. Güneş

dünyanın kenarına değdi. Ranche-n'a'dan gürültülerin geldiği yerde artık hiç ses yoktu. Kahtala ayağa kalktı. "Gel," dedi ve kayalardan aşağıya kaydı.

Gokhlayeh onun peşinden kanyona gitti. Rancheria'nm bulunduğu yerde artık hiçbir şey yoktu. Kamp ateşleri bile gömülmüş ve çalılarla kapatılmıştı. Sığırlar küçük ırmağın kıyılarında otluyordu. iki at bir çam ağacına bağlanmıştı.

Kahtala, "Atlara binmemiz gerekiyor," dedi. "Ve askerlerle buluşmak için sığırları geldiğimiz yoldan geri götüreceğiz." Sığırları çevirip dar vadiye soktukları sırada alacakaranlık çökmüştü. Yıldızlar aydan önce ortaya çıktılar.

Grup yakaladıkları sürünün yarısını kesmişti ve nere-94

deyse yüz baş sığır alçak sesle protesto etmeye başladı, sesleri dağlarda yankılanıyordu. Kahtala atını Gokhla-yeh'inkine yaklaştırdı. "Daha hızlı gitmelerini sağlamalıyız. Askerler çok geçmeden onları duyar."

Ne var ki patika bir yamaçtan geçiyordu ve atları artlarına alsalar da önderler ağır yürümek zorunda kaldılar. Bir saat kadar sığırları yamaçta, bir dağın küçük bir yükseltisinde ve bir kanyona doğru sürdüler, bu da belirgin izler bırakmalarına neden oldu Kanyonda ot vardı ve sığırlar otlamaya başladılar.

Kahtala, "Burada kamp kurmalıyız," dedi, "askerler geliyor." Gokhlayeh ile Kahtala odun toplayıp kanyon tabanında ayrı ayrı yığınlar yaptılar. Kahtala odun yığınlarım tutuştururken, Gokhlayeh de tipi direkleri kesti ve onları

ateşlerin yakınına dağıtarak koydu. Ateşler havaya yükselerek kanyon duvarlarında gölgeler oluşurdu. Bir an durup gözlediler ve dinlediler.

Gokhlayeh, "izciler," dedi, "askerlerden önce gelecek. Onları duymayacağız."

Kahtala, "Evet," dedi. "Gel." Atlara atladılar, onları kanyonda sığırların arasında bir aşağı bir yukarı gezdirerek birçok iz yaptılar, sonra batıya dönerek kanyondan çıktılar. Arkalarında kamp ateşlerinin parıltısı gökyüzüne yansıyordu.

iki saat boyunca batıya doğru at sürdüler, ta ki Sonora ovalarını görüp güneye dönene dek. Gün doğarken atlan kayalık bir zemine sürdüler ve koşumlarını çıkararak dolaşmaya bırakılar. Yaya olarak Chihuahua'ya doğru dağda, doğuya yöneldiler.

Gece yarısından önce izciler Meksikalı comandante'yt rapor verdiler. Apaçiler'in rancheria'smı bulmuşlardı. Co-mandante askerlerini dikkatle ilerletti, izciler Apaçiler'in kaçış izlerini inceleyene kadar kamptan uzak tuttu.

Sadece iki at kamptan uzaklaşmıştı. Batıya gidiyorlardı ve izleri yumuşak toprakta kolayca bulunabiliyordu.

Başka bir şey yok. Comandante başını şaşırarak salladı. Bu eski ve tanıdık bir şaşırtmacaydı.

Apaçiler, bir kez dağlara çıkmaya görsün, rawc/îeria'lanndan kuşlar gibi, izlenecek hiçbir iz bırakmadan uçmakla ünlüydüler.

Comandante bulduklarını hiç sorgulamadı. Rancheria, kafasında oluşturduğu keşif amacıydı ve onu bulduktan sonra daha fazla araştırma yapmadı. Apaçiler insanları ve onların beden akıllarım biliyordu ve bu nedenle aradıklarının bir yanılsamasını verdiler ona. Apaçi birçok şeyde becerikli olmasına karşın —zor koşullarda yaşama, ova ve dağ yolları, savaş ve akın — öncelikle bir yanılsama ustasıydı.

Gokhlayeh ile Kahtala iki gün boyunca dağlarda dolaştılar. Chihuahua ovalarını görünce kuzeye döndüler ve halklarının izlerini buldular. Bir günlük at yolculuğu onları kampa ulaştırdı. Mangas onları evlerine götürüyordu.

Gece Sierra Madre'nin kuzeyindeki çölü geçen grup, topraklarının doğusunda bir kamp ateşi gördü.

izciler bunun güneye giden bir katır katarı olduğunu bildirdiler. Apa-çiler'in yaklaştığım gören celepler katırlarını bırakıp kaçtılar. Şeker ve domuz eti taşıyan otuz katır.

Grup domuz etini attı. Apaçiler domuz ve benzeri hayvanlarla balık yemez, çünkü bunların sürüngen yedikleri bilinir. Şekerin kullanamayacakları kadarını Navaholar ile battaniyeye karşı takas ederlerdi.

Otuz katıra atların zaten ağır olan yüklerini ekleyerek Ejderhalar'a doğru kuzey yönünde yola devam ettiler. Artık zenginlerdi; kullanmak ve ticaret için şeker, kış eti için biftek ve katırlar, atlar. Ejderhalar'ın içinde rancheria'lmm kurdular.

Bu ilk kamp kurma ve kutlama gecesinde Gokhlayeh, konseye çağırıldı. Mangas Coloradas savaşçıların ortasında oturuyordu. Genç Gokhlayeh onun önünde heyecansız bir şekilde dururken, Mangas konsey ateşine baktı.

Kasık örtüsü ve mokasen giymiş genç adamın bedeni bacak ve omuzların gücüyle dalgalanıyordu.

Kare çeneli

yüzü siyah gür saçlarla çevrelenmişti; dudakları o kacw in ceydı ki açılmış yara gibi görünüyorlardı.

Gözler M gas'ın üzerindeydi; siyah, yakıcı, belki yaşlı gözler Am, düşündü Mangas, belki geçmişi ya da geleceği gören %l ler. Ermiş. Mangas başını sallayarak bu düşünceleri iTa sından attı, fakat ermişlik meselesi yok olmayacak* n Mangas, Gokhlayeh'in akındaki yiğitliğini hatırladı b°% va ş Şamanı mıydı -şaman olarak doğan, olmayı öğrenrA yen?— Büyük Tekerlek'ten yeniden mi doğdu'>

ilk olarak Gokhlayeh'e bir savaşçının sorumluluklar, açıklandı: halkının güvenliğini korumak; bütün halkının iYi beslenmesini ve hastalarla yaşlıların bakım görmesin; >r> zetmek; Düşman'm eliyle ölüm karşısında bile bu görevleri yerme getirirken cesaret, onur ve kendini adayış

göstermek Sorumluluk çok ve çeşitliydi; fakat hepsi basit ruhsal Erlerin gücünden ve uygulamasından kaynaklanıyordu y£u azdı ve bu sorumlulukların yerine getirilmesinin W mMM

geliyordu.

uw~

Apaçi uygulaması, hiçbir politikacının ona güç verenlerin sorumluluklarını alarak bu eşitliği değiştirmesine *£) vermedi. Bunu yapmak topluma kaos ve ölüm getirirdi PuO-layısıyla mantık ve uygulama sağlamdı. Sorumluluklara ihmal edersen haklarını kaybedersin. Sert ya da iyiliksin hüküm Yasa'ya göre verilirdi ve dolayısıyla Adalet'ü AnA toplumu güçlü kaldı.

p **

Gokhlayeh altı atla ödüllendirildi. Aynca evlenme bıçkıyla da ödüllendirildi. O bir Savaşçı'ydı.

Ardından çalan esadadne'lmn ve şarkıların eşliemAe konseyden çıktıktan sonra ay ışığında parlayan su kaL?*ı boyunca yürüdü. Rancheria'nm sesleri uzaklaştı ilerdeKi ağaçların gölgelerinin arasında onu gördü. Bir kayanın fecrine oturmuş ayağını suya sokmuştu. Alope.

Gokhlayeh ona doğru yürürken Alope başını kaldırma ,-di, fakat ayın sudaki yansımalarını seyretti.

Uzun siyah r-çı, en iyi elbisesi olan beyaz geyik derisi elbisesine döA -

97 7 '•'

Başka bir şey yok. Comandante başını şaşırarak salladı. Bu eski ve tanıdık bir şaşırtmacaydı.

Apaçiler, bir kez dağlara çıkmaya görsün, rancfteria'larmdan kuşlar gibi, izlenecek hiçbir iz bırakmadan uçmakla ünlüydüler.

Comandante bulduklarını hiç sorgulamadı. Rancheria, kafasında oluşturduğu keşif amacıydı ve onu bulduktan sonra daha fazla araştırma yapmadı. Apaçiler insanları ve onların beden akıllarını biliyordu ve bu nedenle aradıklarının bir yanılsamasını verdiler ona. Apaçi birçok şeyde becerikli olmasına karşın —zor koşullarda yaşama, ova ve dağ yollan, savaş ve akın— öncelikle bir yanılsama ustasıydı.

Gokhlayeh ile Kahtala iki gün boyunca dağlarda dolaştılar. Chihuahua ovalarını görünce kuzeye döndüler ve halklarının izlerini buldular. Bir günlük at yolculuğu onları kampa ulaştırdı. Mangas onları evlerine götürüyordu.

Gece Sierra Madre'nin kuzeyindeki çölü geçen grup, topraklarının doğusunda bir kamp ateşi gördü.

izciler bunun güneye giden bir katır katarı olduğunu bildirdiler. Apa-çiler'in yaklaştığını gören celepler katırlarını bırakıp kaçtılar. Şeker ve domuz eti taşıyan otuz katır.

Grup domuz etini attı. Apaçiler domuz ve benzeri hayvanlarla balık yemez, çünkü bunların sürüngen yedikleri bilinir. Şekerin kullanamayacakları kadarını Navaholar ile battaniyeye karşı takas ederlerdi.

Otuz katıra atların zaten ağır olan yüklerini ekleyerek Ejderhalar'a doğru kuzey yönünde yola devam ettiler. Artık zenginlerdi; kullanmak ve ticaret için şeker, kış eti için biftek ve katırlar, atlar. Ejderhalar'm içinde rancheria'lmm kurdular.

Bu ilk kamp kurma ve kutlama gecesinde Gokhlayeh, konseye çağırıldı. Mangas Coloradas savaşçıların ortasında oturuyordu. Genç Gokhlayeh onun önünde heyecansız bir şekilde dururken, Mangas konsey ateşine baktı.

Kasık örtüsü ve mokasen giymiş genç adamın bedeni bacak ve omuzların gücüyle dalgalanıyordu.

Kare çeneli

yüzü siyah gür saçlarla çevrelenmişti; dudakları o kadar inceydi ki açılmış yara gibi görünüyorlardı.

Gözler Man-gas'ın üzerindeydi; siyah, yakıcı, belki yaşlı gözler, diye düşündü Mangas, belki geçmişi ya da geleceği gören gözler. Ermiş. Mangas başını sallayarak bu düşünceleri kafasından attı, fakat ermişlik meselesi yok olmayacaktı ve Mangas, Gokhlayeh'in akındaki yiğitliğini hatırladı. Bir Savaş

Şamanı mıydı —şaman olarak doğan, olmayı öğrenmeyen?— Büyük Tekerlek'ten yeniden mi doğdu?

îlk olarak Gokhlayeh'e bir savaşçının sorumlulukları açıklandı: halkının güvenliğini korumak: bütün halkının iyi beslenmesini ve hastalarla yaşlıların bakım görmesini gözetmek; Düşman'ın eliyle ölüm karşısında bile bu görevleri yerine getirirken cesaret, onur ve kendini adayış göstermek. Sorumluluk çok ve çeşitliydi; fakat hepsi basit ruhsal değerlerin gücünden ve uygulamasından kaynaklanıyordu.

Haklar azdı ve bu sorumlulukların yerine getirilmesinin ardından geliyordu.

Apaçi uygulaması, hiçbir politikacının ona güç verenlerin sorumluluklarını alarak bu eşitliği değiştirmesine izin vermedi. Bunu yapmak topluma kaos ve ölüm getirirdi. Dolayısıyla mantık ve uygulama sağlamdı. Sorumluluklarını ihmal edersen haklarını kaybedersin. Sert ya da iyiliksever hüküm Yasa'ya göre verilirdi ve dolayısıyla Adalet'ti. Apaçi toplumu güçlü kaldı.

Gokhlayeh altı atla ödüllendirildi. Ayrıca evlenme hakkıyla da ödüllendirildi. O bir Savaşçı'ydı.

Ardından çalan esadadne'lerin ve şarkıların eşliğinde konseyden çıktıktan sonra ay ışığında parlayan su kaynağı boyunca yürüdü. Rancheria'mn sesleri uzaklaştı. ilerdeki ağaçların gölgelerinin arasında onu gördü. Bir kayarım üzerine oturmuş ayağım suya sokmuştu. Alope.

Gokhlayeh ona doğru yürürken Alope başını kaldırmadı, fakat ayın sudaki yansımalarını seyretti.

Uzun siyah saçı, en iyi elbisesi olan beyaz geyik derisi elbisesine dökül-97
-.-

müştü. ince, hatta narindi —küçük göğüsler, küçük kalçalar. Bazı kadınlar ona sıska diyordu, fakat Alope iyi bir işçi ve dul babasına sadık bir kızdı. Güzel şeyler yaratma sevgisi, mokasen ve giysilerini süslemesinde kendisini gösteriyordu. Gokhlayeh kayanın üzerinde onun yanına oturdu.

Bir süre konuşmadan oturdular. Birbirlerini uzun bir süredir seviyorlardı; konuşmak duygu ve düşüncelerine yönelik bir müdahaleydi çoğunlukla. Kaç kez sessizce uzaklaşıp gündoğumu ve günbatımlanm —ışığın doğumu ve ölümünü— seyretmişler, bu bütün Yaşam'ın iki büyük olayını birlikte yaşamışlardı? Birbirlerine "Seni seviyorum" demelerine hiç gerek yoktu. Sözler çoğunlukla yalan söyler. Bu nedenle Apaçi anlatıma eylem getirir. Eylem nasıl yalan söyleyebilir? Sadakat, ilgi, dürüstlük, görev, nefret, öfke, sevgi —eylemler bu duyguların gerçeğidir ve dolayısıyla yalan söylemezler.

Gokhlayeh ile Alope de. bilgilerinin zenginliğini yaşıyorlardı. Yanlış kullanılan sözcükler, yüzeysel zekâ ya da dilde ustalık duygularına kuşku düşürmüyordu. ilk önce Gokhlayeh konuştu. "Oldu."

"Evet." Alope başım sudan kaldırmadı. "Babana sorabilir miyim?"

Alope'nin küçük eli uzanıp onun elini tuttu ve utangaççа gülümseyerek yüzüne baktı. "Evet." Alope, Gokhlayeh'i her zaman dokunuşu ve gülümseyişle heyeanlandırmıştı, özellikle de bunu yapmayı planlamadığı için.

Gokhlayeh sabah erkenden Noposo'nun tipi'siam önüne geldi. Sorun olmayacağım biliyordu.

Baba evliliğe rıza gösteren kızını bundan yoksun kılamazdı, şöyle ki genç adamda bir karakter bozukluğu bulmasın.

Yaşlı Noposo, Gokhlayeh'i karşılamak üzere tipi'smin önüne oturdu. Keyifle isteksizlik arasında gidip geliyordu. Halkının yiğitliğinden söz ettiği bu yeni savaşçmın kızıyla evlenecek olması onu memnun etmişti. Kaldı ki Gokhlayeh

aslında bir şef oğluydu. Fakat aynı zamanda da yaşamına güzellik ve rahatlık katan bu sadık kızından vazgeçmek de istemiyordu.

Noposo içini çekti ve önünde acı çekercesine duran genç adama uysalca baktı. "Evet?"

Gokhlayeh nazikçe, "Alope'ye sormuştum," dedi. "Kabul etti. Birlikte olmak istiyoruz. Yaşamlarımız aynı yolda gitsin istiyoruz."

Savaşçı gücünün küstah konuşmaları da avlarıyla övünme de yoktu. Noposo genç adamın yalın alçakgönüllü-ğünden hoşlandı. Gene de kızma yönelik duygularının derinliğini sınamak istedi.

Samimi miydi? Duygularına büyük bir değer veriyor muydu? Noposo, konseyin Gokhlayeh'i altı atla ödüllendirdiğini biliyordu ve bu nedenle elini kaldırarak parmaklarını açtı: Beş. Sakince "Atlar," dedi, "katırlar değil." Bu, kızını kaybetmesinin karşılığında akıl almaz bir ödüldü.

Gokhlayeh ne tereddüt etti, ne de tartıştı. "Altı atım var. içlerinden beşini seçebilirsin." Gokhlayeh'in duyguları gerçek ve tamdı.

Böyle evlendiler. Başka bir törene gerek yoktu. Gokhlayeh annesininkine yakın bir tipi yaptı. Alope elbiselerini ve geyik derilerini getirdi, tip/'nin duvarlarına resimler ekledi, mokasen ve giysilere süsler yaptı.

Fakat önce uzaklaştılar. Buffalo derileri alarak kanyon duvanna tırmandılar. Rancheria'mn çok yükseğindeki bir platformda derileri çam ağaçlarının altına serdiler. Burada, insanların gürültülerinden uzakta, çamların tatlı kokusuyla, iki kişinin evlenmesini tek kişilik bir yaşamın başlangıcını kutsadılar: Fiziksel birleşmelerini çok aşan bir ruhsal kendinden geçme. Baştan itibaren tek insandılar.

Ay ışığı altlarındaki kanyona gümüşi bir aydınlık verdi, uzaktaki dağ kayaları üzerinde kıvılcımlar parlattı. Ağaçların gölgesinde buffalo derilerinin üzerinde yatan Alope küçük elini uzatarak Gokhlayeh'inkine dokundu.

"Belki," diye fısıldadı, "bir şey bulduğu zaman, kaybedeceğinden korkar insan. Ben korkuyorum, Gokhlayeh. Zamanımız kısa mı olacak?"

Gokhlayeh onun elini sıktı. "Bir keresinde," dedi yavaşça, "babam bana bir dağa koşmamı söylemişti.

Çölde üç gün koştum. Ağzım kurudu ve çatladı, dilim susuzluktan şişti. Dağdaki kayaların üzerinden akan bir tatlı su kaynağına rastladım. Kaynağa koşup suyu kana kana içmek istedim. Bu şekilde ağzımın susuzluğunu hemen giderebilirdim. Fakat yapmadım. Yanma uzandım. Dudaklarımı suya değdirdim ve serinliğini hissettim. Küçük bir yudum aldım; ağzımda ve aklımda yuvarlandığını hissettim, ruhum tatlılığını algıladı. Zamanı ölçmedim. Orada ne kadar yattım? Bilmiyorum; belki bir mevsim, belki bir an; belki on mevsim. Fakat zamanı ölçmedim. Her zaman ruhumla birlikte olacak.

Ve.düşündüm ki, bir adam bu kaynağın yanında doğabilir, yaşamını bu kaynağın yanında geçirebilir; ruhu benim şimdi bildiklerimi hiçbir zaman bilmez. Yüzyıl su kaynağının yanında yaşasa da ruhunun bunu hissetmesine hiç izin vermezdi belki."

Alope kolunu ona doladı. "O halde bunu yapabilir miyiz, Gokhlayeh? Hiç zaman olmayacak mı?"

Gokhlayeh, "Hiç zaman olmayacak," diye yanıtladı. Alope'nin içgüdüsü doğruydu. Zaman insanların ölçtüğü kadar uzun olmayacaktı. Fakat bunlar Gokhlayeh ile Ale-po'nin yaşamlarının ve Alope'ye kalan kısa zamanın en zengin yıllarıydı.

ilk yıl bir oğul doğdu ve dört yıl içinde iki kız. Fakat bu yıllar dingin değildi. Meksikalı askerler daha da kuzeye geliyorlardı. Grup bir yılda dört kez onların saldırısına uğramış; savaşçı, kadın ve çocuk kayıplar vererek kaçmak zorunda kalmıştı. Bütün olaylarda Gokhlayeh, kadınlarla çocuklar kaçarken askerlerle savaşarak kendisini gösterdi. Çok Düşman öldürdü.

Bu sıralarda Apaçiler ilk kez Anglo Beyaz Adamları

gördüler. Yerde sopa gezdiriyor ve inceliyorlardı. Bedonko-heler ovalara inip Beyaz Adamlarla karşılaştılar ve onlara geyik eti verdiler. Beyaz Adam, Apaçiler'e gömlek ve para verdi. El sıkıştılar ve kardeş olma sözü verdiler; bir süre sonra Beyaz Adam gitti ve Bedonkoheler onların gitmesine üzüldü.

Paranın kullanılabileceği hiçbir yer yoktu, fakat ticaret için kuzeye yaptıkları bir yolculukta Navaholar onlara paranın çok değerli olduğunu söylediler. Gokhlayeh parasım bir Navaho'ya küçük bir biblo karşılığında verdi. Küçük bir geyikti, başı duyarlı bir uyanıklıkla yukarıda. Gümüşle işlendiğinden ona Alope'yi hatırlatı.

Alope saçından tutamlar keserek güzel saçörgüleri ördü. Ortasına gümüş geyiği yerleştirdi ve boynuna astı. Boynundan hiç çıkarmadı. Başka bazı kadınlar Gokhlayeh'in para karşılığında biblo almasına güldüler; parayla birkaç battaniye alabilirdi. Alope'nin gizli gülümseyişini ve gümüş geyiğe karşı sevgisini görünce gülmekten vazgeçtiler. Alope'nin aldığı son hediye olacaktı bu.

Beyaz Adamlar gene geldiler. Bu kez atlara binmiş ve mavi ceketler giymişlerdi. Silahları vardı.

Mangas ile grubu Beyaz Adamları ziyaret etmek istediği zaman onlara ateş ederek bir kadını öldürmüşlerdi. Bedonkoheler dağlara kaçtılar. Mangas halkını güneye götürmeye karar verdi. Bu, Beyaz Adamın uzaklaşmasına zaman tanıyacaktı. Gece yolculuk yaparak Sierra Madre'nin eteklerine doğru çölü geçtiler ve Apaçiler'in Kaskiyeh dedikleri bir Meksika kö-yüyle barış yaptılar. Anlaşma sonsuza kadardı.

101

-D aharın o öğleden sonrasında güneş hâlâ parlaktı. Ranc-heria'ma sığ kuru vadisi seslerle doluydu.

Kadınlar yemek hazırlıyorlardı. Çocuklar dar nehirde su sıçratarak ve bağırarak koşuyorlardı.

Neredeyse bir haftadır, Kaskiyeh yakınlarında kamp kurmuşlardı. Bu arada erkekler kumaş, demir aletler ve bıçaklar karşılığında geyik eti ve ayı kürkleri satıyorlardı. Erkekler birazdan yemeğe geleceklerdi.

Bahar yağmurları su kaynağında kurbağaların şarkı söylemesini sağlamıştı, anlar ise erken açan tomurcukların üzerinde vızıldıyordu. Alope yemek tasının yanında durdu. Gözleri Tala'yı, oğlunu izledi. Tala sığ nehire atlıyordu. ince bacaklarını ata biner gibi açarak tombul poposuyla su sıçratıyordu. Dört yaşındaki kızı Leta ağabeyini taklit etmeye çalışıyor, onun ardından yuvarlanıyordu. Yüksekten dökülen su üzerlerine akıyordu. Alope'nin yanında oturan kaynanası, onun bakışını izleyip gülümsedi

"Güçlüler."

"Evet," diye Alope güldü. "Bana göre neredeyse fazla güçlü." iki meşe ağacı arasındaki bir tshoch'da sallanan bebek kızı, başının üzerinde duran

bir boncuk dizisiyle oynuyordu.

iyi bir dönemdi. Çocuklarına bakan Alope, duygularının kabardığını hissetti. Bütün duygulardan bahar sorumlu değildi. Alope, ailesini çevreleyen bu birlikten tatmin olduğunu hissetti. Gokhlayeh çocuklarını kendisi gibi aynm gö-

zetmeden seviyordu. Uzağa gittiği aman çocuklar onun dönüşünü dört gözle bekler, Gokhlayeh onları kollarına alıp yerde birlikte yuvarlanırken keyifle bağırırlardı. Bebek bile babasının ayak sesini bekliyor, Gokhlayeh onu havaya atıp tutarken cıyaklıyor, bu arada Tala ile Leta onu yere çekmek için bacaklarını çekiştiriyorlardı. Yaşam güzeldi.

Barış içindeydiler ve Mavi Ceketliler gittiği zaman, yakında evlerine döneceklerdi. Rancheria için muhafız bile gerekli değildi. Alepo'nun babası Noposo geriye kalan tek erkekti ve köye kadar yürümek istemediği için kalmıştı. Bir ağaca yaslanmış kestiriyordu. Alope gülümsedi. Yemek vakti onu yemeğe götürürdü. Yaşlı adam hâlâ ona bağımlıydı.

Yemek kabına eğildi. Bir şey ters gidiyordu. Hemen çocuklara doğru baktı; çocuklar hâlâ su sıçratıp gülüyordu. Kayınvalidesi tshoch'a gitmişti ve bebeğe alçak sesle ninni söylüyordu. Alope vadiye baktı: Kadınlar yemek pişiriyor, birbirlerine sesleniyor, gülüyorlardı. Çocuklar koşuyor, oyun oynuyordu. Fakat hissettiği duygu yok olmadı. Kaygıyla boğazında bir düğümün yükseldiğini hissetti.

Kurbağalar şarkı söylemeyi kesmişti.

Nehirde oynayan Tala ile Leta'ya tereddütlü bir adım attı. Durarak yeniden çevresine bakındı. Onları gördü. Vadinin tepesinde uzun bir sıra halinde duruyorlardı. Askerler. Ellerinde çıplak kılıçlar vardı.

Bazıları uçları keskin demirden uzun mızraklar taşıyordu. Sakallıydılar ve bir şaka yapmak üzereymişler gibi sırıtıyorlardı. Asker sırası Alo-pe'nin aşağısındaki kadınları geçiyordu. Vadideki sesler yavaşça dindi. Konuşmalar durdu, fakat hâlâ farkında olmayan birkaç çocuk güldü ve bağırdı.

Sessizlikten uyanan yaşlı Noposo ayağa fırladı. Bir asker üstüne atlayarak mızrağını yaşlı adama sapladı. Noposo mızrağın üzerine iki büklüm eğildi, yere düştü. Eylem havayı dolduran vahşi çığlıkları harekete geçirdi. Askerlerden büyük bir kükreme geldi. Bağıran kadın ve çocukların arasına, vadiye daldılar.

Alope nehire doğru koştu. Bir darbe onu yere yıktı. Bir asker üzerine atlayıp elbisesini yırttı. Alope döndü, askeri tekmeledi, vurdu. Askeri gücüyle şaşırttı; askeri üstünden atarak yere yuvarladı ve toz bulutunun arasında çocuklarının yerini saptamaya çalışarak elleriyle, dizleriyle yeri tırmaladı.

Küfürler eden asker onun arkasından atıldı; çıplak Alope'yi bileğinden yakalayarak altına çekti ve sırt üstü döndürerek vahşice yüzüne vurdu. Darbeler, Alope'nin isterisini durdurdu. Pusun arasında çocuklarına baktı. Artık kendini savunmuyor, yalnızca başını, gözlerini bütün yönlerde oynatmaya, bakmaya çalışıyordu.

Bir kadın yanından geçmeye çalıştı, bağıran bir asker onu yere yatırarak sırtına bindi. Genç bir kız yanında çıplak yatıyordu Gözleri vahşiydi, başının çarpığı yerde uzun saçları yere yayılmıştı, görmüyordu. Ağzı açıktı ve bağırıyordu. Dev gibi bir adam üstündeydi, havayı tekmeleyen çocuksu bacaklarının arasında. Kadın ve çocuklar kargaşa içinde dönüp duruyor, kaçmaya çalışıyor, tek tek askerler arafından izlenip geri döndürülüyordu.

Alope kayınvalidesinin bebeği kollarında tutarak yanından koşarak geçtiğini gördü. Bir el görüş

mesafesinin içine girerek yaşlı kadını uzun saçından yakaladı; başka bir el onun sırtına kılıç sapladı.

Yaşlı beden kaba saba, doğal olmayan bir biçimde geriye doğru iki büklüm oldu, gövde neredeyse kaskatı kesildi. Bebek ağlayarak yere düşü. Alope birkaç adım ötesindeki bebeğin yanma gitmeye çalıştı, fakat kolunu kurtaramadı.

Toz bulutunun içinden Tala'nın nehirden ona doğru koştuğunu gördü, tombul bacakları inip kalkıyordu. Arkasında düşe kalka Leta koşuyordu. Leta ağlıyor, küçük yum-ruklarıyla gözlerini ovuşturuyordu. Tala geldi. Ağlamıyordu. Küçük yuvarlak yüzünde inatçı bir kararlılık vardı; Gokhlayeh gibi, diye düşündü Alope delirmişcesine. Başka bir asker Alope'nin görüş alanına girdi.

Tala'ya doğru koşuyordu.

Alope haykırdı: "Kaç, Tala! Kaç!" Asker talimli, güçlü bir atışla kılıç salladı. Tala'nın başı

I

J

3

'

3

'

3

3

3

3

bedeninden ayrılarak yuvarlandı. Boynundan havaya su gibi kan fışkırdı. Gene de tombul bedeni annesine doğru başsız bir adım daha attı. Bir adım daha; tombul kollar sallandı ve Alope'nin yanına düştü.

Alope üstündeki ya da içindeki askeri hissetmiyordu, göğüslerini ve yüzünü ısıran dişleri de hissetmiyordu. Toz bulutu Leta'yı sardı, Alope artık onu göremiyordu, fakat onun çığlığını diğerlerinden ayırt edebiliyordu. Kolunu uzatıp bebekle arasındaki kısa mesafeyi aşarak gene bebeğe ulaşmaya çalıştı. Bir asker eğilip bebeği aldı. Alope askerin bebeği neredeyse şefkatle kucakladığını gördü. Bebeğin çığlıklarının hafiflemesini izledi; küçük tombul bedeni sarsan bebek iç çekişleriyle burnunu çekerken küçük düğme gözlerinin şaşkınlıkla açıldığını 3

3

3

J

3

3

*

–

/

*

–

/

3

3

3

*

-

'

gördü.

Asker başka birine bağırdı, aralarında bir bahse tutuştular. Bebek havaya atıldı. ikinci asker mızrağını kaldırdı. Alope güneşte parlayan uzun, keskin ucunu görebiliyordu. Mızrağın ucunun altında bir kırmızı giysi parçası göründü. Alope'nin gözleri havada yükselen kısa, şişman kollara bakarken cam gibi saydamlaştı. Bebek şimdi düşüyordu ve küçük siyah düğme gözleri panikle açılmıştı. Bebeğin ağzı açıktı, rüzgâr ve yükseklik onu soluksuz bırakmıştı. Mızrağın ucu yükseldi, hızla sallandı, düşen bebeğe değerek midesinden içeriye girdi, sırtından kan akıttı. Bebeğin yüzü şaşkınlık ve şokla donup kalmıştı.

Alope'nin bilinci yavaş yavaş yok oldu. Bebeğin mızrağın üzerine düştüğünü görmedi; ne de bir kılıçla paramparça olan, Alope'ye ulaşmaya çalışırken iç organları kayalara yayılmış halde iki büklüm duran Leta'yı. Üstündeki diğer askeri hissetmedi: küçük göğüslerini kesen ve onları müstehcen bir şekilde Alope'nin ağzına sokan askeri. Bebekle birlikte, mızrağın ucunda ölmüştü

Çayırlıktaki bir hareket, Kaskiyeh'ten dönen Bedonkohe 105

Apaçileri'nin dikkatini çekti. Kollarını sallayan bir kadındı bu, ölüyordu. Kasabadan aldıkları mallan yere atan erkekler vadinin sessizliğine doğru koştu. Şurada burada yaralı ve can çekişenlerden zayıf bir çığlık geliyordu, fakat çoğunlukla kanlı ve iki büklüm olmuş bedenler suskundu. Çevredeki ağaçlardan kaçabilen kadın ve çocuklar ortaya çıktı. Yavaş yavaş

3

» - ' 3

3

3

J 3

3

J

3

ağlamalar ve yaslı sesli yükseldi, vadinin alacakaranlığını kederle doldurdu.

Gokhlayeh önce annesini gördü; yaşlı gözler gökyüzüne bakıyordu. Yanında bir zamanlar onun bebeği olan kanlı bir et topu vardı. Gözleri, annesinin ayağına dokunmak için uzandığı kayaların üzerinde Leta'nın koyu izini gördü. Alo-pe; yanında Tala'nın başsız gövdesi kıvrılmış, annenin verdiği rahatlığı aramış ve bulmuş. Alope'nin eli bebeğe ulaşmak için uzanmış. Gitmişti. Alope gitmişti.

Hepsi gitmişti.

Gokhlayeh bedenlerin arasında tökezleyerek gezindi, defalarca, defalarca onlara baktı, amaçsız bir daire çizerek uzaklaştı; sonra gene döndü. Onlara dokunmadı. Şimdi bulabildiği her şeyi yok etme, parçalama düşüncesine saplanıp kalmıştı. Tipi'sini ateşe verdi, annesininkini de ve her şeyi ateşe attı; sönmemesi için ateşi besledi. Tala'nın küçük yayını, Leta'nın güderi doldurulmuş bebeğini buldu. Onları da çıtırdayan ateşlere attıktan sonra bedenlerin çevresinde, elleri ve ayakları üzerinde sürünerek araştırdı. Bebekten safkan boncuk ipi buldu ve çekerek aldı. Küçük yumruk ipi sımsıkı tutuyordu.

Kamptaki cansız bedenlerin büyük kısmı bir araya toplandı, ateşler yakıldı. Yanından geçen erkeklerle kadınlar, Gokhlayeh'in ailesinin bedenleri arasında süründüğünü gördüler Gokhlayeh durdu, oturdu ve Alope'nin yaptığı mokasenleri ayağından çıkararak ateşe attı. Giydiği buluzu parçaladı, Alopenin önüne işlediği süsleri yırttı ve ateşi besledi. Kasık örtüsü dışında çıplaktı.

Yanındaki insanlara boş boş bakarak döndü ve yürüyüp gitti. Geri dönüp ailesine bakmadı, onları gömmek için girişimde de bulunmadı.

Vadiden aşağıya yürüyerek nehrin yanma geldi, suya baktı. Su boştu. Karanlık çöktü, arkasındaki ateşler sönüyordu. Ağlama ve bağırmalar, havayı umarsız bir ağıt sesiyle dolduran tekdüze bir yas tutmaya dönüştü.

Gokhlayeh çektiği acıya dayanamıyordu. Fiziksel aklı geri çekilerek yerine daha güçlü bir şeyle dolan bir boşluk bıraktı. ilah'ı onunla konuştu.* "Gokhlayeh! Gokhlayeh!" îlah'ı adını dört kez seslendi.

"Gokhlayeh! Gokhlayeh!" Sesleniş o kadar açıktı ki, Gokhlayeh sesli yanıt verdi: "Evet, buradayım."

ilah'ı Gokhlayeh'in aklıyla açık ve keskin konuşu. Yanlış anlaşılma olamazdı. "Derinden seviyorsun, Gokhlayeh. Bu iyi. Bu senin ruh bedenin için iyi, Gokhlayeh. Burada bu gölge dünyada, gölge akıllı gölge bedenlerin doldurduğu, kendilerini güçlendirmek için ruh bedenlerinin geldiği bu dünyada, derinden sevmen ve güçlenmen gerekir. Fakat Gokhlayeh, bacaklar dağlar tırmanarak güçlendirilir, onlardan uzaklaşıp kendine acıyarak dinlenmekle değil. Ruh bedenin geri çekilip zayıflayabilir, ya da acı ve engel dağlarını tırmanabilirsin. inancı ruh bedeninde tut, Gokhlayeh, o zaman hiçbir silah seçtiğin gölge bedeni yok edemez. Fakat yaşlanıp gölge dünyanın bedenini yok etmeden önce çok şey kaybedeceksin ve birçok kayıba üzüleceksin." Böylece Gokhlayeh orada, kan kokusu ve ölüm sesleriyle dolu vadide, bir Amaç olduğunu kesin olarak öğrendi. Amaç'ın ne olduğundan ya da nasıl gerçekleştirileceğinden emin değildi; fakat var olduğunu biliyordu. Suyun kenarında saatlerce durduğunu bilmiyordu, çünkü Mangas koluna dokunmadan önce yalnızca bir an geçmiş gibiydi. Sonra Mangas onu omuzlarından tutarak kendisine çevirdi. Büyük Şefin kendisi de bir çocuğunu kaybetmişti.

Yumuşak bir şekilde, "Gokhlayeh," dedi.

"Evet."

Mangas, onunkilerle buluşan gözlere baktı, gözler si* Apaçiler, bir llah'm özel amacı olanlarla konuştuğuna inanır. Bu doğaüstü bir olgu olarak görülmezdi.

107

l'ühlv. 4Ae kırnuzı' derindi- "Burada yapacak bir şeyj, fe A içi*vW lcnlayeh- Silahınuz y°k- Kuzeye gitmeliyiz '• GözlV, %e baktl- "Anladın m' Gokhlayeh?"

ı;e/<n."

A«üacfy f3edonkoheler gece vadiden ayrılıp kuzeye yö-teldi | Vlec/Vlarmda' uzakta bir karaltı tökezledi ve zigzag \pa>V A//Üdü- Ardındaki kaya ve çalılarda yırtılmış çıp_ l | - al yAdan akan kan izleri vardı. Gokhlayeh'di bu.

$VlatVdan birkacı avlandı, fakat o yemedi. Kampın

W vaşçVdU VC ° kad3r gedden yÜfÜdÜ ki' ManSas sık sHc qW üA'in geliP gelmediğini kontrol etmek için geri-

cVlar/H vadide ailesiyle birlikte ölmüştü ve bu ölü-%ı ıAkhlAdA §iddet alevleriyle yüklü bir ruh doğacaktı. VUerify Ki' d°Sdu ğu ĐÇĐ" Kaskiyeh; aslında bütün Ku-ky MdA ve Amerika Birleşik Devletleri'nin güneybatısı yaVsi/Ati- Alevler Apaçiler'in son karanlığına karşı W tutaca* ve onların-kurtuluşu için gizli bir geçidi

Ms

1©

I az ölüyordu. Çilek kaktüslerinin kırmızı yemişi çöl zemininde hâlâ gamzesini gösteriyordu, fakat şeytanbaşlan-nm koyu pembe çiçekleri pörsümüştü. Bedonkohe kadınları bal açısından zengin guajacum tomurcukları ve yuka topla-yalı; cilalı akasya, una katılacak tohumlarını vereli çok olmuştu.

Kolay bir yaz değildi. Yüzyıllardır biriken anıları, Savaş ve Ölüm'ün, kendi Yol'ları olduğu bilgisini taşıyan bir halk için bile. Bedonkoheler, Kaskiyeh'te kadın ve çocukların neredeyse dörtte birini yitirdiler. Katliam birçok aileye dokundu. Bir tek Gokhlayeh bütün ailesini kaybetti.

Nedni ve Chokonen grupları, yiyecek ve giysi göndermişlerdi. Silahlar ve tipi örtüleri Mimbreler'den geldi. Bu dünyadaki bütün her şey gibi yaralar yavaş yavaş iyileşti; yaşam rutini geri döndü; Gokhlayeh'inki dışında.

Gokhlayeh tipi'sim rancheria'mn üzerindeki kanyonun üstüne ayrı koydu. Avlandı, fakat çok az yedi.

Av etinin büyük kısmım yaşlı ve hastalara verdi. Sabahın ilk ışığında kalkanlar önce Gokhlayeh'yi gördüler: Çok az cilalanmış ti-pi'sinin önünde

diz çökmüş dua ederken. Alacakaranlıkta onu yeniden gördüler, dua ederken.

Mangas onu sık sık ziyaret eti, yanına oturdu, tipi'mrı önüne bağdaş kurdu. Ve Gokhlayeh her zaman olduğu gibi nazik ve yumuşak olmasına karşın, artık ancak Mangas dolaysız bir soru sorarsa yanıt veriyordu. Tipi'simn önünde sü-

yahhğı içinde kırmızı, derindi. "Burada yapacak bir şeyimiz yok, Gokhlayeh. Silalnmız yok. Kuzeye gitmeliyiz." Gözlere sertçe baktı. "Anladın mı, Gokhlayeh?" "Anladım."

Böylece Bedonkoheler gece vadiden ayrılıp kuzeye yöneldiler. Arkalarında, uzakta bir karaltı tökezledi ve zigzag yaparak yürüdü. Ardındaki kaya ve çalılarda yırtılmış çıplak ayaklarından akan kan izleri vardı. Gokhlayeh'di bu.

Savaşçılardan birkaçı avlandı, fakat o yemedi. Kampın uzağında uyudu ve o kadar geriden yürüdü ki, Mangas sık sık Gokhlayeh'in gelip gelmediğini kontrol etmek için geriye adamlar gönderdi.

Gokhlayeh vadide ailesiyle birlikte ölmüştü ve bu ölünün küllerinden şiddet alevleriyle yüklü bir ruh doğacaktı. Öyle şiddetli ki, doğduğu için Kaskiyeh; aslında bütün Kuzey Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri'nin güneybatısı yas tutacaktı. Alevler Apaçiler'in son karanlığına karşı hiddetle atılacak ve onların-kurtuluşu için gizli bir geçidi aydınlatacaktı.

Y az ölüyordu. Çilek kaktüslerinin kırmızı yemişi çöl zemininde hâlâ gamzesini gösteriyordu, fakat şeytanbaşları-nın koyu pembe çiçekleri pörsümüştü. Bedonkohe kadınları bal açısından zengin guajacum tomurcukları ve yuka topla-yalı; cilalı akasya, una katılacak tohumlarını vereli çok olmuştu.

Kolay bir yaz değildi. Yüzyıllardır biriken anıları, Savaş ve Ölüm'ün, kendi Yolları olduğu bilgisini taşıyan bir halk için bile. Bedonkoheler, Kaskiyeh'te kadın ve çocukların neredeyse dörtte birini yitirdiler. Katliam birçok aileye dokundu. Bir tek Gokhlayeh bütün ailesini kaybetti.

Nedni ve Chokonen grupları, yiyecek ve giysi göndermişlerdi. Silahlar ve tipi örtüleri Mimbreler'den geldi. Bu dünyadaki bütün her şey gibi yaralar yavaş yavaş iyileşti; yaşam rutini geri döndü; Gokhlayeh'inki dışında.

Gokhlayeh tipi'siai rancheria'nm üzerindeki kanyonun üstüne ayrı koydu. Avlandı, fakat çok az yedi.

Av etinin büyük kısmım yaşlı ve hastalara verdi. Sabahın ilk ışığında kalkanlar önce Gokhlayeh'yi gördüler: Çok az cilalanmış ti-p/'sinin önünde diz çökmüş dua ederken. Alacakaranlıkta onu yeniden gördüler, dua ederken.

Mangas onu sık sık ziyaret eti, yanına oturdu, tipi'nin önüne bağdaş kurdu. Ve Gokhlayeh her zaman olduğu gibi nazik ve yumuşak olmasına karşın, artık ancak Mangas dolaysız bir soru sorarsa yanıt veriyordu. Tipi'siıân önünde sü-

rekli çalışıyor, demir parçalarını mızrak ve ok ucu yapmak için biçimliyor, keskinleştiriyordu.

Birçok gecenin karanlığında rancheria çok uzaklarda, yüksek dağlarda şarkılar duydu; ince, dünyanın dışmday-mış gibi yükselen ve annelerin kalkıp çocuklarının üstünü daha sıkı örtmesine, erkeklerin bir buffalo derisiyle kendisini ve eşini daha sıkı sarmasına neden olan şarkılar. Şarkılar dünyayla, bitkilerle, rüzgârla uyumlu değildi; bu dünyaya ilişkin hiçbir şeyle ilgili değildi. Ruhu işgal eden ve Gtf«'larla (dağ ruhları) uyum arayan ezgiler vardı. Bazen rüzgârda derin, vahşice homurdamrlar; bazen şarkılar yüksek tonda çığlık çığlığa yükselir, çığlıklar işkence çeken bir ruhun umarsızlık içinde haykırması gibi sızıltılı bir mırıldanmaya dönüşürdü.

Tonto Apaçileri'nden bir ulak rancheria'ya bir mesaj getirdi: mavi ceketli askerler ve beyaz gözler yerden maden alıyordu ve bir dostluk ruhuyla Apaçilere ödeme yapmak için hepsini bir festivale davet etmişlerdi. Konsey ateşleri yakıldı ve Bedonkoheler davet üzerine fikirlerini açıklamak ve anlamını tartışmak üzere toplandılar. Birçok kişi gitmekten yana konuştu. Yiyecek ve hediyeler olacaktı Ayrıca gitmekle Mavi Ceketlilere Apaçiler'in adil davranıldığı zaman barışçıl bir halk olduğunu göstereceklerdi. Mavi Ceketliler gitmemişti; sayıları artıyordu. Onlarla anlaşma yapmak iyi olurdu.

Gokhlayeh konsey ateşinin önünde durunca, herkes sustu. Sertçe, "Gidenler aptaldır," dedi.

"Festivalde silah görülmeyecek, fakat Mavi Ceketliler barışla gelmiyorlar; ölümle geliyorlar! Yerde yatan ve can çekişen Apaçi'yi görüyorum. Barış

yok!" Bedonkoheler gitmedi ve Mavi Ceketlilerle festival yapmaya giden Tonto, Coyotero ve Mes-kalero halkı yerde acı içinde can çekişerek öldü.

Yiyecekler kargabükenle zehirlenmişti. Gokhlayeh görmüş müydü? O bir Şaman mıydı? Fısıltılı sorular Bedonkoheler arasında dolaşı ve Mangas'm düşüncelerinde giderek artan bir kesinlik yarattı.

110

EylüTün son günleri sıcak, dağ geceleri serin ve canlandırıcıydı. RancheriaĞan ayrılan bir kanyonda yakılan büyük bir ateş sıcaklık sağlıyor ve karanlığı yok edercesine ışığını saçıyordu. Üç yüz savaşçı kanyonun eğimli kenarlarına, çıkıntılara ve kayalara oturmuştu, sessizce cigarillo içiyorlar, bu arada ateşin ışığı içlerindeki heyecanı gizleyen duygusuz yüzlerinde oyunlar oynuyordu. Dinliyor ve izliyorlardı. Bu, tarihte Chiricahua Apaçileri olarak bilinecek üç grubun —Bedonkoheler, Nedniler ve Chokonenler— toplantısıydı.

Dağlara daha fazla akın eden Meksika Düşmanı'nın giderek artan cüretini ve Mavi Ceketlilerin hızla çoğalmasını tartışmak üzere ortak bir Konsey toplantısı yapıyorlardı Ortada, ateşe yakın bir yerde bu üç grubun üç şefi oturuyordu: Bedonkoheler'in Şefi Mangas Coloradas ortada; solunda irilikte Mangas ile yarışan kaslı bir dev. Bu, Juh denilen W ho-a'ydı. Mangas'm sağında geniş

alnı ve sakin gözleriyle uzun boylu, kıvrak Chokonen Şefi vardı: Cochise. Savaşçılar tek tek ateşin önüne gelip karar konusuyla ilgili düşüncelerini anlatırken şefler dinliyordu.

Mavi ceketli askerler her yerdeydi. Madenciler tepe ve kanyonlara akın ediyor, yerden maden çıkarıyorlardı. Beyaz gözlerin yerleşim yerleri her yönde mucizevi bir şekilde yükseliyor, Apaçiler'e karşı akın yapan Meksika askerlerine destek oluyorlardı.

iki saat boyunca her savaşçı konuşma hakkını kullandı; görüşünü konseyin ve şeflerin önünde ifade etti. Son konuşmacı da uzaklaşırken Mangas ayağa kalkıp çevresine bakındı.

"Aranızda konuşmamış olan ve konuşmak isteyen var mı? Unutmayın, ya şimdi konuşursunuz, ya da hepinizin bildiği gibi neye karar verirsek verelim bu karara saygı göstermekle yükümlüyüz."

Kanyonun gölgesinden Gokhlayeh'in kısa güçlü gövdesi ateş ışığının ortasına doğru yürüdü. Mangas ve şeflere

baktı "Bir zamanlar panter gibi, Meksika köle tüccarlarına saldırdıktan sonra inimize dönerdik. Şimdi evi olmayan yaralı bir kurt gibiyiz Düşman'lanmız her yerdeler ve bütün eller Apaçi'ye karşı dönmüş

durumda. Mavi Ceketliler bizim için köle kampları yaptılar ve kardeşlerimiz Meskale-ro, Mimbre ve Tontolar'ın birçoğu orada ölüyor. Yaşamak için anlaşma yaptılar, fakat köle olarak ölüyorlar. Bu gece bazıları anlaşma yapmak istediklerini söylediler. Şeflerin ve Konsey'in vermesi gereken karar buysa, o zaman beni şimdi, burada, bu gece, bu kanyonda öldürün, çünkü hiçbir anlaşmaya saygı göstermeyeceğim! Barış yapmayacağım! Ruh'unuzu ve Yaşam'ımzı öldürerek bedenlerinizi kurtaracak mısınız? Benim bedenimi şimdi öldürün, çünkü Ruh'umu ölüme teslim etmeyeceğim Ben bir Savaşçı'yım! Diyorum ki, bırakalım Mavi Ceketliler ne yapacağımızı merak edip dursun. Diyorum ki, arkamızdaki

Mavi Ceketliler niyetimize karar veremezken önümüzdeki Meksikalılar'a saldıralım.

Diyorum ki... —ve Gokhlayeh yumruğunu kaldırarak güneye doğru salladı — Diyorum ki Savaş

zamanıdır! Bütün yaz yas tuttuk ve yas tutma zamanı sona erdi. Bizden önceki atalarımızın yapığı gibi Meksikalıları geri püskürelim. Düşen kimsenin yasını tutmayacağım ve kimsenin de benim yasımı tutmasını istemiyorum. Diyorum ki Kaskiyeh'i öldürelim! Kaskiyeh, kadınlarımızın ve çocuklarımızın kanının yattığı yer. Diyorum ki, Savaş!" Bir an durdu, ateşe baktı ve "Savaş!" sözcüğü yankılanır ve uzaklaşarak yok olurken, gözleri kanyonun duvarlarındaki savaşçıların üzerinde gezindi. Derin bir mırıltı savaşçıların arasında dolanıyordu. Sonra Gokhlayeh dönüp kanyonun karanlığına doğru uzaklaştı.

Mırıltı halindeki sesler yavaş yavaş fısıltıya dönüştü, ardından sessizlik geldi. Ateşin çıtırtısı yankılandı. Bir savaşçı barış ya da anlaşma kararma karşı çıkmıştı ve bunun ardından gelen şok sessizlikte Mangas, Juh ile Cochi-se'in arasına oturdu. Alevlere baktı ve Gokhlayeh'in konuştuğunu gördü, sesindeki vahşi heyecanı hissetti.

Cochise, Mangas'a doğru eğildi. "Bu, Apaçiler'in festivalde öleceklerini gören adam değil mi?

Konuştuğun, tüm ailesini kaybeden adam?"

Mangas, "Evet," diye yanıtladı, "Bu, o adam."

juh gülümseyerek gerilimi kırdı. Ateş ışığı anlamlı bir gülümsemenin ortaya çıkardığı dişlerde oynaştı. ""Ben... Bbbbb ..... Bbbbuu adamdan yanayım." Konuşma özrünün üstesinden gelerek sözcükleri yüksek bir sesle söyledi. Juh, Gokhlayeh'i çok iyi tanıyordu. Onlar kuzendiler ve Juh, hangisi olursa olsun düşmana karşı savaştan, her savaştan yanaydı.

Cochise, Mangas'ın kulağına fısıltıyla bir şeyler söyledi. Gokhlayeh'in görüşlerinden yanaydı.

Yakınlarında olan Mavi Ceketlilere karşı eylemi geciktiren kurnazlığı takdir ediyordu. Meksikalılara karşı savaş gelenekseldi. Cochise geleneğe değer verirdi.

Gokhlayeh'i seçen Cochise oldu; Mangas ile Juh kabul ettiler. Belki Cochise, Gokhlayeh'de, Mangas'ın hissettiği şeyi hissetmişti. Belki yalnızca onun düşüncelerine değer vermişti. Mangas karan açıklamak üzere ayağa kalkü. Gür sesi sessizlikte patladı: "Şunu diyoruz: Hepimiz bir olalım.

Bize yol göstermesi için ek bir Lider'in ardından gidelim. Savaş'm başına onu geçirelim. Bizi Kaskiyeh'e götürmesine izin verelim. Gokhlayeh — Chiricahualar'ın Savaş Lideri!"

Çığlıklar havayı yırttı. Hemen esadadne'lenn sesleri kanyonu doldurdu ve Savaş Dansı başladı; Yaşam ve Ölüm yarışmasında bedendeki Ruh'u fanatik bir inanç cesaretiyle uyumlulaştıidı — ölmek ya da öldürmek.

Dans eden ve şarkı söyleyen savaşçılann üstünde Gokhlayeh bir çıkıntıda bağdaş kurmuş

oturuyordu. Onları yüzünde acı dolu bir ifadeyle seyretti. içinde hiç heyecan yoktu, yalnızca Amaç'ının başlamış olduğundan emindi.

Yerli ailelerin tek sıra halinde, erkek önde yürümesinin nedeni açıktır ve bilinir. ilerisi bilinmez; dolaylısıyla aileye

karşı olası bir tehlikedir ve bu tehlikeyle önce erkek karşı-laşmalıdır. Fakat yerli savaşçıların, gerçek izciler ve sınır adamları dışında neden tek sıra halinde koştuğu bilinmez. ilerideki bir tehlike karşısında savaşçılar yalnızca tek bir adamı hedef olarak gösterirler; fakat bir neden daha var. Bütün iz sürücüler, bir erkeğin normal uzun adımının üç ayak olduğunu bilir. Önündeki bir adamın arkasında koşan bir savaşçının ayağını dosdoğru önündekinin ayak izine koyması gerekmez. Ayağını bu üç ayaklık adımın herhangi bir yerine koyabilir, ardındaki adamın yapacağı gibi. Bu ize rastlayan bir iz sürücü kesin olarak üç savaşçı sayabilir ve altı ya da yedi savaşçı tahmin eder. Bunun da Ötesinde, geçmiş olan savaşçıların sayısını kesin olarak tahmin etmesi olanaksızdır.

Bu nedenle, Gokhlayeh'in Savaş Lideri olarak atanmasından sonraki iki gün boyunca savaşçılar tek sıra halinde Eylül sonunun alacakaranlığına koştular. Yanlarına at almadılar. Uzun bir yolculukta ata bakılması, su verilmesi, beslenmesi gerekir. Bir Apaçi bir ağız dolusu suyla, bir avuç çam fıstığıyla yüz mil koşabilir. Bir at koşamaz.

Kasık örtüsü, bot mokasenler giydiler ve gür siyah saçlarını tutan savaş bantları taktılar. Mızrak, ok ve yayla silahlandılar ve savaş bıçaklarını kalçalarmdaki kınlarına yerleştirdiler. Yirmi adım ötede Lider'lerinin kısa, güçlü görüntüsü hafif bir koşuda ileriye atıldı ve ardında güneybatıda en çok korkulan üç Apaçi şefi koşuyordu: Mangas Coloradas, Juh ve Cochise. Uzun savaşçı sırası çeyrek mil kadar uzuyordu.

Lider'lerinin emirleri basitti: Onları gören bütün beyaz gözlerin sahiplerini öldür. Savaşa çıkmış iki Apaçi savaşçısı bile tüm yerleşim yerlerinde terör estirirdi. Ya üç yüz savaşçı! Görülmeleri ve bildirilmeleri iki yüz mil boyunca bütün yönlerde çılgınca alarm mesajları demekti.

Önce güneydoğuya koştular, sağ taraflarında Tucson'un ışıkları uzaklarda yanıp sönüyordu.

Ejderhalar'ın kenarına

eelince, Tombstone'un ışıklarına dönmeden önce gün boyunca dağlardaki ağaçların altında beklediler. Boş otlağa doğru, madenci kamplarına giden katır kafileleriyle ateşle-riyle aydınlanan karanlıkta koştular. Katır kafilelerindeki sürücülerin o gece verilmiş sadakası vardı, çünkü Lider sa-vaşçüarıyla birlikte ileriye yayılmıştı, dolayısıyla gözleri görmedi ve sürücüler hayatta kaldı.

Sierra Madre'ye girerken ovaların kenarındaki tanıdık yollardan gitmediler, içerideki daha zor ve daha az kullanılan savaş yollarını yeğlediler. Şimdi gündüz yolculuk ediyor, gece dinleniyorlardı ve Madre'ye girdikten sonraki dördüncü günün akşamı Gokhlayeh onları dağlardan indirdi. Belki on iki mil ötede, rüzgârla birlikte gece meşaleleri yanıp söndü. Gokhlayeh onları kesinlikle Kaskiyeh'e getirmişti.

Bazıları ağaçların altında uyudu. Çoğu tek başına oturarak uzaktaki ışıkları seyretti. Her savaşçı sabahın ne anlama geldiğini biliyordu. Yiyecek ve erzak akını değildi bu. Apaçiler'in başlattığı bir savaş olacaktı. Ancak yenenler alandan ayrılacaktı. Yenilenler kalacaktı.

Şafaktan önceki ölü zamanda Gokhlayeh savaşçılarını yanma çağırdı. Usen'e, yardım için değil, her savaşçının canlı ya da ölü cesaretini

terketmemesi için dua ettiler. Bazıları dua ederken diz çöktü, bazıları ayakta durarak gökyüzüne ve dağlara baktı.

Gokhlayeh, nasıl yerleşmeleri gerektiğini anlattı. Hindi ya da tavşan avlamanın yöntemlerini açıklıyormuşcasma yavaş ve sakin konuşuyordu. Kollarım kaldırarak U şekli çizdi. U'nun ağzı, diye açıkladı, Kaskiyeh'in kapı girişine bakacakı. Mangas U'nun bir koluna komuta edecekti; Coc-hise de diğerine. U'nun altında, dağlara doğru genişleyen tarafında Juh komutanlık yapacaktı. U'yu oluşturan savaşçı sırası şefleri birbirine bağlayacaktı.

Cochise bir adım ileriye çıktı. "Meksika askerlerinin U'ya, haflarımızın arasına mı geleceğini söylüyorsun?"

Gokhlayeh, "Evet," diye yanıtladı.

"Nasıl?"

Gokhlayeh sakince, "Ben onlara yolu göstereceğim," dedi. Cochise, Mangas ile Juh'a düşünceli düşünceli baktı, sonra Kaskiyeh'e döndü. Başka bir şey söylemedi. Gokhla-yeh'in askerlere nasıl yol göstereceğinin sırrı Gokhlayeh'e aitti. Bırakalım yapsın.

Şafaktan önceki grilik ovaya hâlâ egemendi ve kaktüslerle çalıların biçimlerini değiştirirken Apaçiler plana göre yerleştiler. Sessizce, çalı tepelerinden daha alçak çömelmiş şekilde koşarak Kaskiyeh'e doğru ilerlediler. Yaklaşınca birer birer gözden kaybolarak saftaki yerlerini aldılar. Güneş doğmadan önce, ilk köy horozu ötmeden önce yok olmuşlar ve ovayı ilk gördükleri gibi bırakmışlardı; ova bomboştu ve rüzgârda salınmaktaydı.

Kilise çanları güneşin bulutsuz ve kıpkırmızı doğuşunu haber verdi. Güneş kendisini dünyanın tozundan kurtarıp kızıllığını kalpsiz bir beyazlıkla

değiştirirken, Kaskiyeh yaşamının son gününe uyandı.

116

11

]S.askiyeh üzerinde şafak sökmeden bir saat önce kasaba hareketlenmeye başladı. O gün bayramdı, kutsal bir gündü. Kilise canlan ovanın sessizliğim bozdu; sesin var olduğu bilgisini yankılamanın karşısına tek bir engelin bile çıkmadığı bu geniş düzlükte her şeye rahatsızlık veren o tuhaf yararsız sesle doldurdu açıklığı. Ayin bittiği sırada tüccarlar bileklerine kadar toza batmış halde, tabanı döşenmemiş meydanda tezgâhlarını açmışlardı bile.

Aralarında dolaşan Peder Dominque mallarının tekdüzeliğine dikkat etti — sepetotundan örülmüş

sepetler ve çantalar, yağlı böcek verniğiyle cilalanmış tahta tepsiler ve su-kabağı kâseleri, üzerinde çiçek-desenleri olan çömlekler. Yürürken başını sürekli m&sfr'zo'lara (melez -çev.) sallıyordu; o geçerken erkekler başlarından sombrero larını çıkarıyor, kadınlar beceriksiz hareketler yapıyorlardı.

Cübbesinin içinden şimdiden sıcağı hissediyordu ve ter bacaklarından akmaya başlamıştı. Oturacağı tahta podyumu tamamlayan işçilerin önünden geçti ve kerpiç evlerle dolu dar bir sokağa girdi.

Gideceği yer, cârcel, yani yolun sonundaki tek katlı cezaeviydi.

Onbaşı onu bekliyordu, kutlamaya katılmak için tutuklularından kurtulmayı dört gözle beklemişti.

Bugün Peder Dominque'nin bağışlama gücü vardı. Büyük bir sakalı olan onbaşı pederi karşılamak için ayağa kalkdı.

"Buenos dıas, Padre." Gülümsemesi yüzüne yayılmıştı.

Peder Dominque, "Buenos dı'as, Sargento," diyerek karşılık verdi ve onunla birlikte gölgenin serinliğine geçti. Ufak tefek bir adamdı, gerçi orta kısımlarında biraz ağırdı, ama yürümekten ve sıcaktan biraz zor nefes almaya başlamıştı.

Onbaşıya, "Kaç tane?" diye sordu.

"Otuz beş." Onbaşı, Peder Dominque'ye rahatsız olmuş gibi baktı ve ekledi, "Otuzu sizin tutuklunuz, Peder."

Peder Dominque rahatsız olmuş bir şekilde başını salladı; kaç kişiyi suçladığını biliyordu. Hepsi aynı suçla yargılanan kızılderililerdi: Dağın eteklerinde Kaskiyeh'ten on iki mil ötedeki Kilise topraklarında ve gümüş madeninde vergi yerine geçen zorunlu çalışmayı yapmamak.

"Cezalarını kaldıracağım," diye mırıldandı: şarkı ritminde söylediği alışılmış, resmi bir ses tonuyla.

"Ya beşi?"

"Asker, Padre." Onbaşr aceleyle ekledi. "Fakat hepsi önemsiz suçlar, içki, mülke zarar... belki kızılderili kadınlarına biraz fazla rapiüa... önemli sonuçlar yaratmayan küçük şeyler."

"O halde Capitân Felipe'ye, kendisi ve akaide de kabul ederse serbest bırakılmalarına bir itirazım olmadığını söyleyin." Küçük omuzlarmı silkerek rahatlamış onbaşının yanından uzaklaştı; dönerek seslendi: "Ve El Capitân'a bütün kızılderililerin.. Ah... Töreni görmeleri için meydana getirilmesine izin verilmesini istediğimi de söyleyin. Bu, onların öğrenmesi için gerekli."

Onbaşı onun arkasından "Sı, Padre," diye seslendi.

Peder Dominque odasının serinliğine çekildi. Kilise ile ordu arasındaki iktidar çatışmasından her zaman rahatsızlık duymuştu. Aslında ister sivil, ister askeri, isterse Kilise kaynaklı olsun bütün cezaları bağışlama hakkı vardı. Fakat son birkaç yılda ordunun Kilise'nin yetkilerine yavaş yavaş

saldırısı, Capitân Felipe gibi kıskanç eşeklerin iktidar konumlarına gelmesinin yolunu açmıştı.

Kendisiyle Capitân

arasında bir sonuç olarak ortaya çıkan bitmez tükenmez tartışmalara dayanamıyordu. Ayrıca şişko akaide her zaman bir belediye başkam olarak

"sivil otorite" demekten hoşlandığı yetkeyi temsil etmek üzere ortaya çıkardı.

Odasmın penceresinden alanda dalgalanan parlak renkli bayrakları görebiliyordu ve platformunu süsleyen çiçeklerden belli belirsiz bir parfüm geliyordu. Renkli serape'lenyle peon'laı (gündelikçi işçi —çev.) ve kenarları süslü rebo-zo'larıyla kadınlar askerlerin yanma geldikçe kalabalık ve gürültü artmaya başlamışı Şurada burada yüksek konumlu ve zengin insanlar Eski ispanya kostümleri giymişti.

Bir müzisyen grubu kalabalığın arasında dolaşıyor ve bir flütün sesi davul ve gitarları bastırıyordu.

Müzisyenler, alanda birbirlerine kovalayan çocukları heyecanlandırarak flatnenco çalmaya başladılar.

Artık müziğin temposu yavaşlamıştı ve flüt unutulmuş bir Mağrip havası çalıyordu.

Peder pencereden çekilerek içini çekti. Müsriflik onu heyecanlandırmıyordu. Yirmi yıl önce Mexico City'de kutsal emirlerini almış ve büyük bir heyecanla kuzeye gelmişti. Heyecan yok olalı uzun süre geçmişti. Doğru, vasat bir başarıyla Kilise mülklerini yönetmiş ve hazineyi zenginleş-tirmişti, fakat Kilise'nin ruhsal olarak çekiciliğinin az olduğunu hissediyordu. Kızılderililer "mantık" insanı olmadıkları için onları takdis edemiyordu. Günahlarını temizlemek için bazılarını vaftiz etmişti, ama yalnızca ibadethanenin yakınındaki işleri yaparak uygarlaştırılmış eylem sınırları içinde kalıyorlardı.

Kilise hiyerarşisi içinde kızılderililerin ruhlarının gerçekten yabancı yaratıkların eline geçip geçmediği konusunda kuşku ve canlı tartışma bile vardı. Peder Dominque böyle olmadığından emindi.

Masasına otururken ellerini şaplatarak, hemen ortaya çıkan hizmetçi kızın uzattığı şarap bardağını aldı. Şarabı verirken kızın elleri titriyordu, birkaç damla masaya döktü. Hemen geri çekildi —ufak tefek, uzun siyah saçlı, zarif hareketli bir kızılderili kız. Peder Dominque yorum yapmadan

onun titreyen ellerine dikkat etti. Sinirliliğinin nedenini biliyordu; giymek zorunda olduğu gevşek beyaz elbise. Bir çocuğu olacaktı. Yerli kampına geri gönderilmesi gerekecekti. Bir pederin çocuğu pederin oturduğu yerde doğamazdı. Bunu yapmak onursuzluk olurdu. Peder bu tür sahnelerden her zaman nefret ederdi; gerçi onlar hiç karşı çıkmadılar, dilsiz bir şekilde yere baktılar ya da ağladılar, başlarını hayvanlar gibi diktiler ve kızılderili kamplarını yöneten askerlerin vahşiliğine geri dönmek üzere Kilisenin güvenliğinden ayrılmaktan korktular. Bu kızın değiştirilmesi gerekecekti. Bugün, platformda otururken kızılderili ailelere bakacaktı: Genç, ama hayvan gibi askerlerin bozmadığı bir kız.

Penceresinin dışında kalabalığın gürültüsü arttı; teneke kutulara konulmuş barut patlatılıyordu.

Bağırışlar, şarkılar, kahkahalar vardı. Bir kız çığlık attı. Peder Dominque, çok geçmeden töreni başlatmak için alana girmek zorunda kalacağım biliyordu; Capitan Felipe'ye yaptığı ricaya rağmen askerler pulgue ve tekilayla sarhoş olmuşlardı. Alan çok geçmeden sarhoş, küstah askerler ve onlara direnmekten çok korkan kızlarla dolup taşacaktı.

Kaskiyeh şimdi ağzına kadar doluydu. Kaskiyeh'in azizler gününü kutlamaya elli mil uzaklıktaki köylerden hacılar gelmişti. Meksika'nın bütün kasaba ve köylerinin bir azızı vardı ve bugün Kaskiyeh'in kutsal günüydü. Kaskiyeh'in azizi, Saint Jerome, ispanyolca Santo (Aziz) Geroni-mo'ydu.

Peder ayağa kalkarak serin koridoru geçti. Tören giysK lerıni giyerek sıcak alana doğru yürüdü. Bir meşe ağacının altına konulmuş kırmızı biber, çikolata, susam ve baharat soslarıyla pişmiş hindi dolu masalan geçti. Domuz ve tavuk etinin çevresine konulmuş ve tamale yapmak için mısırla pişirilmiş

büyük atole kaseleri; tarçmlı çukulata vardı. Peon'lar için fazla müsrif bir bayramdı.

Peder biraz azametli bir şekilde platforma doğru yürürken, kalabalık sessizleşti ve onun önünü açtı.

ileride Ca-

pitân Felipe'nin cilalı düğmeleri ve parlayan botlarıyla durduğunu gördü. içmişti. Peder geçerken komutan eğildi, şapkasını çıkarıp gülümsedi. Peder tahta benzer iskemlesine oturmak üzere podyuma çıkarken, şişko akaide mırıldanarak, kararsızlık sesleri çıkararak ardından geldi. Podyuma çıkmasını ancak Peder Dommque'mn hızla onaylamadan hızla arkaya bakması engelleyebildi. Fakat akaide yapmış olduğu ileri hamleden vazgeçmeyi reddetti; merdivenlerin ortasında durdu ve kalabalığa eğilip gülümseyerek yerini korudu. Alana sessizlik çöktü. Meşe ağacının yapraklarını hışırdatan rüzgâr bir kastanyet sesi çıkardı. Tarih, 30 Ey-lül'dü.

Kaskiyeh'in kapıları ardına kadar açıktı. Burada, kuzeye ve güneye giden katır katarlarının yolu üzerindeki bu önemli maden, çiftlik ve büyük çiftlikler merkezinde, Apa-çi'den korkmak için bir neden yoktu. Capitân Felipe'nin komutası altında iki süvari bölüğü ve iki piyade bölüğü vardı. Vahşileri caydırmaya yetecek kadar büyük bir güç.

Peder Dominque tahtına sessice oturarak erkeklerin çıplak başlarıyla şallı kadınları, kızları inceledi.

Bütün sıkıntılarına karşın, komutan ve akalde'mn katılamayacağı bu kısa, kesintisiz ilgi hakkıydı.

Haftalar boyu tören oyuncularını çalıştırmıştı. Oyuncular Aziz Geronimo'mm yaşamını; Chalcis çölünde bir münzevi olan Aziz'in Antioch'ta Tanrının bir kulu olarak nasıl ortaya çıktığını yeniden canlandıracaktı. Pederin platformu, ilk oyuncunun Aziz Geronimo gibi çölden gelerek ortaya çıktığı geniş kapılara bakıyordu.

Peder elini kaldırıp salladı, girişi belirten davullar başladı. Davullar başta yumuşak çalıyordu, sonra sesleri yükselerek büyük bir gürültüye dönüşü. O anda kapıda kısa boylu, iri yapılı bir insan belirdi.

insan, tozlu ve berduştu; başının çevresinde gür saçlarını tutan güderi bir bant, elmacık kemiklerinde yüzünün sert, kötücül çizgilerini vurgulayan sarı bir şerit vardı. Bot mokasenler, kasık örtüsü ve puanlı kırmızı, gevşek bir buluz giymişti. Bir Apaçi'ydi!

121

o»nun titreyen ellerine dikkat etti. Sinirliliğinin nedeki bü\

yordu; giymek zorunda olduğu gevşek beyaz elbisA gir ço, j c uğu olacaktı. Yerli kampına geri gönderilmesi gerdekti; j u/A~

&\x pederin çocuğu pederin oturduğu yerde doğamadı. BA J 14\fa \

jvu yapmak onursuzluk olurdu. Peder bu tür sahnelen heA. \ , ,,/UA zaman nefret ederdi; gerçi onlar hiç karşı çıkmadıA, dilsiA » "'4 -A 5»ir şekilde yere baktılar ya da ağladılar, başlarıny payvaıu ',! '/#kSĐ2'

\0X gibi diktiler ve kızılderili kamplarını yöneten AgjcerleriA \ | fyan-v aksiliğine geri dönmek üzere Kilise'nin güvenliğin ay, (//W ıı rAlnaaktan korktular. Bu kızın değiştirilmesi gelecekti 4vıa> rAugün, platformda otururken kızılderili ailelere tAcakA ffjAM

(j&nç, ama hayvan gibi askerlerin bozmadığı bir kıA ('l'ÂA

Penceresinin dışında kalabalığın gürültüsü artA; tenek6 l/f tutulara konulmuş barut patlatılıyordu. BağırışlA', şarku f'tA \0t, kahkahalar vardı. Bir kız çığlık attı. Peder DAAuA f J< < şPA çok geçmeden töreni başlatmak için alana girmek, Aorundjj M'/Aî salacağını biliyordu; Capitán Felipe'ye yaptığı ri,ci,ya rağ, I/t/j rtieri askerler pulque ve tekilayla sarhoş olmuşları. Alajj f AfAA»

çok geçmeden sarhoş, küstah askerler ve onlara yenmek ff/l'msil X0,n Çok korkan kızlarla dolup taşacaktı.

f'/'/

Kaskiyeh şimdi ağzına kadar doluydu. Kydyeh'in 1/ .«yeli

acizler gününü kutlamaya elli mil uzaklıktaki köyden ha, ff #Vnı cjlaf gelmişti. Meksika'nın bütün kasaba ve köyAıûn bir , i JftA aAizi vardı ve bugün Kaskiyeh'in kutsal günüydA Kaskj. '', Uf, Ka*

yeh'in azizi, Saint Jerome, ispanyolca Santo (Azi*N öeronj. | \ flfiAtâ Peder ayağa kalkarak serin koridoru geçti. TcAji giysi. O/ #

11 OĐVf»rPĐr ClA-OĐ' QĐ«>J-1» Annm ıriin'irtvi D:~ -„,.A. ./raPIMh , W ''i

A

lirini giyerek sıcak alana doğru yürüdü. Bir meşA Sacının altına konulmuş kırmızı biber, çikolata, susam \e baharat sAslarıyia pişmiş hindi dolu masaları geçti. DonA ve taVuk etinin çevresine konulmuş ve (amale yapmaA için % j Ajr/iAf slria pişirilmiş büyük arote kaseleri; tarçmlı çulyjta vat- |l/(A/a \t\

di. Feon'lar için fazla müsrif bir bayramdı.

Jvif / «â'ı

IF1 i

M

Peder biraz azametli bir şekilde platforma do|ra î* \plf JrA. ken, kalabalık sessizleşti ve onun önünü açU. Đyi* Ca" \{ Jl Af

1#> \ij

Ajlajan botlarıyla dur/Đlah W meleri ve

Akomutan eğildi, şap-

.r ?nuşo- Ader geçerkA benzer iskemlesine Af.AürrfA peder talAo alcalde mırıldana-KJÇPAAV çıkarken, şjyıdan geldi. Podyuma rZJ

Ae$leil çıkararak ard'A hızla onaylamadan ,'JTtTf Peder Dominque'iJAak4t alcalde yapmış ifâJ/™*1 e\gelleyebildi..ddeıti; merdivenlerin #'L A6,'*lede11. Vazgeçmeyi i gülümseyerek yerini / t#f ıv * v gmımseyeıcR. yc»mı

Vn *V ve k A>allSa eA ağacının yapraklarını r kA»Tssiz11 Ç°m bıkardı. Tarih , 30 Ey-If 1,1

Đh* f #li

f bir fAtanyet sesi I

'fi(tfî

açıktı. Burada, kuıze-

mf fLzşûi 1 ardına kadar y0lu üzerindeki bu laI#.den Ðftar katarlarıniNer merkezinde, Ajpa-/L knmiikA büyük çiftliAapi(ân Felipe'nin Bco-u\ vfen bif Aeden yoktu. Apiyilde bölugü vaadi. 'titF.

süvA bölüğü ve iki yükbjr güç. >a# paya f*ecek kadar bAA erkeklerin çcıp-% y»*W tA1™sessice °Vıceledi. Bütün sıkan-# ta *«jjı topun*

klzlan >Jn katUamayacağı bu ;pd« Umut»11 ve alcalde'nrpoyv tören oyuncunla->a*4i haAA «aftalaryoniroo'nun yaşamını*; «lıakftn.

0yı]pCular Azız Ge/ -in AAta Tarıtın. \füMApiı münzevi olan Azir —de bir

nPAvı uıan ah' AA camanttdl.

H nJÐ° r Çlktl ğUn Aziz Geroninmo *-A,>latf<u'

Aw°5A<kaplaıa bakıyordüa. /<**U orf*.' ÇAgı

gerdA davullar bs,as. fias»A,,

ek <âı£r -ggelinen davullar bS.aş-AıAnAiadı, emsi K _____________= ....

e)rfApld<;;7' A V SOnra sesleri yiilik-

1)1'A. „„;fOlT ÐI1>

1UM'..-iJA W » kont olrtTrmO

yu»ms

£Üri« | , ins» 1

iüde

aÇlanm L /adeıi bir bant' elnMıa" rÜTA'* §ü,# sert köS çiAilerülÐ vur? ulJlla-;.........' ' A> rnok'S' *«*

örtüsü ve p<pu-

zardık.. a»cuiei d-, ArtoAi'„Hi 4ı

UlAvvaıdı

A7*ektfA*»**i.

Bir Apaçi'ydi!

evŞ1 12.21

onun titreyen ellerine dikkat etti. Sinirliliğinin nedenini biliyordu; giymek zorunda olduğu gevşek beyaz elbise. Bir çocuğu olacaktı. Yerli kampına geri gönderilmesi gerekecekti. Bir pederin çocuğu

pederin oturduğu yerde doğamazdı. Bunu yapmak onursuzluk olurdu. Peder bu tür sahnelerden her zaman nefret ederdi; gerçi onlar hiç karşı çıkmadılar, dilsiz bir şekilde yere baktılar ya da ağladılar, başlarım hayvanlar gibi diktiler ve kızılderili kamplarını yöneten askerlerin vahşiliğine geri dönmek üzere Kilise'nin güvenliğinden ayrılmaktan korktular. Bu kızın değiştirilmesi gerekecekti. Bugün, platformda otururken kızılderili ailelere bakacaktı: Genç, ama hayvan gibi askerlerin bozmadığı bir kız.

Penceresinin dışında kalabalığın gürültüsü arttı; teneke kutulara konulmuş barut patlatılıyordu.

Bağırışlar, şarkılar, kahkahalar vardı. Bir kız çığlık attı. Peder Dominque, çok geçmeden töreni başlatmak için alana girmek zorunda kalacağım biliyordu; Capitân Felipe'ye yaptığı ricaya rağmen askerler pulque ve tekilayla sarhoş olmuşlardı. Alan çok geçmeden sarhoş, küstah askerler ve onlara direnmekten çok korkan kızlarla dolup taşacaktı.

Kaskiyeh şimdi ağzına kadar doluydu. Kaskiyeh'in azizler gününü kutlamaya elli mil uzaklıktaki köylerden hacılar gelmişti. Meksika'nın bütün kasaba ve köylerinin bir azizi vardı ve bugün Kaskiyeh'in kutsal günüydü. Kaskiyeh'in azizi, Saint Jerome, Đspanyolca Santo (Aziz) Geroni-mo'ydu.

Peder ayağa kalkarak serin koridoru geçti. Tören giysis lerini giyerek sıcak alana doğru yürüdü. Bir meşe ağacının altına konulmuş kırmızı biber, çikolata, susam ve baharat soslanyla pişmiş hindi dolu masaları geçti. Domuz ve tavuk etinin çevresine konulmuş ve tantale yapmak için mısırla pişirilmiş

büyük atole kaseleri; tarçınlı çukulata vardı. Peon'lat için fazla müsrif bir bayramdı.

Peder biraz azametli bir şekilde platforma doğru yürürken, kalabalık sessizleşti ve onun önünü açtı.

Đleride Ca-

pitân Felipe'nin cilalı düğmeleri ve parlayan botlarıyla durduğunu gördü. Đçmişti. Peder geçerken komutan eğildi, şapkasını çıkarıp gülümsedi. Peder tahta benzer iskemlesine oturmak üzere podyuma çıkarken, şişko akaide mırıldanarak, kararsızlık sesleri çıkararak ardından geldi. Podyuma çıkmasını ancak Peder Dominque'nin hızla onaylamadan hızla arkaya bakması engelleyebildi. Fakat alcaidt yapmış olduğu ileri hamleden vazgeçmeyi reddetti; merdivenlerin ortasında durdu ve kalabalığa eğilip gülümseyerek yerini korudu. Alana sessizlik çöktü. Meşe ağacının yapraklarım hışırdatan rüzgâr bir kastanyet sesi çıkardı.

Tarih, 30 Ey-lül'dü.

Kaskiyeh'in kapıları ardına kadar açıktı. Burada, kuzeye ve güneye giden katır katarlarının yolu üzerindeki bu önemli maden, çiftlik ve büyük çiftlikler merkezinde, Apa-çi'den korkmak için bir neden yoktu. Capitân

Felipe'nin komutası altında iki süvari bölüğü ve iki piyade bölüğü vardı. Vahşileri caydırmaya yetecek kadar büyük bir güç.

Peder Dominque tahtına sessice oturarak erkeklerin çıplak başlarıyla şallı kadınları, kızları inceledi.

Bütün sıkıntılarına karşın, komutan ve alcalde'mn katılamayacağı bu kısa, kesintisiz ilgi hakkıydı.

Haftalar boyu tören oyuncularını çalıştırmıştı. Oyuncular Aziz Geronimo'nun yaşamını; Chalcis çölünde bir münzevi olan Aziz'in Antioch'ta Tanrının bir kulu olarak nasıl ortaya çıktığını yeniden canlandıracaktı. Pederin platformu, ilk oyuncunun Aziz Geronimo gibi çölden gelerek ortaya çıktığı geniş kapılara bakıyordu.

Peder elini kaldırıp salladı, girişi belirten davullar başladı. Davullar başta yumuşak çalıyordu, sonra sesleri yükselerek büyük bir gürültüye dönüşü. O anda kapıda kısa boylu, iri yapılı bir insan belirdi.

Đnsan, tozlu ve berduştu; başının çevresinde gür saçlarım tutan güderi bir bant, elmacık kemiklerinde yüzünün sert, kötücül çizgilerini vurgulayan sarı bir şerit vardı. Bot mokasenler, kasık örtüsü ve puanlı kırmızı, gevşek bir buluz giymişti. Bir Apaçi'ydi!

Kalabalık: içgüdüsel olarak kapıdan uzaklaştı ve ahnn bir alarm mmltısı dolaştı. Fakat Apaçi kalabalığın teni? sinden etkilenmemiş görünüyordu. Peder Dominaue on gözlerini, yoğun nefret

odaklarını görebiliyordu- bir ker"" sinde Madrit'te zincirlenmiş gördüğü bir kaplanın gözleri gibi. Fakat Apaçi silahsız ve tek başınaydı.

O anı, kalabalığın önüne çıkma kaderi olarak ~öre - j pitân Felipe, alanın ortasına doğru yürüdü. Đte eliSetekî?" şişesi tutuyordu ve şişeyi Apaçi'ye doğru sallayarak bağır di: "Hola! işte!

Azız Geronimo!"

gX~

Rahatlayan kalabalık kahkahaya boğuldu Komutan ko mik farsını uzatmak niyetindeydi. Apaçi'ye doğru sırıtarak eğildi, beyaz dişlen mce bıyığının altında görünüyordu "Đçeri gir, Geronimo!" ve gülen insanlara dönerek "Aziz Geronimo'yu karşılayalım!" diye bağırdı.

Şakaya gülen kalabalık bir şarkıya başladı- "Geroni mo! Geronimo J Geronimo! Geronimo!"

Şarkı, ritim ve vo lüm olarak yükseldi, rüzgârla birlikte çölden Liderleri Düşman'ın arasında olan, gergin bekleyen Apaçi savascıla rımn kulaklarına dek ulaştı.

*v

Peder Dominque içinden öfkelendi. Capitân Felipe ken dişinin, Peder Dominque'nin gösteri çabalarıyla alay ediyor du ve aynı zamanda kalabalığın önünde odak noktası ol muştu; fakat cömert bir şekilde gülümsedi. Kalabalığın neşesi karşısında yapılacak başka bir şey yoktu ApaçiVi merakla gözledi. Apaçi şimdi buluzunun altına elini uzatı Elini çektiği zaman, kısa bir yay ve tüylü bir ok vardı Yayı kulağına doğru £eri çekerken kalabalık gerçek olmayan bir gösteriyi izlermişcesine büyülenmiş

bir şekilde sustu Ok havada uçu ve Peder Dominque'nin göğsüne saplandı Tüyler gözlerinin önünde rüzgârla uçuştu.

Peder Dominque'nin yüzündeki gülümseme silinmedi Hâlâ gülümseyerek tahttan aşağıya düştü, platforma çarpa rak alcalde'nin ayağının dibine, tozun içine yuvarlandı Sa Şirmış alana sessizlik egemen oldu.

'

Ve sessizliğin içinden Apaçi konuştu. Gülümsedi; yüzünde ince bir diş yarığı, Capitân Felipe'yi taklit eder gibi eğilerek, nazikçe bir kapıyı açarmış gibi sevimli bir şekilde "Adios!" dedi. Sırtını onlara dönerek çöle doğru kolay, küstah bir şekilde yürüdü.

Ardında alanda hayvansı bir öfke patladı. Bir papaz gözlerinin onunue oluurülmuştü! Askerler insanları çiğneyerek silah ve at aradılar. Bazıları tabanca aramadan kılıçlarını kaptılar ve Apaçi'nin ardından koşmak için kadın, erkek ve çocuk yığınının arasından geçmeye uğraştılar.

Capitân Felipe bir at bulan ilk insan oldu ve hemen ata atlayarak kılıcını çekti, kalabalığı uyarır gibi salladı. Sonunda kapıya varabildi. Önünde birkaç asker yaya olarak koşuyordu, kılıçlan çekiliydi.

Önlerinde kuş gibi kaçan, güçlü bacakları nedeniyle arayı açan Apaçi'yi yakalama şansları yoktu.

Capitân Felipe atını kılıçla kamçıladı. Katil on iki mil ötedeki dağlara gitmemeliydi. Komutan ona ulaşan ve başını Kaskiyeh halkına getiren ilk insan olacaktı.

Komutanın arkasında başka atlar da vardı ve ödülü kazanmak isteyen insanlar nişan alıp vurmak için duruyorlardı, fakat Apaçi usta nişancılığa meydan okuyan delice bir zigzag çizerek ilerliyordu.

Ovada önce sola, sonra sağa koşan, fakat her zaman dağlara doğru giden Apaçi olanaksız bir hedefti. Başta Capitân Felipe'nin iki yüz metre ötesindeydi, fakat at deli gibi koştuğundan mesafe hemen kısaldı. Şimdi yüz metreydi... Elli... Ve Capitân Felipe'nin arkasında son kalan askerler Kaskiyeh'in kapılarına doğru koşarak kovalamacaya katıldılar. Yirmi beş metre, on beş... komutar kılıcım vurmak üzere hazır tutarak eyerinden sarktı

Birden Apaçi yarım dönüşle döndü ve ona baktı! Komutana şeytansı bir şekilde sırıtıyordu. Hemen yamnda çölden çıkan d'ev bir Apaçi belirdi. Capitân Felipe gerçeği kavradı, fakat artık çok geçti. Đri yapılı Apaçi çığlık atarak üzerine atıldı ve uzun bir bıçak güneşte parladı. Capitân Jo-123

se Ernesto Felipe'nin gördüğü son görüntü bu oldu. Bir Apa-çi savaş çığlığı, duyduğu son sesti. Lider U'nun dibine varmıştı ve yanında ayağa kalkan da dev Juh'du.

Son askerler kapıdan geçip çöle girerlerken iki uzun boylu Apaçi iki yandaki çalılardan çıktı ve arkalarından askerlere yaklaştı; onların sihirli bir şekilde ortaya çıkması gibi diğer Apaçiler de U'nun iki tarafından ortaya çıkarak gölündüler. Askerler aralarına sıkışmıştı. Mangas ve Coc-hise, U'yu çember haline getirmek için tepeyi kapatmışlardı.

Kaskiyeh halkı duvarlara koştu; önce Apaçi'nin kovalanmasını, sonra savaşçıların çölden çıktığını görerek askerlerin onları yok etmesini seyretmek için. Başta tüfeklerle ateş edildi, fakat yavaş yavaş

atışlar azaldı. Đleriye fırlayan atlar ve savaşan adamlar, sahneyi kuşatan dev bir toz bulutu oluşturdu. Köylüler olan biteni çok az anlayabili-yorlardı. Bağırışları, haykırışları, kılıçlara çarpan bıçakları ve mızrakların ağır darbelerini duyabiliyorlardı.

Toz bulutunun içinden sürücüsüz, dizginleri yerde atlar koşuyordu şurada burada. Sesler değişmeye başladı. Çığlıklar ve bağırmalar durdu; demire

çarpan demir sesi yavaş, ritmik bir gürültüye —ete ve kemiğe çarpan demire— dönüştü.

Yaklaşan bir gündoğumu gibi toz bulutu yavaş yavaş duruldu. ilk olarak insanların belli belirsiz, sonra açık şekillerini ortaya koyarak durulan toz bulutuyla köylüler şaşırdılar. Tozun durulmasıyla savaş

alanına mutlak bir sessizlik egemen olmuştu. Her yerde Apaçiler duruyordu. Aralarında, yerde kanlı, başsız, orası burası kopmuş askerler vardı. Mızraklar saplanmış atlar yatıyordu. Apaçiler alanın ortasına doğru bakıyordu.

Köylüler seyrederken, kapıda görünen ve papazı öldüren güçlü Apaçi alanın ortasına doğru yavaş

yavaş yürüdü. Buluzu yırtılmıştı. Elinde bir kılıç tutuyordu ve ucunu gökyüzüne doğru tutarak kılıcı yavaşça kaldırdı.

Yüzünde göğsüne, hatta bacaklarına sıçramış kan vardı. Gökyüzünü gösteren kılıç, ucundan Apaçi'nin eline ve koluna kan akıtıyordu. Kılıcı hâlâ yukarıda tutarak Kaski-yeh'e döndü ve başım gökyüzüne doğru geriye atarak çığlık attı: Fanatik, vahşi, anlamsız bir terör çığlığı.

Çığlıkla boğulmuş alçak tonlu bir ses duyuldu ve ses, yoğunluk olarak da ton olarak da arttı. Ses yavaş yavaş anlaşılır bir hale geldi. Kanlı bıçak ve mızraklarını kaldıran, onları gökyüzüne doğru tutan Apaçiler şarkı söylüyordu: "Geronimo! Geronimo! Geronimo! Geronimo!

Geronimo! Geronimo! Geronimo! Geronimo! Geronimo! Geronimo!"

»bavaş Lideri Geronimo, Kaskiyeh'in öldüğü yerde doğdu. Köylülerden bir kısmı, Apaçiler ile yapılan savaşın uzun tarihinde Meksikalılar'm yaşadığı bu büyük felaketten kaçtı. Kiliselerinde toplanan diğerleri alevler arasında öldü, çünkü Geronimo, şef ve savaşçılarının başında kasabada meşalelerle koşuyordu.

Çayırlıkta iki şaşmaz bela işareti —kara, yükselen duman ve yüzlerce av kuşu— askerleri dört bir yönden çekmişti. Kaskiyeh'i, yangın, binaların kerpiç iskeletleri ve duvarlarında sönmek üzereyken buldular ve kapıların önünde askerlere ait olan bir ceset tarlası vardı. Savaş alanında, bir ok gibi Sierra Madre'ye giden ince, tek sıra mokasen izi gördüler.

Bazı Apaçiler, Geronimo'nun, Aziz Geronimo'nun Kaskiyeh'in koruyucu azizi olduğunu ya da o 30

Eylül'ün bayram günü olduğunu bilmesine olanak olmadığını, buna da aldırmadığını söylüyor.

Diğerleri, kültürüne yabancı durumları kavrama ve analiz etmeye yönelik çılgınca yetenek ve dirayetine değinerek, bildiğini söylüyor; çölde oturup Kaskiyeh meydanını incelerken, kasabada neler olduğunu bilerek tiyatrovari girişi planladığını söylüyor.

ister rastlantıyla ister planlanmış olsun, sonuçlar bütün Kuzey Meksika'da bir patlama gibi anmda duyuldu. Geronimo'nun, Aziz Geronimo'nun yerini almak için çölden ortaya çıkışı; papazı sakin, kasten öldürüşü; ok ile yayı ve "Adi-

0s!" insanüstü izler taşıyordu. Kaskiyeh'in ölümünden sonraki kırk sekiz saat içinde askerler, katır celepleri ve kasaba-nın mültecileri öyküyü Chihuahua yoluyla Sonora'ya, hatta güneydeki Durango'ya kadar götürdüler. Kaskiyeh'in katili Geronimo'nun alt bölgelerden yükselmiş şeytani bir aziz olduğu kuşkuya yer bırakmayacak derecede kanıtlandı.

Bir Apacı erkeğinin kafa derisinin ödülü yüz peso (çok geçmeden üç yüze çıkacaktı); bir Apaçi kadını için elli peso ve bir Apaçi çocuğu ya da bebeği için yirmi beş pe soydu bu. Geronimo'nun başına konulan ödül ise hemen iki bin peso, yirmi at ve elli sığıra çıktı. Fakat yalnızca başına; kafa derisi işe yaramazdı. Ödül artacaktı. Guerra con los Di-ablos, Şeytanlarla (Apaçiler) Savaş, Guerra con Geronimo, Geronimo ile Savaş halini aldı. Amerika Birleşik Devletle-ri'nin "Geronimo" adını öğrenmesinden yıllar önce, Geroni mo'nun ünü ya da alçaklığı Meksika'da yaygınlaşmıştı.

Geronimo ile adamları savaş alanından on beş kardeşlerini taşıdılar ve Sierra Madre'nin derinliklerinde, hiçbir Meksikalının bulup bedenlerini kirletemeyeceği gizli mağaralara gömdüler.

Sonra yüzlerini yıldızlara çevirerek biraz durdular. Geronimo, Usen'den onları Büyük Tekerlek'e tekrar kabul etmesi için cesaret ve amaçlarını düşünmesini istedi. Sonra halklarının rancheria'smm sığmağına doğru doruk ve yamaçlardan kuzeye ilerlediler. Arkalarından verilen rüzgâr kadar hızlı bir alarmın çok ilerisinde koşuyorlardı. Kısa molalarda dinlendiler, fakat uyumadılar. Bir öğleden sonra Madre'nin kuzey ucuna varınca, Geronimo onları ölmekte olan günün kızıl ışığında ovalarda cesurca koşturdu. Gece, doğulanndaki Ejderhalar ile yan yana koştular, daha sonra gündüz saklanma olanağı veren kuzeybatıya döndüler. Ertesi gün Santa Catalina Dağına girdiler ve Geronimo, onların hızını azaltarak birleşik halklarının büyük gizli yerleşim yerine doğru yürüyerek götürdü.

Zafer kutlamaları, ölen savaşçıların yasına karıştı. "Savaş ve Ölüm" yaşamına karşın, Apaçiler tek bir insanın ölümünü büyük kaygı ve derin üzüntü olayı olarak karşılar-127

lardı. Ailelerin içindeki ve gruptaki sevgi bağlan güçlüydü ve bir bireyin ölümü için birkaç ay yas tutmak alışılmadık bir şey değildi. Zafer ateşleri, ölüyü hatırlama ateşleriyle heybetli bir hale getirildi.

Geronimo ortak konsey üyeleri ve şeflerle birlikte oturdu. Grupların sürekli bir ortaklığından, üçünden tek bir ulus oluşturmaktan ikna edici bir şekilde söz etti. Meksikalılara karşı hemen ve topyekun bir savaşı öne çıkardı. Fakat Geronimo bir şef değildi. Belki savları, özel bir alanda, o alanın faaliyetini geliştirmek, dolayısıyla kendi konumunu güçlendirmek isteyen yetenekli bir adamın savları olarak görülmüştü.

Geronimo'nun bir "Savaş Lideri" olarak yetenekleri kesindi, hatta birçok insan tarafından saygıyla karışık bir ürküntüyle değerlendiriliyordu. Ama savlan başanlı değildi. Şefler ve konsey üyeleri, savaştan başka konuları da ele almaları gerektiğini savundular: Ailelerin güvenliği ve sorumlu oldukları halk için olabilecek en iyi yaşamı güvence altına alma. Geronimo topyekun savaş yapılana kadar Apaçi için hiç yaşam olanağı "göremediği" yanıtını verince, savları bir kenara bırakıldı.

Ve böylece tipik Apaçi bağımsızlığıma grupların yolları aynldı. Cochise, halkını Dos Cabazos ve Chiricahua Dağlarına götürdü. W arm Springs Mimbre akrabalannı ziyaret etme özlemi çeken Mangas Coloradas, grubunu Mogollon-lar dan Kara Sıradağlan'na götürdü. Juh, Nedni ulusuyla birlikte, doğasında var olan bir cesaretle, arı kovanına çomak sokarcasına güneye, Meksika'ya döndü. Fakat Sierra Mad-re'ye gelince Yaqui Nehri'ndeki yerli kalelerine yöneldi.

JuhA aynlmadan önce, Geronimo'nun en sevdiği "kız kardeşi" Ishton ile evlendi ve Geronimo ile kuzeni Juh arasındaki bağlar güçlendi. Geronimo, Mangas Coloradas'm arkasından gitti, fakat kafasına Juh'un bulunduğu yeri yazdı; Nedniler'in Düşman'm tam göbeğindeki karargâhı onu çekiyordu.

Apaçiler'in sözlü tarihi, Geronimo'nun ikinci karısını çok az hatırlar. Adı Nana-tha'ydı: Bedonkoheler'den, Savaş Şamanı'nın havasına neşeyle aldırmayan sakin, gürbüz bir kız. Bir oğlan çocuğu oldu, fakat oğlan henüz bebekken, Meksika askerleri Bedonkoheler'in üzerine saldırdı ve bebekle anneyi öldürdü. ilah'ımn öngörüleri Geronimo'nun yaşamında gerçekleşmeye başlamıştı.

Geronimo savaşta ölümcül derecede yaralandı, haftalarca ölümle pençeleşti. iyileşti ve misilleme yaptı. Grubundan bağlılık sağlayamayınca ardından gelmeleri için tek tek savaşçıları yanına aldı.

Yirmi savaşçıyla Fronteras'da görüldü. Yanan kasabadan dikkatle malzeme —savaşçıları baştan çıkarmak için yiyecek, silah, giysi, aletler— topladı. Kölelik ve ölüm kehanetleri onları harekete geçirmeye yetmeyecekse, belki savaş ganimetleri peşinden gelmelerini sağlardı.

Fakat Fronteras'da dört adamını kaybetti ve daha az savaşçı onu dinledi. Bir düzine savaşçıyla Nacozari'ye saldırdı ve kızılderili köleler ovadan dağlara doğru kaçarken Geronimo da artlarından gitti. Köleler ağaçların altına korkuyla çomeldiler; Geronimo onlara Meksikalılar'a karşı savaşında kendisine katılmaları gerektiğini anlattı. Ama onlar çok uzun zamandır köleydiler ve hâlâ kafes altındaki tavuklar gibi özgürlükte umarsız duruyorlardı. Geronimo çekip gitti.

Savaşçılara gereksinim duyan Geronimo, Cochise grubundan savaşçı aldı ve önce Janos'a, sonra Arispe'ye saldırdı; fakat beyaz gözlerin yerleşim yerlerini çekici bulan Meksikalı seli kuzeye doğru devam ediyordu. Zenginlik, madenci kampları, kaleler ve kasabaların gereksinimlerini karşılamak çekiciydi. Bu malzemeleri taşıyan katır kafileleri giderek uzadı ve sayısı arttı. Bu katarlara Meksika askerleri eşlik ediyordu.

Big Burro Dağları ve Santi Ria Sıradağlarında mucizevi bir şekilde yeşeren yeni maden keşifleri ve yerleşim yerlerine karşın, Apaçiler Birleşik Devletler Ordusu ile banş içindeydi. California Yolu Apaçi Toprakları'nın içinden ge-

çiyordu ve yük trenleri, posta arabaları ve askerler her gün yolda görülüyordu. Taciz edilmiyorlardı.

Cochise, Mangas ve diğer şefler barış sözü vermişlerdi. Bu söz tutuldu. Apa-çiler yaklaşan ve onları kuşatan yeni uygarlığa katılmaya başlamışlardı. Araba istasyonları için ağaç kesiyor, hatta para ile malzeme karşılığında katır ve at yemi yetiştiriyorlardı.

Birleşik Devletler Ordusu, Batı Texas'ta güçlü bir kaleler sistemi kurmuştu: Rio Grande'de Mclntosh ve Duncan Kaleleri ile Hudson Kampı; kuzeyde Inge Kalesi ve Clark Kampı; kuzeybatıda Pecos'da Lancaster Kalesi, güneybatıda Stockton Kalesi. Davis Kalesi, Mescaleros'un doğu sıradağları olan Big Bend'in David Dağı'nın tam göbeğinde kuruldu. Davis Kalesi'nin batısında Quitman Kalesi, daha da batısında, El Paso'da, Apaçiler'in yurtlarına bir ok gibi nişan alan, Mavi Ceketlilerin akınını başlatan başlıca güç olan en büyük kale, Bliss Kalesi vardı.

Bliss Kalesi ve El Paso'nun dışında California Yolu, Rio Grande boyunca kuzeye uzanıyor, Dona Afia'da batıya dönerek Santa Rita ve Big Burro Sıradağlarına giriyor, Lordsburg denilen yeni bir yerleşim yerinin kuzeyindeki geniş düzlüklerden ve Guadalupe Dağları'nm Doubtful Kanyonu'ndan geçiyordu. Kanyonun batısından San Simon Vadisi'nden ve Chiricahua Dağları'ndaki Apaçi Geçidi'nden geçerek Sulphur Springs'in tuz düzlüklerine giriyordu. Yol bu vadiden Ejderha Dağları'na ilerliyor, Tombstone'un kuzeyinden geçerek Tucson yoluyla batıya doğru gidiyordu.

Apaçi şeflerinin verdiği barış sözünden sonraki iki yıl boyunca Geronimo bu yolda tek başına at sürdü. Hiçbir beyaz adam onu görmedi, çünkü yolun raylarından değil çalı ve tepelerinden gidiyor, beyaz adamlar yolu geçerken her zaman uzakta duruyor, çoğunlukla gündüz hareketsiz yatıyordu.

Gün be gün gelenlerin sayılarının artmasından alarma geçmişti. Gelişlerinin sonu yoktu.

Santa Catalinas'ın eteklerinden Tucson'un hemen kuzeyindeki yeni bir kaleyi seyretti: Breckinridge Kalesi. Santa Cnız nehrini takip ederken, Meksika sınırında Calabasas Kampı'ndan çıkan mavi ceketli devriyelerden bir vadide saklanmak zorunda kaldı. Doğuya dönerek askerlerin Buc-hanan Kalesi'nden atla çıktıklarını görünce şaşırdı ve mermilerden daha hızlı at sürerek kaçtı (barış sözü

yalnızca Apaçüer tarafından tutulacaktı; yalnız kızılderililer "adil bir oyun" sayılmıştı.) Lordsburg'un kuzeyine giderek Big Bur-ros'a sığındı ve orada daha çok kale, Apaçi topraklarına sızan daha çok mavi ceketli devriyeler gördü. California Yo-lu'nun kuzeyindeki McLane Kalesi, bir madenin bulunduğu ve beyaz madencilerin zengin yatağa üşüştüğü Silver City'ye yalan sayılırdı. Rio Grande'de kuzeye gidince Fill-more ve Thorn, Craig ve Conrad Kalelerini gördü; Gran-de'nin doğusunda dev gibi bir kale düzlüğe egemendi: Stan-ton Kalesi.

Bu yolculuk bir ay sürdü ve Kara Sıradağları geçmek için atını batıya çevirdiği zaman, orada Mavi Ceketliler görüp şok oldu. W arm Springs Apaçileri'nin tam göbeğinde Ojo Caliente denilen bir üsleri ve bir yuvalan vardı. Yüksek bir doruktan gün boyunca ispanyol dürbünü kullanarak onları inceledi.

Meksikalılar, yoksul kızılderililer ve şurada burada bir Apaçi kuru kerpiç tuğlalar kesiyor ve binaları yapan duvarlara koyuyordu. Çevrelerinde silahlı askerler vardı ve arazinin çevresini koruyorlardı.

Tavırları barış içindeki adamlara değil, savaştaki adamlara uygundu. Geronimo, öğleden sonra iki kez bölgeyi gezip rapor eden devriyeleri göz-' ledi.

Karanlık çökünce Alamosa Nehri boyunca kuzeye ilerledi. Atla giderken sık sık, cılız nehirlere açılan kanyonların ağzında durdu. Her seferinde, diliyle sabunu tatması gibi burun deliklerinden uzun soluklar aldı. Gece yarısına doğru, derin bir kanyonun girişinde işareti kokladı —dağ havasının kuru soğuğunda yayılan belli belirsiz algılanabilir bir sıcaklık, bir ışık. Kanyona girdi ve yüksek duvarlar arasında

ihtiyatla ilerledi. Kanyonun içine iki yüz metre girince insan bedenlerinin sıcaklığı, havaya yayılan yemek kokulanyla yoğunlaşarak ona kadar geldi. Durdu ve başını geriye atarak beş kez coyote gibi uludu —coyote'nin sınırı dört ulumayı bir aşarak— ve hemen aynı şekilde yanıt aldı.

Tipiler, küçük bir su kaynağının ve otlağın yanında kayaların gölgesine kuruluydu. Büyük bir rancheria'yĞı. Ge-ronimo atını otlağa sürdü ve büyük

bir tipi'mn önünde yanan ateşe doğru yürüdü Ateşin önüne bağdaş kurarak oturdu. Hemen yaşlı bir Apaçi tipi'dzn dışarıya çıktı. Yüzü kırışık, saçları beyazdı. Omuzlarına bir battaniye attı ve Geronimo'nun karşısına, ateşin önüne ellerinden yardım almadan oturdu.

Yaşlı adam, Mimbre Apaçileri'nin W arm Springs grubu Şefi Cochillo'ydu. Ondan genç bir adam daha gölgeden çıkıp yanına oturdu. Genç adam adını Meksika askerlerine karşı savaşta kazanmıştı. Bir keresinde, umarsız bir savaşta alana atılmış, deli gibi mermi yağmuru arasında koşarak yaralı bir kardeşini omuzlarına almış ve güvenliğe taşımıştı. Meksikalılar ona Loco (Deli) dediler. Bu ad kaldı.

Cochillo ile Loco'nun ardında savaşçılar sessizce toplandı, hepsinin duyduğu adamı; Geronimo'yu görebilmek için gölgede durdular. Kimliği konusunda bir yanılma olamazdı — kasık örtüsünden taşan kaslı, güçlü beden, her zaman savaş bantı ve ince dudakların üzerinde, elmacık kemiklerinde sarı çizgiler. Kendisine bakan savaşçıları gördüğüne ilişkin bir harekette bulunmadan; tam tersine gözleri parlayarak ateşe baktı.

Cochillo, nezaketin gerektirdiği sessizliği bozdu.

"Burada bulunmandan memnun olduk, Geronimo."

Geronimo yaşlı şefin gözlerine bakarak nazikçe "Teşekkür ederim," dedi. "Buraya varmak için birçok Mavi Ce-ketlilinin devriyesinden geçtim."

Cochillo gülümsedi. "Evet, sayıları çok, fakat belki bunlardan başka yoktur. Hepimize yer var." 132

Geronimo şefin yüzüne baktı. "Onların sonu yok, Cuchillo. Gelmekten vazgeçmiyorlar."

Cuchillo güldü. "Her şeyin bir sonu vardır, Geronimo. Her neyse onlar bizim dostlarımız. Öyle söylediler. Meksikalılara benzemiyorlar. Bize saldırmadılar. Bizi köle yapmak istemiyorlar."

VJC1U111111U iyim yvlvı. ıııv ıvvt şvılıı dlKûSina, SitVaŞÇiKUa

baktı. Dosdoğru onlarla konuşuyormuş gibi konuştu. "Mavi Ceketliler dostumuz değil. Kendilerini güçlü hissedecek kadar sayıları artınca bizi öldürecek ve köle yapacaklar, Meksikalılar'in yaptığı gibi."

Cuchillo'nun yüzü sertleşti. îyi karşılanan bir konuğun ev sahibiyle tartışması yakışıksızdı, ama Apaçi bağımsızlığı bunu yapma hakkını veriyordu. Cuchillo'nun ses tonu sertti: "Söz verildi, Geronimo. Benim tarafımdan, Coyotero ve Meskalerolar'ın şefleri tarafından, Tontolar'dan Delshay, Mangas ve Cochise tarafından. Söz tutulacak. Yasa böyle."

Geronimo hızla ve kaba bir şekilde ateşin yanından kalktı. Atına doğru yürüdü.

Cuchillo, eylemlerini belirlemekten çok Geronimo'nun kabalığını vurgulamak amacıyla "Gidiyor musun?" diye sordu

Geronimo, "Evet," dedi.

Loco ayağa kalkı ve avuç içini havada tutarak Geronimo'nun ardından seslendi. "Barış, Geronimo!"

Geronimo geriye dönerek durdu. Kuru bir şekilde, "Savaş," dedi. "Savaş, Loco. Bunun için ruhlarını satarsa her halkın beden barışı olabilir. Barış bir koşuldur, Loco, amaç değil. Ruhlarımızın, ancak ruhlarımız ve akıllarımız özgür olursa yaşayabileceği bir koşuldur. Yeterki, — ve gözleri çakmak çakmak yandı— en şiddetli savaşla, ruhunu öldürmekle bedenin için barışı satın alma." Döndü, atına atladı. Tam atın başını döndürmek üzereydi ki bir savaşçı öne atlayarak atın başını tuttu. Geronimo dizginlere sarıldı, fakat genç adam ona bakarak durdu. "Mavi Ceketlilerin söylediğin kadar çok olduğuna inanıyor musun?"

Geronimo genç adama baktı ve kare çeneli, yüksek alınlı güçlü bir yüz gördü. "Sana ne denir?" diye sordu. Genç adam, "Bana Victorio denir," yanıtını verdi. "Evet, Victorio, dağlarda gördüğün kayalardan daha çoklar," diye acı acı ekleyerek atını genç adamdan uzaklaştırmak için kamçıladı.

"Bir köle olarak onları görecek ve sayacak kadar yaşayacaksın... Ya da daha önce öleceksin."

Kanyondan çıkıp gitti.

Cuchillo bir yıl içinde, Birleşik Devletler Ordusu devriyesini dostça selamladığı bir gün "yanlışlıkla"

öldürülecekti. Ardılı Delgadito ancak bir yıl dayanacaktı. Mavi Ceketli "dostlar"ım ziyaretten sonra Ojo Caliente Kampı'ndan dönerken "spor olsun" diye bir ordu askerince arkadan vurulacaktı. Genç bir Savaş Şefi,

Delgadito'nun konumuna yükselecek ve birçok insan ölecekti. Bu gencin adı Victorio'ydu.

Geronimo, uzun izciliğinin bulgularını Mangas ve Coc-hise'e rapor etti, fakat savlan, Cuchillo'nun söylediğinin aynısı olan verimsiz inançlarla karşılaştı. Yok oluşunun sabahı Bedonkoheler îipi'smin önüne konulmuş ok biçiminde bir taş yığını buldular. Ok güneyi gösteriyordu.

Geronimo, Meksika'nın en çok aranan insanıydı. Saldırıya uğrayan her katır katarı, sığır ve atlar için akma uğrayan her köy, kasaba ya da rancho, lideri Geronimo olarak tanımlıyordu. "Başı"na bir düzine kasabada ödül konulmuştu, fakat hiçbir zaman ödenmedi. iki ayrı yerde aynı zamanda göründüğü yolunda çelişkili bildirimler, doğaüstü şeytanlığı savmı güçlendirmeye hizmet etti. Buna karşın Geronimo Meksika'ya tek başına gitti; gündüz saklanarak, gece ata binerek Sierra Madre'ye doğru Chiricahua'ların kıraç düzlüklerinde. Hedefi, Juh'un Yaqui'deki üssüydü.

Yaqui Nehri, Sonora ovalarında yavaş yavaş akar. Mille yüklü olarak California Körfezi'ne geniş kıyılı sakin sularıyla yaklaşır ve yükünü körfeze boşaltır. Bir yolcu Ya-qui'den geriye, Sierra Madre'nin batı tarafından kükreyerek çıktığı yere giderse, nehrin bir milyon yıllık faaliyetiyle de-134

rinleşen bir kanyona girer. Kanyondan yukarıya doğru giderken nehir geçen her kolla biraz daha küçülür ve sular nehrin doğduğu yerdeki yükseltiden aşağıya doğru kayaların üzerinden tertemiz

akar. Kanyon daralır, fakat derinliklerinde nehrin nemiyle yeşeren bol ot, çam ağaçları, meskit, meşe ağaçları ve yükseklerin serinletici havasına bir ılıklık getiren valisi çiçekler her zaman vaıdı.

Madre'ıiin içine elli mil giren yolcu, Yaqui'rün ana suyuna varır; yüksekteki kristal su kaynağıyla birlikte doğum yerine. Burası, Nedni Apaçiler'in yurdudur.

Geronimo Nedniler'in yurdunu Yaqui Nehri boyunca tersine giderek bulmadı. Yerden emin olarak Sierra Madre'nin omurgasında at sürdü ve onları buldu. Juh onu yürekten karşıladı. Aslında orası kendi mirasının yurduydu. Dedesi bu grubun şefiydi; onur ve büyük bir iç tutarlılık sahibi bir lider olarak hatırlanıyordu.

Nedniler'in tipi'leıi yarım mil boyunca temiz su nehrine bitişik kanyon ağaçları arasına dağılmıştı.

Yükseklik canlandırıcı, fakat rahatsız edici olmayan bir serinlik yaratıyordu. Yaşam ve yaşamak için tembelliğe izin veren bir yerdi. Fakat Juh'un sorunları vardı. Kekeleyerek Geronimo'ya kaygılarını anlattı. Ishton ölüyordu. Çocuğunun doğması yakındı ve uzun bir süredir acıyla doğum sancısı çekiyordu. Şikâyet etmemesine karşın Juh onun büyük acı çektiğini biliyordu.

Dev adam onun yanından hiç ayrılmadı, alnına şefkatle ıslak bezler koyuyor, yararsız rahatlatma girişimleriyle ellerini tutuyordu. Juh sakin, akıllı Ishton'u bütün yüreğiyle seviyordu. Geronimo'nun "kız kardeşi" için derin duygular beslediğini biliyordu.

Akşam ateşinin önünde bir,ileri bir geri yürürken, Geronimo da alevleri seyretti. Kendini tutmalar bitmişti. Yanaklarından yaşlar süzüldü, büyük göğsü hıçkırıklarla inip kalktı. Durdu, ateşin yanında bağdaş kurmuş kuzenine baktı.

Yüksek sesle, kekelemeden sözcükleri söylemeye hazır-135

lanarak, "Ben," dedi, "Ben... Basit bir adammmmrn, Gee... Gee... Geronimo. Ishton'u ha., ha., hak etmiyorum. Bbbbbbbbbenimle konuşan bir

tttttann olmadı. Ggggücüm olsaydı, Ishton'a kkkkarşı her şeyi değiştirirdim." Ateşin ve Geronimo'nun önünde çaresiz durdu, burnu sürtülmüş dev bir ayı gibi dokunaklı duruyor ve ödül umut etmeden yalvanyordu.

Geronimo ayağa kalkarak ona baktı. "Oraya gideceğim," diyerek ağaçların tepesindeki bir doruğu gösterdi. "Ishton iyi olduğu ve bebek doğduğu zaman bana haber ilet." Dağa doğru yürüyüp gitti.

Juh bir süre kekeleyerek, konuşmaya çalışarak onun arkasından gitti, sonra daha fazla konuşamayacak kadar duygularına yenik düşünce, sessiz bir şekilde Geronimo'nun gidişini seyretti. Sonra dönüp koştu, Ishton'ın yattığı tipi'ye girdi. Geronimo'nun ilah'ına güveni tamdı ve Ishton'u kollarına alarak ona iyi haberleri verdi.

Geronimo ağaçlık alandan geçerek yukarıya doğru kıraç bir bölgeye yürüdü. Hava keskin ve soğuktu.

Doruğun tepesindeki küçük bir düzlükte Usen'e dua etmeye ve ilah'ı ile konuşmaya başladı.

Yanına ne yiyecek, ne de su almıştı, ısıran soğuktan korunacak bir yer de yoktu. Dört gün dua etti, Ishton'ın yaşayacağının güvencesini sordu. Aşağıda Nedniler'in ranc-heria'sım büyük bir sessizlik egemen oldu ve Juh, Ishton'ın yanındaki yerinden kalkmadı. Dördüncü günün sabahında Geronimo'nun ilah'ı ona karşılık vererek dört kez adını seslendi: "Geronimo! Geronimo! Geronimo!

Geronimo!" Geronimo diz çökerek gökyüzüne baktı. "Buradayım. Sana sesleniyordum. Ishton'ın yaşamasını rica etmek istiyorum. Sevdiğim biri olarak alınmayabilir. Bırak da yaşasın, başka bir şey istemeyeceğim." Ve ilah'ı karşılık verdi: "Dünyaya geri dönmeyi ve ruh bedenini alt düzlemlerdeki güçlerle çatışan bir yere koymayı seçtin. Ruh bedenini güçlendirmeyi, Geronimo, sen seçtin. Ruhuna inanç'ını korursun, ya da za-

yıllar ve ruhunu alt düzlemlere teslim edersin. Dünya bedenin yaşlandığı zaman seni rahatlatacak bir çocuğun olabilir. Ishton'ın kısa bir süre Juh ile olmasını sağlayabilirsin. Başka bir şey isteme,

Geronimo. Hiçbir silah dünya bedenini öldürmeyecek. Başka bir şey isteme. Ruh bedenini ancak sen öldürebilirsin." Geronimo yanıt verdi."Başka bir şey istemeyeceğim."

Ulak o dördüncü günün batmakta olan güneşinin kızıla boyadığı tepeyi tırmandığı zaman, Geronimo'yu otururken buldu. Geronimo huzur içinde, güneşin dağların arkasına kayışını izliyordu.

Ulak ona Ishton'un bir oğlan doğurduğunu söyledi; anne ile çocuk iyiydi. Geronimo, "Biliyorum," diye yanıt verdi.

Geronimo'nun ilah'ının kehanetlerine sarsılmaz inancı bütün yaşamı boyunca sürdü. insan dağdan inerken neler düşündüğünü merak ediyor. Ishton ve Juh adına kesinliklc-mutluydu; fakat fiziksel dünyada yazgısının cezalarını ve zorluğunu yumuşatmak için Tanrı'sından başka hiçbir şey bekleyemeyeceğini de kesin olarak biliyordu.

Juh çok mutluydu. Geronimo'yu neredeyse taşkınlık ve rahatlıkla karşıladı. Ciddi kuzenini havaya kaldırarak büyük kollarıyla ayı gibi kucakladı ve kutlama çağrısı yaptı.

Gözüpek Ishton //piden dışarıya taşındı ve ateşlerle kutlamaları görebilsin diye deri ve dal yapraklarından yapılma bir yatağa konuldu. Solgundu, fakat gülümsüyordu. Geronimo yanında diz çöktüğü zaman, kollarını kaldırarak onu kendisine çekti. Çocuğunu kurtaranın o olduğundan kesinlikle emindi. Geronimo ayağa kalkarken, Ishton bebeği ona verdi. Geronimo oğlanı

kollarına aldı. Ishton onun çocuğu şefkatle tutuşunu seyretti. Geronimo'nun çocuklara yönelik sevgisini biliyordu ve sert yüzün yumuşadığını, haşinliğin yanan gözlerden geri çekildiğini gördü. Geronimo sevdiklerinin çoğunu kaybetmişti.

O gece bayram, dans, şarkılar vardı. Nedniler oğlana Daklugie adını verdi. 'Yolunu bulmak için savaşan" anlamına gelen, doğumunun bir tanımı.

Kutlama bir hafta sürdü: Nednilerin tarihinde önemli bir olay. Ishton gücünü yeniden kazanınca, grup Yaqui kanyonundan güle oynaya aşağıya indi. iki amaçları vardı. Biri kamplarını Sonora ovalarına yaklaştırmaktı; burada savaşçılar beyaz gözlü Tucson yerleşim yerine malzeme götürmek amacıyla Nuri, Unes ve Arispe yoluyla kuzeye giden katır katarlarına saldırabilirdi. Bu Geronimo'nun zorlamasıydı. Kuzeydeki Mavi Ceketlilerin mantar gibi biten faaliyetlerine kafasını takmıştı. Şeflerin verdiği barış sözü Mavi Ceketlilere doğrudan saldırmayı önlüyordu, bu nedenle Geronimo onları bu şekilde zayıflatma yolunu seçti. Juh

kabul etti.

ikinci amaçları, meskalın toplanıp pişirilebileceği dağ yamaçlarına yakın olmaktı. Ovaya doğru giderlerken, kadın ve çocuk grupları ot arayarak yamaçlarda izcilik yaptılar. Aylardan Haziran'dı ve bu ayda kaim, dışa doğru dönen etli yapraklı büyük bir bitki olan meskal, görülmesini kolaylaştıran büyük kırmızı çiçekler açar. Kadınlar büyük tarlalar bakıyordu ve çoğunlukla günlerce giderlerdi.

Uygun büyüklükte bir tarla buldukları zaman bir metre boyunda, bir ucu düzleştirilmiş çam sopalarını yaprakların üzerine koyarlardı. Taş kullanarak

sopaların uçlarına yapraklar ikiye bölünene dek vururlardı; ancak o zaman büyük beyaz yumruyu topraktan çıkarabilirlerdi.

Nedniler'in büyüklüğünde bir grup için yeterli yumru topladıkları zaman (belki bir ton) bir çukur kazarlardı. Çukurun dibine taşlar koyarak, taşları ısıtmak için ateşler yakarlar ve yeterince sıcak olduğu zaman yumruları çukura yığarlar, sonra üstlerini ot, ardından kalın bir toprak katmanıyla örterlerdi. Yirmi dört saatte meskal bu etkili basınçlı pişirme yöntemiyle pişerdi. Meskal pişerken bir üye, grubu toplamaya giderdi tepsi çukurun başına toplanırdı. Meskal henüz sıcakken kokulu bir şuruptur ve sevinçli olaylarda kullanılır. Yenilmeyen miktar ince tabakalar halinde yayılır ve düz kayalarda kurutulur. Bu tabakalar, yiyecek için

taşınabilecek ve belirsiz bir süre korunabilecek küçük karelere kesilir. Apaçiler kendileri için büyük yararı olan. besin değeri zengin bir gıda elde etmiş olurlar.

Nedniler bir aylık keyifli yolculuk ve kampları sırasında iki büyük meskal yemeği yediler. Grubun kadınları üçünü bir meskal tarlasını ararlarken ovaların gözüne tehlikeli derecede yaklaşıyorlardı.

/\lçak ve yoğun bulutlar Sierra Madre'nin batı eğimine indi. Sonora'nın rüzgârlarına binerek çok ötelerdeki büyük sulardan gelmişlerdi. Şimdi bulutlar kaya ve ağaçlarda parıldayan koyu bir sis yarattı. Yaqui's kanyonunun derinliklerinde Nedniler, tipi'lenn önünde küçük ateşler yakarak kapılarındaki soğuğun büyük kısmını kırdı; birkaçı dışarıya çıktı. Yağmur bekliyorlardı ve bir gece önce tipi'letini nehirden daha yüksek bir yere dikkatle taşımışlardı.

Sabah saat erkendi, güneşin kararını bilemeyecek kadar erken. Bulutlar defedilecek kadar ince mi olacak, yoksa yağmur mu getirecek? Sisin griliğinde ve sabah erkenden Nedni grubundan iki kız rancheria'dan yürüyerek uzaklaştı. Kanyon duvarındaki bir patikaya tırmanarak dağ yamaçlarında zevkini çıkararak yürüdüler.

Birinin adı Lucia'ydı ve bir hafta önce on altı yaşında olmuştu. Dolunayda kadınlık töreni yapılmıştı.

Yanında Mathla vardı: onun nedimesi gibi davranan on sekiz yaşında bir kız. Açıkladıkları amaçlan yeni bir meskal tarlası bulmaktı, fakat bu yalnızca bir bahaneydi. Gerçek amaçları, Lucia'nın yeni bağımsızlığını yaşamaktı; dedikodu yapmak, törenin heyecanını yeniden yaşamak, olası evlilik hayallerini ele almak. Arkalarında pek de istemedikleri biri vardı. Lucia'nın kuzeni beş yaşındaki Noshe belli bir uzaklıktan kararlılıkla peşlerinden geliyordu.

Lucia iki kez onu azarlamak için durdu. Kendilerinden yirmi adım gerideki çocuğa eliyle gitjşareti yaptı. Çocuğun

Lucia'nın azarlama ve yalvarmalarına tek ödünü, baş parmağını ağzına sokmak ve Lucia konuşurken onu emmek oldu. Düğme gibi gözleri onu sakin bir inatçılıkla seyrediyordu. Kadınlık törenleri Noshe için pek bir şey ifade etmiyordu. Beş yıllık bilgelik düzeyinden Lucia'yı basit bir kız olarak görüyordu; kaldı ki bütün yaşamı boyunca tanıdığı ve belirleyebileceği bir otoritesi olmayan bir kızdı. Bu nedenle tombul bacaklarıyla arkalarından gitti, öncülerin kolayca çıktığı kayaları kararlılıkla tırmandı. Fakat güçlüydü ve onları görebileceği bir uzaklıkta kalabiliyordu.

Bir keresinde yerdeki kızıl kara yılanı gözlemek için durdu; kuyruğu bir kayadan fırlamış bir kertenkeleyi incelemek için gene durdu. Kertenkeleyi kuyruğundan yakalamayı düşündü, fakat daha önce de kertenkele yakalamıştı ve kertenkelelerde keşfedilecek yeni bir şey yoktu. Kızların kuşkusunun aksine onların tartıştıkları konuyla hiç mi hiç ilgilenmiyordu. Bir pusun içine doğru yürürlerken oğlanı konuşuyorlardı. Oğlan ve son tören: Juh'un tüm grubun şarkı söylemesini yönettiği tören nasıl başlamıştı. Bütün insanlar el ele tutuşup daire halinde dans ederken Savaş Şamanı Geronimo dansı nasıl yönetmişti. Kutlama saatlerce sürdü, ta ki ay doruğa çıkıp inmeye başlayana kadar. Sonra yaşlı insanlar çekildi; genç bekâr adamlar dar bir çember oluşturdular; onların çevresinde de kızların çemberi vardı. Esadadne'lerm sesleri sustu ve Lucia dans edeceği genci seçmek için bir adım ileriye çıkarken, flütün yalnız ince sesi ay ışığıyla taşındı. Lucia beyaz geyik derisi elbisesi ve parlak boncuklarıyla güzeldi ve bir süredir uzun uzun bakıştıkları utangaç bir genci seçti. Sonra bütün diğer genç kadınlar eşlerini seçtiler ve âşıkların dansı ay güneşin doğusuyla engellenene kadar sürdü. Dansın bitiminde her genç erkek dans eşine bir armağan verdi.

Mathla zaten nişanlıydı ve bu nedenle biraz zorlukla da olsa Lucia'mn çocuksu heyecanına karşı bir üstünlük havası vardı üzerinde; ama bu fazla sürmedi. Bir kayanın üzerine oturup konuşurlarken yavaş yavaş yenik düştü. Luci-

a'nın genç erkeği ona değerli bir hediye, bir Navaho battaniyesi vermişti ve Lucia çok yakında yollarının birleşeceğinden emindi.

Uzakta duran Noshe bir taşın üstüne oturdu; bu yeni olmayan ve heyecan verici bir yanı bulunmayan bu yolculuğa ilişkin sıkıcı düşüncelerini yansıtıyordu. Taşın altında bir şey telaşla hareket edince Noshe diz çöktü. Yanağını yere dayayarak taşın altına bir sopa soktu ve bir fare ortalığa telaşla çıkınca ödüllendirilmiş oldu. Kıkırdayıp konuşan kızların bulunduğu yere baktıktan sonra farenin arkasından koşmak üzereydi ki siste gri şekiller gördü.

Gri şekiller, onları fark etmeyen kızların çevresinde bir çember oluşturmuşlardı. Yavaşça, ihtiyatla iki kıza doğru yaklaşıyorlardı. Noshe seslenecekti, fakat şekiller artık kızlara çok yakındı. Beş yaşındaki Apaçi aklı ona sessizliğin en iyisi olduğunu söyledi. Seyrederken, gri şekillerin attıkları kementler kızların başlarına, boyunlarının çevresine geçti ve nefes alamayan, çırpınan kızlar kayalardan sürüklenerek çekildiler. Noshe biliyordu, gri şekiller Düşman'dı.

Hemen çevresine bakındı. Kendisini görmemişlerdi. Önce hayatta kalmak ağır bastı. Büyük bir çıkıntıya yerde sürüklenerek gitti, çıkıntının kenarım tutarak altına kaydı. Sonra seyretti.

Gri şekillerin başlarında büyük şapkaları ve sakalları vardı. Noshe, kızların ellerini arkaya bağlamaya çalıştıklarını, boyunlarındaki ipleri vahşice çektiklerini görebiliyordu. Düşman'ın birkaçı güldü ve kızlarla birlikte yarı sürükleyerek dağın yamacında ortadan kayboldular. Diğerleri genişleyen bir çemberde yürümeye başladı. iki tanesi dosdoğru Noshe'nin üzerine gelince

Noshe kayanın altında daha da büzüştü. iki adam konuşuyordu, fakat Noshe onların dilini bilmiyordu. Kayanın yanında durdular, Noshe'nin burnundan on santim ötede bir botun burnu kayanın kenarına çarptı. Bot siyahtı.

Noshe'nin kasık örtüsünde kısa bir bıçağı vardı. Yavaşça bıçağı çekip süt dişlerinin arasına

koydu. Bot ona tekme atarsa, bıçağı saplayacaktı. Bota acılı bir dikkatle bakarak bekledi. Bot ondan uzaklaştı ve adamlar dağdan aşağıya inerlerken sesler azaldı.

Şimdi sessizlik vardı. Kayayı belli belirsiz hafif bir yağmur ıslattı. Noshe gene de hareket etmedi Başkalarının da olabileceğini biliyordu, bu nedenle bekledi. Sabah geçerken sis kalktı. Yağmur durdu. Noshe dikkatle başını kayanın altından çıkardı. Açıklıkta bir çam dalında tüylerini düzelten kızıl kuyruklu bir şahin gördü. Bir yerlerden bir ses geldi ve Noshe sesin geldiği yeri bulmak için başını çevirince iki yavrusu olan bir anne domuz gördü. Bir çalının dibinde duruyorlardı. Noshe güvenle kayanın altından çıkıp ayağa kalktı. Şahin uçtu ve domuz da yavrularıyla birlikte uzaklaştı.

Noshe yalnızdı.

ilk içgüdüsü, Düşman'ın izinin peşinden gitmekti. Belki onları öldürebilirdi. Bunu bir süre düşünürken kayaya rahatça oturdu, fakat bu plandan daha iyi şeyler düşündü. Düşman çoktu, bir Apaçi için bile çoktu. Yardıma gereksinimi olurdu. Bu nedenle kanyona doğru kaya ve çıkıntıların üzerinden işkenceli geri dönüş yoluna başladı. inişi dikkatle gözledikten sonra, kanyonun dibine öğleden sonra vardı. Nereye gideceğini çok iyi biliyordu.

Juh'un tipi'smin önüne geldi ve ona olanları anlatı. Juh seslenip Savaş Şamanı Geronimo ile savaşçılar toplandığı zaman yeniden anlattı. Savaşçılar î/p/'lerinden silah alarak kanyon duvarındaki o noktaya doğru koştular. Juh'un taşıdığı Noshe kızların gittiği yolu gösterdi. Üçüncü kez de anlatmak isterdi, fakat duvarın üstünde birden ve nezaketsizce tek başına bırakıldı. Annesi onu alıp yeniden bebekliğe döndürdü.

Juh, Geronimo ve savaşçılar gece yarısından sonra döndü. Noshe uyanıktı ve görülmeden ateşe en yakın gölgeliğe doğru süründü. Savaşçılar silah ve mühimmat topluyordu. izleri takip etmişlerdi; Nuri kasabasına gidiyordu. Noshe, ishton'un ele geçirilen bir malzeme deposundan savaşçılara

malzeme verdiğini gördü. Çember oluşturmuş, dinleyen insanlar arasında Geronimo'nun sert yüzünü seyretti. Ishton konuşuyordu. Bir planı vardı. Lucia, Juh'un kız kardeşiydi.

Nuri, bir yayla üzerine kuruluydu. Sierra Madre'nin eteklerine yakın olan, kuzeye ve güneye uzanan yolların kesiştiği yerde bulunan Nuri, bir kasabadan da öte, bir kaleydi.

Üç yüz askere komuta eden Albay Luis Gomez'in birçok sorumluluğu ve dolayısıyla otoritesi vardı.

Garnizonunda devriyeler mekik dokurdu; kuzeyden gelen yük katarlarını karşılayan güneyden gelmiş

askerler ve Ures, Arispe, oradan yeni sınır kasabası Nogales ve Tucson'a güvenle gitmeleri için katarlara eşlik eden askerler.

Katır ya da öküz kafileleri yıllardır kuzeyin Anglo-lar'ına çeşitli malzemeler taşıyordu: Meksika'nın derinliklerinden şeker, domuz eti, giysi, maden aletleri ve un. Bir öküz başında elli pound un kolayca taşınabilir, ayrıca sırtına üç yüz poundluk eşya da konulurdu. iyi beslenen katırlar, dağ, ova ve çöllerden geçen topraklarda üç yüz pounda kadar yük taşıyabilirdi.

Bu mallara yönelik talep azalmadı. Albay Gomez, Ang-lolar'ın California Yolu'nu Texas'tan gelen büyük yük arabalarına açtığını duymuştu. Bu yolun amacı San Antoni-o'dan Arizona topraklarının büyüyen madencilik sanayiine ikmal yapmaktı. Son günlerde Meksika dışında uzun katır ve öküz yük katarları yaygınlaşmıştı. Güneydeki boş madenlerden zincifre çıkartılıyor ve sülfürünü atmak için ısıtılıyordu. Bundan cıva elde ediliyordu. Cıva, her iki taraflarına asılı yüz pound ağırlığındaki demir kaplar taşıyan katırlarla naklediliyordu. Kafileler çoğunlukla tek sıra halinde yüz katıra kadar çıkıyordu. Cıva kuzeydeki madencilerin çok talep ettiği bir şeydi. Madenciler altın ya da gümüş

cevherlerini un haline getirerek, bu unu suyla karıştırıyor ve karışımı cıva ile boyadıkları ince bakır tabaklara boşaltıyordu. Altın ya da gümüş, cıva ile birleşerek toprak ve kayaların temizlendiği bir bileşim oluşturuyordu. Bakır tabaklara aşırı sıcaklık uygulandığı zaman cıva kaynıyor ve gaz haline gelerek geriye saf altın ya da gümüş kalıyordu. Dolayısıyla cıva yeniden kullanılamıyordu. Bundan ve minerallerin aşırı çokluğundan dolayı cıvaya karşı çok büyük bir talep vardı.

Anglolar cıvaya gereksinim duyan tek topluluk değildi. Meksika Sierra Madre'sinin eteklerinde açılan yeni gümüş madenleri cıva talep etti. Bu da Albay Gomez'in sorumluluk ve rahatsızlıklarına bir tane daha ekledi. Cıva, Anglolardan yüksek fiyata alınıyordu ve daha fazla Anglo zengini adına Meksika gümüş madenlerini pas geçmeye çalışan yük taşıyıcılarını durdurmak onun göreviydi.

Komutasındaki dört yüzbaşı, sekiz teğmenle adamlarını küçük devriyelere böldü. Bunlar, güney ve kuzeydeki düzenli eskortlarınm yanı sıra cıva yüküyle Nuri'nin çevresinden dolaşmaya çalışanları yakalamak için doğuya ve batıya gidiyordu sürekli. Son zamanlarda cıvanın yeni bir kullanım alanı da bulunmuştu. Alkol ve nitrik asit ile karıştırılınca yüksek bir patlayıcı

madde oluyordu ve yeni tüfek kapsülünde kullanımı, talebi daha da artırmıştı. Albay Gomez'in üzerindeki sorumluluklar ağırdı.

Buna ek olarak, üstleri tarafından Meksika madenlerinin feda edilebilen diğer bir ürününü; kızılderili köleleri tedarik etmesi için de sürekli sıkıştırılıyordu. Bu talep diğer şeylerin yanı sıra Albay Gomez'in kariyerini de etkileyen büyük bir önem taşıyordu.

Güneyden ulaşan talepler, bir parmak işaretiyle Albay Gomez'i yoksulluğa itebilecek ulusal hükümetteki güçlü kişilerden geliyordu. Yakın çevredeki iki gümüş madeninin yerel talepleri de şaşmaz diplomasi ve karmaşık müdahaleler gerektiriyordu. Madenlerden birinin sahibi Kilise'ydi ve Nuri'nin Papazı tarafından idare ediliyordu. Diğerinin sahibi ise güçlü don'lann oluşurduğu bir koalisyondu.

Papazın tanrısal havası, Albay Gomez'in onun gücünden korkmasını hiç mi hiç engellemiyordu.

Kilise'nin çapraşık politik çalışmaları dikkate alınırsa, Mexico City'deki

kariyerini, hatta yaşamını sona erdirmek için tek bir sözcük yeterdi. Aynı şey politik olarak güçlü don'laı için de geçerliydi. Ve onlar da albaya aman vermiyorlardı. Gürültülü talepleriyle don'laı, sessiz ısrarıyla papaz onu daha fazla kızılderili köleye doğru itiyordu sürekli.

Madende çalışan kızılderililerin ölüm oranı şaşırtıcıydı; cıva gibi hızla kullanılıyor ve uçuyorlardı.

Fakat cıvanın tersine sayıları azalıyordu Madenlerde çalışan bir kızıl-derilinin ortalama yaşam süresi dört yıldı. Günde on dört on altı saat arası çeşitli derinlik düzeylerinden uzun merdivenleri çıkarak dört yüz pounda kadar maden cevheri dolu torbalar taşıyan bazı kızılderililer güneşi hiç görmezlerdi.

Kızılderililerin aşırı ölüm oranları doğumları kat kat aşıyordu.

Madenlerini işler tutmaya çalışan Kilise, açıkça başarısız kalan uzun vadeli bir plan başlatmıştı.

Maden işinde kadın kızılderilinin çalışürılamayacağım emreden Kilise, dört yılda kızılderili erkek başına dört çocukluk doğum amacıyla bir yetiştirme programı başlattı. Fakat kızılderililer bu programa uyamadılar; doğumlar azdı. Albay Gomez papaza önermişti; belki saatler biraz fazla uzundu; belki iş günü diyelim on iki saate indirilebilse... Kaldı ki bir insan...

Papaz omuzlarını silkerek ellerini çaresizlik anlamına gelen bir hareketle açtı, fakat albaya önerilerini yüksek makamlara götüreceği konusunda söz verdi. Papazın "önerilerinizi yüksek yerlere"

derken uğursuz ses tonu, Albay Go-mez'i endişeye sürükledi.

Sonuç olarak, kariyeri ve yaşamından endişe eden Albay Gomez, kızılderili kölelerin taleplerini karşılayacak ve kaygılarını yok edecek iki yanlı bir programı son altı aydır uyguluyordu. Askeri çevrelerde nazik bir şekilde guerülero denilen başıbozuk askerleri almaya başlamıştı. Onlara yarı yasallık veren Albay Gomez, yüzlerce bestia bandido'yu yemin ettirerek işe başlatmıştı. Bunlar düzenli bir ücret almadan iş görüyorlar ve albayın bulabildiği üniforma parçalarını giyiyorlardı. Onun otoritesi altındaydılar; fakat ancak istedikleri zaman ona rapor veriyorlar, bu da ücretlerinin karşılığını getirdikleri zaman oluyordu: Tutsak kızılderili-ler.

Gomez, işe Nuri'de ona teslim edilen erkek ,kadın kızıl-derili başına iki yüz peso ikramiye vermekle başladı. Fakat kızılderililerin fiyatı, Apaçi kafa derilerine ödenen fiyatla belirleniyordu ve Apaçi erkeklerinin kafa derisi

fiyatı son günlerde üç yüz pesoya yükselmişti. Sonuçta düzensiz askerler Apaçi tarzında saçlı kafa derilerini satmaya başlamışlardı, bu nedenle de kafa derilerinin ilk sahibinin milliyetini belirlemek zordu. Albay Gomez fiyatı üç yüz yirmi beş pesoya yükseltmek zorunda kalmıştı Düzensiz askerlerinin hayvansılıklannı sınırlamak için kurallar getirmişti: Kızılderili erkek sağlıklı, çalışabilecek durumda olmalıydı. Kadına da tecavüz edilmemeli, edilmişse kadınlık organları zarar görmemiş olmalıydı. Bu son kural, Albay Gomez'in programının ikinci tarafı için çok önemliydi.

Nuri'nin batı ucundaki karargâhının hemen arkasında uzun arnavutkaldırımı taşlı sokakta, askerlerinin garnizonu bulunuyordu. Asker kışlasının ortasında iki kısma ayrılmış uzun kerpiç bir bina vardı. Bir kısımda kısa süreler için erkek kızılderililer; diğerinde daha uzun kalan kadın kızılde-rililer vardı. Kadın kızılderililer askerler tarafından hamile bırakılıyordu.

Programın başarısının kanıtlanması ihtiyatlı albayda sessiz bir taşkınlığa yol açmıştı. Ona üç yüz yirmi beş pesoya mal olan erkek kızılderilileri papaza ve don'lara altı yüze satıyordu. Güneye gönderilenler ise kafa başına bin peso ediyordu. Dolayısıyla yerel güçleri tatmin etmesinin yanı sıra, üstleri, kendisi ve yüzbaşıları için de kâr sağlıyordu.

Programına ilişkin kayıtlar tuttu ve dikkatli kurallar getirdi. Bütün kızılderililer tıbbi muayeneden geçti, yıkandı ve yeniden giydirildi. Hiçbir kadın kızılderili cinsel ilişkiye

boyun eğmesi için gerekli olandan daha fazla hırpalanmaya-cakt! —ve bu da yalnızca başlangıçtaydı, çünkü birinci ya da ikinci seferden sonra kadınlar uysallaşıyordıı, Kışlada ve kendi karargâhında temizlik işleri yapan kadınlar hamilelik belirtileri gösterene kadar tutuluyor, sonra erkekler kadar yüksek fiyatla satılıyordu. Zenginliğine katacağı bir doğum bekleyen alıcı

yüksek fiyat veriyordu. Hem güncel hem de uzun vadeli işgücü hedeflerini karşılayın parlak, üretken bir programdı bu. Meksika'da yayılan bu programın sonucunda büyük bir mestizo nüfusu ortaya çıktı A.paçiler dışında.

Lucia ile Mathla'nın yakalanmasından bir somaki gün Albay Gomez açık pencereye bakarak masasında oturuyordu. Pencereden uzun sokağı ve Nuri'nin ön kapılarını görebiliyordu. Nöbetçi subayın bir gece önceki raporunu inceliyordu. Doğasına çok uyan parlak apoletleriyle şık giyimli

Gomez, masasının üstüne kızılderili odalığı tarafından bırakılan uzun ayaklı bardaktan şarap yudumlarken purosunu içiyordu. Bir cümleye kaşlarını çatarak dikkatle laktı, parmağıyla satırı takip etti. Cümlede nöbetçi subayın başıbozuk askerlere iki kadın kızılderili karşılığında ali yüz elli peso ödediği yazıyordu. Kaşlarını çatmasına nedeııolan bu cümlenin altındaki isimdi: Apaçi.

Kayıtları kapatan ve dikkatle masasının üstle koyan Gomez, pencereden dışarıya bakıp derin bir soluk aldı: "Excremento!" (Pislik). Bu küfür Meksika'da Apaçiler ile ilgili olarak sık sık kullanılırdı.

Apaçi uygar bir tarzda muamele görmeyi reddediyordu. Tarihin ispanyol asılılara bütün kızılderililere boyun eğdirilebileceği ve sonunda uygarlaştırabileceğini kanıtlamasına karşın, Apaçi işleri karıştıran bir gizemdi. ispanyol asıllılar Apaçiler'iköle olarak aldıkları zaman, onlar da ispanyol asıllıları köle alarak misilleme yapıyorlardı! inanılmaz! Meksikalı askerler onlara karşı mızrak kullandığı zaman, Apaçiler de mızrağı benimseyerek onları askerlerden çok daha yaratıcı bir zalimlikle kullandılar.

Onlara karşı yapılan askeri operasyonlar, kasaba ve köylere karşı Attila'nın yaşattığı dehşete benzer misilleme saldırıları dışında hiçbir şey üretmeyen uzun yürüyüşlerle sonuçlandı. Tutsak edilen kızılderililerin çoğunun

Hıristiyanlığı kurtuluşları olarak görmelerine, Kilise'ye ve otoritesine saygı göstermelerine karşın, Apaçiler kiliseleri yakarak, haç ve sunaklara karşı saygısızlık yaparak, papaz ve diğer kutsal giyimli insanları ayrımsızca Öldürerek Kilise'ye küfretiler. Ölümcül uygulamaları onlara bir isim verilmesine yol açtı: Los Diablos, Şeytanlar.

Köle olarak en küçük olasılıkta kaçan ve sıkı güvenlik altında tutuldukları zaman bile ellerine alkol geçerse yakınlarındaki herkesi öldüren boyun eğmez insanlar oldular bunlar.

Albay Gomez penceresinden içeriye giren güneş ışığı nedeniyle gözlerini kıstı. Tekrarladı: "Diablos!

Excremen-to!" içini çekerek iskemlesini geriye itti, ayağa kalktı ve süslü beresini başına dikkatle yerleştirerek, askerlerinin bulunduğu bölüme giden serin koridorda çevik hareketlerle yürüdü.

Dışarıda, saygıyla iki adım gerisinden yürüyerek ona eşlik eden sakallı bir çavuşun selamını aldı.

Bölümün ortasında kısa, güçlü masalar kızılderili binasının duvarına konulmuştu. Altı masa ve üzerlerinde de kafesler vardı. Kalın meşe ağacından yapılma kafesler küçüktü. Bunlar Apaçi ulusunun fazla sık görülmeyen tutsakları için ayrılmış "Apaçi Kafesleriydi. Hareket özgürlüğü olmasın dye bu kadar küçük yapılmıştı. içindeki Apaçi ne ayağa kalkabilir, ne de yatabilirdi, iki büklüm çömelmek zorundaydı.

Albay Gomez parmaklıklardan Lucia'ya bakı. Lucia'nın elleri hâlâ arkasında bağlıydı. Başı dizlerinin arasındaydı. Başını kaldırmaya kalkışmadı. Gonıez yanındaki kafese gidip aynı konumdaki Mathla'yı inceledi.

Çavuşa bakmadan, "Genç!" dedi.

Çavuş, "Si!" diye karşılık verdi. Albay Gomez aklın-149

dan rakamları toplayıp Apaçiler'i satacağı güneye giden tüccara karşı savlarını ayarladı. Meksika'nın kuzeyindeki hiçbir alıcı Apaçi almazdı. Almak demek, gruplarının vereceği zararı göze almak demekti; kaldı ki anayurtlarına bu kadar yakın oldukları için istisnasız kaçmayı planlıyorlardı.

Apaçiler carro'lar (arabalar) içindeki kafeslerle bin mil güneye gitmek zorundaydılar. Bu yüzden her Apaçi omuzunda bir A harfiyle satılmak zorundaydı, böylece alıcı satın aldığı güçlü belaya karşı önceden uyarılmış oluyordu. Tüccarların bir Apaçi'yi sıradan, edilgin bir kızılderili olarak satmasını önleyen iyi bir yasaydı.

Albay Gomez kafesleri gösterdi. "Onları çek, Sargento. Daha yakından bakalım. Çavuş • ileriye doğru çıktığında Gomez onu uyardı, "Unutma, onlar Apaçi... Dikkat et!"

Çavuş sırıttı. Kafes kapısını açarak elini uzaktı ve Lu-cia'nın saçından yakaladı. Deneyimli, güçlü bir hareketle onu kapıya çekti ve yere fırlattı. Çavuş, Apaçiler'e vahşi muamele açısından büyük bir serbestliğin olduğunu biliyordu. Lucia, albaya ve çavuşa bakarak sırt üstü yat/yordu. Buluzu ve eteği yırtılmış ön kısmı paramparça olmuştu. Bu ise bakır gibi derisini ve güzel meme başlarıyla küçük

yuvarlak göğüslerini oıtaya çıkarıyordu. Sol yanağında bir başıbozuk askerin vurduğu yerde çirkin mavi bir çürük vardı. Gözleri tepesinde duran insanlara pek bir şey ele vermiyordu. Acı dolu bir sis siyah gözbebeklerinin üzerine perde örtmüştü. Albay Gomez, Lucia'ya yaklaştı. Göğüslerini okşamak için elini uzatmak üzereyken, çavuş "Albay!" diye bağırdı ve sıçrayıp Lucia'ya tekme attı, yere yuvarladı. Lu-cia'nm ayaklan kasıklarını neredeyse vuracakken Albay Gomez geriye sıçradı. Gomez, Lucia'ya öfkeyle baktı. "Böyle bir bedenin bir Apaçi'ye ait olması ne utanç verici! Böyle bir querida'yı güneye göndermek zorunda olmamız... Ne utanç!"

Çavuş, "Si," diyerek aynı fikirde olduğunu belirtti. Mathla'nın kafesinin kapısını açtı, onu da aynı şekilde sa-150

çından yakalayarak yere fırlattı. Elini gevşetmedi, onu Lu-cia'nın yanına kadar sürükledi. Mathla'nın ağzı şişmişti, kan içindeydi; yüzüne yayılmış çamur gözyaşlarının sonucu olabilirdi, fakat albay Apaçi'lerin duyguları olmadığını ve bu nedenle ağlamadıklarını biliyordu, çavuşa döndü. "Sargento, dilersen yardım çağırabilirsin. Bu işin olabildiğince çabuk olmasını istiyorum. Maüana (yarın) güneye gitmeye hazır olmalılar."

Çavuş telaşla karşılık verdi. "Hayır, Albay. izin verirseniz, Albayım, bunu ben halledebilirim.

Yalnızca bir devriyemiz var, onlar da uyuyor... Ah, duvar guardia... Onları görevlerinden çağırmaya gerek yok."

Albay Gomez, "Tamam," dedi, "onları hazırla."

Çavuş iri kıyım bir adamdı. Kızların arasında diz çöktü ve her birinin saçlannı kullanarak başlarını yukarı kaldırdı, kollarını boyunlarına kanca gibi taktı. Her birini tek elinde, kerpiç gölgeliğe yarı sürükleyerek götürdü.

Albay Gomez işlemleri seyretmek için kapıya geldi. Oda içeriye loşluk veren tek bir yüksek pencereli küçük bir odaydı. Yer taştı ve bir köşede bir soba vardı. Alçak tavanda uzun bir direk iki ucundan zincirle asılıydı. Odadaki tek mobilya suyla dolu büyük bir tahta tekneydi.

Çavuş odaya girince kızları tahıl çuvalı gibi yere fırlattı. Sobaya yürüdü, kömür kızarana kadar yelpazeldi. Dönerek bir köşeden birkaç demir çubuk aldı ve uçlarını kömürlerin üzerine koydu. Sonra albaya şöyle bir bakarak onun başıyla onaylamasıyla birlikte, şiddetle Lucia'nm sırtına atladı, hem

dizleriyle vurdu, hem de kızı yere çarptı. Hemen kemerinden bıçağını çekti, Lucia'nın ellerini bağlayan ipleri kesti. Lucia kendini toplayamadan onu tekrar sırtüstü yatırdı. Uzmanlaşmış bir şekilde ellerini önden bağladı. Kalkarak aynı işlemi Mathla'ya da yaptı. Gösterdiği çabadan nefes nefese, şapkası başından kaymış doğruldu. Terliyordu, yüzünden sakalına terler akıyordu. Albay Gomez gene başını salladı. Çavuş, Apaçiler'i bilen bir kıdemliydi.

Kendisini toplayan çavuş, Lucia'yı bağlı ellerinden ya-151

kaladı, belinden ayının avını yakaladığı gibi kavradı. Hızla kızı taş duvara çarptı, aynı zamanda da karnına diziyle tekme attı. Lucia acıdan ve soluksuz kalmaktan iki büklüm oldu. Bu koşuldayken çavuş direği kancasından çıkarmak için bir elini kullandı, diğeriyle Lucia'nın bağlı ellerini kaldırdı, sonra direği kollarının arasına soktu ve direğin ucunu kancaya tekrar taktı. Lucia hiç mücadele edemeden asılmıştı: Elleri direğin çevresinde, ayakları yere değdi deği-yordu.

Çavuş albaya bakarak durdu. Albay Gomez başım salladı. Mathla'yı yerden kaldıran çavuş ona da aynı şeyleri yaptı. Mathla'yı duvara çarparken kısa bir çığlık duyuldu, sonra çavuş direğin karşı ucuna ellerini asarken hafif bir sızıltı. Albay Gomez bilmiş bilmiş gülümsedi. "Bu, — Mathla'nm göğüslerini avuçlamak için öne geldi— buna nasıl tecavüz edilirdi... Ah... Görev." Fakat çavuşla albay Mathla'yı incelerken, Mathla Apaçi'nin bomboş bakışını yeniden takındı.

Albay Gomez'in gözüne yerde bir gölge ilişti. işin kesilmesinden rahatsız olarak döndü. Dimdik selamda duran onbaşıya "Ne var?" diyerek yarı

bağırdı.

"Albayım." Onbaşı, albayın öfkesinden şaşırmıştı. Kaldı ki iyi haberleri vardı.

"Si! Si!" Albay Gomez bağırdı.

"Duvar onbaşısı, kuzeyden guerillero'lmrı geldiğini bildirir, Albayım. Birçok kızılderili ele geçirmişler, efendim."

"Ha! iyi..." Gomez haberden dolayı yumuşadı. "Çok mu? Çok mu dedin? Ne kadar çok?" "Duvar onbaşısı belki kırk... Belki elli diyor, Albayım."

Gomez bir an düşündü, sonra emirlerini verdi. "Haberi alcalde'ye bildirin. Bu kadar çoksa orada bulunmak isteyecektir. Duvar onbaşısına bir müfreze hazırlamasını söyle. Sokakta gueriliero'l&m eşlik etsin ve büromun önünde durdursun. Onlarla konuşacak ve kızılderililerini alacağım."

"Si, Albay." Onbaşı hızla uzaklaştı. Albay Gomez pe-152

sinden gitmeye başladı, sonra hatırlayarak kapıya döndü. "Sen kalıp devam edebilirsin, çavuş."

Çayuş, "Si, Albay," yanıtım verdi. Albayın sırtı kapıdan çekilene dek bekledi, sonra onun bürosunun arkasında kaybolmasını izledi. Onbaşı kapıdan odaya döndüğünde ifadesi değişmişti. Yüzüne itaat maskesi takmamıştı. Sırıtarak, beyaz dişleri sakalında parlayarak belinden bıçağını çıkardı. Kızlar başlarım kaldırmış birbirlerine bakarak onu seyrediyorlardı. Gözleri boş boş bakıyor, neredeyse onun yaptıklarıyla hiç ilgilenmiyorlarmış gibi görünüyor ama onu seyrediyorlardı.

Çavuş abartılı bir yavaşlıkla bıçağı Mathla'nın elbisesinin altına koydu, elbiseyi önden ve arkadan kesti, ta ki Mathla çıplak kalana kadar. Lucia'nın

elbiselerini kesme işini bitirdiğinde soluk alıp verişi hızlanmıştı. Yaptığı işi incelemek üzere geri çekildi.

Kızlar ince, esnekti. Mathla'nın kalçaları daha dolgundu. Ayakları kilolarına oranla küçüktü ve bronz bedenleri bağlı ellerine doğru gerilmişti, kalçaların ince bellere doğru kıvrımları ortaya çıkmıştı.

Gerilme, uyluklarını yuvarlak-laştırmış ve kolları omuzlarım geri çekip kasları gerdiğinden, Lucia'nın küçük göğüsleri ortaya çıkmıştı, Mathla'nın dik, büyük göğüsleri de öne doğru fırlıyordu.

Çavuş tekneden bir kova su aldı ve Lucia'nın başıyla bedenine su dökerek sabunla yavaşça ovmaya başladı. Kovayı yere koyarak iki elini de kullandı. Çavuş işinden zevk almaya niyetliydi.

Albay Gomez penceresinin önünde durarak Nuri'nin ıssız parketaşı kaplı sokağına baktı. Sokakta dükkânlar, kantinler, kafeler vardı. Gomez sokağın uzak ucundaki açık kapıya bakıyordu. Başıbozuk askerlere sokağa inmeleri emrini verdiği için, dışarıya çıkıp beklemesinin uygun olacağını biliyordu.

Onu bekliyor olmalıydılar. Gomez doğası gereği disiplinli, sınırları olan bir adamdı, fakat o bile coşkusunu kontrol etmekte güçlük çekiyordu Kampanyasına başladığından beri en büyük kızılderili partisiydi: Kırk, Ye-

rel fiyatlarla hile —ve bu papazla don'laıı sevindirecektiA belki on bir bin pesoluk bir kâr; güneye gönderirse en az yirmi yedi bin. Belki onları ikiye böler, yarısını papaz ve don'Y&m, yarısını da güneye satardı. Giderek sabırsızlaştı Pencereden eğilerek, hazırolda bekleyen bir grup askere bağırdı. "Onbaşı! Reporîe!"

Onbaşı gruptan ayrılıp koşarak binanın içine girdi. Go-mez'in önünde soluk soluğa hazır ola geçti.

"Albayım," diye selam verdi. "Ne

kadar var? Neredeler?

"Yakındalar, Albay, onlar..." Onbaşı pencereden sokağı görebiliyordu; işaret etti. "Bakınız, Albay!

Şimdi geliyorlar!"

Albay Gomez pencereye fırladı. ilk atlar Nuri'nin sokağına girerek geniş kapıdan geçiyorlardı. iki atlı sıranın başındaydı. Arkalarında bir grup atlı, aralarında yürüyen tutukluların iki yanında sıralanmıştı.

Düzensiz askerler tipik gueriUero'ydu; büyük sombrero'laı sert ve vahşi yüzlerini kapatıyordu.

Üniformaları oradan buradan toplanmıştı, şurada bir ordu ceketi, burada şık pantolonlar, fakat hepsi göğüslerine fişeklik bandolero'lanm çaprazlama takmıştı ve hepsi tüfeklerini eyerlerinde taşıyordu.

Tüfekler, bandole-ro'lar ve sombrero'lar, onların tek ortak teçhizatlarıymışa benziyordu. Alışılmadık derecede fazla başıbozuk asker vardı; tutukluların iki yanında belki yirmi atlı.

Atların sesi ve tutukluların ayak sesleri sokakta yankılandı. insanlar seyretmek için iki yana toplanmaya başladılar. Birkaç asker kalabalığa katılmak için kışladan çıktı. Tüccarlar dükkânlarından çıktılar, kadınlarla çocuklar saf oluşturdular. Alay sessizce yaklaştığı aman seyredenlerin sesinden bir heyecan yükseldi. Albay Gomez nedenini görmek için eğildi Öndeki iki atlı görüş alanını engelliyordu, fakat sıra ilerledikçe tutukluları daha açık seçik gördü. Kadındılar! Apaçi kadınları! Bir yanılma olamazdı. Yırtılmış, çamura bulanmış uzun çiçekli elbiseleri, saçlarının şekli

onları en küçük bir kuşkuya bırakmadan ele veriyordu. Gç>' mez yüzlerinde kan gördü: Onlara boyun eğdirmeye çalışmanın sonucu. Atlıların eyerlerine bağlı boyunlarındaki ipi gererek, somurtarak ilerlediler. Elleri arkalarından bağlanmıştı. Gomez seyrederken, guerillerolaıdm biri atım bir tutukluya doğru yanaştırdı; tüfeğini döndürerek kadını sokağa fırlattı. Kalabalıktan neşeli sesler yükseldi.

"Por Dios!" Gomez hafifçe bağırdı. "Tüm bir cani çetesini ele geçirmişler. Tüm bir çeteyi!" Albay sayısını tahmin etmek için öne eğildi. Tutukluları saymak zordu, çünkü boyunlarındaki ipi çeken tutuklulardan rahatsız olan guerillero atlılar, atlarını onlann üstlerine sürmeye, tüfekleriyle ya da iplerle vurmaya başlamışlardı.

Onbaşı bir şey söylüyordu, fakat Gomez sözünü kesti. "Erkekleri öldürmüş olmalılar. Tutuklu olarak hiç erkek göremiyorum. Bestia prim için kafa derilerini yüzmüştü. Ben... " Onbaşı yeniden konuştu; yavaş sesle, fakat ısrarlı ve kaygılı.

"Eee?" diye Gomez ona bağırdı. "Ne var?"

"Dedim ki, Albay... " Onbaşı tereddüt etti. "... Bu... Şey... Atlar... Taşta hiç ses çıkarmıyor... Nallan yok."

Gomez onbaşıya boş boş baktı. Onbaşının yorumu üzerine bir yerlerde, bilincinin derinliklerinde bir uyarı sinyali yandı, fakat tam olarak kaydedilmedi. Pencereye yaklaşarak eğildi. Sokakta kalabalık dolup taşmıştı. Daha çok asker seyretmeye geldi. Biri uzun bir kutlama çığlığı attı ve kalabalık çığlığı alarak şarkıya dönüştürdü. "Bravo! Bravo soldados! Vivan los soldados de Mexico (Çok yaşa Meksika askeri!) Muerte a los Diablos (Şeytanlara ölüm!)" Kalabalık şapkaları havaya fırlatarak şarkı

söylüyordu. Bu uykusuz gecelerin korkusuna, soluksuz günlerin kaygısına neden olan Şeytan'larm görülmüş en büyük grubuydu. Kasabalıların rahatlaması, bir ses çığıydı. Albay Gomez bir taşkınlık itkisi hissetti ve birden planını yeni bir ışıkla

gördü: Köle sağlama programı olarak başlayan planın Kuzey Meksika'yı
155

Şeytan Apaçiler'den temizleme harekâtı olarak geliştiğini düşün! Neredeyse üç yüz yıl generallar, başkanlar... hatta krallar bu işi başaramamış! "Gomez" adı uygar dünyanın parlamentolarında yankılanacak!

Guerillero'laı durdu. Gomez öndeki iki atlının arkasında, tutuklular arasında bir faaliyet gördü. itiyor gibiydiler, hâlâ boyun eğmemişler! Seyrederken tutuklular giysilerini ve eteklerini yere attılar!

Gomez'in ilk tepkisi onların ahlaksızlığından iğrenmek oldu; kasabalıların önünde yarı çıplak durmak!

Fakat —düşünceleri karıştı— elleri bağlı! Nasıl olur da?... Parlak güneş ışığında bir rüya görür gibi

seyretti. Tutukluların bacaklarının yanında tüfekler vardı! Tutukluların hepsi eteklerinin altında tüfek taşımışlardı! Albay Gomez yirmi adım kadar ötede iki atlı lidere şaşırarak, sorgulayarak baktı.

Adamlardan biri dev gibi bir adamdı, Gomez'in gördüğü en iri adam. Diğeri sombrerosu aşağıya yukarıya oynayan, eyerin üzerinde yığılmış sağlam yapılı bir askerdi. Gomez seyrederken, güçlü asker yavaşça başını kaldırdı. Dosdoğru Gomez'e bakıyordu. ince dudakların arasında bembeyaz dişlerini göstererek gülümsedi. Yanaklarında iki parlak şerit vardı. Boya sarıydı.

Albay Gomez'in beyni ona hiçbir şey söylemiyordu. Gomez donup kalmıştı. Dudakları sarı şeritli askerin adıyla aralandı.. Tanımından adını biliyordu,

fakat aklı bir olanaksızlığın gerçekliğini kabul etmesine henüz izin vermiyordu. Kalabalığın şarkısı hâlâ yüksek perdedendi, fakat tutuklulara gittikçe yakınlaştıkça, Albay Gomez'in de gördüğü gibi gerçek dışı bir şeyi görünce kısılıyordu. Şarkı arkalardan, göremeyenlerden geliyordu.

Kadm tutuklular sakince tüfeklerini kaldırarak sırtlarım birbirlerine döndüler, iki yandaki kalabalığa baktılar. Ateş etmeye başladılar! ilk tüfek atışı binalar arasında gökgü-rültüsü gibi patladı. Askerlere, kadınlar ve çocuklara ayrımsız ateş ediyorlardı. Kalabalık bir an koyun gibi katledilmeyi bekleyerek durdu. Tam o anda atlı başıbozuk askerler

atlarını tekmeleyerek hareket ettirdiler, hızlı manevralar yaparak Nuri'nin açık kapısından çıkışı engellediler. Diğerleri atlarını yan sokaklara soktu. Nuri'nin kontrolü isterinin eline geçti. insanlar vahşice ve anlamsız bağırdılar, kör bir kaçışla binaların kenarlarına kaçtılar. "Tutuklular" hızla yanlarına gidip ateş açtılar ve onları ayrımsız öldürdüler.

iki lider tüfeklerini kaldırmış, pencereden Gomez ve onbaşıya rastgele ateş ediyordu. Onbaşı düşerken denge sağlamak için Gomez'i elleriyle aşağıya çekti. Gomez onbaşıyı tekmelerken sendeledi. Altındaki döşeme eğildi. Gomez hâlâ karmakarışık olan aklıyla mücadele etti; hepsi Apaçi!

Guerillero'lâi Apaçi! Sarı şeritli yüzün ismini aradı, Geronimo! Bu adı söylemeye çalışarak, ağzından oluk gibi kan akarak duvara doğru düştü. Bir aldatmacaydı! Olan biten her şeyin adil olmayışından incindiğini hissetti.

Göğsünden kan fışkırıyor, paltosundan akıyordu. Kana baktı; pasaklı. Guerillero'lmn yanma gidip kızılderüiler için ödeme yapmadan önce temiz

bir üniformaya gereksinimi olacaktı. Pencereden belli belirsiz çığlıklar geliyordu — korkunç, isterik terör çığlıkları. Bazıları hemen bastırıldı. Bazıları ağlayan kaybolmuş ruhlar gibi umarsızca uzaklaşıp gitti. Tüfekler patlıyor, ses giderek daha geniş bir bölgeye yayılıyordu. Şeytanlar binadaydı. Bütün kasabada, Go-mez'in her tarafındalardı. Kapıdan içeriye hafif bir gürültü girdi. Başı iki yana ve aşağı yukarı sallanan Albay Gomez yukarıya baktı.

Sağlam yapılı asker önünde duruyordu. Fakat şimdi bir asker değildi. Şapkasını çıkarmıştı ve saçını bir savaş bantı tutuyordu. Belinden yukarısı çıplaktı, kaslar ter ve kan katmanları arasından parlıyordu. Elmacık kemik-lerindeki sarı şeritlerin altında ağzı kötü kötü gülümsüyor -du. Gomez gözlerini bir noktada odaklayamıyordu, fakat sağlam yapılı adam ona yardım etti; kapıdan ona doğru gelerek diz çöktü ve bir elini uzatarak Gomez'in başını dik tuttu. Diğer elinde uzun, ince bir bıçak vardı. Bıçağın ucu kanlıydı; kan albayın

üniformasına damlıyordu. Gomez

kendisinden on santim uzakta olmayan vahşi siyah gözlere baktı. Sonunda yumuşak bir şekilde adını söyleyebildi.

"Geronimo."

Geronimo onun kadar yumuşak bir şekilde "Si," dedi. Bıçağı Gomez'in gözlerinin önünde tuttu.

"Günahlarınız için, Albay." Ve hızlı bir hareketle bıçağı Gomez'in boğazına sapladı. Albay Gomez tek bir ses çıkaramadan öldü.

Lucia da, Mathla da tüfek seslerini duydular ve başlarını kapıya doğru çevirdiler, fakat çavuş

gülümsedi. "Celeb-racion!" (Kutlama) Göğüslerim okşayarak, sıkarak ve parmaklayarak, hatta Mathla'nın iri göğüslerini ısırarak kızları yıkamıştı. Yıkamadan sonra duvardan elbiselerini almış ve iki kızın da sol ayak bileğine kanca takarak sol bacağı dışarı ve yukarıya çekmiş, ipin ucunu direğe bağlamakla uğramıştı.

Şimdi bir elinde tuttuğu maşayla ateşten bir demir alarak Lucia'ya doğru ilerledi. Demir çubuk dağlama demiriydi ve üzerindeki A kıpkırmızı parlıyordu. Çavuş, uzakta silah sesleri vahşi çığlıklara kanşarak ve artarak devam ederken bir an tereddüt etti. Sonra omuzlarını silkti. Lucia onu hesaplayarak seyretti. Çavuş, ona doğru belirgin bir dikkatsizlikle yaklaşırken pantalonunu çözerek uzandı.

Lucia göz açıp kapayana kadar serbest sağ ayağını kaldırıp tekme attı. Çavuş da onun kadar hızlı bir şekilde baldırını tekmeleyen bacağı tuttu ve kalçasına yaklaştırdı. Güldü. "Apaçi panteri, ha? Sana ihtiyaç duyduğun bir şey vereceğim." Bacağını okşayarak elini önce dizine sonra kasığına kaydırdı.

Lucia sol bacağı havada asılı, hareketsiz kaldı. Çavuş artık kasıklarının arasına çok yakındı ve kızgın demirle kasığımn sol tarafına uzandı, demiri Lucia'mn kaba etlerinin biraz uzağında tutuyordu.

Çavuş soluk solu-ğaydı, aşırı terliyordu. "Demir kıçına değdiği zaman, que-rida, bana hazineni getireceksin...hemen!" Demiri kaldırdı, fakat iyi göremedi; kapıdan gelen ışık birdenbire yok olmuştu.

Kapıya bakarak durdu ve gözlerini kırpıştırdı. Gö-

niş gücünü ayarlamaktan çok orada duran adama bakarak gözlerini kırpıştırdı. Çavuşun gördüğü en iri adamdı bu; bütün girişi kaplamıştı ve içeriye bakmak için dev gibi başını, boynunu eğmişti. Adam bir sombrero giymişti ve göğsünde çapraz bandolero vardı; bir guerillero.

"Varnos! Çek git! diye bağırdı çavuş. Deve çok sinirlenmişti, fakat dev hareket etmedi. Çavuşa bakmadı bile. Kızlarla konuştu! Çavuş söylenenleri anlayamıyordu. Devin göğsü sözcükleri çıkarmak için yükseldi: "Lucia, seeee-nin vvvvve Mmmmmmathla'nın canı yandı mı?" Apaçi dilinde konuştu!

Çavuş demiri yere düşürdü. Aptal aptal pantolonunu iliklemeye başladı. Kolaydı, hareketini engelleyecek bir sertlik yoktu. Kızdan uzaklaştı. Lucia gülümsedi. "Hayır, Juh, canımız yanmadı,"

dedi sakince. Mathla birdenbire kıkırdadı. Kıkırdama biraz isterik bir kahkahaya dönüştü. Lucia da ona katıldı. Sahne çılgınca gülünçtü. Çıplak olarak bağlı, tavandan sarkan kızlar artık kahkahalarla gülüyordu. Çavuş gözlerini devden ayıramadan sersemlemiş bir şekilde durdu.

Juh hâlâ çavuşa bakmamıştı. Gülen kızlara bakıyordu. Sert yüzünde bir sırıtma belirdi ve bir an utanmış bir oğlan çocuğu gibi durdu. Sonra, birden hatırlamış gibi, çavuşa baktı. Sırıtma yok oldu ve kızların kahkahası durdu. Dev gibi ellerini şapkasına götürerek başından çekti, yere attı. Saçları başından aşağıya döküldü, savaş bantının altında yüzünü çevreledi. Çavuş dehşet içindeydi."Apaçi!"

inana-madan, sözcüğü haykırdı ve tekrarladı: "Apaçi!" Çevresine vahşice baktı. Gerçek olamazdı. Hiçbir savaşçı Apaçi, Nuri'ye giremezdi! Bir yanlışlık vardı —bir şaka! Fakat bunun şaka olmadığını biliyordu. Tüfeği odanın dışındaydı. Bıçağını çekti. Bıçağı deve doğru tutarak geri geri gitti, arkasına hızlı bakışlar atıyordu. Tökezlerse öleceğini biliyordu.

Juh onun arkasından gitti. Geri geri giden çavuş sola doğru yönelerek Mathla'ya geniş bir manevra yeri kazandırdı. Juh kollarını açarak, güreşçi gibi onun peşinden gitti.

159

Belinde bir tabanca ve bir bıçak vardı, fakat iki silahı da almadı. Uzaktan tüfek sesleri geliyor, çığlık ve haykırışlara karışıyordu; fakat odada çavuşun ağır botlarının taşta çıkardığı ses ve iki adamın soluk sesleri vardı yalnızca. Juh ona yaklaşmadı; tam tersine çavuşun yavaş yavaş geri gitmesine izin verdi. Aralarında kısa bir uzaklığı koruyarak peşinden gitti.

Tüfek sesleri artık daha yakındaydı: Odanın dışındaki binada ve askerlerin kışlasında. Ani bir ateş, çığlık, bağırış patlaması oldu.

iki adam da tüfek seslerine dikkat etmedi. Birbirlerinin gözlerine bakıyorlardı. Çavuşun sırtı duvarların köşesine değdi. Hemen baktı. Başka yer yoktu. Juh dikkatle ona doğru bir adım attı. Bu hareket çavuşa büyük bir umutsuzluk getirdi. Dosdoğru devin göğsüne doğru bıçağı bir eskrimci gibi tutarak salladı. Göğüs hareket etmedi, fakat dev gibi bir el çavuşunkinden daha hızlı hareket etti, bıçaklı elin bileğini kavradı. Sımsıkı tuttu. Çavuş sol yumruğunu sert yüze doğru salladı ve sol bileğinin de aynı şekilde kavrandığını hissetti. Biçak yere düşerek çınladı.

Şimdi bedenleri neredeyse iç içe duruyorlardı. Çavuş iri, güçlü bir adamdı, fakat başı.Juh'un ancak göğsüne geliyordu. Juh yavaş yavaş onun ellerini yukarıya kaldırdı, bileklerini hâlâ sımsıkı tutuyordu.

Çavuşun sakalının altında boynunda gösterdiği gayretin verdiği şişlikler vardı; yüzünde tane tane terler birikti. Çavuşun güçlü omuzlarındaki kuvvet kollarının ileriye geri hareketini durduramadı, hatta ara bile verdiremedi. Ağzı açıldı. Kolları kuru dallar gibi kırılırken bağırdı. Juh onu bıraktı ve bir adım geri çekildi, sonra kocaman ellerini öne uzatarak çavuşun kafasını iki yandan mengene gibi kavradı.

Baş parmaklarım çavuşun gözlerine koyup itti. Göz yuvarları dışarıya fırladı; minyatür kan damlaları ve jel gibi bir sıvı Juh'un göğsüne sıçradı. Juh onu yere atıp yanında durdu. Çavuşun çığlıkları insan çığlıklarına benzemiyordu. Çaresiz kolları kontrolü dışında

düşer ve gözlerinin bir zamanlar durduğu yerdeki kanlı boşluklara dokunmaya çalışırken Juh onu neredeyse düşünceli bir şekilde seyretti.

"Juh." Kapıdan sakin bir ses geldi. Juh döndü. Ishton'du. Bir tüfek taşıyordu ve belinde bir kütüklük vardı. Etek yerine savaşçıların kasık örtüsünü giymişti. Juh'un gözleri yumuşadı. Vahşi ışık söndü ve mantık geri döndü.

Ishton, "Öldür onu, Juh," dedi. "Hemen öldür." Juh, çavuşun saçlarından kavrayarak başını yukarıya kaldırdı ve hızlı bir hareketle sağ elini sallayıp çavuşun boynunu kırdı. Tek bir söz etmeden kapıya gitti, kızları Ishton'a bırakarak dışarıya çıktı.

Ölü askerler bir örnek buğday sıralarında yatıyordu. Kışlalarından koşarak çıkmış ve binaların tepelerinden açılan ateşlerin arasına dalmışlardı. Önce bir yöne sonra diğerine koşarak neredeyse düzgün bir sıra halinde düşmüşlerdi. Birkaç kasabalı ve asker arka kapıya koşarak, duvarın

üstünden atlayarak Nuri'den kaçmıştı. Kadın savaşçıların lideri olarak Ishton'u, Meksikalıların Capitân dedikleri Juh'u teşhis eden de onlar oldu. Karı koca bu Apaçi gerilla-lider ekibi Meksika'da zaten ünlüydü.

Geleneklere aykırı savaş planlama ve uygulamadaki başarıları, taktiklerini inceleyen kitaplara esin kaynağı olacaktı. Nuri'de teşhis edilen diğer bir kişi de Geronimo'ydu.

Bir binanın tepesine çıkmış, şimdi aşağıdaki hızlı operasyonları yönetiyordu üstelik. Nuri'nin sunmak zorunda kaldığı katırlar ve en iyi atlar ahırlardan getirilerek binanın önüne konulmuştu. Apaçiler hızlı ve sessizce katırlara yük koyuyorlardı. Önce gitmesi gerekenler Düşman'ın savaş silahlarıydı: Tüfekler, tabancalar, kütüklükler, mühimmat kutuları. Daha sonra peynir, şeker, un, kurutulmuş

biftek, meyve ve son olarak da kumaş, demir alet ve edevatlar, askerlerin üniformaları ve kadın giysileri.

Geronimo sokaklardaki faaliyetleri yönetmekle, dürbünle ufku seyretmek arasında gidip geliyordu.

Güneş batıda

ovanın kenarına doğru batmak üzereydi. Son katır da yüklenirken Geronimo binanın üstünden atlayıp atına bindi Bu işaretti, her Apaçi, kadınıyla erkeğiyle onun arkasında at binerek uzun katır sırasının iki yanına dizildiler. Sessiz bir el hareketiyle Geronimo, ölü askerlerin yanından geçerek onları kışladan çıkardı, atlar kan ve ölüm kokusundan ürküyor, zor soluk alıyordu. Dev sinek bulutları şimdiden işlerine başlamışlardı.

içgüdüleri onlara çabuk olmaları gerektiğini, yedikten sonra yumurtalarını bırakarak türlerini sürdürmelerini söylüyordu.

Nuri'nin uzun taş sokağında kafile yavaş ve karmakarışık ilerledi. Daha önce güneşin kovaladığı bulutlar serinlikle birlikte geri geldi ve üzerlerine bir gölge düşürdü. Atlar yerdeki cesetlerin üzerinden

zorlukla yollarını buldular. Yük katırları o kadar iyi huylu değildi. Birçok görmeyen göz onları seyrediyordu. Bir kadın bir kapı eşiğine bacaklarını açarak oturmuştu. Başı rahatça kapı pervazına yaslanmıştı. Uzun siyah saçı omuzlarına dökülmüştü ve bir gösteriyi keyifle seyrediyormuş gibiydi; bir farkla ki ölü gözlerle. Birçoğu dinlenir gibi uzanmış ya da oturmuştu, diğerleri de tırmanmaya çalıştıkları pencerelerden sarkıyorlardı. Binaların köşelerinde küçük ceset yığınları daha sonra toplanmak üzere süpürülüp oraya konulmuş gibi duruyordu. Dehşetle üst üste toplandıkları yerde vurulmuşlardı Alacakaranlığın serinliği sokakta yavaşça esen rüzgâr getirdi; onları ayağa kalkmaya, yaşama dönmeye zorlarmışcası-na ölülerin giysilerini kaldırıyordu. Rüzgâr bina köşelerinin çevresinde, pencerelerde esti. Manzara Meksika'yı şok edecek ve Sonora eyaletinde büyük öfkeye neden olacaktı.

Konvoy, kapıda Geronimo'ya bakarak yarım daire çizdi. Burada Geronimo gönüllüleri çağırdı ve atlıların yarısı atlarını ileri çıkardığı zaman, aralarında gezerek, ellerini omuzlarına koyup yalnızca üç savaşçı seçti. Bu üçü atlarını Geronimo'nun ardında sıraya dizdiler ve Nedni grubunun deneyimli bir kesinlikle küçük gruplara ayrılışını seyretti-

ler. Her grupta dört-altı arası Apaçi kadın ve erkek bulunuyordu. Bu ekipler katırların önünde Sierra Madre'ye doğru harekete geçtiler. Her biri ayrı bir yönde Nuri'den yelpaze şeklinde uzaklaştılar. Yirmi kadar ince ve izlenmesi zor iz bırakacaklar, üç gün üç gece dağ sırtlarında, kanyonlarda kayalık yamaçlarda giderek, ancak ondan sonra diğerleriyle buluşmak üzere Madre'nin doğu yanına döneceklerdi. Ish-ton ve Juh'un bulunduğu ekip son ayrılan grup oldu. Ovada atlarıyla katırların önünden giderken her ikisi de döndü ve Ishton seslendi; "Seni orada bekleyeceğiz. Bekleyeceğiz."

Juh kolunu sallayarak veda işareti yaptı, Geronimo da ona karşılık verdi. Üçü de el sallıyordu. Sonra gittiler.

Onların ayrılmasından sonra Geronimo ve üç savaşçı atlarından indi. Askerlerin ceketlerini, göğüslerindeki çapraz kütüklük bandolero'lmnı ve bellerindeki tabancaları çıkardılar. Saçlarını sombrero'lmn içine tıkarak birbirlerinin görüntülerine acı bir muziplikle güldüler. Ata binen üç savaşçı Geronimo'nun tam arkasından gittiler. Yolları kuzeye gidiyordu Alacakaranlık çöktü. Arkalarında bir köpek havladı, sonra Nuri'deki ölülerin arasında tek başına ve deli gibi uludu. Kumları havalandıran rüzgâr, Albay Gomez'in sarkan cesedini kasaba kapısının kirişinden ileri geri sallıyordu. Yerde albayın ayağına doğru bir demir sürünüyordu. Demirin üzerinde A işareti vardı: Apaçi'lerin ispanyol asıllıların mızraklarından bile daha çok nefret ettikleri sembol demir. 163

34

Oahra ordularının generalleri saldırının manevra ve lojistiğini planlar. Daha başarılı olanlar düşman generallerinin kişiliğini inceler ve kendi eylemlerine karşı düşmanlarının tepkilerine, buradan da başlatacakları karşı hareketi kuramlaştırmaya daha fazla zaman harcarlar. Yerliler buna "Ölüm Satrancı" der: "Uygar" insanları yüzyıllardır cezbeden ölümcül bir oyun. Generaller gerektiği zaman elde tutma eylemleri, hatta geri çekilmeler bile planlamalıdır, fakat ağırlıklı olarak gerilla liderine düşen ikili planlamadan muaftırlar. Generallerin kaçış planlamaya gereksinimleri yoktur.

Apaçi gerilla liderleri saldırılarının ilk başarısı için sürprize güveniyorlardı. Çoğunlukla Apaçi'nin yanılsamalar yaratma yeteneğiyle birleşen sürpriz, anlık bir hareketsizlik getirir, düşmanlarını şaşırtırdı. Ani eylem ve acımasız katliam bu hareketsizliği teröre dönüştürürdü. Terör ise kaos ve mantıksız eylemler geliştirir, bu da Apaçi'yi yenebilecek güç ve sayıda olanların karşı atağı için gereken zihinsel yeterliliğe olanak sağlamazdı.

Yanılsama, sürpriz, terör; Apaçi gerillaların silahları olan bütün zihinsel tepkiler. Apaçiler her zaman sayısal olarak az, genellikle daha kötü silahlıydı ve kendi toprağına girmiş düşmanı vurup sevgili Madre tapınağından atmak zorundaydı. Dolayısıyla kaçış planı, saldın plamna eşit bir önemdeydi.

Nedni grubu, Lucia ile Mathla'nın ele geçirilişini keşfettiği zaman, onları kurtarmak için hızla saldırmaları gerektiğini biliyordu. Apaçi erkek tutsaklar genellikle Meksikalılar tarafından öldürülürdü, fakat Apaçi kadınları gecikmeden hemen güneye köle olmaya götürülürdü. Çok az kişi uzun yoldan kaçıp geri dönebildi.

Ishton, Nuri'deki saldırı planının yazarı olmasına ve taktiklerin büyük kısmının Juh'a ait olmasına karşın, saldırının ve kaçışın genel yönetimi Geronimo'ya aitti. Lucia ile Mathla'nın nerede olduğunun öğrenilmesinin hemen ardından Geronimo hazırlıkları başlatmıştı. Nuri'yi kuşbakışı gören bir tepeye dürbünlü iki izci gönderdi. Saldırı grubunda olmayan erkekler, kadınlar ve çocuklar kamptan ayrıldı ve Sierra Madre'nin güneydoğusuna yayıldılar, saldırı grubu Nuri'den döndükten sonra buluşacakları doğudaki yamaca doğru ilerledi.

Saldırı grubu Yaqui Kanyonu'ndan çıktığı sırada, iki savaşçı izci, asker devriyelerin ayrıntılı tanımlarını Geronimo'ya getirdiler: Gittikleri yön, büyüklükleri, yanlarındaki yük katırlarının sayısı, kasabadan gitmeyi planladıkları uzaklığın tahmini kanıtı.

Saldırı başarılıydı, tek bir Apaçi bile ölmedi. Fakat savaş devam ederken bile Geronimo bir binanın tepesinde, atla kaçanların yönünü dürbünle izliyordu. Yaya kaçanlara hiç aldırmadı. Yaya olanlar bir şeyden panik içinde kaçıyordu, dolayısıyla yönleri önemli değildi. At binmiş olanlar daha güvenlikteydi ve bir şeye doğru koşuyordu: Askerlerin bildikleri en yakın toplanma yerine. Atlılar kuzeye kaçtılar.

Geronimo şimdi üç atlısını arkasında aynı yöne götürüyordu. Üstlerine doğru gelen birkaç yüz askerle karşı karşıya gelecek, onları durduracak ve dağıtacaklardı. Nedni grubunun Madre'de kaçabilmesi için zamana gereksinimi vardı. Geronimo ve üç savaşçı onlara bu zamanı verecekti.

Tipik Apaçi kafasıyla, sayısal olarak ezici üstünlüğü olan bir güçle karşılaşırken başarısızlığı hiç hesaba katmadılar. Halk-

lan hesaba katmış olsalardı, nerdeyse üç yüzyıldır köleliğe karşı bu şekilde savaşamazlardı.

Boynundan sarkan dürbün, artık Geronimo için yararsızdı. Karanlık çöküyordu. Rüzgâr sakinledi ve dindi. Arkasında üç savaşçı tek sıra halinde gidiyordu. Onları rastgele seçmiş gibi görünse de, aslında öyle değildi. Onların kendilerine özgü özelliklerini biliyordu.

Hemen ardında Eğlence adlı hafif bir savaşçı vardı. Bu adı kuzeydeki Mavi Ceketlilerden almıştı.

Orada kızılderi-linin beyaz toplumda aptalca görünmesinden sadistçe bir zevk alan beyaz adamların kurbanı oldu. Bütün hareketlerin dürüst ifadeler olduğuna inanan Eğlence, beyaz gözlerle arkadaş

olmaya çalıştı. Askerlerle dans etti ve başka neden görmeyen sonsuz yerli saflığıyla içki önerilerini kabul etti. Askerler onu dans etmeye zorlayınca, dans etti. Bu onları mutlu kıldı, çünkü gülüyorlardı.

Eğlence de güldü. Askerler onun ayağına ateş etmeye başladığı sırada sarhoş olmuştu, atışlardan kaçmaya çalışırken askerlerin ani düşmanlığı onu alanna geçirdi. Ona "Eğlenceli" demişlerdi; bu isim kısaltılmıştı. Eğlence'nin elinde birçok asker ölecekti. Adı, Birleşik Devletler Ordu kayıtlarında önemli bir yer tutacaktı. Cesur ve neşeliydi, fakat aynı zamanda duyarlı, becerikli ve ölümcül bir savaşçıydı.

Chokole, Eğlence'nin arkasındaydı. Güzel bir kadındı, yüzü güçlü, bedeni sırım gibiydi. Elliden büyük olan Chokole, kızının iki çocuğuna çok iyi bir büyükanne olmuştu. Yirmi beş yıl önce Meksikalılar kocasını tutsak etmişti. Apaçiler kocasını Honas yakınlarındaki bir çukurda bulduklarında hâlâ soluk alıyordu. Gözleri çıkarılmıştı; vücudundan deri şeritleri sıyrılmış, cinsel organı kesilmiş ve ağzına sokulmuştu. Bundan sonra Chokole bütün evlenme önerilerini geri çevirmişti. Nuri onun ilk savaş

deneyimi değildi, ilk cephe gerisi eylemi de değildi. Chokole silah kullanırken hızlı ve emindi, intihar gibi bir korkusuzluğu vardı. Birleşik Devletler Ordu kayıtlarında bilinmiyordu,

fakat Meksika'daki ölüm listesinde kadın savaşçılar arasında Ishton'dan hemen sonra geliyordu.

En arkada Nana vardı. Nana sakattı ve yaşlılık nedeniyle yüzü kırış kırıştı. Bütün Apaçi çocuklarının çok sevdiği Nana, onlara bitmek tükenmek

bilmez masallar anlatan, kendisine yaptıkları şakalara

gülen bir dedeydi. Oyuncak ve bebek yapardı. Elli yıldan fazladır, diğer üçü daha doğmadan ispanyol asıllılar ve Meksikalılar ile savaşıyor ve öldürüyordu. Genç Victorio'nun yakın bir arkadaşı olmasına karşın, Geronimo gibi güneye gelmişti, çünkü kuzeyde barış sözü vardı. Nana, bir savaş adamıydı.

Otuz yıl sonra Birleşik Devletler Ordusu yetkilileri inanılmaz (onlara göre) bir öykünün parçalannı bir araya getirecekti; ihtiyar ve sakat olarak değer vermedikleri bu yaşlı adamın, Arizona ve New Mexico'da binlerce kilometre kareyi yerle bir eden Apaçi savaşçılarına önderlik ettiğini öğreneceklerdi. Uzun yıllardır başına yüksek bir ödül koymuş olan Meksikalılar onu iyi tanıyordu. Bu parayı hiçbir zaman ödemek zorunda kalmadılar.

Geronimo'nun bu küçük gücü, ateş altında mutlak soğukkanlılık, gerilla becerileri için gereken cesaret ve yüksek öldürme gücü de dahil olmak üzere savaşma yeterliliğine sahipti. Tek tek bireylere sayısal bir kitlenin parçaları olarak bakan Birleşik Devletler ve Meksika generalleri askeri olarak yanlış hesaplar yapıyordu sürekli. Apaçi'ye göreyse, sayı olarak az olmasına karşın, tek bir insan, Geronimo gibi savaş liderlerinin güçlülüğünü ve güçsüzlüklerini tamamen analiz ettiği bir birim olarak görülüyordu.

Dolayısıyla Geronimo bu üç savaşçının gücünü biliyordu. Zayıflıkları çok azdı, o da varsa. Nuri'nin kapılarında kısaca açıkladığı plana üçünden hiçbir itiraz gelmedi. Şimdi karanlıkta kuzeye doğru at sürerlerken, önlerindeki atlıların seslerine karşı kulaklarını dikmişlerdi. Planda bir tek güçsüz yan vardı; hiçbiri de hasımları olacak generalin kimliğini, dolayısıyla karakterini bilmiyordu.

Apaçi'lerin orduların sahra generalleriyle karşılaştığı birçok olayda, generallerin kimlikleri sorun olmadı; karakterlerini ve düşünce sistemlerini bilmek gerekmiyordu. Apaçiler'e karşı etkisiz ve beceriksiz manevralar

uygularken hepsi birbirine benziyordu. Bu general ise farklı bir kumaştan kesilmişti.

Bir kızılderili savaşçısı olarak General Luis Terrazas'm ve Albay Joaquin Terrazas'ın eşiti olarak görülüyordu. Yirmi yıl önce, Zapotek yerlilerinin örgütlü bir ayaklanmasını bastırmak için güneye gönderilmişti. Ayaklanmayı etkili bir şekilde ve büyük bir acımasızlıkla bastırmıştı.

Son günlerde bütün askeri harekâtlarda sorumluluk ve yetki sahibi olarak Sonora'ya gönderilmişti.

Birçok generalin aksine Apaçiler'in savaşçı özelliklerine saygı duyuyor, gerilla operasyonlarında geleneklere aykırı dahice uygulamaları görüyordu. Hiçbir askeri kitabın ya da kuralın düşüncelerinde önyargı yaratmasına izin vermedi.

Bir keresinde dini bütün bir adam olup olmadığı sorulunca, 'Yalnızca Kuzey Meksika'da değilken,"

diye yanıt verdi.

"Neden, General?"

"Dini bütün bir adam olmak için," dedi, "insanın ayine katılması gerekir. Ayine katılması için de başını nasıl eğeceğini bilmelidir. Kuzey Meksika'da ben kesinlikle başımı eğmedim; önünde başımı eğdiğim papaz kılık değiştirmiş bir Apaçi olabilirdi."

Apaçi dilini tam olarak değil, ama epeyce biliyordu. Daha da önemlisi daha fazla öğrenme arzusu vardı. Çok az bencilliği, bir hayli zekâsı vardı ve dolayısıyla çok tehlikeli bir adamdı. Adı, General Geronimo Trevino'ydu ve

tam o anda dosdoğru Geronimo'nun grubuna doğru at süren altı yüz askere komuta ediyordu. iki grup birbirinden on mil bile uzakta değildi. Ures'ten Nuri'ye dar katır yolunda hesaplaşmaya giden askerler iki sıra halinde uzun bir saf oluşturmuştu. Ortada saf ikiye ayrılıyordu; baştaki üç yüz askeri

168

arkadaki üç yüz askerden ayıran çeyrek millik bir uzaklık vardı: Apaçi pusularına karşı bir önlem.

General Trevino atları açık düzlüklerde eşkin yürütüyor, keskin yokuş ve vadilerde çok yavaşlatıyordu. Apaçi-ler'in Madre'ye doğru kaçacağını bildiği için acele ediyordu, fakat atların kınlan ayaklarına çare yoktu. Ay yoktu ve alçak bulutlar yıldızları bile gizliyordu. Kayalık bir yokuşu çıkarken birdenbire durdu. Yanında bir albay "Alto! Dur!" diye bağırdı ve emir gecenin içinde

yankılandı. Atlar sabırsızca ayaklarını sürtüyor, koşumlarını çekerek derileri gıcırdatıyorlardı.

Arkasındaki subaylar yanına geldi.

Dürbünle, üç yüz metre önlerindeki düzlükte büyük bir ateşi incelediler. Ateş neredeyse yoldaydı ve parlak bir ışık çemberi yayıyordu. Çemberin içinde tek bir atlı atına oturmuştu. Görünmek istiyordu ve bu amaçla bekliyordu. Büyük bir sombrero, çapraz bandolero'lu bir ordu ceketi giymişti. General ve subayları onu incelerken atı zıpladı, fakat sürücü atı ışık çemberinin içinde tuttu.

Albay, "Guerillero...Başıbozuk," dedi. General Trevino sahneyi incelemeye devam etti. Dürbününü küçük yüksek bir düzlükte gezdirdi, fakat ışık çemberinin ötesinde çok az şey görebildi. Dürbünü yeniden adama döndürerek bir süre onu seyretti. Bir subaya dönerek hızla emirler verdi, subay da hemen atına atlayıp geriye gitti. General dürbünü yeniden gözlerine kaldırarak ateş ışığındaki atlıyı seyretti. Yumuşak bir şekilde, "Acaso," dedi, "belki". Adamdaki bir şey beyninde bir alarm çalmıştı; belki atı zıpladığı zaman. Adam atla çok kolay hareket ediyordu; atın bir parçası gibi, Apaçiler'in bindiği tarzda.

General eyerin üzerinde gevşedi. Ceketinden uzun bir siyah sigara çıkararak dişlerinin arasına düşünceli düşünceli yerleştirdi. Albay eyerinden eğildi ve bir kibrit yaktı. Arkasındaki askerler arasında alçak bir protesto mırıltısı dolaşırken, General Trevino oturup sigara içti ve hiçbir şey söylemedi. Emirlerini iletmek için arkaya gönderdiği mesaj-169

cıyı bekliyordu Beş dakika geçti; sonra on. General elini kaldırdı. "Vamos." Askerleri yokuş aşağı düzlüğe indirdi.

Işık çemberine girerken General Trevino, albaya, artık askerleri sakin bir dikkatle izleyen adamı sorgulamasını işaret etti. Trevino'nun ardındaki müfreze mangalara bölündü; deneyimli bir manevrayla atlıyı ve ışığı yarım daireye aldı. Trevino atlıdan on metre ötede, fakat dikkat çekmeden gözlemek amacıyla yan tarafta durdu.

Ateş sönmeye yüz tutmuştu, atlıya ve atına daha az ışık yansıtıyordu. Çevresini saran askerlerin arasında adam küçük görünüyordu; fakat atını albay ve subaylara doğru hareket ettirdi. Bu adam, Eğlence'ydi.

Gülümseyerek beyaz dişlerini oraya çıkardı ve beceriksiz bir selamla sombrero'sum dokundu.

"Buenas noches, general!" diye keyifle seslendi.

Albay sert bir sesle, "Ben albayım," dedi. Guerille-ro'lara karşı sivil bir subayın tiksintisini duyuyordu.

"Ne istiyorsun?"

"Si, albay." Eğlence'nin gözleri yanda atlarının üzerinde oturan subayların üzerinde gezindi. Bakışı General Trevi-no'da durdu. General gözlere dikkat etti; içlerinde bir vahşilik —belki muzipçe bir panltı— imasıyla baş eğdirilmez gözlerdi. Ne için muzip? Eğlenecek ne vardı? General eyerinde rahatsız olarak doğruldu ve ışığın ötesindeki karanlığı görmeye çalıştı.

Albay sert bir sesle "Pekâlâ!" dedi. "Bu nedir?" Eğlence dikkatini albaya yöneltti. Açık ki albayın rahatsız oluşuna sinirlenmemişi. "Mi capitân." Eğlence eyerinde yarım dönüş yaptı ve tüfeğini kaldırarak batıyı, yüksek düzlüğün ardından Madre'nin hayalet gibi karaltısını gösterdi. "Mi capitân, "

dedi çileden çıkarıcı bir tekdüzelikle, "beni buraya sizi durdurmam için gönderdi. Ötedeki Nuri'de Apaçi katiller var." Eğlence tüfeğini tekrar dağlara doğru tuttu. "Bir kanyonda kıstırıldılar, Albay.

Yardıma ihtiyacımız var. Onları tuzağa düşürdük... fakat çok kalabalıklar. Yardıma ihtiyacımız var."

Albay dağa doğru ve hemen ardından General Trevi-no'ya baktı. General yanında bir düzine subayla adamın yanına gelmek üzere atını sürdü.

"Capitân'mız kim?" Trevino atını durdurmadan önce soruyu sordu. Eğlence çok çabuk karşılık vermedi. Gülümsedi, gene elini sotnbrero"suna götürdü,

General Trevino sabırsızlıkla karşı selam verene kadar beceriksizce elini orada tuttu.

Eğlence, "Mi capitân es Capitân Martinez, General," dedi, neşeyle ve coşkuyla ekledi, "Es un capitân bueno, General... Si, bueno!" Trevino sigarasından bir nefes çekti, genç adamın özelliklerini incelerken gözlerini kısarak dumana baktı. Ateş ışığı giderek sönükleşiyordu.

Birdenbire, "Kızılderili misin?" diye sordu.

"Si." Eğlence güldü, "Kızılderili."

"Hangi ulustan?"

Eğlence'nin gözleri atların üzerindeki askerleri taradı. Onları çok iyi göremiyordu, fakat Papago izciyi gördü. Eğlence Papagoca bilmiyordu.

'Yaqui," dedi. General Trevino yanındaki bir subaya başıyla işaret etti. Subay atını çevirip geri döndü. Bir dakika sonra tekrar oradaydı. Yanında Meksika askeri ceketi giymiş ince bir adam vardı.

Adamın bacakları çıplaktı ve mokasen giymişti. Siyah saçları omuzlarına düşmüştü. Ya-qui izciydi.

Eğlence Yaqui dilini de bilmiyordu.

Tuzağa düştüğünü biliyordu, fakat Yaqui atını yaklaştırarak bacağına dokunurken heyecansızca oturdu. Yaqui, Eğlence'nin gözlerine dikkatle baktı. Ağzı yavaşça kötücül bir sırıtışla açıldı. "San-o-le-yeh." Konuşması kasten tehditkâr ve aralıklıydı.

Eğlence onu anlamadı, fakat bakışını iade etti, kendi gülümsemesi bir hakarete dönüştü. Yaqui'ye ispanyolca alçak sesle ve hırlar gibi yanıt verdi, "Ben iyiyim Yaqui, hain köpek!" Yaqui'nin eli ileriye atıldı ve Eğlence'nin başından sombrero'sanu çekti. Sombrero'mm altından gür saçlar döküldü.

Saçlar bir savaş bantıyla tutturulmuştu.

Yaqui, "Apaçi!" diye bağırdı. Bu onun son sözleri oldu Düzlüğün karanlığından bir tüfek ateşlendi ve Yaqui'yi eyerinden devirdi. Eğlence albayı göğsünden vurdu. Dönün atını geriye çevirerek önündeki bir grup subaya saldırdı Bir tüfek daha ateşlendi, bir tane daha, defalarca. Trevino'nun yarımdaki bir subay haykırarak düşerken generale sarıldı Eğlence atını düzlüğün batı ucundaki karanlığa doğru surdu. Işıktan geçerken askerler geçirdikleri şoku atlatmışlardı ve ateş ediyorlardı. Eğlence'nin atı vurulup düştü. Eğlence kendisini yere atarak kumları kaldıran mermilerden kurtulmak için yuvarlandı.

Midesinin üzerine yatarak el yordamıyla araştırd! ve düşürdüğü silahı buldu, sonra ateşin sönmekte olan ışığına doğru baktı. Askerler saldırmıyordu. Işıktan uzaklaşmışlardı ve artık görünmüyorlardı

Eğlence karanlıkta sürünerek ilerledi ve atları gördü Geronimo, Nana ve Chokole atların yanında onu bekliyordu Atlarına atlarlarken, Geronimo, "Benim arkama," diye seslendi Eğlence, Geronımo'nun atının arkasına atlayarak onun beline sarıldı. Atlarını dörtnala koşturan savaşçılar duzlugun batı kenarına ve onun ardındaki dağlara doğru yöneldiler. Birden önlerinde yüzlerce küçük alev kulakları sağır eden patlamalarla birlikte yüzlerine fışkırdı. Tüfekler» Geronimo nun atı düşerek onunla Eğlence'yi yere attı, Nana nın atı da hemen onun ardından düştü. Chokole'ninki ise dörtnala onları geçerken bacağını altına alarak düştü. Tüfekler başladığı gibi birdenbire sustu. Sessizlik vardı.

Chokole ehm atın altındaki bacağına eötürdü. Bacakta hiç duygu yoktu, kırılmıştı. Tüfeği hâlâ elindeydi ve kabzası yere degıyordu. Geronimo ona doğru süründü ve arkasına işaret ederek Nana ile Eğlence'yi yanına çağırdı. ikisi atı itip kaldırırken, Geronimo, Chokole'yi çekip çıkardı. iki yuz metre

ötede, tüfek atışlarının başladığı yerde, bir ateş parladı, ardından bir diğeri, bir diğeri daha.

Geronimo, Chokole nın yanma yattı ve sırtım ona döndü. Chokole'ye işaretle yanına yaklaşmasını söyledi. Chokole onun omuzlan-

nı tutarak yaklaşırken Geronimo kolay bir hareketle yüzükoyun yattı ve Chokole'yi sırtına aldı.

Düzlüğün ortasına doğru sürünmeye başladılar. Ateşler düzlüğün kenarında sihirli bir şekilde yanıyordu Ortası tam karanlık olan tek yerdi. Bir ışık çemberinin içine sıkışmışlardı.

Düzlük, kenarlarına doğru yukarıya doğru eğimlenen kayalık yamaçlarla desteklenmiş yuvarlak bir masa gibi duran küçük bir platformdu. Kıraç ve dümdüzdü. General Tre-vino, askerlerinin Eğlence'nin ardından saldırıya geçmelerini engellemişti. Apaçiler'i kıstırdığını biliyordu; gerideki üç yüz askere gönderdiği ulak platformu batıdan çevirme emrini iletmişti. Şimdi onun emirlerine göre büyük ateşler birbirine yakın yakılmış, platformu görülmeye değer bir alev çemberiyle kuşatıyordu. Işığın düştüğü yerlerde küçük düzlük gün kadar parlaktı.

General Trevino kaç tane Apaçi'nin kıstırıldığım belirleyemiyordu; belki Nuri katillerinin hepsini ya da hiç değilse büyük bir kısmını ele geçirmişti. Generalin yüzbaşıları, altı yüz kişilik kuvvetinden iki yüz askerin ateşleri beslediğini ve büyük çabalara karşın ortadaki küçük karanlık bölümü yok edemediklerini, fakat Apaçiler'in sabahtan önce kaçamayacağından emin olduklarını bildirdi.

Platformda ne bitki örtüsü, ne de kaya vardı; çakıltaşı bile yoktu. Yüzeyi kumdu.

Geronimo yüzükoyun yattı ve yumuşak bir şekilde yuvarlanarak Chokole'yi sırtından indirdi. Karanlık çembere varmıştı ve şimdi alevlere bakmıyordu; tersine dikkatini Chokole'nin üzerinde yoğunlaşırmış, ellerini onun bacağının üzerinde gezdiriyordu. Kemiğin kırıldığı, çentiklenip etin içinde koptuğu yerdeki yumruyu bulduğu zaman homurdandı. Nana ile Eğlence'ye, Chokole'nin omuzlarını tutmalarını işaret ederek, bacağı sıçrattı. Kemik yerine oturdu Chokole'nin yüzünden ter akıyor, çenesinden damlıyordu. Geronimo göğsünden deri bandolero'yu çekerken hiç ses çıkarmadı.

Geronimo mermileri çıkararak ağır deriyi bacağa sardı ve ilk kez sırt üstü oturup onlara baktı.

173

Eğlence ona doğru sürünerek yaklaştı. "Geronimo."

"Evet."

"Onlarla birlikte bir Papago gördüm... Yaqui görmedim... Belki Pima olduğumu söyleseydim... "

Geronimo genç adama baktı ve karanlıkta hafifçe gülümsedi. "Bir Pima'ları da olurdu. Bizi buraya koyan general, Eğlence, sen değilsin. General çok akıllı. Bunu düşünmemiştim. Chokole, Yaqui'yi tam zamanında vurdu."

Chokole dirseklerinin üzerinde doğrulmuştu ve ateşlere bakıyordu. "Meksikalılar için çalışan bir Yaqui'yi," dedi, "ne zaman vurursan vur tam zamanıdır."

Yaşlı Nana onun yanında bağdaş kurmuştu. Tüfeğinin fişeklik bölümüyle uğraşıyor, mekanizmasını tıkayan kumları çıkarıyordu. Kuru bir sesle, "Pekâlâ," dedi, "Meksikah-lar'm bizi kuzeye kadar izlemelerini

sağlayamamış olabiliriz, fakat planımız için şunu söyleyebilirim. işe yarıyor. Bütün Meksika ordusunu bizimle gece boyunca kamp kurmaya zorladık."

Eğlence kendi tüfeğine baktı, içine bir mermi koydu, yerine yerleştirdi. "Belki," dedi, "bir noktaya, ateşlere doğru saldırsak... Belki... Başarabiliriz... "

Geronimo, "Hayır," diye yanıtladı, "çok fazla aydınlık var. Buradan on adım uzaklaşsak bizi görebilirler."

Eğlence, "Sabah," dedi, "Bizi burada görecekler... Kolayca."

Geronimo, "Evet," dedi. Sesi muzipti. "Evet, sabah bizi burada görecekler... Eğer buradaysak."

Nana, "Seninki cebinde olabilir," diye homurdandı, "fakat ben kanatlarımı getirmeyi unuttum."

Askerler çalı attıkça, ateşler platformun üzerinde kıvılcımlar sıçratarak büyük gürültü yaratıyordu.

Uzaktan belli belirsiz, yumuşak, yeni bir ses duyuldu. Yükseldi, güçlendi ve ateş çıtırtılarının üzerine

yükseleyerek büyük bir koro oldu. Askerler şarkı söylüyordu! Hep birlikte şarkı söylüyorlardı: durgun havada yankılanan altı yüz ses. Şimdi da-

vul vuruşları ve trompet sesleri de şarkıya katıldı; vahşice güzel. Ses yaklaşan ölüm gibi uğursuz bir duygu taşıyordu. Güzelliğin altında şarkı,

sinirleri geren ve insanın en aşağılık ve sınırsız şehvetinin bir ifadesinin yaşanıldığı bilgisini getiren bir vahşet duygusu taşıyordu.

Nana dinleyerek, "Bu Dequela —aman-yok şarkısı, Ölüm Şarkısı," dedi. "Bunu daha önce duymuştum."

Eğlence sohbet eder gibi, "Meksikalıların bir Ölüm Şarkısı olduğunu bilmiyordum," dedi.

Yaşlı Nana güldü. "Kendi ölümleri değil. Bizimki. Söyledikleri bizim ölüm şarkımız. Şarkılarında bize aman vermeyeceklerini söylüyorlar. Teslim olamayız. Bizi acımadan öldürecekler. Bizi mızraklayacaklar ve yapabildiklerince yavaş yavaş öldürecekler... Ama öldürecekler."

Geronimo tükürdü. "Bunu zaten biliyoruz. Şarkılarını Apaçiler'e harcadıkları için aptallar."

Chokole dönerek tüfeğini aldı. Temizlenmesi gerekiyordu. Kabzasına vurdu. "Sabah geldiklerinde bu, bazıları için Ölüm Şarkısı olacak." dedi.

Eğlence, "Evet," diyerek onu yankıladı, "bazıları için." Hâlâ bir Yaqui olma seçimini düşünüyordu. Fakat kendisini rahatlattı, Pima dilini de bilmiyordu.

Geronimo karanlığın kenarına doğru süründü. Sırtını gruba vererek ateşlere tepeden bakar şekilde bağdaş kurarak oturdu. Gökyüzüne bakıyordu.

General Trevino bunu kayıtlar içinde notlarına yazdı. Manevrası Apaçiler'i tuzağa düşürmüştü. Çalı ekipleri iş başında ateşleri besliyordu. Askerleri

gecenin içinde şarkı söylüyorlardı. Şarkıları Deqmla'ydi, düşmanlarına sabahki ölümü hatırlatıyordu. Hava ağırdı. Rüzgâr yoktu, esinti bile yoktu.

Askerler şarkı söylerken bir ara uzaklarda, ince, askerlerin korosunun üstüne çıkan yeni bir ses başladı. General Trevino, bir süre sesin fiziksel kulaklarında değil... kendi aklında olabileceğini düşündüğünü not etti. Ses ısrarla yükseldikçe, askerlerin sesleri yavaş yavaş kesildi, ta ki yalnız-175

ca ateşin çıtırtıları ve yukarıya doğru harlaması —ve ince ses— kulaklarına gelene kadar.

General Trevino havanın ezici, tehditkâr, kasvetli olduğunu not etti. Generalin açıklayıcı sözcükleri seçimi ilginçtir: "Tehditkâr, kasvetli, ezici" duyguların, ruh hallerinin tanımlarıdır. Ölüm konusu değil, yalnızca algılayıcı yaşam bu özelliklerle nitelenebilir.

insan, beyaz adamın maddi gelişimi için yararlı, fakat ruhsal Büyük Güç'ün gelişimine yabancı, fiziksel bilimlere aşık oldu. Legolarla oynayan, onları üst üste yığan çocuklar gibi, insan da materyalizmi devrildiği zaman ağlar. Fiziksel şeyleri ölçmeyi, ağırlığını bilmeyi, parçalara ayırmayı öğrenmiştir. Dünyanın çevresindeki havanın altı katrilyon ton olduğunu, %78 nitrojen, %21 oksijen ve küçük miktarlarda diğer gazlardan oluştuğunu bilir. Isınan havanın genleştiğini ve yükseldiğini, soğuyan havanın aşağıya indiğini, havanın su buharını topladığını, sıkıştırdığını ve dünyanın çevresinde yağmur taşıdığını, dünyadaki hiçbir şeyin hava ya da hava akımları olmadan yaşamayacağını bilir. Hava polen ve sporlar taşıyarak bitkilere Yaşam verir, oksijeni bütün bitkilerin kök ağızlarına taşımak için, dünyaya ve sakinlerine Yaşam getirmek için suların içine dalar. insan, havanın okside edici bir eleman olarak hareket eliğini, sıcaklık ve enerjiyi, onsuz hiçbir şeyin yaşayamamayacağı Yaşam'ı serbest bıraktığını bilimsel bir kesinlikle bilir. Fakat insan bunu kontrol edemez ve maddi dünya üzerindeki akılsal üstünlüğünden duyduğu küstahlıkla amacı anlamsız olan

doğal bir olay olarak bir kenara bırakır. Dünyaya egemen olamadığı ya da anlamamayı seçtiği zaman, yalnızca maddi özelliklerini yorumlar. Diğer her şeyi bir kenara artar.

Apaçi böyle değildir. Apaçiler yaşamak için yüzyıllardır irade'ye, Ruh'a dayanmıştır. Kendilerini çevrelerindeki her şeyin efendisi değil, bir parçası olarak görerek ve bunlara karşı bir kibir hissetmeden aynı irade ve Ruh'u onlara

atfetmişlerdir. Bütün şeylerin Yaşam'ı, dolayısıyla Amaç'ı olduğunu gözlemişlerdir. Ellerini kaldırarak rüzgârda poleni yakalamışlar ve Yaşam'larmı üretme açlığı çeken bitkilere doğru yolculuğunu gözlemişlerdir. Rüzgârın yağmur getirdiğini, gereksinimleri için Yaşam parçalarına bu yağmuru yaydığını görmüşlerdir. Rüzgâr bir Yaşam yaratıcısı değilse, o halde Yaşam'ın taşıyıcısıydı... insan gibi. Dolayısıyla Rüzgâr'ın Amaç'ı ve bu yüzden Ruh'u vardı. Apa-çi'ye göre Rüzgârın ruh halleri şiirsel değil, gerçekti: Kasvetli, çalkantılı, yumuşak, avutucu, şiddetli, taze, yıpranmış, sevgi dolu — kendi Ruh durumlarının ifadeleri.

O gece General Trevino rüzgârın etkisini kaydetti. Na-na, Chokole ve Eğlence rüzgârın nasıl geldiğini anlattılar. Trevino ile askerlerin kulaklarına gelen ince ses Geroni-mo'nunkiydi. Önce bağdaş kurarak, kollarını önünde tutarak yüzünü güneye döndü. Bir şarkıya başladı, dönerek yüzünü batıya verdi ve şarkıya devam etti, sonra kuzeye ve güneye döndü. Şarkının tonu yükseldi ve ses desibelleri insan kulağının kaydedebileceği üst eşiğe ulaşınca stakkato notalarla kırıldı; insan kulağının duyamayacağı eşiği geçerek havada titreşimler haline geldi; önce ağır ağır giderken, bir ritim, bir uyumla nabız gibi attı. Yaşam için burro çalısı, çam, kaktüs tarzında dilekçe veren Geronimo'nun Yaşam Şarkısı'ydı bu.

Karanlıkta yatan Chokole, Nana ve Eğlence, titreşimlerin giderek güçlendiğini hissettiler. Eğlence daha sonra, yatıp dinlerken kafasındaki saçların dikleştiğini hissettiğini söyledi.

Chokole ile yaşlı Nana derilerinin titrediğini, büyük bir umudun, bir beklentinin doğduğunu söylediler.

Sonra, ateşlerin platformu aydınlatığı yerlerde ilk küçük toz çevrimini gördüler. Platformda düzensiz bir şekilde dolaşan çevrim başka, daha büyük bir çevrimle birleşti. Bu minyatür kum fırtınaları bir araya geldiler ve birbirlerinden güç aldılar. Şimdi ateş çemberinin çevresinde diğer küçük çevrimler platformun yerinden yükseleyerek birleşiyor, bir-177

birlerinden güç alıyorlardı; ta ki düzinelercesi dans ederek, birleşerek sayıca azalana ve yayılana kadar.

Düzinelerce toz çevrimi bir insanın dizinden daha yükseğe çıkmadan daha büyük çevrimlere doğru koştu, onlarla birleşerek bir insandan daha uzun oldu; daha da uzun, daha da uzun. Artık tozdan ibaret değillerdi. Büyüyen güçleriyle birlikte platformdan kum alıyorlardı. Rüzgârın gücüyle kamçılanan milyarlarca kum tanesi bir araya gelerek bir ses çıkarmaya başladı.Tekdüzeliğinde uğursuz ve hafif olan ses altoya yükseldi ve çevrimler bir araya gelip açık ağızlarını gökyüzüne kaldırdıkça, alto bir soprano çığlığına dönüştü. Kum çevrimleri artık o kadar büyük, kuvvetleri o kadar etkiliydi ki, kum havada hareket eden, kıvrılan bir duvardı. Tenor çığlığı vahşi ve isterik yükseldi. Ses algılanamaz şekilde bir derinlik, bir karakter, bir ruh hali üstlendi; rüzgârın duygusu bir vahşilik oldu —deliliğin vahşiliği.

Chokole, Nana ve Eğlence yüzlerini kapadılar. Artık ne ateşleri ne de birkaç adım ötelerindeki Geronimo'yu görebiliyorlardı. Sırayla her birine dokunan elini hissettiler; sonra Geronimo Chokole'ye yaklaşarak onu sırtına attı ve

fırtınanın içinde sürünmeye başladı. Nana sürünürken Choko-le'nin bacağına dokundu, Eğlence de Nana'nın bacağına. Hiçbiri göremiyordu. Chokole platformun ucuna geldiklerini anladı, çünkü Geronimo'nun sırtı sürünürken aşağıya doğru eğimlendi. Platformun dışında loş şekiller vardı; bazılarının asker olduğunu düşündü, fakat emin değildi. Şekiller alçak ve yuvarlaktı; kaya da olabilirlerdi, yüzlerini rüzgârdan ve kumdan saklayan askerler de.

Uzun bir süre yokuş aşağı indiler; aşağı düzlüğe ulaştıklarında çalı ve ağaçların hayaletimsi çizgileri belirginleş-ti. Chokole, tek bir iple uzun bir sıra halinde bağlanmış atların yanma gelmeden önce onların kokusunu aldı. Geronimo onu yere bırakıp kucağına aldı. Büyük bir kır atın ispanyol eyerine onu oturttu. Geronimo, Nana ve Eğlence kendi atlarını dikkatle seçtiler, bindiler ve Madre'ye yöneldiler. Chokole atlarının ortasında geliyordu.

Rüzgâr arkalarında onları itiyor ve kadife çiçekleriyle çalıları önüne katıyordu. Zemin hafifçe yukarı doğru kavistendi, sonra dikleşti. Atlar platolara varana dek tökezleyerek yürüdüler, sonra bir sonraki dağ yamacına kadar kolayca yol aldılar. Arkalarında, altlarındaki vadilerde uğuldayan ve ovalarda dolaşan fırtınayı duyabiliyorlardı. Orada ise hava sakin, dingindi.

Şafağın ilk ışıkları altlarındaki Sonora ovasının üzerinde geniş ve mavi gökyüzüne değerken, dört savaşçı Mad-re'de dokuz yüz metre yükseklikte, sivri bir dağın tepesin-deydiler. Geronimo atlarını durdurdu ve aşağıya dürbünle bakarak keyifle homurdandı. Sırıtarak dürbünü diğerlerine verdi.

Aşağıda süvari askerinin fırtınada altlarından fırlayan atları kovaladığını görebiliyorlardı. Hava dingin, temiz ve harika derecede tazeydi. Güneş, bir gece önce tuzağa düştükleri küçük platformun üstünde panldadı; ateşlerin yandığı ve fırtınada söndüğü yerlerde dumancıklar vardı.

Üç gün boyunca atla Madre'nin sırtında sürekli güneydoğuya gittiler. Muhteşem dağ yamaçlarında, sırtlarında su kaynakları, zengin ağaç ve vahşi çiçekler dolu dağ beşiklerinde neredeyse keyif alarak atlannı istedikleri hızda gitmeye bıraktılar. Dördüncü günün sabahında, kayalık bir tepenin doruğunda bir ateş yaktılar ve atlardan birinden bir battaniye alarak, ateşten duman çıkardılar.

Duman gökyüzüne büyük bir top halinde yükseldi. Dürbünle güneye baktılar. Bir saat içinde ödüllendirildiler. Güneyde yüksek, sivri bir doruktan başka bir duman topu tembel tembel yükseldi.

Atlara bindiler ve öğleden sonra Nedni grubuyla buluştular. Onları gördüğüne çok sevinen Juh, atlıların başındaydı. Suyla değil, tiswin birasıyla dolu su kırbaları getirmişti. Kırbaları Geronimo'nun grubuna verdikten ve kendisi de büyük yudumlar aldıktan sonra Chokole'nin ata binmesine izin vermedi. Chokole bir kırbadan bira içerken adamları bacağını tahtalara sardılar ve atların arasında bir salıncak kurdular. Mutlulukla, şaşırtıcı bir baharın egemen olduğu

dağ sırtlarının yakınındaki küçük bir düzlükte bulunan Nedniler'in ranclıeria'sma doğru yola çıktılar.

Kutlamalar gece ve ertesi gün de devam etti. ikinci günün akşamında Geronimo küçük atlı grubunun başarılarını anlatmaya davet edildi o. Kutlama kalabalığı arasında değildi. Juh onu platformun kenarında buldu.

Yüksek bir kayaya uzanmış, bir katır katarının Chihuahua ovasına doğru gidişini inceliyordu.

Nuri'deki dehşet ve öfke, Sonora'yı bir öç çılgınlığına sokmuşu. Askerler vurucu güç olarak örgütleniyordu. Bu askerlerden bazıları Chihuahua'dan bile geriye çekildi. Tıpkı Geronimo'nun gözlediği, hesapladığı ve planladığı gibi.

JVuzeydeki olaylar Geronimo'nun Chicuahua harekâtı planlarını değiştirecekti. Meskalero Apaçileri'nin şefi Jose-cito, halkının önde gelen liderleriyle birlikte, barış davası için Santa Fe'ye kadar bütün yolu kat etmişti. Orada Amerika Birleşik Devletleri hükümet yetkililerine, halkının barışı koruyacağını ve ürün yetiştireceğini bildirdi. Kendisi ve liderleri, halkını vicdansız beyazlardan koruması için Amerika Birleşik Devletleri'nin kendi topraklarında bir kale yapmasını bile istediler.

Şef Josecito, Amerika Birleşik Devletler hükümetinin caniyane niyetinin farkında değildi. Bu niyet, W ashington'ın kendi Yerli Bürosu temsilcisi E.A. Graves tarafından veciz sözlerle belirtildi: Bu ırkın hızlı ve son bir tükenişe yazgılı olduğuna kuşku yok görünüyor... bizimki gibi aydınlanmış

ve Hıristiyan bir hükümetten beklenebilecek tek şey, onların insani varoluştan çıkışlarının geçiş

yolunu düzleştirmek ve ilerletmektir. Josecito'nun yalvarmaları Birleşik Devletler Ordu-su'nun halkını kuşatmasıyla ve onları Beyaz Dağlar'dan Bosque Redondo'daki rezervasyona sürüklemesiyle ödüllendirildi. Burada, kıraç bir düzlükte hiç ağaç, hatta bir kulübe yapmak için gereken çalı bile yoktu. Meskalerolar yere çukurlar kazdılar, aşırı sıcakta köpekler gibi yaşadılar. Hiçbir ürün yetişmedi. W ashington'ın talimatları uyarınca Yerli

Bürosu'nden gelen tayınlar açlıktan ölme noktasına kadar azaldı. Isırgan kum böcekleri ve sivrisinek ısırıkları Meska-lerolar'm her yanını kapladı. Ölmeye başladılar Josecito bu muameleyi protesto edince öldürüldü.

Birkaç yıl önce New Mexico bölümüne komuta eden General Carleton, Birleşik Devletler Ordusu'nun niyetini astlarına verdiği bir emirle açığa vurmuştu: "Bulduğunuz her yerde bütün kızüderilileri öldürün. Barış istemeye çalışırlarsa, hırsızlıkları ve suçları nedeniyle onları cezalandırmak için gönderildiğimizi; barış yapma yetkimiz olmadığını söyleyin." Bu emir, "centilmenler anlaşması" ile, kızılderili kadın ve çocukların öldürülmesine resmi olmayan bir izine kadar genişledi.

Resmi yok etme onayı ve niyeti açık olunca, Teğmen George Bascom'ın küstahlığı anlaşılabilir.

Yasadışı Apaçi gruplarının çiftlik ve madenci kamplarına fazla sık olmayan saldırılarının dışında genel olarak barış vardı, Apaçiler kaçınılmaz olana neredeyse edilgin bir biçimde boyun eğiyorlardı.

Boyun eğenler hemen hiç karşı çıkmadan çabucak ve sefil bir halde öldü. Birleşik Devletler Ordusu genel olarak bu kızüderililerde hiçbir savaşçı özelliği göremiyor ve Apaçi'yi ayaktakımı hırsız olarak kabul ediyordu.

Teğmen Bascom eylemleriyle bu izlenimi değiştirecekti. Birleşik Devletler hükümeti, tarihindeki bütün kızılderili savaşlarından daha çok yaşam, para ve malzemeye neden olan bir savaşta Apaçi'deki savaşçı özelliklerini keşfedecekti.

Bascom, Cochise'e Apaçi Geçidi'nde bir konferans için buluşma mesajı gönderince, Cochise alarma geçmek için bir neden görmedi. Sözünü tutmuştu. Kalelerin sayısının artmasına ve beyaz adamların Apaçi topraklarına akın etmesine karşın barış vardı. Apaçi Geçidi'ndeki posta arabası istasyonunu sık sık ziyaret ediyordu; oradaki beyaz insanları tanıyordu ve halkının büyük kısmı istasyona odun ile katır ve atlar için hayvan yemi taşıyordu. Konferansa bir

kardeş, iki kuzen, bir kadın ve bir çocuk götürdü. Her zaman taşıdığı bıçağın dışında silahı yoktu.

Cochise, Bascom'ın çadırının çevresindeki sayısız askere dikkat etti ve içeri girip oturduğu zaman Bascom öfkeyle ortaya çıktı.

Bascom, Cochise'i yakınlardaki bir çiftlikten melez bir oğlanı* kaçırmakla suçladığı zaman, Cochise başta teğmenin şaka yaptığım sandı. Güldü. Fakat Bascom'ın daha da öfkelendiğini görünce, oğlan hakkında hiçbir şey bilmediğini, fakat araştıracağını, muhtemelen Coyotero Apaçileri'nin oğlanı aldığını ve'eğer böyleyse kendisinin, geri getireceğini söyledi. Bascom bunun üzerine Cochise'in önerisini reddettiğini bağırarak açıkladı, oğlan dönene kadar şefi rehin olarak tutacağını açıkladı ve askerlere Cochise'i tutuklama emri verdi. Cochise ayağa fırladı. Bıçağını çekerek çadırı kesti ve mermi yağmuru altında kaçtı. iki kez yaralanmasına karşın hızlı hareket etti. Dağlara koşarak bir grup savaşçıyla birlikte geri döndü ve istasyondan üç beyazı tutsak etti. Daha çok savaşçı ona katıldı ve öğleden sonra açıklıkta Bascom ve askerlerini net bir şekilde görebilecekleri bir yerde toplandılar.

Açıklığın orasında Cochise iki savaşçı ve W arren adlı beyaz bir adam olan bir rehineyle birlikte beyaz bir bayrak kaldırdı. Bayrağı gören Bascom iki subayla birlikte, fakat rehinesiz ilerledi.

'Bayrağın altında buluştukları zaman, Cochise oğlan konusundaki masumluğunu gene açıkladı; oğlanı aramak ve getirmek için kendi savaşçılarını gönderme önerisini tekrarladı. Fakat değiş tokuş

için tarlanın ortasında buluşunca, Cochise elindeki rehineleri bırakırken, Bascom'ın da bırakması gerekiyordu. Bascom önce oğlanın geri getirilmesinde ısrar ederek bunu reddetti ve Cochise'in oğlanı kaçırdığı suçlamasını tekrarladı. Öfkelenen Cochise,

* Yan irlandalı yan Meksikalı olan oğlan, aslında sarhoş üvey babasının dayağından kaçmıştı. Bir Apaçi grubu onu almıştı. Daha sonra Mickey Free olarak tanınacaktı: Birleşik Devletler Ordusu'nda bir izci ve yorumcu oldu; bütün Apaçilerin nefretini kazandı.

Bascom'a rehineleri bırakmasını, yoksa kendisinin, Cochi-se'in elindeki rehineleri öldüreceğini söyledi. Bascom kabul etmedi.

Orada bulunan subaylara göre, Cochise'in beyaz rehinesi, W arren konuştu. "Dinle, Teğmen, Cochise'i tanırım. Sözünü tutar. Oğlan onda değil. Bizi öldürecek. Gidip onunla anlaş. Oğlanı sana getirecek."

Bascom yanıtladı: "Hayır. Rehineleri bırakmadan önce oğlanı alacağım."

"Tanrı aşkına, adam! Bizi öldürecek! Sen deli misin? Lütfen... Tanrı aşkına... isa aşkına... Hepimiz oğlanı bulmaya yardım edeceğiz."

"Hayır."

Cochise öfkeyle rehinesini savaşçılarının arkasına geri çekti. Teğmen Bascom ve askerleri seyrederken, Cochise üç beyaz adamı düzlükte kazıklara bağladı. Savaşçılarını tutuklulardan biraz uzakta atların üstüne yerleştirerek mızrağını kaldırdı; Bascom'a rehineleri kurtarması için son bir fırsat veriyordu. Üç adam bağırıp Bascom'a yalvardıysa da, teğmen başını iki yana salladı. Atlarını mahmuzlayan Cochise ve adamları bağıran tutukluların araşma atıldılar. Geçerlerken arkalarında acımasız ispanyol mızrakları saplanmış sessiz bedenler bıraktılar. Bascom hemen adamlarına rehinelerinden üçünü getirmeleri emrini verdi; Cochise'in gözü önünde şefin kardeşini ve iki kuzenini bir katır ahırının eşiğinde astı.

Daha sonra Dos-teh-seh adlı kadın ve oğlan, ordunun olayı gecikmiş ve yararsız kabul etmesinin ardından Buc-hanan Kalesi'nden serbest bırakılacaktı. Fakat zarar verilmiş oldu. Beyazların Cochise Savaşları dediği savaş başlamıştı. Dos-teh-seh, Cochise'in karısıydı. Aynı önemde de Mangas Coloradas'ın kızıydı. Oğlan da Naiche.

O gece Cochise'in grubundan hızlı atlar üzerinde tek başına savaşçılar ayrıldı. Kuzeye ve doğuya ve en önemlisi de güneye —Sierra Madre'ye— doğru at sürdüler. Atlılar

acil eylemi harekete geçirecek tek bir mesaj taşıyordu: Mavi Ceketliler sözlerini tutmamıştı.

Geronimo ile Juh kuzeye geldiler ve onlarla birlikte Nedni grubundan yüz savaşçı geldi.

Cochise'in atlılarının mesajları iletmesinden otuz gün sonra, S.D. Jones öğleyi biraz gece Bowie Kalesi ile Apaçi Geçidi'ne vardı. Yük arabasının, San Simon Vadisini, Steins Peak Dağları'ndaki Doubtful Kanyon ile Chiricahua Dağla-rı'ndaki Apaçi Geçidi arasında ikiye ayıran San Simon

Nehri'nin hemen batısında devrildiği düşünülürse hafife alınacak bir başarı değil. Fakat o sırada S.D.

Jones güçlüklere alışmamış bir taşımacılık şirketi değildi. Burley yaprağı çiğneyen dev gibi bir adam taşımacılık uzmanıydı ve yük işinde taşeronluk yapıyordu. San Antonio'dan oraya onca yol boyunca arabalarını yuvarlamıştı; altı katırla çekilen, yirmi gözünün her birinde sekiz bin pound bulunan canavar gibi araçlar.

S.D.'ye Küfreden Jones denilirdi: Küfrün yüksek bir sanat haline geldiği katır ticaretinde yaratıcı dağarcığına karşı bir şükran. Sözleşmesi Beam & Company of Tucson ileydi, onlar için her yüz mil için pound başına bir sent anlaşma yapmıştı. Beam & Company'nin, kendisinin mal verdiği Birleşik Devletler Ordusu kalelerinden ne aldığı, onları ilgilendiren bir işti. iş iyiydi. Kaleler New Mexico ve Ari-zona topraklarında pıtırak gibi bitiveriyorlardı: Birleşik Devletler tarihinde askeri kurumların en büyük yoğunlaşması. New Mexico'da eskiden var olanları saymazsak yenilerden bazıları şunlardı: Sil ver City'de Bayard Kalesi, De-ming yakınlarında Cummings Kalesi, Rio Grande'de Hatch'in kuzeyinde McRae Kalesi, Craig Kalesi'nin batısında Ojo Caliente Kampı: Dona Ana'nın kuzeyinde Seldon Kalesi, Lincoln County'deki Rio Bonito'da Starıton Kalesi, Pecos'da Sumner Kalesi, Santa Rita'da W ebster kalesi ve Gi-la Nehrinde W est Kalesi. Arizona'daki yeni kaleler arasında şunlar vardı: Beyaz Nehrin Doğu Çatalı'nda Apaçi Kalesi,

Apaçi Geçidi'nde Bowie Kalesi, San Pedro'da Grant Kampı, Buchanan yakınlarında Crittenden Kalesi, Thomas Kalesi yakınlarında Goodvvin

Kalesi, Huachua Dağlan ve San Pedro yakınlarında Huachua Kalesi, Tucson'da Lovvell Kalesi, Verde ile Salt nehirlerinin kesiştiği yerde McDowell Kalesi, Verde Nehri'ndeki Prescott'un doğusunda Verde Kalesi ve Prescott'da W hipple Kalesi.

Kaleler diğer kalelere çok yakındı, neredeyse birbirlerini göreceklerdi. Devriyeler kısa yürüyüşlerde birbirlerine rastlıyordu. Bu kalelerin askerlerinin doyurulması, giydirilmesi, silahlandırılması, içkilendirilmesi ve fahişelendiril-mesi gerekiyordu. Tucson dört bin serserisi, tüccarı, viski yapımcısı, kumarbazı, fahişesi, muhabbet tellalları ve metrekare başına dünyadaki bütün yerlere oranla daha fazla ordu ihalecisiyle bir eğlence yeriydi. "Apaçi Savaşı" başlamıştı.

Bir kumarbaz oyunda hile yapar da tanıksız vurulursa, gazete başlıkları hemen bir Apaçi katliamından söz ediyordu. işler açıktı. Doğuda yurttaşlar eli kanlı, insanlık dışı Apaçiler'den dehşetle korkuyor ve W ashington'm kükreyen politikacılarının Batıda "yerleşen" Hıristiyan halkın yaşamım daha yaşanılır kılmak için daha fazla ödenek, daha çok kale ve daha çok asker gerektiği açıklamalarını ciddiyetle kabul ediyordu. Tucsonlu ihalecilerin eline geçen ödeneklerin önemli bir miktarı, rüşvetler sayesinde tekrar politikacıların cebine dönüyor, onlar da Apaçiler'e karşı imha politikasını sertleştiriyor, konuşmalarında gürlüyorlardı.

Zenginlik o kadar bol bol akıyordu ki, Tucson'un güneyindeki Tombstone'un yoksul kulübelerine bile yaşam getirdi California Yolu'ndan çok uzakta olan Tombstone, altın akışmdaki payını ayartmalarla cazip hale getirdi ve askerler izinlerinin yarısını viski ve fahişelere ulaşmak için geçirir oldu. Böylece Tombstone bir fahişe başkenti halini aldı. "Dövüşçü muhabbet tellalları" W yatt Earp ve kardeşleriyle daha sonra öykü, şarkı ve sinemada parlayacak olan Batı'nın diğer ünlülerini kendisine çekti.

S.D. "Küfreden" Jones hiç aldırmıyordu. Kendi işine bakardı; it iti yer, sona kalan dona kalır.

Yaşamında yalnızca bir tek Apaçi görmüştü: El Paso salonlarının arka kapılarında dolanarak tuhaf işler yapan ve viski almak için çalan zavallı, pis bir hırsız. S.D. bunca yaygaranın neden koptuğunu hiç anlayamıyordu. Gördüğü Apaçi'yi yenmek pek de savaşa benzemiyordu; daha çok birinin koksun diye kaür sidiğine eşek kakası karıştırması gibi bir şeydi. Zavallı piç kurularını çok hızlı öldürmedikleri sürece S.D. askerleri destekliyordu. Hızlı öldürmeleri işi için kötü olurdu.

S.D. deri kamçısını barığn tezgâhına vurdu ve bu, bir masada içki içen yarım düzine askerin ilgisini çekmedi. Nakliyeciler gürültülü, yaygın ve gerekli bir karın ağrısıydı. Barmen, istekleri "Şişesi yedi dolar" diye yanıtlıyordu; S.D.'nin baş işaretiyle şişeyi inanılmaz derecede pis bir bardakla birlikte önüne koydu. S.D. parayı uzattı, yarım bardak içki koydu ve bardağı havaya kaldırarak filozofvari bir tavırla "Hepinizin üstüne işerim," dedi. Dudaklarını bardaktan çekince döndü ve kapıdan kafa dericilerini iki yüz kırk katıra mal yüklerken seyretti. Dericiler bara koşmak için işlerini bir an önce bitirmek istiyorlardı. iki tanesi Ang-lo, on yedisi Meksikalı'ydı. S.D. öndeki yük arabasını kendisi kullanıyordu. Böyle yapması paradan tasarruf etmesini sağlıyordu.

Sabah Apaçi Geçidi'nde bir ordu devriyesi korumasının planlandığı bir molaydı bu. El Paso'dan bütün yol boyunca refakatçileri vardı. Bliss Kalesi'nden devriyeler Mesilla'ya kadar onlara eşlik etmiş, burada Thorn Kalesi'nden bir devriye Mimbres Nehri'ne kadar götürmüştü; orada da McLane Kalesi'nden bir devriye onu Doubtful Kanyonu ve San Si-mon Vadisi'nden geçerek Big Burro dağlarının altındaki düzlüklerden Apaçi Geçidi'ne götürüyordu. S.D.'nin varacağı yer Tucson'du ve arabalarından on sekizi un, domuz eti, viski, kuru mallar ve şeker dolu olmasına karşın, iki tanesi her birinin bin atışı bulunan Spencer tüfekleriyle doluydu.

Yoldaki faaliyeti izleyen S.D. viskinin diğer yarısını da bardağa koyarken, barmene, "Bu boğa çişini dolduran kan içici, aşağılık pezevenge daha yaşlı bir buffalocu bulmasını söyle. Buradaki," dedi bardağı içindekini içmek üzere kaldırırken, "kırk sekiz saatten fazladır boğanın mallarından uzakta ve

fıçının içinde." iki yudumda bardağı boşalttı. Bu tür komplimanlara alışkın olan barmen omuzlarını silkti. Deneyimli bir savunmayla, "Kırk sopa," dedi, "San Antone'den dosdoğru buraya."

Yolda biri S.D.'nin dikkatini çekti. Kapıya çıktı. Yırtık pırtık giysiler, sandaletler ve büyük bir sombrero giymiş bir Meksikalı arabaların çevresinde dolanıyor, brandaların altına bakıyordu.

S.D. "Hey," diye bağırdı "Hey sen —Meksikalı! Kıçını sildiğin ellerini arabalardan çek!"

Genç dolanmaya devam etti ve açık ki duymadı ya da ingilizce anlamıyordu, çünkü bütün arabaların arkasına bakmayı sürdürdü. S.D. onu bir an mal sahibi öfkesiyle izledi, sonra başka bir içki daveti aldı. Gece arabalara nöbetçi dikmeyi viskinin bulanıklaştırdığı aklına not etti.

Daha sonra salonun önünde kafa dericileriyle birlikte dururken genci yeniden gördü. Güneş batmıştı ve alacakaranlıkta bir genç, Apaçi Geçidi'nden batıya doğru, iş görmez haldeki bir katırı sürüyordu.

S.D.'ye bir muhafız yerleştirme düşüncesini hatırlatı. Yanında duran Meksikalı'ya, "Allanın belası hırsız Meksikalılar," dedi. O da bir hırsız olmadığı, dolayısıyla mantıken de Meksikalı olmadığı için üstüne alınmadı.

"Si," diye kabul etti.

S.D. öfkeyle, 'Yalnızca hırsız değil," dedi, "gece vakti kendi başına gittiğine bakılırsa deli de." "Si, es loco!"

S.D. üç konuda yanılıyordu. Adam "hırsız" değildi, deli değildi ve Meksikalı değildi. O, Naiche'ydi.

S.D. "Küfreden" Jones ölümcül bir hata yapıyordu.

188

Şafaktan önceki serinlikte Teğmen J.W . Davis'in komuta ettiği otuz asker eyerlerinde isteksizce dimdik oturarak Apaçi Geçidi'nden batıya doğru gidiyordu. Arkalarında S.D. şişesinden cömert bir yudum aldı, bir gece önceki ağrısını dindirmek istiyordu. Dizginleri sol eline alarak kamçısını önündeki katırların başlarına indirdi. Arkasında başka kamçılar da sakladı ve yirmi arabanın dev tekerlekleri askerlerin arkasında yavaşça Apaçi Geçidi'nden geçmeye başladı.

Geçit'ten çıktıktan sonra yol birden keskin bir iniş oldu ve S.D.'nin sağ ayağı fren direğinden sarkan deri kayışta kaydı. Ayağıyla aşağıya iterek ve direği çeken sağ eliyle destek olarak fren papuçlarını tekrar arka tekerleklerle temasa soktu. Yirmi araba yokuş aşağıya giderken hayali heyulalar gibi gıcırdadı. S.D. dizginlerini çekerek, katırlarının arka ağırlıklarını ve koşumu geriye doğru çekmelerini sağlayan, arabayı durdurmaya yardım eden "kıç frenleri"ne dayadı. Zor bir işti bu.

Sabah S.D. ve kafa dericileri önlerindeki açıklığı görünce memnun oldular. Açıklık tekdüzeydi, fakat hiç değilse aydınlıktı. Yarım mil ötelerinde

askerler askeri olmayan bir tarzda yavaş yürüyen atlarının üzerine tembelce uzanmıştı.

ilk gece kampından önce Sulphur Springs Vadisi'nde on mil gideceklerdi. Ertesi gece batıda görünen Ejderhalar ile Sulphur Springs'da kamp kurdular. Öğleden sonra Ejderha-lar'a varınca, S.D. yola devam etmeyi önerdi, fakat Teğmen Davis bunu kabul etmedi.

"Burada kamp kuracak ve Ejderhalar'ı yarın geçeceğiz."

S.D. yeterince insaflı bir şekilde, "Minnie Hala'nın kıçı," dedi, "gün ışığından daha dört saat yararlanabiliriz. Ne yapacağız, burada durup burnumuzu mu çekeceğiz?"

David, "Durup istediğin şeyi çekebiliriz," dedi. "Sen benim sorumluluğumdasın ve Cochise'in topraklarının tam or-tasındayız. Yarın sabah hareket edeceğiz."

Teğmen ateş yakılmasına izin vermedi ve arabaların

çevresine muhafızlar koydu. Muhafızlar gece parolalarla değişiyordu.

Şafakta harekete geçerek, yüksek doruklarla kanyon duvarları arasında dönerek geçen dar geçitte yavaşça ilerlediler. Şimdi askerler arabaların yanında at sürüyor, tüfeklerini kınından çıkartmış

eyerlerinin yanında tutuyorlardı. Yukarıdan onları seyrettiler. Askerlerden bazıları Apaçiler ile savaşmıştı. Bir saldırı olursa hiç uyarı gelmeyeceğini biliyorlardı.

Öğleyin kanyonların sonuncusundan çölü gördüler ve bir saat içinde dağlardan çıktılar. Teğmen Davis kafileyi durdurdu. Atını S.D.'nin arabasına yaklaştırarak dürbünü kaldırdı, ufku taradı.

Bulunduğu yerle Tucson arasında yetmiş beş millik çöl uzamyordu. Ne dağ, ne Apaçi'nin arkasına saklanabileceği tepe vardı. Adaçayı ve kaktüs dışında bitki bile pek yoktu.

Çöl fırın gibiydi ve güneşin ışığı beyaz, körleştiriciy-di. S.D., sıcaktan ve teğmenin uzun incelemesinden rahatsız oldu.

Yüzündeki teri silerek, "Şimdiii," dedi, "hiç atlı araba, sirk ya da çıplak kadın gördün mü?"

David dürbünü indirdi. "Hiç Apaçi görmedim. Lowell Kalesi'nden devriye de görmedim."

Davis, S.D.'nin acı mizahını değerlendirebilecek bir adam değildi. Sorununu düşünerek kaşlarını çattı. Sorunu emirlerdi. Aldığı emirler; katar Ejderhalar'ı geçene kadar refakat etmek, Lowell Kalesi'nden bir devriye ile buluşmaktı. Lowell Kalesi'nden devriye gelmediği zaman ne yapılacağı söylenmemişti. Teğmen Davis tam bir askerdi ve bu nedenle sorunu benimsenmiş bir ordu tarzıyla düşündü. Sorunu çözdü.

"Bak," dedi, "devriyem şurada, dağlarda kamp kuracak. Şuralara gözcü yerleştireceğim," — yüksek bir kayayı gösterdi— "Ve Lowell Kalesi'nden

gelecek devriye sizinle buluşana kadar sizi gözleyeceğiz. Bütün öğleden sonra gözü-

müzü üstünüzde tutacağız. Devriye sizinle buluşmazsa gece kampına kadar sizi izleyeceğiz."

"Bana uyar." S.D. bacağının yanında duran Spencer tüfeğine vurdu. "Onların on dokuzu arkamdaki on dokuz kafa dericiden daha fazla eder. Yirmi Spencerli yirmi kafa derici de ne Apaçileri, ne de başkalarını takar."

S.D. "Küfreden" Jones kırbacını şaklatarak arabaları askerlerin önünden çöle ve kaderine doğru sürdü.

Teğmen Davis askerlerine gölgeye geçme emri verdi. Bir saatten fazla süre dans eden ısı ışınları içinde kendisi de, dinlenen askerleri de yavaşça çölde yol alan arabaları çıplak gözle görebildiler.

Daha sonra David tepesindeki yamaca iki gözlemci gönderdi ve birine dürbününü sürekli arabalarda tutma emri verdi. Bu görev yerine getirildi ve iki saatlik gözlemden sonra Lowell Kalesi devriyesinin arabaların yanına geldiğini gördüler. işine sadık bir subay olan Teğmen Davis'in kendisi de yamaca çıktı ve devriyeyi gördü. Hemen adamlarını Ejderhalar'a eşkin gidişle geri döndürdü. Başka önemli görevleri vardı. Buradaki görev tamamlanmıştı.

Daha sonra Teğmen Davis, devriyeyi görmüş olan iki askerle birlikte tanık olarak çağrılacaktı.

Kendisinin de ordunun da kafası karışmıştı. Teğmen Davis gördüklerini aslında görmemişti. Bu kesindi. Davis ve iki tanık bir yanılsama görmüştü. Askerler gibi giyinmiş Apaçiler'in kafilenin sorumluluğunu aldığı olasılığı ortaya çıktı, fakat Davis ve Ordu soruşturma subayları, S.D. Jones ile hiç değilse kafa dericilerinden bir kısmının yakından onları tanıyacağını, o zaman da bir karşı hareket olması gerektiği üzerinde hemfikirdiler. Davis ve iki tanığının devriyenin arabaların yanma gelmesini dikkatle gözlerken hiçbir sorun yoktu.

Olay hemen "yok olan arabalar" olayı olarak dikkat çekti, fakat çılgın savaş içinde çok geçmeden unutuldu. Olay, Birleşik Devletler Ordu kayıtlarında çözülmeden tozlanmaya bırakıldı.

Apaçiler'e göre ise esrarlı bir yan yoktu.

Naiche, Apaçi Geçidi'nde yaşlı katırla geçerken, fazla uzağa gitmedi. Bir saat içinde yoldan ayrılıp bir savaşçının iki hızlı atla beklediği bir vadiye geldi. Atları hızlı koştur-tarak Sulphur Springs Vadisi'nden Ejderhalar'a geldiler. "Cochise Kanyonu"nun belirli bir vahşi bölgesinin gizli kuytularında üç yüz Apaçi savaşçı meşe ve çam ağaçlarının gölgesine oturmuştu. Ortada küçük bir ateş yanıyordu ve ateşin çevresinde Naiche'nin rapor verdiği adamlar vardı. Hep birlikte bin cesur gerilla saldırısına kolayca öncülük etmişlerdi. Yarım yüzyıldır Meksikalılara karşı gerilla savaşının başında yaşlı Mangas Coloradas; Cochise ve parlak Juh; ve Savaş Şamanı Geronimo vardı. Bütün Apaçiler için sevgi ve kaygıdan dolayı yürütülen savaş yılları onu tüm toprakların uzmanı kılmıştı; düşmanın alışkanlıklarına ilişkin ayrıntılı bilgiyle birleşen bu uzmanlık onu yenilmez bir stratejisi ve sahra generali haline getirdi.

Naiche'nin topladığı bilgi, arabaların Tucson'a gittiğini ortaya koyuyordu. Geronimo'nun ordu devriyeleri, kaleden maksimum uzaklıkları hakkında bilgisi, Teğmen David'in devriyesinin yaklaşık hangi noktada geri döneceğini çıkarmayı kolaylaştırdı. Katarı karşılayan devriyenin Tuc-son'daki Lowell Kalesi'ne ait olacağından kesinlikle emin olmak kadar basitti.

O sırada Teğmen Davis ve S.D.'nin arabaları Ejderha-lar'dan çıktı ve Davis dürbünüyle çölü incelerken, dört Apaçi generali işe koyulmuştu bile.

Mangas Coloradas ve Juh, iki yüz savaşçıyla birlikte bir gece önce Tucson'a doğru batıya yola çıkmıştı. Silahları yalnızca ok, yay ve misket tüfeğiydi. California Yolu'nda Tucson'un kırk mil doğusunda, elli askerlik bir kampa, Lo-well Kalesi'nin devriyesine saldırdılar.

Mangas ile Juh saldırıda elliden az savaşçı kullandı. Diğer savaşçılar kuzeyde, Santa Catalina Dağlan'nın eteklerinde beklediler. Kampta sabahın ilk saatlerinin griliğini sinerken kalıcı bir çarpışmaya girmediler, askerlere ateş et-

tiler ve kuzeye çekildiler. Devriyenin komutanı onları takip etmek için tereddüt ederken, yeniden toplanıp saldırdılar. Spencer tüfekleriyle silahlanmış devriye, yirmi beş mil erimli ateş güçleriyle savaşçıları Santa Catalinas'ın eteklerine kadar kovaladı. Burada devriye sürpriz bir saldırıya uğradı ve geri çekilme yolu tıkandı. Askerlerden bir kısmı Lo-well Kalesi'ne yüz geri kaçarken öldürüldü.

Bu sırada Cochise, arabaları beklemek üzere California Yolu'nda batıya yöneldi. Onunla birlikte Apaçiler'in elindeki misket tüfeklerinin çoğunu taşıyan otuz savaşçı vardı. Ele geçirilen ordu üniformalarından parçalar, mavi ceketler ve şapkalar giymişlerdi. Bu, Teğmen Davis'in gördüğü "devriye"ydi. Cochise'in yola çıkmasından on iki saat önce Geronimo da aynı yöne doğru yola çıkmıştı. Yirmi savaşçısı vardı. Bunlar atlı değildi, yaya koşuyorlar ve bellerin-deki uzun bıçakların dışında silah taşımıyorlardı. Geronimo yanılsamanın yaratıcısıydı.

S.D. Jones, Teğmen Davis'ten ayrılırken hiç kaygılı değildi. Dericilerine çevresindeki geniş ufku gözleyecekleri sözünü vermişti. Dericilerin çoğu kıdemli nakliyeciler, Spencer tüfeğini çok iyi tanıyan yapılı adamlardı. S.D. arkasında Teğmen Davis'in onları izlediğini, önde de Lowell Kalesi'nden devriyenin geldiğini biliyordu. Çevresindeki geniş, düzgün çöl zemini sürpriz bir saldırıyı tamamen olanaksız kılıyordu.

S.D. düşüncelerini daha hoş şeylere kaydırabilirdi — bir hafta sonra Tucson'un salonlarında kumar oynama, tanıştığı geceliği otuz papele fahişe gibi. S.D. dudaklarını şapırdattı şişesinden bir yudum daha aldı, katırları biraz daha hızlı gitmeleri için kamçıladı.

Bir saat geçti; sonra iki saat. Güneş batmak üzereydi ve S.D.'nin yüzünde parlıyordu, şapkasını gözlerinin üzerine biraz daha indirdi. Sıcaktı, geceki sıkı bir çalışmadan sonra fahişenin karnından daha sıcak. Fakat hiç rüzgâr yoktu. S.D., rüzgâr çölde estiğinde kamçı gibi vuran, ısıran kumu

sıcağa tercih ettiği zamanlar görmüştü. Son zamanlarda kum fırtınası yoktu, fakat S.D. girerken adaçayı yığınlarının etrafında toplanan kum öbeklerine dikkat etti. Adaçayı rüzgârı kırmış ve kumu engellemişti. Yolculukları bitmeden hemen önce büyük bir kum fırtınası olduğuna da dikkat etti.

Yolun iki tarafında adaçaylannın etrafında toplanmış büyük yığınlar vardı.

S.D. yolun yakınındaki yığınları ve adaçayı çalılarını daha yakından incelemiş olsaydı da, adaçayımn arasında dinlenen başları görmezdi.

Eski bir Apaçi atasözünü —"Aptallar eğlenmek ve ölüm için uzağa bakarlar... her ikisi de yanı başlarında-dır"— bilmiş olsaydı bile, başları görmezdi. Kim adaçayı çalılarının arasında baş, vücutsuz baş arar ki? S.D. arabalarını yığınların yanından geçirdi. Son araba da S.D.'nin gördüğü ilk yığının yanından geçtikten sonra, kumdan mucize gibi tıknaz bir şekil doğruldu, iki adım attı ve arabanın arkasına atladı. Bu, Geronimo'ydu.

Yolun karşı kenarından ikinci bir şekil doğruldu ve arabanın önüne atladı. Dişlerinin arasında uzun bir bıçak duran Geronimo, önde oturan dericinin tam arkasına çöme-lene kadar yükün üzerinde süründü. Sessiz, hızlı bıçak kafa dericinin çenesinin altında parladı. Kafa derici tek bir ses çıkaramadan boğazı ikiye ayrılmış halde arabanın arkasına yuvarlandi. ikinci kişi, Naiche, dizginleri aldı, dericinin koltuğuna tırmandı ve katırlar düzgün bir şekilde yollarına devam ettiler.

Geronimo katırlar arasındaki aralığa girdi ve birbirine bağlı koşumları izleyerek tüm katır ekibi boyunca ilerledi. Yere düşerek öndeki katırların önüne geçti ve ikinci arabaya girdi. Brandanın altında sürünürken ikinci savaşçı yolun kenarındaki bir yığından doğruldu ve arkasına atladı.

ikinci derici de aynı sessiz ve etkili biçimde bertaraf edildi. Geronimo arabalarda sessizce, ölümcül bir yoğunlukla hareket etti. On dokuz araba! iki mil boyunca on dokuz adam öldü;

her seferinde bir savaşçı doğrulup ölü dericinin dizginlerini aldı.

Geronimo, S.D.'nin arabasının arkasına girdiği sırada dehşet verici bir görüntüsü vardı. On dokuz adamın boğaz damarlarından fışkıran sıcak kan alnından gözlerinin altındaki sarı şeritlere akıyordu.

Yüzü, çıplak göğsü ve kolları, rengini parlaklaştıran terle karışmış ve ölümün tatlı kokusunu yayan kanla kalınlaşmıştı.

Belki S.D.'nin arkaya dönmesine bu koku neden oldu, belki de yalnızca şişesine uzanıyordu. Her neyse, göz ucuyla brandanın altında hareket eden bir gölge yakaladı. Kendisine doğru sessizce, hızla sürünen, kanlı dudaklarının arasında bembeyaz parlayan dişlerde bıçak tutan dehşeti görmek için tam olarak döndü. Kara gözler öldürme arzusuyla hayvani bir açlık çekiyordu. S.D. bir an donakaldı. Fakat yalnızca bir an. Koltuğundan doğrulmaya çalıştı ve bağıracaktı, fakat boğazından hiç ses çıkmadı. Katırlarını dizginlerini sıkıştırarak kalkarken oturağından arabanın içine yuvarlandı ve canavar tekerlek onu uyluğundan yakalayarak bacağını lapa gibi öğüttü. Hatırladığı son şey bu oldu.

Lowell Kalesi'nden gelen araştırma devriyeleri ertesi gün S.D.'yi canlı buldular. Kamçısı parçalanan bacağına dolanmış ve kan kaybından ölmesini önlemişti. Kaybolan arabaların tek canlı tanığıydı.

Askerler yoldan güneye doğru dönen izleri takip ettiler, fakat birkaç mil sonra izler yok oldu. Rüzgâr ve olasılıkla at sırtındaki Apaçi'lerin sürüklediği çalılar çok geçmeden araba tekerleklerinin bütün izlerini silmişti.

S.D. "sarı şeritli Apaçi"den tutarsız bir şekilde söz etti ve gizemin çözülmesine yardımcı olamadı.

Anlaşıldığı kadarıyla bir daha nakliyecilik yapmadı, fakat bir süre Tucson'da dolanarak araba gizemindeki terör anını anlattı da anlattı. Tucson'un ayaktakımının arasına karışarak Güneybatı tarihinden sonsuza dek çekildi. Fakat "Sarı Şeritli Apaçi"yi tanımlayanların sayısı giderek artıyordu.

Chiricahua Apaçileri için yük arabasının ele geçirilmesi artı bir ödüldü; yalnızca çok ihtiyaç duyulan gıda için değil, silahlar için de. Modern Spencer tüfekleri ve mühimmat, birçok savaşçıya ateş gücü sağlamıştı. Arabadan alınanlar, Ejderha Dağları'nın en güneydeki bölgesine götürüldü ve onları Guadaîupe, Chiricauha Dağları ve Big Burros'a doğru kuzeye taşıyan devriyeler arasında dağıtıldı.

Yüzyıllardır kazandıkları gerilla deneyimlerini uygulayan Apaçiler küçük gruplara ayrılarak kalabalık düşman topraklarının tam göbeğine dağıldılar. Giderek sayısı artan düşmana oranla küçük olan tek bir büyük grupta yoğunlaşmak, düşman kuvvetlerinin üstlerine saldırması ve hemen bozgun anlamına gelecekti.

Bu küçük gruplar California Yolu boyunca savaşta büyük etkinlikle kullanıldılar. Ordu, devriyelerini birbirlerine ateş edebilecek kadar yakın yalan dizdiği zaman, Apaçi grupları kaleye malzeme taşıyan katarlara saldırdılar. Oğlağa Siyulan'nın büyük şefi olan Kızıl Bulut'a haklı olarak Kearny Kalesi'ne karşı harekâtından ve kalenin kapatılmasından dolayı askeri itibar verilmesine karşın, Apaçi generallerine böyle bir itibar verilmedi. Fakat küçük grupları etkili kullanımları ve ölümcül saldırılar, Birleşik Devletler Ordusunu, Hatch yakınlarındaki Tîıorn Kalesi, Santa Ri-ta'daki McLane Kalesi, Santa Cruz Nehri'ndeki Mason Kampı, Reserve-New Mexico yakınlarındaki Tularosa Kalesi, Arizona'daki Sacaton yakınlarında Barrett Kalesi, San Pedro Nehri yakınlarında Arizona'daki Grant Kampı, Noga-les yakınlarındaki Calabasas Kampı, Socorro'nun güneyindeki Conrad Kalesi ve Mesilla yakınlarındaki Fillmore Ka-lesi'ni kapatmaya zorladı. Birleşik Devletler Ordusu "resmi olarak" bu kaleleri

"artık etkin" olmadıkları için kapattı; bu açıklama gerçeği belirtiyordu, arna nedenini belirtemiyordu.

Apaçiler'in, siyasal güçleri, mali etkileri ve basmda dostları olmayan bir halkın kahramanca savaşımı tarihin sayfalarında yer almaz. Gene de, onlan köleleştirmek ve

yok etmek isteyen iki güçlü hükümete karşı direnen küçük bir grup insanın bu savaşımının tarihte benzeri yoktur.

ıs

-Birleşik Devletler askerleri kırdaki isyanları bastırmak amacıyla California Yolu'ndan çekildiği zaman, Apaçi grupları California'ya giden bütün göçmen trenlerine, malzeme trenlerine yolu ve Butterfield Posta Arabası Hattı'nı fiilen kapadılar.

Tom Jeffords bu hattın temsilcisiydi. Bir yıldan az bir sürede Mimbres Nehri ile Tucson arasında on dört sürücüsünün ve sayısız yolcunun öldürüldüğünü; hat yetkililerinin çoğunun yandığını görmüştü.

Kendisi de iki kez yaralanmıştı. Neredeyse işsiz kalmıştı ve yalvarmaları, kendisi çaresiz bir orduya hiçbir anlam ifade etmiyordu. Jeffords kararlı bir adamdı, sorumluluklarının farkındaydı ve bu görevi yapma çabası gösteren

tek insandı. Barış yıllarında birçok Apaçi ile yakın ilişki kurduğu için Apaçi dilini az çok akıcı bir şekilde konuşuyordu.

Bir sabah birden bir karara vardı. Apaçi Geçidi'ndeki ağıllarda aylak aylak dolaşan tanıdığı "dost" bir Apaçi görerek yanına gitti ve bir avuç dolu para uzatarak, "Beni Coc-hise'e götürmeni istiyorum,"

dedi. Apaçi ona uzun bir süre baktı.

Jeffords çılgındı. Yıllardır tek bir beyaz adam Cochi-se'in yüzünü görmemiş ve bunu anlatacak kadar yaşamamıştı. Apaçi omuzlarını silkti; bütün beyaz adamlar deliydi zaten. Parayı aldı ve Tom Jeffords'ı Apaçi Geçidi'nden Ej-derhalar'a götürdü. Geçit'ten sonra güneybatıya dönerek

Sulphur Springs Vadisi'ni geçtiler, iki gece kamp kurdular. Kamp ateşinin çevresinde çömelmiş

dururken tuhaf bir görüntüleri vardı: Apaçi'nin de beyaz adamın da açıklıkta, özellikle birlikte kamp kurmayacağı bir savaşın ortasında, bir Apaçi ve kızıl sakallı bir Anglo'ya eşlik eden iki at ve bir yük katırı.

Üçüncü gün California Yolu'nun güneyinde Ejderhalar'a girdiler. Anında kayalık bir araziyle, atları zorlayan dik eğimlerle karşılaşıkları için attan inip yürümek zorunda kaldılar. ilerlerken dağlar, küçük tepeler, kanyonlar ve birdenbire yüz metre düşen dimdik inişlerle daha da yükseldi. Öğleden sonra derin bir kanyonun dar zemininde atla giderlerken bir tüfek başlarının epeyce üstünde patladı. Apaçi gizlenmeye çalışmadı. Tüfeğini gökyüzüne

doğru tutarak durdu. Atış bir uyarıydı. Bir anda başka bir tüfek sesi uzaklarda duyuldu. Uyarının karşılığı gelmişti. Rehber atını durdurdu.

"Ben buraya kadar geliyorum," dedi.

Jeffords, "Cochise nerede?" diye sordu.

Rehber omuzlarını silkti. "Burası onun yeri. Tam olarak nerede olduğunu bilmiyorum, fakat, — başını ileriye doğru uzattı— seni görecekler, onları bulmakta zorluk çekmezsin."

Rehber bunu söyledikten sonra Jeffords'a uğursuz bir edayla "Adios" demek için dönerek kanyondan aşağıya doğru gitti.

Tom Jeffords, ani ölümünü düşünerek, uzun bir sigara yakmak için durdu; sonra geniş

omuzlarını silkerek yoluna devam etti. Kanyon dönüyor, yüksek kaya duvarlar arasında ancak tek bir atın geçebileceği kadar daralıyordu. Yukarıdaki gökyüzü ışıklı ve mavi olmasına karşın güneşin sızama-dığı kanyon loştu. Jeffords birden çam ağaçlarıyla kaplı daha geniş bir kanyona girdi. Bir yerlerde su sesi duydu. Büyük bir rancheriaydı orası. Ağaçların arasında çok sayıda tipi vardı.

Jeffords yavaşça tipi'lerm arasından geçti.

Apaçi savaşçıları bir açıklığın önünde toplanmıştı. Kadın ve çocuklar kalabalığa doğru ağaçların altından yaklaştılar. Savaşçılaın yüzleri boyalıydı ve tüfekleri vardı Jeffords onların yanına varmadan önce atından atladı. Dizginleri yanında duran şaşırmış bir kadına verdi ve tabanca kayışını çözerek onu da kadına uzattı. Dosdoğru savaşçıların üzerine yürüdü.

Jeffords yaklaşırken savaşçılar ayrılarak büyük bir tipi'ye giden bir yol açtılar. Uzun boylu bir Apaçi kollarını kavuşturmuştu ve tipi'nin önünde duruyordu.

Jeffords ona bakarak durdu ve Apaçi diliyle konuşu. "Sen Cochise misin?"

Uzun boylu Apaçi bir süre yanıt vermeden onu inceledi. Gözleri sakin ve zekiydi. Beyaz adamın ortaya çıkışından şok olduğu belliydi. "Ben Cochise'im," diye yanıtladı.

Daha sonra Tom Jeffords sözcükleri yaya yaya konuşmasıyla bunu şöyle anlatacaktı; "Şey, Cochise'e kim olduğumu açıkladım. Ona işimin araba hattını işler kılmak olduğunu ve işimi kaybetmek üzere olduğumu anlattım. Apaçiler'den nefret etmediğimi ve Apaçiler ile savaşmadığımı söyledim. Onların topraklarını ne çalmak ne de sorun yaratmak istemediğimi söyledim. Apaçi topraklarından arabalarımın saldırıya uğramadan geçmesine izin verirse bunu takdirle karşılayacağımı anlattım."

Cochise, Tom Jeffords'm cesaretine ve dürüstlüğüne saygı gösterdi. Cochise'in ölümüne kadar sürecek bir dostluk kurdular oracıkta. Bu ilk toplantıda bir anlaşma yaptılar; Cochise hiçbir Butterfield arabasına zarar verilmeyeceğine söz verdi. Bu söz bütün Apaçiler tarafından sonsuza dek tutuldu.

Tom Jeffords, Cochise ve Apaçiler'e hiç hediye vermedi. Hiç ödül önermedi. Apaçiler'e hiçbir anlamda, hiçbir maddi çıkar sağlamadı. Bu anlaşma birçok yersiz görüntüye yol açtı: Califomia Yolu'nda yolculuk eden Butterfield arabaları, bazen askerlere pusu kuran ya da yük katarlarına saldıran Apaçi savaşçılarının gözlerinin önünde

kazasız belasız çekip gidiyordu. Butterfield Hattı'nın bir sürücüsü ya da yolcusunu yaralamak için Apaçiler ne ok ne de mermi kullandılar. Beyaz adam Cochise'e üstünlük taslamadan ve onu aldatmadan yaklaşıyordu Apaçiler'e iyi davra-nıldığı her durumda onların da sorgusuz sualsiz onurlu ve adil davrandığını kayıtlar açık seçik göstermektedir.

Ne yazık ki Birleşik Devletler Ordusu'nun kayıtları Apaçiler'i kapsamaz. Ünlü dağ adamı Joseph Reddeford W alker bir keresinde bir altın arayacısı grubunu batıya götürüyordu. Grubunu terkedilmiş

McLane Kalesi'nin binalarında dinlendirirken, bir Meksikalı sürücü Apaçi topraklarından geçerken onlara katılıp katılmayacağını sordu. Sürücü korkmuştu. Birkaç mil ötede büyük bir Apaçi grubu Mimbres Nehri'nde kamp kurmuştu Grubun kamp ateşinin çevresinde oturan dev gibi bir adamı tanımıştı. Ünlü şef Mangas Coloradas'dı bu.

W alker ve adamları bir plan yaptılar. Önlerinde nerdey-se iki yüz mil boyunca düşman Apaçiler vardı.

Mangas Co-loradas'ı yakalayıp topraklarından çıkana dek rehine olarak tutsalar, hiçbir Apaçi'nin onlara saldırmayacağını biliyorlardı. Apaçi topraklarından geçince Mangas'ı serbest bırakmayı planlıyorlardı. Planlarını

uygulamaya koyarak üç kişiyi bir ateşkes bayrağıyla Mangas'ın kampına gönderdiler. (Beyaz adam ve subaylar "hain" Apaçiler'in onuruna istisnasız güveniyorlardı.) Üç adam geri döndü ve yaşlı şefin buluşup barış yapma önerisini düşüneceğini söylediğini bildirdi. Sabah onlarla görüşecekti. Üç adam "Mangas'ın

yanında şeytani görünüşlü bir savaşçının oturduğunu" da belirttiler. Savaşçının yanaklarında sarı şeritler vardı.

Üç adam ayrıldıktan sonra Geronimo, Mangas ile tartıştı, ona beyazların hain olduklarını ve güvenilemeyeceklerini söyledi. Orada bulunan iki şef, Geronimo'nun yanında yer alarak Mangas'a gitmemesi için yalvardılar. Bunlar, Del-gadito'nun ölümünden sonra W arm Springs'in yeni şefleri olan Victorio ile Loco'ydu. Mangas ikna edilemedi

1846 kadar eski bir tarihte Mangas, Anglolar ile barış yapmaya çalışmıştı. O yıl Birleşik Devletler ordu yetkililerine gitmiş ve halkının kuşaklardır ispanyollar tarafından köle edilmeye karşı savaştığını açıklamıştı. Apaçiler'in, Birleşik Devletlerin Meksika ile savaşta ittifak kurmasını önermişti. Askeri yetkililer reddetmişti.

Uzun yıllar önce, Apaçi topraklarından batıya giden Teksas sığır sürücüleri, Mangas Coloradas adlı çok uzun boylu bir şefle buluşmalarını günlüklerine kaydettiler. Sığır sürücüleri California'ya doğru batıya giderlerken, istisnasız Mangas'la, bazen yüz savaşçıyla birlikte karşılaştılar. Her seferinde Mangas onlara nazikçe su kaynaklarını gösterme ve Apaçi topraklarından geçmelerine yardım etme önerisinde bulundu. Sürücüler her zaman kabul ettiler; günlükleri Mangas ve savaşçılarının yardımlarını nasıl övdüklerini yansıttı. Sürücüler yolun sonunda tek bir sığırın bile çalınmadığını belirttiler. Sürücüler yaptıkları iş karşılığında birkaç baş sığır

keserken şefle adamları nazikçe bekliyor, hayvanların karşılığında nazik bir "Gracias!" diyorlardı.

Şimdi Mangas seksenine yaklaşıyordu. Hâlâ büyük bir savaşçıydı ve en iyi adamlarıyla ata binebiliyor, ateş edebiliyordu. Anglolar ile onurlu bir barış istiyordu; belki Birleşik Devletler hükümetleri ile Meksika arasındaki iki sınırda sıkışmış halkının karşısındaki umarsız yazgıyı biliyordu.

Sabah erkenden silahsız olarak atına bindi. Bir ateşkes bayrağı taşıyordu ve terkedilmiş kaleye doğru ilerledi. Fakat bir gece önce Tuğgeneral Joseph Rodman W est'in iki yüz askerle kaleye vardığını bilmiyordu. W est, Carleton'a hizmet etmişti ve bütün kızılderililerin imhasının ateşli bir savunucusuydu. W alker'ın grubundaki adamlar neler olduğunu anlattılar.

Mangas onların kamplarına doğru ilerlerken, W est onun yakalanıp bağlanmasını emretti. Şef, W est ile konuşmaya çalıştı, fakat terkedilmiş bir binanın boş bir odasına

atıldı ve bütün gün orada tutuldu. O gece W alker'ın adamları, W est'in askerleriyle konuşmasını duydular. Mangas'ı binadan bir kamp ateşine doğru sürükleterek getirtti. Çekilmeden önce adamlarına verdiği son emir şu oldu: "Anlıyorsunuz. Sabah onu ölü istiyorum."

W alker'ın adamları gölgeliklerden kamp çevresindeki askerlerle onların arasında yatan yaşlı şefi seyrettiler. Askerler süngülerini ısıtmaya başladı. Bir süngü korlaşınca, asker kamp ateşinden kalkıyor ve Mangas'ın yattığı yere giderek onu dağlıyordu. Bazı askerler yaşlı adamın ayaklarını, bazıları midesini, kasıklarını ve bükülüp yere çökerken sırtını yaktılar. Bütün gece

yerdeki insana işkence ettiler. Mangas bağırmadı, fakat ispanyolca konuşarak ikna etmeye çalıştı. (ingilizce bilmiyordu.) Şafak yaklaşırken iki asker Mangas'a yaklaştı, tüfeklerini omuzlarına alarak hiç durmadan ateş ettiler. Mangas Coloradas ölmüştü.

W est gelip Mangas'ın başının kesilmesini emretti. Bir ordu cerrahı beynini çıkardı ve etini sıyırarak kafayı sıcak suda kaynattı. Kafatasını ölçtü ve Daniel W ebster'mki kadar büyük ya da daha büyük olduğunu açıkladı. Kafa W ashing-ton'a gönderildi ve orada Smithsonian Enstitüsü'ne konulmadan önce "uygar" Doğululara sergilendi.

General W est'in resmi raporu ise şöyle: "Eski McLane Kalesi'nde Apaçiler'in bir pususuna yakalandık. Kaçmadan önce düşmana çok zarar verdik. Şefleri Mangas Coloradas'ı ele geçirdik.

Kaçmaya çalışırken öldürüldü. Kaybımız yok."

O gün General W est hiç kayıp vermedi, fakat çok geçmeden bu durum değişecekti. Bütün Apaçi şeflerinin en saygınını öldürmüştü; daha da kötüsü çocukluğundan beri Geronimo'nun idolü olan bir adamı öldürmüştü.

Mangas ertesi gün sözde toplantıdan dönmeyince, Gero-nimo ile birkaç savaşçı eski kalenin yakınma sessizce yaklaştılar. Saklanarak askerlerin başsız vücudunu bir çukura attıklarını gördüler.

Bütün gün çaresizce karga ve akbabaların bedeni gagalayıp didiklemelerini seyrettiler. O gece

Mangas'tan geriye kalanları aldılar. Bedonkohe ve Mimbre savaşçıları deliye dönmüştü. Victorio askerlere hemen saldırmayı önerdi. Fakat her zaman soğukkanlı ve hesaplı olan Geronimo onu saldırmamaya ikna etti.

Bunun yerine gece boyuna askerlerin hareketlerini gözlemek üzere izciler gönderdi. Geronimo plan yapmıştı.

Yüzbaşı W eldon rahatsızlığını kesin askeri görüntü altında saklıyordu. General W est'ten hiç hoşlanmıyordu. Aslında ondan nefret ediyordu. W est'in kızılderililere karşı tavrından dolayı değil — W eldon bunda W est ile hemfikirdi- fakat W est'in, W eldon'ın içini üstüne karşı büyük bir kinle dolduran sürekli eleştirel, işgüzar tavrından, özellikle emirlerini W est'in sonsuz bilgeliğini ve üstün askeri düşüncesini ortaya koymaya yönelik bitmez tükenmez dersler halinde verme alışkanlığından dolayı.

Şimdi McLane Kalesi'nin eski bin: sı üzerine şafağın ilk ışıkları değerken, W eldon hazırolda duruyordu, bu arada W est de önünde ileri geri yürüyordu, ellerini Napolyon gibi arkasında kavuşturmuştu. Büyük bir çarpışma olacağa benzeyen savaşı düşünüyordu. "VVeldon'ın arkasında otuz atlı asker yan uyanık oturmuş, sabah serinliğinde ayağını yere vuran, burnundan soluyan atları dizginliyordu. içini çeken W eldon da burnundan soluyordu. General W est sustu ve W eldon'a doğru kuşkuyla bir kaşını kaldırdı. Astlarında "itaatsizlik" olarak değerlendirdiği bir rahatsızlık ya da sabırsızlık belirtisi görmek için sürekli tetikteydi. General sustuktan sonra, yüzbaşının hiç anlayamadığı derin düşüncelere dayalı taktik bir karara varmış gibi görünüyordu. Aslında kahvaltı ateşinin kokusunu almıştı ve W eldon'dan uzaklaşmak için bu yeterliydi.

W est, W eldon'a bakmadan fakat her zaman yaptığı gibi uzaklara bakarak, "Şimdi," dedi. Bu ona Gelecek Tarihi Belirleyen Bir insan, Kader görüntüsü verdi. "Şimdi," diye tekrarladı, "koruma isteyen göçmen kafileleri dün Dona Ana'dan ayrıldı."

Yüzbaşı W eldon, bir soru olmamasına karşın, "Evet, efendim," diye onu yanıtladı.

"Hımmrn. Evet. Aynı gün Grande'yi geçmiş olmalılar. Onlara ulaştığın sırada... bu yoldan gelerek, yirmi beş mil yapmış olacaklar. Ben batıya gidiyorum. Bir hafta içinde bizimle Apaçi Geçidi'nde buluşmalısın."

"Coyote boku." Yüzbaşı W eldon bunu söylemedi, düşündü. Yolculuk en azından iki hafta alırdı. Fakat bunun yerine, "Evet, efendim," dedi.

W est ellerini kavuşturup W eldon'a bakarak, "Şimdi," dedi. Yüzbaşı kadar uzun boylu değildi, fakat başını kaldırıp bakmayı reddediyordu, bu nedenle W eldon'ın ceketinin üst düğmesine hitap etti.

"Unutmayın Yüzbaşı, sizden ben sorumluyum. Siz benim adamlarımdan sorumlusunuz. Askerlerinizi dağlardan, alçak Apaciler'e sürpriz saldırı yapma şansı verebilecek her tür doğal ortamlardan uzak tutun."

"Evet, efendim."

"Apaçiler, —W est gene uzağa baktı ve ses tonu filozofça oldu— iyi silahlanmış ... Eh... Güce saldırmazlar... Ne kadar küçük olursa olsun, uyanık olup korkaklara saklanma olanağı veren araziden kaçınırlarsa."

"Evet, efendim."

General W est dönüp ateşe doğru yürüdü. Fakat Yüzbaşı W eldon hileye gelmezdi. Hazırolda kaldı.

Yarı yolda W est geri döndü. Hile işe yaramamıştı. Yüzbaşıya kaşlarını çattı. Estetik bir şekilde kolunu kaldırıp bükerek bir W est Point resmigeçit selamı verdi. Yüzbaşı W eldon, estetik olmaması gereken bir şekilde karşılık verdi.

W est sertçe, "Rahat," dedi ve kahvaltısına çekildi. Bu yüzbaşı, W est'in ortaya çıkarmaya kesin kararlı olduğu küstah, kurnaz bir köpekti. Fakat kahvaltısını ederken aklı Apaçi Geçidi'ne ve ötesine dalmıştı. Pek geçide de değil, asıl varacağı yer Tucson'du; orada yurttaşlar ve gazete onun varışını takdir edecek ve hoşgeldin diyeceklerdi.

Yüzbaşı VVeldon adamlarını güneydoğuya yöneltti. De-205

neyimli ve yetenekli bir subaydı ve kısa sürede W est'e karşı öfkesini ardında bırakıp düşüncelerini eldeki soruna — Apaçiler'e— yöneltti.

Mimbres Nehri'ni geçerken iki izciyi kuzeye, eski şefin "yakalanmak" üzere geldiği Apaçi kampını kontrol etmeye gönderdi. Kendisi doğuya dönerken iki saat sonra izciler rapor getirdi: Apaçiler kamptan ayrılmışlardı ve izleri kuzeye, dağlara gidiyordu. W eldom memnunlukla homurdandı; izlerin güneydoğuya gitmemesi iyiydi, fakat Apaçiler söz-konusu olunca kuzeye doğru gitmiş oldukları gerçeği hiçbir şey ifade etmezdi. Her yerde olabilirlerdi. Dikkatli davrandı. Yönünü yavaşça değiştirerek askerlerini daha da güneye, Kara Dağlar'ın çöle indiği kayalık tepelerden uzağa yöneltti.

Dağları beş mil kadar uzağında tuttu, fakat dağlar arkasında yok olduğu zaman rahat bir nefes aldı.

Artık her yanda kaktüs ve çok az adaçayıyla açıklık çöldeydi.

Öğleyi iki saat geçmişti. Yüzbaşı W eldon biraz erken olmakla birlikte, dürbünle göçmen kafilesini görmek için ileriye bakıyordu. Kuru havaya karşın kendisi de askerler de ter içindeydi. Atların toynaklarının kaldırdığı alkali tozu üniformalarına ve şapkalarına yapışmıştı.

Düzenli dürbün taramalarından birinde onları gördü: Göçmen kafilesini değil, yönü sonunda kendisiyle kesişecek kuzeybatıdan gelen bir atlı grubunu. işaret edince çavuş soluna gelerek biraz arkasında kendi dürbününü kaldırdı. Bir süre sonra indirdi.

Rahatça, "At sürüsü," dedi. "Üç Meksikalı başlarında. Bize bedava refakat önermeyi düşünüyorlar."

W eldon sürüyü yeniden inceledi. Artık yakındaydılar; belki elli ya da daha fazla vardı. ikisi birer kanatta, biri arkada olan geniş sombrertûu atlıları görebiliyordu. Ara sıra tembel tembel atlara el sallıyor, onları dürtüyorlardı. Belki de onları ordu alıcılarına verecekleri Bliss Kalesi'ne götürüyorlardı.

Sürü bir sonraki yarım saat boyunca W eldon'ın solunda 206

hafif hafif yaklaşarak gitti. Artık manzaranın bir parçası, askeri akılda belirlenen, sınıflanan, kabul edilebilir bir parçası oldular ve hasıraltı edildiler.

W eldon onları pek kontrol etmiyor, Apaçiler'den kuşku duyarak ve kafileyi görme umuduyla ufku tarıyordu. Son kontrolünde rahatsız oldu. Meksikalılar sürüyü eşkin yürüyüşe hızlandırmışlardı, toz kaldırıyorlardı ve daha da kötüsü W eldon'ın sürüyle çarpışmayı önlemek için ya askerlerini yavaşlatması ya da koşturmasını gerektiren bir yönde gidiyorlardı. W eldon

yoğun sıcakta hızım yavaşlatmaya karar verdi (öngörülebilir ve ölümcül bir karar) ve atında biraz geriye doğru kaykıldı. O

bunu yaparken, Meksika sürüsü de ona doğru hafifçe dönmüştü.

W eldon çavuşla konuştu. "Allah kahretsin. Kahrolası deli Meksikalılar..."

Çavuş muzipti. "Büyük şapkalar takıyorlar," dedi, "böylece gölge oluşturabilir... ışık başlarından geçer. Beyinleri kıçlarına inmiştir."

W eldon gözünü çavuştan at sürüsüne doğru çevirdiği zaman ani bir alarm hisseti. Şimdi atlar koşarak, vahşi bir saldırıyla toprağı döverek geliyordu! W eldon ve arkasındaki askerleri şapkalarını sallayarak atları başka yöne çevirmelerini bağırdılar. W eldon kendi atının dizginlerine yattı. Sürü askerlere şaşırtıcı bir güçle vurdu, atları yere yuvarladı, askerleri vahşi bir şekilde dağıttı. Toz bulutu içinden keskin raporlar geliyordu. Tüfek sesleri! Yüzbaşı W eldon sırtında ağır bir darbe hissetti.

Yüzünde şaşırmış, inanmayan bir ifade vardı. Vurulmuştu! Şapkası yuvarlanarak eyerden düştü; ölmüştü. Yüzbaşı W ilton W eldon, W est Po-int'te sınıf birincisi, Marlborough, Napoleon, W ellington'un parlak öğrencisi, tüm askerlerinin on beş dakika içinde Ge-ronimo tarafından yok edilmesine izin vermişti.

Apaçiler at binmeyi eski düşmanları Komançiler'den öğrenmişlerdi. Her sonbaharda Meksika'ya giderken Apaçi ülkesinden geçen Komançiler ovalarda üstün binicilerdi. Ar-207

tık geliniyorlardı, fakat Apaçiler unutmamıştı. Her atın boynunda küçük bir ilmek vardı. Diğer bir ilmek atın sırtıy-la karnını sarıyordu. Apaçi atın bir yanına yatay olarak biniyor, dirseğini boyundaki halkaya, bir topuğunu da

karındaki halkaya koyuyordu. Dışarıdan at binicisiz gibi görünüyordu, fakat çevik vücuduyla Apaçi göz açıp kapayana kadar atın sırtına atlayabilir, ya da isterse bu durumda kalıp atın boynunun altında veya üstünden ateş edebilirdi. Çok yetenekli olmasına karşın bu biniş

taktiğini Geronimo bulmamıştı. Fakat Meksika binicilerinin birdenbire ortaya çıkışı, askerlerle uzun süre birlikte yol alması, askerlerin kafasına bilinen bir nitelik, bir klişe sokması: Bu yanılsat-ma Geronimo'nundu.

Bir onbaşı ve iki er kaçarak atlarını Rio Grande'deki Mesiila'ya doğru ölümüne sürdüler. Orada öyküyü, birden ortaya çıkan saldırıyı anlattılar ve öykülerinde "yüzlerinde sarı şeritler olan savaşçı"

bir kez daha ABD Ordusu'na anlatıldı. Bliss Kalesi'nden büyük bir devriye, W eldon'm ölü askerlerini iki millik bir alana yayılmış buldu. Çıplaktılar ve yakıcı güneşte şişmişlerdi, silahları ve üniformaları alınmıştı. Hiçbir askerin kafası yoktu.

O gün Geronimo'nun yanında Victorio, Loco, Juh, savaşçı Eğlence ve toplam elli atlı vardı. Naiche orada değildi. Geronimo iki hafta önce ona belirli bir yeri gözleyip bilgi toplamasını söylemişti.

Naiche o gün Geronimo'dan iki yüz mil kuzeybatıdaydı. Tek başınaydı.

n

VJoodwin kampı güçlü bir ileri karakol gibi görünmüyordu. Aslında ordu devriyelerinin Gila Dağları'nı ve çevresindeki Apaçi bölgesini temizleme işinde bir üs olarak hizmet görmesi için kurulmuştu.

Kampın çevresinde duvar yoktu. Kerpiç binaların pürüssüz, sağlam yüzeyleri duvar işlevini görüyordu. Binalar ortada geniş bir tören alanı bırakan ve önde Gila Nehri'ne açılan U

şeklinde yapılmıştı.

Goodvvin Kampı 'nın baktığı nehrin batısında çölden başka bir şey yoktu. Bir okyanus gibi; sonsuz, her gün günbatımında ince gölgelere benzeyen adaçayı, kaktüs, okotil-lolarla birlikte batıdaki çöle yuvarlanır gibi görünen bir okyanusun tıpkısıydı.

Geniş alan boş görünüyordu, fakat değildi. Rüzgâr vardı. Kaktüs dikenlerinin rüzgâra vurduğu yerler yüksekti ve altında adaçayı yapraklan kum taneleriyle alçak bir tonda kastanyet sesi çıkarırdı. Zaman zaman bir tavşan bir gizli yerinden diğerine geçer, önce bir tehlike var mı diye bölgeyi kontrol ederdi.

Bazen dikkatsiz olur ve ölürdü, çöl böyleydi. Yalnız bir şahin geniş bir alanı katederdi; yaşam ve dolayısıyla yiyecek az ve dağınıktı. Alacakaranlıkta kaktüs kuşları yaşamlarında bir gün daha geçirdikleri için muzaffer bir edayla evlerinin güvenliğine dönerlerdi. Fakat deneyimsiz gözlere göre çöl boştu, tepe ya da kayanın biçimli simetrisinin zarafeti yoktu; dolayısıyla hiçbir adamı gizleyemezdi ve çok az incelemeye değerdi, hatta hiç inceleme yapılmasa da

olurdu. Naiche işte orada yatmıştı ve Goodwin Kampı'nı gözlüyordu.

Bulunduğu yer Gila'nın yaklaşık bir mil batısında, Go-odwin Kampı'nın U şeklindeki açıklığının tam önündeydi. Bu gerekliydi, çünkü devriyelerin kaleden ayrılma, dönme zamanlarını ve gücünü not etmesi gerekiyordu. Önünde küçük sopalar vardı. Gördüğü her devriyeyi bir sopa temsil ediyordu. O

devriyenin gelişi ya da ayrılışı sırasında güneşin eğimini not ediyor, dolayısıyla usullerini biliyordu.

Her biri bir devriyeyi temsil eden sopaları sıraya dizdi.

Bu faaliyetler hakkında rapor verirken, her bir sopaya bakacak ve yazılı dilleri olmayan bir halkın geliştirdiği müthiş bir ayrıntı belleğiyle, her devriyenin büyüklüğünü, geliş ve gidiş zamanlarını, yönünü ve kamptan ayrı kaldıkları süreyi tam olarak hatırlayacaktı.

Nerdeyse iki haftadır oradaydı. Hiçbir atlının yaklaşmadığı bir düzlüğün ortasında küçük bir adaçayı çalısının arkasına yatmıştı. Su kırbasından çok az su içiyordu. Suyu neredeyse bitmişti. iki gün önce son kurutulmuş av etini yemişti. Şimdi Gila Dağları'nın tepelerini kızıla boyayan güneş batarken, Naiche dürbünündeki tozları temizledi — güneşe bakmasa bile her zaman gerekli bir önlem— ve dümdüz yatarak dirseklerinin üzerine dayanıp dağlardaki belirli bir tepeye baktı. Bunu her akşam aynı saatte yapmıştı. Baktığı yerde tek başına duran bir çam ağacını inceledi. Çam yerden 6 metre yükseklikte uzun boylu bir ağaçtı. Kökündeki suyun ve gıdanın azlığını yansıtan yaprakları azdı.

Ağacın tepesine yakın bir yerde küçük bir dal kümesi vardı. Naiche dikkatini buraya yoğunlaştırdı. Bu kez ödüllendirildi. Dallarda bir şahinin büyük dallı yuvası vardı. Dün aynı saatte orada değildi. Bir şahin yuvasını bu hızla yapacak kadar aptal değildir. Bu ağaç, Geronimo'nun ona anlattığı ağaç ve işaretli.

Goodwin Kampı'ndan sesler yükseldi. Sedalar nehir boyunca yalnız ve uğursuz yankılanırken Naiche seyretti. Ma-

vi Ceketliler kumaşlarını indiriyorlardı. Batıl inançlı beyaz gözler. Naiche gülümsedi. Kumaşı her sabah koyup her akşam aldıklarını görmüştü. Gece kumaşa güvenmiyorlardı. Kumaşın alınması için birkaç kişi gerekiyordu ve Naiche onların kumaşı katlayıp hazırolda ve resmi bir şekilde tören alanına getirmelerini seyretmekten hoşlanıyordu. Şimdi binalarda ışıklar parlamaya başlamıştı. Naiche çıplak gözlerini biraz ötesinde duran bir kaktüse dikerek bekledi. Kaktüs belirsiz bir hal almaya başlayınca

ayağa kalkarak çevresindeki çölü kontrol etti. Sonra Goodwin Kampı'na doğru yürüdü. Nehirden birkaç metre ötede dümdüz yattı, kulaklarını yatağında tembel tembel akan suyun yeni seslerine alıştırdı, sonra sürünerek nehir kıyısına gitti ve suyun içine girdi. Karşı kıyıya doğru süründü, kalkıp Goodwin Kampı'm geçerek ardındaki dağlara doğru yürümeye başlamadan önce yeniden dinledi.

Karanlık ,en küçük yıldızları bile ortaya çıkaracak kadar koyulaştığı sırada Naiche bir tepeye oturmuş, sırtım çam ağacına vermiş dinleniyordu. Batıda çok aşağıda Goodwin Kampı'nın yanıp sönen ışıklarını seyretti. Çölün sıcaklığı azalıyordu ve Naiche'nin yattığı yerde serin bir esinti çıkmıştı. Naiche dikkatle dinledi, fakat ayak sesi duymadı; yalnızca omuzunda Geronimo'nun elini hissetti. Geronimo ile birlikte on beş savaşçı vardı.

Yüzbaşı W eldon'ın askerlerinin yok edilmesinden sonra Victorio, Loco ve savaşçıları, halklarını açığa çıkmış ranc-heria'dm çıkarmak için hızla kuzeye gittiler. Ordunun hemen misilleme yapacağmı biliyorlardı. Juh küçük bir grupla batıda savaşan Cochise'i uyarmaya gitmişti. Fakat savaşçı Eğlence hâlâ Geronimo'nun yanındaydı.

Dar bir çember halinde çömelerek toplandıkları zaman, Naiche sopaları aldı ve hiç durmadan Goodwin Kampı'nın devriyelerini anlattı.

Geronimo öğleden sonranın belirli ayrıntıları ile kamptaki gece geliş ve gidişleri sordu. Naiche, onun bunları ne-

den sorduğunu çok iyi biliyordu. Koşullar uygunlaştığı zaman, Geronimo yanılsatmalannı düşmana akşam alacasında sahnelemeyi tercih ediyordu.

Cochise'in rancheriasım gelip savaşçı istediği zaman, Naiche'ye bir ders vermişti. Alacakaranlıkta yere bir işaret yaparak Naiche'nin orada durmasını istemişti. Yüz metre ötedeki bir kayayı göstererek, "Kayaya bir şey koydum," demişti. "Ona dikkatle bak, Naiche ve gördüklerini bana söyle."

Naiche gözlerini kısarak kayanın yüzeyine yoğunlaştırdı. Kayayı uzun bir süre seyrederek ayrıntılarını belirlemeye çalıştı.

Naiche emin olmadan, "Bir ip parçası görüyorum," dedi. "Biraz eğilmiş. Fazla değil. Ölü bir yılan da olabilir, ya da belki yalnızca bir gölgedir. Belki de kayaya hiçbir şey koymadın."

Geronimo gülümsedi ve hiçbir şey söylemedi.

Ertesi sabah erkenden, şafağın ilk ışıklarıyla Naiche'yi uyandırdı ve onu aynı işarete götürerek, "Gördüklerini bana söyle, Naiche," dedi.

Naiche baktı. "Bir sopa görüyorum. Parmağım genişliğinde kolum kadar uzun. Sopada bir düğüm var."

"Evet." Geronimo güldü. "Haklısın. Alacakaranlıkta kayada duran aynı sopa bu. ip... Yılan... Gölge olan sopa."

Naiche kuşkuyla Geronimo'ya baktı. "Emin misin?"

"Evet. Eminim. Onu oraya ben koydum. Bu sabah dün alacakaranlıkta olan ışığın aynısı var. Fakat aynı tür ışlk değil. Işık, yaşamdır. Sabahleyin doğduğu zaman, fiziksel gölgelerle ilgilenmek üzere gölge, dünyaya gelen genç gibidir. Fiziksel şeyleri ayrı ayrı görmelidir. Işık yaşlandığı zaman, gölge dünyayı terketmeye hazırlanan yaşlı insana benzer. O zaman fiziksel şeyler önemli değildir. Ve ışıkla görüntü bulanıklaşır ve ayırt edilmez olur. Artık yaşlı insan için bir şey ifade etmez. Ruh akıllarını güçlendirmiş-lerse, bakışlarını içe kaydırırlar ve ruhsal şeyler ayrı ve keskin bir şekilde gelişir, çünkü gidecekleri dünya budur. Ruh akıllarını güçlendirmemişlerse, —Geronimo omuzlarını silkti— o zaman karanlığın ötesini göremedikleri bir alacakaranlıkta kaybolurlar."

Bu nedenle Naiche devriyelerle ilgili bilgileri aktarırken, Geronimo'nun onu öğleden sonra ve akşamla ilgili olarak daha çok sorgulamasını bekliyordu. Geronimo aynen öyle yaptı.

Goodvvin Kampı'nda, tüm alanı gezen, üç günde bir değişen iki ana devriye grubu vardı. Kuzeye giden bir grup, yirmi mil boyunca Gila Dağları'nı sağda tutarak ilerliyor, sonra yarım daire çizerek batıya, yani San Carlos'a dönüyor ve Gila Nehri'nden Goodwin Kampı'ndaki üsse geri geliyordu.

Diğer devriye Gila Dağları'nı solda tutarak güneye gidiyordu. Gila ve Mavi nehirlerinin San Simon'ı oluşturmak üzere birleştiği yerde, San Simon'ı güneyde tutarak nehirden geçiyorlar, sonra yarım daireyle batıya ve Grant Kale-si'ne yönelerek Goodvvin Kampı'na giden çöl boyunca kuzeye geri dönüyorlardı. Bunlar, her birinde elli asker bulunan büyük devriyelerdi.

Dolayısıyla, biri üç günlük gezintisini yaparken, diğeri kampın güvenliği için kışlada kalıyordu.

Naiche her devriyenin gittiği ve döndüğü yönü tam tanıma biliyordu. Naiche, o bölgedeki bütün Apaçiler gibi, araziyi çok yakından tanıyordu ve atların ölçülü adımlarından uzaklığı kolayca ölçebilirdi. Naiche konuşurken, Geronimo kumlara bir harita çizdi. Harita, Goodwin Kampı'nı ve kuzey bölgesini gösteriyordu. Kuzey devriyesi ertesi akşam Goodvvin Kampı'na dönecekti.

Yüzbaşı Bartlett kuzey devriyesinin komutanıydı. Toz, rüzgâr, sıcak ve böceklerle dolu boş bir arazide at binilerek yapılan tekdüze bir görevdi bu. Yüzbaşıyla devriyesinin bir ay önce gördüğü son Apaçi, dağların yamaçlarında eşelenen dilenci grubuydu. Devriyesiyle onları kovaiamıştı, fakat çoğu kadın ve çocuk olan Apaçiler derin kanyonlara kaçtılar. Bartlett iyi bir araştırma yaptıktan sonra geri dön-

dü. Şimdi, devriye gezisinin üçüncü gününde Goodwin Kampı'na dönüyordu; aslında güneydoğuda kamp olabilecek belli belirsiz bir duman görmüştü. Arkasındaki atlı askerler toz ve ter içindeydi.

Güneş batmak üzereydi. Havanın anında serinlemesi gece rüzgârı getirdi.

Teğmen Fairly, Yüzbaşı Bartlett'in yanında eyerin üzerinde yayılarak at sürüyordu. Çok sevdiği uzun bıyığının altında üç günlük sakal çıkmıştı. Bartlett bir olayda teğmenle bıyığı hakkında biraz onaylamaz bir tonda konuşmuştu. Madencilere, kovboylara ve salon kumarbazlarına yakışan, münasebetsiz bir stili vardı. Bartlett'in kendisi de Custer'm değişik Van Dyke'ımn neredeyse aynısı bir bıyık bırakmıştı —Bartlet, cesur, diye düşündü, fakat onurlu. Teğmen Fairly onun yorumlarını ya aptallıktan ya da

küstahlıktan duymazdan gelmişti; Bartlett, herhalde aptallıktan diye düşündü.

Bartlett, beş yıldır Apaçi topraklarındaydı. On iki yıldır yüzbaşıydı ve saçları süvari şapkasının altında kırdı. Emekli olmadan önce binbaşılığa terfi etmeyi umuyordu ve Apaçi topraklarındaki bu görevi bu amaçla istemişti. Gazetelerin yaygarası ve savaşa yönelik politik ilgi, terfi etme yerinin burası olduğu konusunda onu ikna etmişti. Eylem olanağı bulabilirse bir gecede gazetelerin kahramanı olabilirdi. Yüzbaşı Bartlett, birçok subay gibi, Apaçiler'in hırslı bir katiliydi, bulabilirse tabii. Bir cinayete "pusu" deniyor ve Apaçi direnir ya da karşı ateş açarsa bir "çarpışma" olarak rapor ediliyordu. Komuta zinciri, en tepeye kadar bütün subayların abartılı raporlarıyla geriye yaslanıyordu.

Hırsızlar arasında onur olarak hepsi yağmadan paylarını aldılar: Terfiler, Kongre'den daha büyük bütçeler, daha fazla asker ve dolayısıyla daha çok güç, ücretler, sosyal yardımlar ve emekli aylıklarını artırma konusunda başarılı lobicilik, halkın gözünde ihtişam —askeri açıdan "askerlerin konumlarının iyileştirilmesi". Herkesin oynadığı bir oyundu bu. Herkes yararlandı. Gazeteler buna bayılıyordu.

Tekdüze görevinden dönen ve Apaçi öldürme fırsatının çıkmamasına üzülen Yüzbaşı Bartlett gene de umudunu kaybetmedi. Bir kızılderili... Bir kızılderili, tercihen bir grup kızılderili görmeye can atıyordu.

Sonuç olarak silah seslerini duyan kendisiyle Teğmen Fairly oldu. Teğmen Fairly, Bartlett'in tutkularını paylaşıyordu ve Bartlett ile aynı anda elini kaldırdı. Atlarım durdurdular; umut ya da hırs duymadan hizmet eden askerlerin yorgun, uykusuz atları neredeyse üstlerinden geçecekti.

Bartlett, atı kendisininkine çarpan çavuşa, "Allah kahretsin!" diye bağırdı. "Dur!"

Saflarda "Dur!" komutu yankılandı.

Teğmen Fairly herkesin duyabileceği şekilde bağırdı. "Silah sesleri duydum!" Her zaman tetikteydi.

Kızılderililer olma olasılığı uzaktı (ki bu durumda "rapor" başlamıştı). Adı mutlaka layıkıyla yazılmalıydı: "Fairly, Birinci Teğmen. Tetikte durarak silah seslerini duyduğunu rapor etti."

Yüzbaşı Bartlett böyle manevralarla saf dışı edilecek değildi. "Allahm belası sesleri ben duydum, bu nedenle dur işareti verdim!"

"Ben de işaret verdim, efendim, inanıyorum ki aynı zamanda." Fairly, Bartlett ile "dur" işaretini paylaşmayı istiyordu. Bu, Bartlett'in işaret kredisinin yarısını çalacak, bu arada Fairly ateş sesleri hakkında bağırılarak yapılan uyarının tek sahibi olarak kalacaktı. Bu nedenle Bartlett'in askeri olmayan bir şekilde, "Kapa çeneni!" demesine hiç sinirlenmedi ve eyerine eğildi. iri, kırmızı yüzlü sarhoş çavuş gökyüzünü inceliyordu. Hiçbir şey duymamıştı ve üstelik silah sesi gelmediğinden tam olarak emindi. Subayların duyduğu ve gördüğü saçma "işaretler"e alışkındı ve bu nedenle kışlaya sakladığı şişeyi düşünmeyi daha uygun buldu. Bu bir tür zihinsel disiplin konusuydu.

Güneş ufukta hâlâ belli belirsiz bir ışık saçıyordu. Fakat ince bir gölge manzaraya sinmişti ve koyulaşacaktı — alacakaranlığın başlangıcı. Hızla değişen ısı düzenli olarak

artan bir rüzgâr getirdi. Rüzgâr batıdan, çölden esiyordu. Bu kez tüm devriye silah seslerini duydu.

Aralıklı, ölçülüydü: Bir... iki... Üç. Vahşiliğin evrensel rahatsızlık belirtisi. Uzaktan gelen silah sesleri, rüzgârda duyulur duyulmaz çıtırtılardan daha öte değildi. Bartlett dürbününü kaldırdı. Üç, belki dört mil ötede, çölün güneşin sönmekte olan ışığına karşı yayıldığı yerde bir asker gördü. Sinirli, ayağını süren bir ata binmişti. O da kendi dürbününü kaldırdı ve Bartlett bakarken deli gibi el salladı.

"Askerin başı dertte!" Bu kez bağıran Bartlett oldu, Fa-irly ise hâlâ çevreyi inceliyordu. Bartlett, Fairly'ın yüzünün birden asıldığını sevinerek gördü.

Yüzbaşı Bartlett hemen işe koyuldu. Kılıcını biraz zorlukla da olsa kınından çıkararak havada savurdu, neredeyse çavuşun başım kesecekti ki, "Beni izleyin! Çabuk!" diye bağırarak atını kaktüs ve adaçaylarının arasından ufuktaki askere doğru dört nala koşturdu. Teğmen Fairly de hemen kendi kılıcını çıkardı ve atını umarsızca kamçılayarak anında Bartlett'in yanına vardı. Daha sıkı kamçılayıp yüzbaşıyı geçerken, Bartlett küfretti ve kendi atını daha büyük bir çabayla mahmuzladı. Şapkaları rüzgârda uçarken birkaç mil ötedeki askere doğru ölümcül bir yarış içine girdiler çok geçmeden.

Çavuş ve askerler arkalarından dört nala geldiler. Çavuş atları tanıyordu. Bir mil içinde Bartlett ile Fairly'ın atlarının soluğu kesilecekti. Tökezlemeye başlamışlardı ve önce Fairly, sonra Bartlett — biraz muzaffer bir edayla, çünkü başı Fairly'inkini geçtiği zaman atının dizginlerini çekmişti— atlarını tırıs yürütmeye başladılar. Çavuş ve askerler onlara yetişti. Bir milin sonunda Bartlett atını yeniden dört nala koşturdu, Fairly da tam yanındaydı Alacakaranlık koyulaşmıştı, adaçayı çalılarının beklenmedik bir şekilde ortaya çıkmalarına neden oluyor ve atları kaçınmaya zorluyordu.

Bartlett iki kez neredeyse düşüyordu, fakat eyeri tutmak adına kılıcını kınına koymayı reddetti. Fairly de kını-

na koymayacakı. Yüksek ve siluet halinde duran kaktüslerden daha kolayca kaçınılabiliyordu.

Zor durumdaki asker çölde yok olmuştu. Yüzbaşı Bart-lett, atlı askerin durduğu yere yakın bir yerde onları gören ilk kişi oldu. Yaya bir asker grubu! Askerler, Bartlett ve adamlarından çöl inişine doğru kaçıyor gibiydiler. Kulağının dibinde Teğmen Fairly bağırdı: "Piyade tam önümüzde!" Fairly uyarısını tamamlamadan önce Yüzbaşı Bartlett aynısını tekrarladı. Onun sesi daha yüksekti ve teğmenin nedense titreyen sesine oranla rüzgârda daha iyi taşındı. Fa-irly'ın ilk olarak bağırmış olmasının yaratacağı her tür tatmini bozmuş olmaktan memnun oldu. Üstelik ardından bir de emir verdi: "Sağ ve

sol? yayılın! Hoooo!" Ardındaki askerler ikiye ayrıldı; askerler Bartlett'in iki yanında uzun bir çizgi oluştururken hâlâ dört nala gidiyorlardı. Şimdi yüzbaşının aklına belli belirsiz bir bilmece düştü. Loş

ışıkta piyadeler onun önünde koşuyormuş gibi görünüyorlardı, fakat hareket etmiyorlardı! Kendi atlı askerleri onlara çabucak yetiştiler. Alarma geçerek "Piyadeleri geçin!" diye bağırmaya ancak zaman bulmuştu ki kendisi de askerleri de yaya askerler arafından mermi yağmuruna utuldular.

Bartlett atlılarını elli metre dört nala koşturdu. Önünde hiçbir şey yoktu: Karanlık adaçayı şekilleri, kaya çıkıntıları, kaktüs. Atını durdurarak "Dur!" diye bağırdı. Sırtını güçlü rüzgâra vererek dönünce yaya askerleri hâlâ

görebiliyordu. Şimdi askerler ona doğru koşuyora benziyorlardı, fakat hiç ilerlemediler! Bartlett onları görebiliyordu, karaltıları kesinlikle ona doğru hareket halindeydi, fakat hareket etmelerine karşın yakına gelmiş görünmüyorlardı. Bartlett sağında ve solundaki kendi askerlerine baktı. Askerler kendisi gibi oturmuşlar, piyadelere bakıyorlardı. Yanındaki çavuş konuştu: "Bu neyin nesidir?" Her zamanki gibi hiçbir şeye katkıda bulunmadan

Yüz*başı Bartlett atını yavaşça karaltılara doğru ilerletti ve iki yanındaki askerleri de istemeye istemeye aynı hızı

korudular. Bartlett askerlere yaklaşırken saçlarının dikleşi-ğini, tüylerinin diken diken olduğunu hissetti. Rüzgâr sırtından esiyordu ve önündeki piyadeler daha hızlı koşuyora benziyordular, fakat gene de ona doğru hareket etmiyorlardı. Hafif bir esinti olan rüzgâr ve atların ayak sesleri dışında sessizlik egemendi. Şimdi daha da yaklaşan Bartlett ve adamları uzakta, piyadelerden gelen başka bir ses duydular: Birçok ayak koşuyormuş gibi hafif bir pıtırtı! Bartlett onlara dik dik baktı. Aptal orospu çocukları yerlerinde mi koşuyorlardı? Aklına saçma ve çılgın düşünce geldi. Karanlıkta çölde idman mı yapıyorlar, tanrı aşkına? "Piyade komutanı!" diye bağırdı. "Komutan kim?" Hiç yanıt gelmedi, fakat pıtırtı giderek yükseldi.

Daha da yaklaşınca atlar burunlarından solumaya, soluk ışıkta karaltıların görüntü ve şekillerinden rahatsız olmaya başladı. Pıtırtılar artık epeyce yüksekti. Bartlett'in düşünceleri yarı isterik bir hal aldı. Bu orospu çocukları ne yapıyor, dans mı ediyor? Belki gerçekten çıldırmışlardı... sıcaktan... bu durumda tehlikeli olabilirlerdi. Daha da yaklaşan Bartlett pıtırtıyı tanıdı — koşan ayaklar değil, rüzgârda uçuşan ceketler. Aptal orospu çocukları

ceketlerini ilikle-memişlerdi ve şimdi Bartlett ceket eteklerinin rüzgârda dalgalandığını, uçuştuğunu görebiliyordu.

Bilmecenin çözümünü bulan Teğmen Fairly oldu. Yarı şaşkınlık, yarı muzaffer bir edayla bağırdı: "Bunlar ceket ve şapka takılmış kaktüslerle çalılar!" Bunu bir kez daha bağırarak söyledi. Bartlett, Fairly'nin önce keşfetmesine gü-cenemeyecek kadar rahatlamıştı. Ya piyadelerin yanından ya da arasından hızla geçmek üzereydi.

Şimdi atlılar yaklaştı. Önlerinde uzun bir çizgi halinde kaktüsler onlara bakıyor, üstlerindeki şapkalar rüzgârla oynuyordu. Ceketler düzgün bir şekilde giydirilmişti, kollar kaktüs kollarını kapatıyordu. Şapka ve ceketlere çarpan rüzgâr şekillere koşma görünüşü veriyordu. Gene de uğursuz, hayaletimsi, açıklanamaz bir görüntüydü. O kadar ki Bart-218

lett'in askerleri bunu hiç komik bulmadılar, atlarında sessizce oturarak uçuşan ceketlerle şapkalara baktılar. Doğaüstü etki, rüzgârın çalılar arasındaki uğultusuyla daha da kuvvetleniyordu.

Kulakları sağır eden bir tüfek sesi Bartlett'i neredeyse havaya sıçrattı. Ateş arkasından gelmişti. Bir asker cansız bir halde atından düştü, başka bir at gerileyerek binicisini üzerinden attı. Bartlett sol kolunda sıcak bir iğne hissetti. Yaralanmıştı! Kısa bir sessizlik oldu, sonra gene tüfek konçertosu.

Ateş arkalarından geliyordu; uzaktaki kayalardan. Bartlett'in duyuları yerine geldi. Eylemdi bu! Atını dümdüz üniformalı kaktüslerin arasından ateşten uzağa dört nala koşturdu. Elli metre sonra durdu.

Askerlere bağırdı: "Çavuş, attan inme emri ver... Yüzükoyun ateş pozisyonu! Beş adamı atları tutması için arkaya gönder!"

Yüzükoyun pozisyonda başını zor bela kaldıran çavuş askerlere emri tekrarladı. Askerler bir anda çavuş gibi dümdüz yattılar, tüfeklerini önlerine uzattılar. Yalnızca Batlett ayakta kalmıştı, Fairly de yanında dolanıyordu. Bartlett eyerinde ilk şaşkınlık sendelemesinde şapkasmı kaybetmişti. Saçları rüzgârda uçuşuyordu. Kılıcını kaldırarak tüfek ateşinin geldiği yönü gösterdi.

"Adamlar!" diye bağırdı rüzgâra. "Bu hattı bütün saldırılara karşı korumaya niyetliyim. Geri çekilme olmayacak. Bir santim bile!" Kendisini şimdi daha iyi hissediyordu. Korkak değildi ve ayaklan yere basıyordu. Cesur, hatta kahramanca bir konuşma yapmıştı. Bakalım Fairly bunu kayıtlarda inkâr edebilecek mi!

Apaçiler'in saldırma niyeti yoktu elbette. Aslında tamamen sessizdiler ve hiçbir şey yapmadılar.

Bartlett'in kafası karıştı. Adamlarını hazırlamıştı; cani alçaklar neden saldırmadılar?

Fairly yanına geldi. "Efendim, yaralı olduğunuzu farket-tim... Ah..*. Belki kötüdür. Komutayı almak üzere hizmeti-nizdeyim." Ses tonu sempatik, endişeliydi.

Bartlett bir an içinde Fairly'ya karşı doğal olmayan bir yakınlık seli hissetti. Fairly —sadık görevli efendisine hizmet etmek için kendini feda ediyor. Fakat Bartlett çelik tıpalı bir akılla kapatılmış sert kumaştan yapılmıştı. Doğru, yaralıydı, belki ölümcül derecede yaralıydı. Bir barbar ordusuyla

karşı karşıyaydı, fakat aklı yerindeydi ve Fairly'ın • görünüşte sadıklığmın ardındaki sinsi nedenleri algılayabiliyordu. Teğmene dik dik bakı. Yüzü astından ancak on santim uzakta olmasına karşın açıklaması yüksek sesle ve güçlüydü: "Teğmen, ayakta kalabildiğim sürece savaşacağım! Soluk alabildiğim ve kılıcımı kaldırabildiğim sürece komuta edeceğim!" Barttlett kendi sözlerinden hoş bir şaşkınlık duydu. Ağzından öylesine çıkmıştı... bunu bir yerlerde okumamış olduğundan emin değildi.

Belki de bir komutan ölümün eşiğinde dururken ruhu konuşurdu! Bunu düşünerek derin bir soluk aldı ve teğmene doğru eğildi. Sol kolu işlemiyordu ve kılıcının ucunu yere koyarak ona dayandı ve belirgin bir şekilde eğildi. Teğmen onu tutmak için bir adım öne çıkmak zorunda hissetti. Bartlett'in kolunun üst tarafı kan içindeydi. Fairly, merminin ceketi deldiği yerde kumaşı yırttı. Şeytani bir keyifle açıkladı.

"Efendim! Deri yalnızca sıyrılmış. Kolunuzda küçük bir sıyrık var."

Bartlett onu acıyla sarstı. "Defol!" Bir şey yapmak zorundaydı ve hemen yapmalıydı. Yüzükoyun askerlerin önüne geçerek şaşırtıcı bir tezlikle bağırdı: "Ateş!"

Şaşıran askerlerin ateş etmeye başlaması için tam bir dakika gerekti. Sonra tüfekler ateş aldı. Şimdi iki yüz metre ötedeki kayalıklardan Apaçi tüfekleri onlara yanıt veriyordu. Yüzbaşı Bartlett içinin gururla kabardığını hissetti. Bu, tanrım, yalnızca basit bir pusu, değildi, bir çarpışmaydı! Bu büyüklükte bir eyleme katılmış hiçbir komutan subay hafife alınamazdı. Şimdi niyeti çarpışmayı genişleterek büyüklüğünü ve dolayısıyla önemini artırmaktı. Çevresine bakmınca W est Point'li olmayan kızılderililerin ölümcül bir

w

zayıflıkla bir manevra gerçekleştirmiş olduğunu gördü — onu kuşatmamışlardı! Cephe gerisi açıktı.

Teğmen Fa-irly'yı çağırarak ona Goodwin Kampı'na bir binici göndermesi emrini verdi. Hızlı bir at kampa otuz dakikada gidip kampaki bütün askerleri alarak bir saat içinde dönebilirdi. Apaçiler kamp ve takviye yakınında ona saldırmakla aptallık etmişti! Ulak yola çıktı ve Apaçiler onu durdurmak için hiçbir çabada bulunmadılar; zekâ düzeylerinin bir göstergesi daha. Bunun yerine, Bartlett'in adamlarını oraya çivileyen münferit, düzensiz ateşi sürdürdüler.

Bir saat içinde Goodvvin Kampı'ndaki bütün askerlerle savaşıldı. Yüzbaşı Bartlett heyecan ve tatminle, düşmanın dağılmaya, batıya kaçmaya başladığını not etti. Yüzbaşı Jeremiah H. Bartlett kazanıyordu!

Goodvvin Kampı şimdi sessizdi. Dağınık holde hâlâ yanık duran fenerler tören alanını sarı ışık kareleriyle belli ediyordu. Askerler hızla atlara binip Yüzbaşı Simpson'ın arkasında on mil batıdaki çatışma noktasına doğru kamptan çıktılar. Arkalarında bir onbaşı ve altı adamlık bir manga bıraktılar.

Mangadakiler, U'nun bir ucunda durdular ve çölü gözleyerek bazen belli belirsiz bir ışık çakımıyla ödüllendirildiler.

Arkalarında, kampın gerisinde dört karaltı sessizce bir çatıdan yere atladı. Asker ceketi ve süvari şapkası giymişlerdi. Bacakları çıplaktı. Kasık örtüleri vardı. Geronimo, Naiche, Eğlence ve Kaywahla binaların arasında gölge gibi hareket etiler. Bir bina buldular. Kalın, küçük, penceresiz kerpiç bir

bina. içeri girince, Geronimo keyifle homurdandı. Düzenli yığınların arasında tüfekler parlıyordu.

Tüfeklerin altında mühimmat kutuları uç uca\luruyordu. Eğlence ile Kaywahla duvardan tüfekleri çekerken, Geronimo ile Naiche de tören alanını geçerek atların durduğu yere geldiler. Burada Geronimo dişlerinin arasından atları sakinleştirmek için yavaşça ıslık çalarken, dört süvari atını seçip koşum taktılar. Üzerlerine eyer koymadılar. Yanındaki katır ağılın-221

da sekiz büyük ordu katırının başlarına yular taktılar ve ağılın üst rafından yük takımlarını çekerek katırları eyerlediler. Sonra atlarla katırları mühimmat deposunun önündeki açıklık alana getirdiler.

Eğlence ile Kaywahla tüfekleri çuvallara koyuyorlardı. Eğlence neşeyle cıvıldadı. "Burada herkesi öldürmeye yetecek tüfek ve mermi var."

Geronimo kuru bir şekilde, "Evet," dedi, "ve sen orada keyifle dururken biz onları kullanacağız."

Eğlence güldü. "Ben artık ordudayım. Bir Mavi Ceketli gelirse şapkama nazik bir selamla dokunacağım; o da şapkasına dokunacak ve dost olacağız."

Yarım saatte tüfekleri çuvala koyarak kapıya taşıdılar ve yük katırlarının sırtlarına yüklediler. Büyük mühimmat kutuları yük eyerlerine bağlandı, Bütün tüfekleri alamadılar. Son katır da yüklenince Geronimo onları durdurdu.

At binip katırların önünde tören alanından ve U açılışından geçtiler. Onların geçtiğini gören onbaşı binanın çatı ucuna doğru koştu.

"Hey!" diye bağırdı. "Siz hangi cehenneme gidiyorsunuz?"

Katırları süren atlılar onbaşının altından geçerken başlarını kaldırıp bakmadılar. Bir er dışında. Er başını kaldırdı, beyaz dişleriyle gülümsedi. Elini şapkasına koyarak onbaşıya tören selamı verdi.

Onbaşı seyrederken er onu yeniden selamladı... Ve Yeniden... Ve karanlığın içinde yok olurken, yeniden.

Onbaşı, "Allahın belası!" diye bağırdı.

Eğlence, hayal kırıklığına uğramıştı; Mavi Ceketli selamını almamıştı.

m

general George Crook, Apaçi topraklarına geri döndü. Daha önce de oraya gelmiş ve Apaçilerin savaş usullerine dört yıl dayanmıştı. Crook'ta ne Custer ve Sherman'ın hırsları, ne de Sheridan'ın şiddetli zafer eğilimi vardı. Crook samimi bir adamdı; genellikle, "her şeyi olduğu gibi anlatırdı."

Lee'nin Appomattox'da kuşatma yaptığı gün, Thomas Lafayette Rosser adlı bir Konfederasyon süvari generali, Crook'un askerlerinin tam ortasına saldırdı. Crook kendi yenilgisini veciz bir şekilde rapor etti: "... Çok sayıda asker olduğu için geri çekilmek zorunda kaldık." Başka özür yok. Rosser ile çarpışan ve yenilen Custer, kendisini mazur göstermek için hacimli bir rapor yazdı. Savaştan sonra ortaya çıkan askeri kayıtlar, Crook'un olaydaki doğruluğunu gösteriyordu. Sheridan ise tam tersine

kötü puan aldı. Trevilli-an'da Hampton tarafından yenilgiye uğratılan Sheridan iki nehir boyunca kaçtı ve Grant'a şu raporu verdi: "Hampton 'ı Trevillians'daki bütün isyancı süvarilerle birlikte bulduk ve yendik; fakat Breckenridge'nin piyade bölüğü yardımına geldi ve mühimmatım bitmek üzere olduğundan, geri dönmenin daha iyi olacağını düşündüm." -

Rosser, Crook'a iyi puan verdi, fakat Sheridan için, "... donuk bir adam," dedi. "Kafası çabuk süvari manevraları için fazte yavaş çalışıyor. Güney'in açlık çekmesinden ve silah yoksulluğundan sonra Yankee zaferleri hakkında bü-

tün bu caka, hasta ve can çekişen aslanın yanında övünmekten başka bir şey değil."

Rosser'ın bilmesi gerekirdi. Sheridan'a patronluk etmişti ve "Küçük Phil" hiç unutmadı. Savaştan sonra ortaya çıkan kayıtların ışığında caka azaldıktan sonra Sheridan dikkatini tazılderililere yöneltti.

Kızılderililer kayıt tutmuyordu.

Crook, bütün profesyonel askerler kadar dikkatliydi, fakat yalancı değildi ve Sheridan açısından tek bir rahatsız edici alışkanlığı vardı. Hasmında hayranlık uyandıran bir özellik'keşfederse bunu ifade ederdi. Dürüstlüğü çoğunlukla bunu açıklamasına neden olurdu. 1865'te bir Konfederasyon harekâtı için "Savaşın en parlak çarpışması olarak görüyorum," dedi. Bilgiliydi. Kurbandı.

21 Şubat 1865'te soğuk bir gece General Crook, Cum-berland-Maryland'deki bir otelde uyuyordu.

Çevresinde komutasındaki on bin Birlik Askeri vardı. Gece yarısı nazik bir Güney aksanlı asker tarafından uyandırılarak, tutuklandığı bildirildi. Otuz Konfedere Ranger'ı onu ve aynı oteldeki General Benjamin Kelly'yi yakalamak için ordusuna gizlice sızmıştı. Konfedereler Yankee saflarından uzaklaşırken, Crook "Bundan zevk bile alabilirim," yorumunu yaptı. Crook

ve Konfedereler, Richmond'a kadar büün yol boyunca çok iyi anlaştılar; Crook ona yapılan şakalara katıldı. General Kelly durumlarında bir komiklik görmedi.

Savaştan hemen sonra Crook, zayıf iradeye tahammülü olmadığım bir kez daha gösterdi. Miss Mary Dailey ile evlendiği zaman, kızın erkek kardeşi James Dailey törendeki en çok ilgi gören adamdı.

James Dailey, Crook'u kaçıran Konfedere Rangerlar'ından biriydi.

Arizona ve Apaçiler'e dönmesinden önceki altı yıl boyunca, Crook, Platte Şubesi'nde komutanlık yaptı. Custer'ın politik rüyalarının Küçük Büyük Boynuz'da kendisiyle birlikte ölmesinden tam bir hafta önce, Crook, Rosebud'da Çılgın At ile çarpışmıştı. Siyu savaş şefi ona büyük kayıplar verdirdikten sonra geri çekilmişti. Raporu, Çılgın At'a gereken önemi verdi.

Custer'ın yenilgisinden sonra ulus ve Birleşik Devletler Ordusu öç çağrısı yaptılar. Crook'un süvari birliği Amerikan Atı'nın huzurlu kızılderili rezervasyonunu silip süpür-düğü zaman, Crook katledilmiş

kadın ve çocuklann görüntüsünden "hasta oldu". Süvari birliği özel olarak hedef gözetmemişti. Kör Bıçak ve Küçük Kurt'un başında bulunduğu Çeyenler'in sonuncuları da hiç görmeyecekleri ülkelerine doğru kaçmaya başlarken, George Crook onları takip edip yakalamak üzere görevlendirilmiş

generaldi. Çeyen kanı iz sürmeyi kolaylaştırdı ve kilometreler, karda tahta işaretler gibi donmuş genç ve yaşlı cesetleriyle ölçüldü. Bunun Crook üzerinde derin bir etkisi oldu. Bundan sonra evsiz Ponca kızılderililerine yardım etmeye çalıştı ve yasal bir "insan" olarak isim alması için

mahkemeye verdiği dilekçede Şef Oturan Ayı'ya açık destek verdi. Crook bundan dolayı Sherman ve Sheridan'dan ek hoşnutsuzluk gördü.

Şimdi Arizona'daki W hipple Kışlası'na geri dönmüş olan Crook'un kaba askeri dış görünüşü altında daha geniş bir insanlık görüşü vardı. Apaçiler onu sert, inatçı ve yorulmak bilmez bir savaşçı olarak tanıdılar (ona Nantan Lupan, Şef Gri Kurt dediler), fakat onun sözüne güvenebileceklerini öğrendiler.

Dürüstlüğü onun Tucson ihalecilerini suçlamasına yol açtı. Bu, politikacılar ve onların arkadaşı Sheridan arasındaki popülerliğini artırma yolunda bir katkı sağlamadı. Giderek düşmanlaşan, basın aracılığıyla gönderilen W ashington'un uğursuz duman sinyallerini görmezden gelerek, Güneybatı'da barışı sağlama planlarını yürürlüğe koydu. Meksika askeri yetkilileriyle eski Yankee düşmanlıklarını

unutma ve Sierra Madre'de Apaçi sığmaklarını tamamen temizlemede kfendisine yardımcı olma konusunda ikna edici görüşmeler yaptı. Hantal arabaları terk ederek engebeli arazide katır kullandı, Asya'da II. Dünya Sava-şı'nda kullanılacak taktik yöntemler benimsedi ve Birleşik Devletler Ordusu'nun ürettiği en üstün yerli savaşçısı olarak askeri tarihçilerin takdirini kazanarak Custer ile Sheridan'm

boyama görkemini geçti. Düşmanı işe alarak —Apaçi izciler— askeri düzeni şok etti. Crook, Apaçi izcilerin "yaratıcı iz sürücüler... Dağlarda benzersiz, sert" olduklarını gördü. "Apaçi izciler işe alındıklarında," diye rapor etti, ona "şaşmaz, hatta dokunaklı bir sadakat" gösteriyorlardı. Ayrıca yanında Al Sieber de dahil olmak üzere Batı'nın en ünlü sınır adamlarından bazılarını da getirmişti.

Crook'u genç Tom Hom ile tanıştıran Sieber oldu ve subayların büyük kısmı askerlik dışı, asi gence karşı iyi duygular beslememesine karşın, bu duygular Horn'un birkaç olayda gösterdiği cesaretle yumuşadı. Fakat Crook, Horn'u cesareti nedeniyle işe almamıştı. Genç adamla uzun saatler geçirerek Apaçiler'i tartıştı. Crook onun sayesinde Apaçiler'i içinden tanımaya başladı —düşünce sistemleri, gelenekleri, kültürleri ve dinleri. Crook, gizemin işlemesine neyin neden olduğunu, küçük bir grubu yüzyıllar boyu is-panyollarla savaşta ayakta tutabilen —aslında güdümle-yen— şeyin ne olduğunu öğrenmek istiyordu. Apaçi topraklarındaki ilk turunda Crook, Apaçiler'i "vahşi" diye bir kenara bırakıvermiş ve bunu alışılmadık yenilgilerle ödemişti. Bu kez bir cerrahın kesinliğiyle karma bir halkın karmaşıklıklarını araştırıyordu. Tom Horn bir bilgi çeşmesiy-di. Crook, Horn'u kişisel yaşamı konusunda hiç sorguya çekmedi; Horn'un, Geronimo ile Meksika saldırılarına "katıldığı"

yolundaki ısrarlı söylentileri de sorgulamadı. General, genç adamın Apaçiler ile yaşadığı yıllar üzerine dereden tepeden konuşmasıyla yetiniyor ve ancak zaman zaman stratejik sorular soruyordu.

Düşmanı içinden tanıma, Meksika ordusuyla işbirliği kurma ve yaratıcı askeri taktikler uygulama sistemi sayesinde Crook, Apaçi tehdidini düzenli olarak azaltıyordu. Crook düşman Apaçiler'e karşı tek asker yasasını, görevini yapmayı uyguladı. Onlara karşı özel bir nefret taşımıyordu. Biri dışında: Geronimo. Savaş Şamanı'na karşı yoğun bir düşmanlık geliştirdi. Bu düşmanlıkta diğer subayların tam desteğini aldı.

Mangas Coloradas'm ölümüyle Bedonkohe grubu Coc-hise'e katılıp tek bir grup olarak Chiricahua adını aldı. Onlarla birlikte Geronimo da geldi. Yeniden evlenmişti; karısı, Apaçiler'in "çok yakışıklı"

dedikleri Chee-hash-kish adlı bir kızdı. Karısı ona iki çocuk doğurdu: Chappo adlı bir oğlan ve Tozey adlı bir kız.

Yaşlanan ve yorulan Cochise, yalnızca Bedonkohelere değil, fakat savaşçıları Crook'un ordusu tarafından yok edilen Gila ve Tonto gruplarından geriye kalanlara da sığınak sağlamak zorundaydı.

Cochise barış için Santa Fe'ye kadar gitmişti ve bir yıl boyunca uluslararası sınırın kuzeyine ne gitmiş, ne de saldırı emri vermişti. Fakat bir "söz" anlaşması olmaksızın, kimse yenilmez Geronimo'yu smırlaya-mazdı. Bu dönemde Geronimo, Cochise'in bir capitân'ı olarak biliniyordu ve her zamanki enerjisiyle bütün Apaçi gruplarından savaşçılar almıştı. Mavi Ceketlilere balinaya saldıran bir köpek balığı gibi vur kaç şeklinde saldırıyordu. Geronimo'yu yakalama çabaları bir subay tarafından "geyiği bando mızıkayla yakalamak kadar abes" olarak tanımlandı. Chiricahualar suçlandılar. Arizona Citizen şöyle yazıyordu: Chiricahua Apaçiler'i için gereken savaş türü, düzenli, hiç durmayan, amansız ve ayrımsız savaştır. Bütün vadi, tepe, kayalık ve kaleler çürümüş Chiricahua Apaçileri'ni cennete gönderene kadar, erkek, kadın ve çocukları katleden bir savaş. General Crook, Geronimo'nun sürekli saldırılarından ve rahatsız edici mesajlarından deliye dönüyordu. Bir keresinde Apaçi izcilerinin bulunduğu düzenli bir ordu devriyesi, Doubtful Kanyonu'nu geçerken onu gördü.

Geronimo bir kaya çıkıntısının üzerinde açık seçik görülebiliyordu ve onlara el sallayarak, "Beni ateş

ederek yakalayamazsınız," diye bağırdı. Crook bordroya yüz Apaçi izci ekledi, subaylarıyla askerlerini (beş bin kadar) çağırdı ve tek bir adama karşı büyük bir harekâta hazırlattı.

W ashington'dan gelen emirlerle durduruldu.

Yerli Bürosu'nun, Birleşik Devletler Ordusu'nun harcamaları üzerindeki gücünü artırmaya yönelik daha çapraşık planları vardı.

San Carlos büronun yönetimi altındaydı ve büronun kendi sözleriyle "bütün Apaçiler'in toplanacağı bir yer" haline getirilecekti. Bir toplama kampı. Büro, hükümetin yalancı görüşmecilerinin en yeteneklisinin bile Apaçiler'i bu kıraç yere çekmek için gerekli sözleri uyduramayacağmı biliyordu. Bu noktada planlarını işlerliğe koydular.

Büronun barış görüşmecileri tek tek Apaçi gruplarına yanaştı ve her grubun istediği bir bölgede "sonsuza kadar" yaşayabileceği rezervasyonlar kurmayı önerdi. Gruplar yerleşip kendi rezervasyonunu ekip biçerek silahlarmı teslim edince, o zaman, ancak o zaman Birleşik Devletler Ordusu harekete geçecek, onları "tutsak" alacak ve San Carlos'a götürecekti. Böylece W arm Springs Apaçileri ile Coyoterolar yerleştirildi. Bosque Redondo'da sefil bir şekilde yaşayan Meskalerolar'a böyle bir anlaşma önerilmedi. Onlar tehdit oluşturmuyordu. Asıl sorun Chiricahualar'dı.

Büro, bürokratik ihanet yöntemlerinde Apaçiler kadar saf olan bir adamı Cochise'e yaklaşacak görüşmeci olarak seçti. General Oliver Otis Howard'a, planın "sonsuza kadar rezervasyon" kısmı anlatıldı yalnızca. San Carlos'un sözü edilmedi. Howard, Gettysburg'da üstün bir asker olmuştu ve Fair Oaks'da bir ordu kaybetmişti. Vermontlu'ydu ve çok dini bütün bir adamdı. Onun dindarlığını gösteriş olarak yorumlayan Crook da dahil olmak üzere subay arkadaşlarının hiç hoşlanmadığı Howard'ın, kızılderililere karşı sempatisi vardı; kızılderililer beyazların maddi konuları ele aldığı kadar düzenli bir şekilde ruhsal konuları ele alırlardı.

General Hovvard, Cochise ile ilişki kurmada Victori-o'nun yardımını gördü ve Tom Jeffords ile Cochise'in Chee adlı bir yeğeni yanında gelmeye ikna etti. Üçü Ejderhalar'a doğru giderek Cochise'in kalesini saklayan yüksek doruklardan geçtiler. Howard ziyaretin kısa olmasını istiyordu, fakat 228 rA

Apaçiler'in bağımsız demokratik süreci hakkında hiç fikri yoktu. Cochise ona bütün capitân'lmnm gelip görüşmelere katılması için zamana gereksinimi olduğunu söyledi; yoksa görüşme onları bağlamazdı. Howard kalmayı kabul etti. Ziyareti yaklaşık iki hafta sürdü.

Daha sonra "keyifli ve hoş bir şekilde şaşırdığım" yazdı. Apaçiler'i, onu sıcak karşılayan dost ve konuksever bir halk olarak görmüştü. Onların dualarına coşkuyla katıldı, dindar yaşlı yüreğinde duaların "aynı olduğundan... Aynı Tanrı'ya gittiğinden" emindi. Yere bağdaş kurarak onların aileleriyle birlikte yemek yedi ve komik öykülere yüksek sesle güldü. W est Point gururunu bir yana bırakarak çocuklarla oyun oynadı ve rancheria'nm favorisi haline geldi. Genç Naiche'ye admı yazmayı öğretti.

General Howard, oradaki en katı savaş capitân'mm kalbini kazandı. Geronimo yaşlılığında ondan söz ederken, "... Her zaman bize verdiği sözü tuttu ve bize kardeş muamelesi yaptı," diyordu. "Onunla sonsuza kadar barış içinde yaşayabilirdik. Birleşik Devletler Ordusu'nda saf, dürüst bir beyaz varsa, o da General Howard'dır," diyordu.

Howard, Cochise'e, Chiricahualar'ın nerede yaşaması gerektiği konusunda kendisine ait düşüncelerle yaklaştı, fakat ısrarlı değildi. "Sakin, kararlı ve mantıklı tavırları olan akıllı bir adam"

olarak gördüğü Cochise'i dinledi. Bir kızıl-derili şefi ilk ve son kez bir Birleşik Devletler Ordusu generalinin fikrini mantıksal tartışma sayesinde değiştirdi. Coc-hise'in düşüncelerini de yansıtan bir anlaşma yapıldı. Rezervasyon, Ejderhalar ile Chiricahua Dağlarıyla Sulphur Springs Vadisi'ni kapsayacaktı. Bu bölge Cochise'in grubunun yurduydu ve anlaşma grup tarafından sıcak karşılandı.

Anlaşmada kendisinin ve capitân'lmnm rolü olarak, Cochise, California Yolu da dahil olmak üzere yolları ve bölgedeki bütün yerleşim yerlerini kanun kaçaklarına karşı korumak istedi..

Geronimo anlaşmadan memnun oldu ve General Ho-229

ward'a karşı güveni tamdı, fakat generalin ardındaki güçler konusunda kuşkusu sürdü.

iki yıl boyunca her ikisi de anlaşmaya sadık kaldı. Bu süre içinde Geronimo uluslararası sınırın kuzeyine akın yapmadı. Fakat eski Meksikalı düşmanlarına saldırmayı sürdürdü. Meksika hükümeti, Birleşik Devletler yetkililerini Apaçiler'in kapatılması anlaşmasını uygulamaya çağırdı. "Sonsuza dek"

bitmişti.

Halkının San Carlos'a götürüleceğini söylemeye geldiklerinde Cochise ölüyordu. Direnmedi. Cochise özgürlükten daha fazla şeyden vazgeçmişti; Apaçiler için yaşam umudundan vazgeçmişti. Bir deri bir kemik bedeni eski muhteşem gücünü kaybetmişti. Oğulları Taza ve Naiche'yi çağırarak, barışı koruyacakları sözünü verdirdi. Sonra eski arkadaşı Tom Jeffords'ı çağırdı. Jeffords, Cochise'in durumunu görünce paniğe kapıldı ve Bovvie Kalesi'nden tıbbi yardım getirmek üzere giderken Cochise, "Beni tekrar canlı göreceğini düşünüyor musun?" diye sordu.

Jeffords eski dostuna yalan söylemeyecekti. "Hayır. Sanmıyorum. Sen ne düşünüyorsun?"

Cochise, 'Yarın sabah onda ölmüş olacağım," dedi. "Kafamda tam net değil, fakat sanırım orada bir yerde buluşacağız."

Jeffords kaleden getirdiği bir doktorla birlikte döndüğünde Cochise ölmüştü. Jeffords'm gitmesiyle ölümü arasında, Cochise vadiden güneşe doğru yukarıya götürülmesini istedi. Uzun bir alay onu Ejderhalar'm doruklarında batıya bakan bir yaylada dinlenmesi için taşıdı. Önce aile üyeleri, sonra capitân'lm yanına diz çökerek ona son kez veda etti.

Geronimo sonuncuydu. Kalkıp uzaklaşırken Cochise'in "Ölüm Şarkısı" başladı. Cochise dünya işlerini ve uğurlamaları ardında bırakmıştı.

Yolculuğu'na başlıyordu.

Geronimo, Cochise ile son kez neler konuştuğundan hiç söz etmedi, fakat oradaki Apaçiler, Cochise'in Geroni-mo'dan bir barış sözü almak için hiç çaba sarfetmediğinden

emindi. Geronimo, Cochise'in yanından kalkıp uzaklaşırken, batmakta olan güneş sert elmacık kemiklerine vuruyordu. Elmacık kemikleri sarı şeritle boyanmıştı. Mavi Ceketliler sözlerini tutmamışlardı.

O gece, Apaçiler büyük şefin ölümünün yasını tutarken, Geronimo, Chiricahua grubundan ve yaklaşan askerlerden sessizce uzaklaştı. Yanında ailesi, kuzeni Juh ve bir avuç Nedni savaşçısı vardı. Gece California Yolu'nu geçtikten sonra kamp kurmuş bir araba kafilesine saldırdılar. Yalnızca kadınlar ve çocuklar hızlı atların çektiği bir arabayla kurtulabildi. Savaş grubu kafile malzemelerini hızla katırların sırtına yükledi ve Apaçi Geçidi'nin üstündeki Dos Cabezos Dağları'na doğru kuzeye uzaklaştı. Birleşik Devletler askerleri her zamanki yararsız araştırmasını yaparken, Geronimo, grubunu San Simon Vadisi'nden ve Gila-lar'dan geçirerek Beyaz Dağlar'a götürmüştü. Dostu Victorio onu iyi karşıladı, fakat W arm Springs grubunun büyük bir kısmı rahatsız oldu. Geronimo'nun ardından misillemeler geliyordu. Geronimo büronun ihanetine karşılık vermişti, fakat şimdi ardındaki savaşçılar azdı. Geronimo'nun geleceğinin belirsizliği, bu geleceği paylaşmak isteyen çok fazla insan çekmiyordu.

)

231

19

John Phillip Clum'ın, Geronimo için kesin planları vardı. Clum, San Carlos'un başındaki yerli bürosu temsilcisiydi ve diğer yerli temsilcilere oranla çok tuhaftı. Dürüsttü. Orduyla iş yapan tüccarlardan iyi biftek ve kaliteli mal talep edip alarak, yerli rezervasyonları arasında bir tek San Carlos'ta adil bir tayın dağıtım sistemi kurmuştu. Genç ve enerjik Clum, yerlileri yönetebileceğini göstermiş ve Birleşik Devletler Ordusu'nu bir yana çekilmeye —yakın bir mesafeye çekilmeye— zorlamış başarılı bir örgütçüydü. Apaçiler'i polis olarak kullanma sayesinde yerli mahkemeleri kurmuştu. Bu

mahkemelerde Apaçi reisleri yargıçtı, böylece Apaçi-ler'in kendi adamlarını kendi kurallarını ihlal etmeleri nedeniyle cezalandırmalarına olanak sağlıyordu. Clum'm Apaçilere karşı adilliği, genel olarak büyük bir sadakatle ödüllendirilmişti. Halihazırda San Carlos'ta, "sonsuza dek" anlaşmaları bitmiş olan Coyoterolar, Gilalar'dan geriye kalanlar, Tontolar, Bedonkoheler, Chiricahualar'la ve Chirica-hualarla birleşmiş çok sayıda Nedni grubunu bir araya toplamıştı. Bir sonraki hedefi W arm Springs Apaçileri ve Victorio'ydu.

Clum Apaçi dilini akıcı şekilde konuşuyor ve Apaçi topraklarındaki "sorun yaratanları" araştırmak için San Carlos'taki Apaçiler'i saatler boyu sorguya çekiyordu. Tek bir sorun yaratan kişi vardı. Öyküler fantastikti, fakat kesinlikte doğruydu. "Sarı Şeritleri Olan Savaşçı", Birleşik Dev-232 r letler'e karşı Apaçi savaşının esinleyici ve yol gösterici eli olarak tekdüze bir düzenlilikle teşhis ediliyordu. John Clum, bütün Apaçi yağmalarının çözümüne kafasını takmıştı: Geronimo'yu asmak gerek. Onu haklı çıkarmak için güçlü bir sav belgclenebilirdi.

Clum, Apaçi politikası sayesinde hayli etkili bir casus servisi kurmuştu. Kısa bir zamanda Geronimo'nun W arm Springs grubuyla kamp kurduğunu

öğrendi ve W arm Springs Apaçileri'ni San Carlos'a getirmek için W ashing-ton'dan izin çıkarttı. "Sonsuza dek" anlaşmaları sona ermişti.

Geronimo'yu barındırmaları yeterli bir mazeretti, fakat Clum'ın önce ele avuca sığmaz Savaş

Şamanı'nı ele geçirmesi gerekiyordu. Clum onu görmek için Apaçiler'den oluşan bir delegasyon gönderdi. Mesajları dostçaydı. Clum yalnızca konuşmak, bir konsey istiyordu. Geronimo kabul etti, fakat önlemlerini de aldı.

Tanrısının öngörülerinden her zaman etkilenen Geronimo ailesinden korkuyordu. Juh'u ve savaşçılarını, ailesini Sierra Madre'deki Nedni karargâhına götürmeye ikna etti ve ertesi sabah Y)jo Caliente Temsilciliği'ndeki kararlaştırılan buluşma yerine bir ateşkes bayrağıyla ve yalnızca yedi savaşçıyla yola çıktı. Geronimo ve adamları hemen yüz silahlı Apaçi polisiyle kuşatıldılar. Clum'ın çağırdığı destek Birleşik Devletler süvari birliği yoldaydı. Geronimo "ele geçirilmişti", fakat ancak ihanetle. Son kez olacaktı bu.

Geronimo ve adamları zincirlendi, bileklerine demirler takılarak temsilciliğin bir hücresine atıldılar.

Şimdi Clum gazetelere Geronimo'nun öykülerini gönderebilirdi. Birleşik Devletler Ordusu bu öyküleri zaten biliyordu, fakat kayıtsız şartsız teslimin daha utanç verici olduğunu düşünmüşlerdi. Şimdi kamuoyu biliyordu. Sansasyonel bir haberdi. Başlıklar Birleşik Devletler'in her yerinde hemen hemen aynıydı: "ĐNSAN KAPLANI GERONĐMO!" "GERONĐMO DÖNEK CANĐ!" "GERONĐMO ÇILGIN KATĐL!"

Geronimo ellerine düşmüştü. Halkın öfkesini duyan

Kongre üyeleri kınama açıklamalarında yarıştılar. Gazeteler bu duyguları daha da işledi. "Kara Elli Katil", "Kızıl Elli Katil" ile yer değiştirdi. Bir nedenle "Soğukkanlı Köpek" en sevilen tanım oldu.

Girişimci bir gazeteci, zaten linç ruhu haline girmiş bir ulusun temposunu hızlandırmak için yeni bir dehşet yazısı yazdı. Önemli bir yetkiliye dayanarak, "Geronimo'nun kurbanlarımı parçalarını çoğunlukla yediğinin bilindiği" haberini verdi. Yalnızca parçaların ya da hangi parçaların yenildiğini açıklamaktan uzak durdu. Geronimo daha hücresindeyken ölüme mahkûm edilmişti bile.

Kasaba ve arazi yetkilileri, Birleşik Devletler Adalet Bakanlığı ve Birleşik Devletler Ordusu, Geronimo'yu asma hakkı için yarışıyordu. "Kanlı Dönek" tarih kitaplarına girmeye başlamıştı ve celladın ipini veren politikacılar ya da generaller ölümsüzlüğe kavuşacaktı. Rekabet korkunçtu.

Geronimo'nun yedi savaşçısı birer birer zincirleri çıkarılarak San Carlos'ta serbest bırakıldı.

Geronimo tek başına, yarı karanlıkta kapalı tutuldu. Yüksekteki tek bir pencereden ona bakmaya çalışan işkencecilerine esrarlı bakışlar fırlattı. Haftada birkaç kez "vaktinin dolduğu" söyleniyordu ona. Geronimo hiçbir şey söylemedi. Geronimo Đlah'ına danışmıştı. Şimdi bekliyordu.

General George Crook, kendi adına bazı danışmalar yapıyordu. Geronimo'yu asma onurunun kimin olacağına ilişkin kavga basında açıkça yapılıyordu. Fakat Crook'un bilmediği şey, bunun, sorumlu olduğu birkaç

bin kilometre karedeki binlerce çabuk alevlenecek Apaçiler üzerindeki et-kisiydi. Bu onu gerginleştiriyordu. Crook bu gerginliğini açığa vurmadı.

Bürosundayken rahat görünüyordu. Tuniğinin önü ilikli değildi, iskemlesi geriye kaykıktı; masasının üzerinde çizmeli ayahlan uzanık, Burley tütünü çiğniyor ve büyük bir isabetle bir metre ötedeki tükürük hokkasına düzenli olarak tükürüyordu. Ellerini başının üstünde kavuşturarak tavanı uykulu uykulu seyrediyordu. Binbaşı Morrow bir köşe iskemlesinde dimdik oturmuştu.

Morrovv, Tanrım! diye düşündü. Bir general! Bu.yetersiz herifi sürekli daha da saygısız davranması için cesaretlendiriyor! Yetersiz herif, Crook'un karşısındaki bir iskemleye yayılarak oturmuştu; doğrusunu söylemek gerekirse, Crook'un masasının kenarına bir topuğunu koymuşu. Tom Horn'du bu ve bir bıçakla kurutulmuş biftek kesiyor, kestiklerini ağzına gürültülü bir düzenlilikle atıyordu. Bu ikili, astına danışan bir generalden çok, saygın olmaktan uzak salon serserilerini hatırlatıyordu.

Crook konuşuyordu. "... Ve diyorsun ki, Horn, Geroni-mo'nun asılmasının... Ehem... Apaçiler üzerinde sonuçları tahmin edilemeyen bir etkisi olur."

Horn yanıt vermeden önce çiğnemeye devam etti. "Şey, şimdi, General, bunu söylemedim. Dedim ki buna yatkınlar ve aynı zamanda da karşılar. Asılmasından korkuyorlar... Belki asıldVğı zaman daha rahat nefes alacaklar. Biliyorsunuz, General, —Horn vurgulamak için Crook'a bıçağı gösterdi— bir tür, belki Đsa'yı aldıkları zaman... Oradaki insanlar bunu istiyorlardı... Bir tür sorun yaratan Đsa... Ama bir tür korkuyorlardı aynı zamanda."

Horn'un, Đsa'nın çarmıha gerilmesini Geronimo'nun asılmasıyla karşılaştırması, Binbaşı Morrow'un gözlerine inanmayan bir bakış getirdi. Fakat Crook bu karşılaştırmayı gayet kolayca kabul etmiş

görünüyordu. Başını hafifçe çevirerek yanıt vermeden önce tükürük hokkasına tükürdü.

"Geronimo'un dini bir vicdanı olduğunu mu söylüyorsun? Ne tür bir din?"

"Doğal olarak Apaçi dini, General." / Crook alayla, "Doğal olarak," dedi,"Nasıl bir şey?"

Horn kıkırdadı. "Dinlemek için bir haftanız var mı?"

"Şunu bir saate indirsek." Crook bıçağını belinden çıkararak, dikkatle bir Burley kesti ve ağzına attı.

Đskemlesine yaslandı.

Horn içini çekti. "Şey, Apaçi, yüce yasalara sadık kalırsan ruh bedenini güçlendireceğine inanır.

Tekerlek'e ulaştı-

ğın her sefer... Yani dünyada maddi bir bedene tekrar girdiğin zaman, bu yüce yasaları maddi dünyanın bağlı olduğu aşağı yasalara karşı uygularsın. Ruh bedenini güçlendirirken, öldüğün zaman —ya da bu maddi dünyadan göçtüğün zaman- ruh bedenin daha da güçlü olur... Doğru yaparsan...

Đnancı korursan... Daha yüksek yaylalara çıkarsın. En yüksekteki düzlük, doğal olarak geri dönemeyecek kadar güçlü olduğun yerdir. Yani... 'kurtarılmış' olmak. Ki, —Horn ağzına bir biftek parçası attı— ki bu da Đsa'nın dediklerine az çok benziyor... Yeniden doğmak zorundasın...

Gerçekten yeniden doğmak... Ve yol zordur... Ki bunu o da söyledi. Kurtarılmak için bir dizi sert kuraldır."

Crook bıçağını bırakmamıştı; büyük bir dikkatle tırnaklarını temizliyordu. "Belki yeniden doğuş

dışında beyaz adamın dininden fazla farklı değil."

Horn, "Evet," diyerek kabul etti. "Fazla değil... Apa-çi'nin buna yeniden doğuş şeklinde bakmamasının dışında. Sizin kızılderilinin zamana aldırmadığını söylediğinizi, duydum, General... "

Crook başını salladı. "Doğru, kesinlikle aldırmaz."

Horn, Crook'un sözünü kesmesini duymazdan geldi. "... Ama bu doğru değil. Biliyorsunuz, Apaçi'ye Göre, Zaman Sonsuzdur, Ruh Bedeniyle Sürekli Devam Eder... Aldırmadığı Şey Zaman'ın Maddi Ölçümüdür... Allahın Belası Saatler, Takvimler ve Benzerleri... Kendimizi Ölçtüğümüz Maddi Şeylerin hiçbiri... kahretsin, sanki maddi olan her şeyin er ya da geç öleceğini ve çürüyeceğini düşünüyor."

Crook başını salladı. "Doğru."

Horn, "Şimdi, bir fark daha," dedi, "beyaz adam doğal olarak işlerini yürütmek için kendisine bir büro açmak zorundadır... Ve kolaylaştırmaya çalışır... Dini de dahil olmak üzere... Böylece uyumluluğu olarak yorumlanmasını sağlayabilir. Bu şekilde her pazar 'büro kilise'ye koşabilir, "Đsa!" diyebilir, kıçını suya sokabilir ve 'kurtulur'. Bu Apaçi tarzından çok daha kolaydır... Ve beyaz adam maddi işleri -

ni yoluna sokabilir, hükümetler ve diğer saçmalıklar kurabilir. Yani... — Horn kollarını açtı — arada bir fark olduğunu görüyorsunuz."

Crook, "Evet," dedi, "Görüyorum, fakat Đncil'leri olmadan Apaçiler... "

Hom sözünü kesti. "Ha, Đncil'i var, evet... Demem o ki yüz kadar öyküden oluşan uzun bir incil."

Crook bıçağı kılıfına koydu. "Birini duyalım bakalım... Öykülerden birini."

Horn kaşlarını çattı. "Şey, birçok öykünün hükümetin köleliğine karşı savaşmakla ilgili olduğunu kavramanız gerekiyor... Çünkü Apaçiler üç yüzyıldır savaşıyorlar. Yılan hakkında bir öykü var.A Kendisi kötü bir orospu çocuğu. Bütün aşağılık yasaları uyguluyor, her şeyin üzerinde egemenlik kurmak için duyduğu ihtirasın en aşağılığını. Şimdi yılan kartala gidiyor. Kartala, 'Buraya bak, her gün yiyecek almak için uçuyorsun, fakat yiyecek bulabileceğinin hiçbir garantisi yok. Yiyecek bitebilir, fakat kendinle Usen... Yani tanrı... Yerine bana inanırsan yiyecek elde edeceğini sana garanti ederim; işleri ben yürütürsem.' diyor."

Horn, "Görüyorsunuz," dedi. "Buradaki yılan aşağı yasaları uyguluyor, korku salıyor ve kartalın kendisine ve ruhuna olan inancım öldürüyor. Sonra

yılan diyor ki, 'Coyo-te'ye bak, senden yüz kez hızlı koşabilir ve bu doğru değil. Bana güç verirsen onu sabitlerim, senden daha hızlı koşa-maz.'

Görüyorsunuz... Burada yılan aşağılık gıpta yasasım kullanıyor ve böylece devam ediyor... Ta ki kartal yılana güç verene kadar. Yılan coyote ile de aynı şekilde konuşuyor, bir farkla ki, kartalın uçmasına gıpta yaratıyor ve coyote gibi onu yerde tutacağına söz veriyor. Kanatlar açılıyor, coyote ile kartal yere-basıyorlar ve kanatlar bağlanıyor. Yeri tırmalıyorlar ve yılan için mısır ekiyorlar ve bütün dikkatlerini maddi güvenlik ve maddi şeylere veriyor, inanç, onur ve cesareti... Bütün yüce yasaları unutuyorlar.

"Apaçi geliyor ve onlara açıklıyor... Uzun öyküyü kı-

saltmak için... Onları salıyor. Kartal ile coyote yeniden özgür oluyor ve ruhlarıyla inançlarına güveniyorlar. Bu, dedi Horn keyifle, yılan ne zaman kartal ya da coyote... Ya da bir Apaçi görse... Ki eninde sonunda bunu kanıtlayacaktır... Kayanın altında saklandığını görmenizi açıklar."

Crook ayaklarını masadan çekti ve dönüp Horn'a baktı. "Yılan kimi temsil ediyor?" "Şey, dediğim gibi.. Hükümet... Ya da onu oluşturan allanın belası politikacılar." "O halde, — Crook gülümsedi— sanırım Apaçi'ye göre ben yılanım."

Horn düşünceli düşünceli, "Şimdi... " dedi, "tam olarak değil; fakat saf dinden söz ediyoruz.

Geronimo bir püriten-dir ve ona göre siz yılanı temsil ediyorsunuz. Görüyorsunuz, general, Geronimo'ya göre ne kadar adil olduğunuz önemli değil. Onu besleme hakkınız olmadığını söylüyor; yiyecek ne kadar güzel

olursa olsun. Onu ev verme... Giysi verme hakkınız yok. Bunu yaptığınız zaman onun inancını çaldığınızı söylüyor... Ruh bedenini zayıflatıyor ve çalıyorsunuz. Hükümetin anlamadığı şey de bu... Bu nedenle Geronimo'ya 'dönek' diyorlar; çünkü iyi bir köpek gibi bir avuç yiyeceğin önünde sürünmüyor. Geronimo, bu rezervasyonun aşağılık bir iktidar düşüncesi olduğuna inanıyor... Artık bu düşünceyi yok edemezsiniz... Đnsanları avlamak için geri gelecek... Ve daha fazla insanı içine alacak."

Crook, "Geronimo'nun şu anda ne düşündüğünü sanıyorsun?" diye sordu.

Horn sempatiyle, "Bizim Geronimo," dedi, "o hücrede acı bisküvi kadar sakin oturuyor. Đnanç'ına karşı görevini yerine getirmiş olduğunu biliyor. Aşağı yasaların karışarak onu dışarı çıkarıp çıkarmayacağını görmeyi bekliyor. Çıkarmazlarsa, —Horn omuzlarını silkti— gene de başarmış oldu.

Yolculuk'a çıkmaktan korkmuyor."

Crook rahatça, "Ya öldürdüğü kadınlarla çocuklar?" diye sordu.

Horn, "Şimdi General," dedi, "bunun üzerine çok şey söylendi, fakat öldürdükleri... Kendi halkının yaşaması içindi... Halkının özgürce yaşama hakkı için kendi topraklarında savaşıyordu. Kendisini başka birinin üstünde koymaya çalışan bir Chicago'lu değildi... Ve," dedi Horn, "ABD Ordusu'nun kızılderili kadın ve çocukları öldürürken mazeretini merak ediyorum."

Crook birden ayağa kalktı. Tom Horn'a bakmadı, fakat pencereye doğru gidip tören alanına baktı.

Köşede büyük saat gürültüyle ilerliyordu. Crook dönmeden, yumuşak bir şekilde, "Gidebilirsin, Horn,"

dedi.

"Evet, efendim, General. Binbaşı." Horn, kapıyı arkasından yavaşça kapatarak odadan çıktı.

Binbaşı Morrow, Crook'un sırüna bakarak ayağa kalktı. Boğazını temizledi, fakat general onu duyduğuna ilişkin bir belirti göstermedi. Morrow, General Crooka dürüst bir adam olarak saygı duyuyordu ve bu nedenle öfkesini açığa vurdu. "O yeteneksiz bir herif efendim, Horn. Zincirlenmen.

Bana izin verirseniz, efendim... "

Crook dönüp alayla güldü. "Hayır, hayır, Binbaşı. O parlak genç bir adam. Onu teşvik ediyorum, biliyorum. Tatlıyla birlikte acıyı da almak gerek... " Masasına dönerek bir çekmece açtı ve içinden bir şişe viskiyle iki bardak çıkardı.

Morrovv bir adım öne çıktı. "Đzin verin, General." Viskiyi oranlarken dikkatliydi. Crook içkici olarak tanınmıyordu.

"Buyrun." Crook şişeyi ondan aldı ve bardaklara yansına kadar su koydu. Şişeyi kapağım kapamadan bıraktı ve bardağını alarak pencerenin yanma döndü, dışarıya baktı. Morrow kendisininki içmeden önce Crook'un viskisini bitirmesini bekledi. Bardağı masanın üzerine koydu. "General, Horn'a ceza vermek istiyorum. Ben... "

"Hayır." Crook dönmedi. "Horn'u düşünmüyordum, Büıbaşı. Şu allahm belası W ashington bürosunu...

San Car-los'u... Yılanları Düşünüyordum. Umarım, —pencereden bakmaya devam ederek içini çekti— bu sonuncu olur."

239

Sessizlik ağırdı. Binbaşı Morrow "sonuncu" derken Crook'un, büroları mı... San Carlos'u mu... Yoksa yılanları mı kastettiğine karar veremiyordu. Özel düşüncelere müdahale ettiğini düşünerek utandı.

"Yapmam gereken işler var, General, eğer," Crook, "Gidebilirsiniz, Binbaşı," dedi. Morrovv çıkarken dönmedi. Binbaşı Morrow gibi kendisini adamış bir ast için bile General Crook'un her yana bakma isteği rahatsız ediciydi.

240

Uaha Crook ile Horn konuşurlarken Birleşik Devletler Ordusu'na iyi haberler geldi. Juh ölmüştü.

Geronimo'nun ailesini Madre'deki üssünde bıraktıktan sonra savaşçılarıyla kuzeye doğru hareket etmişti. Galeana'da iki Meksika süvari bölüğüne saldırmış ve yok etmişti. Casa Grande'deki bir "barış

konferansından dönen Juh ve iki büyük oğlu geriye kalan savaşçılarının arkasında atla giderlerken, Juh atından sığ bir nehre düşmüş, muhtemelen kalp krizi geçirmişti. Đki oğlu onun dev gibi bedenini nehirden çıkaramadılar. Juh hâlâ soluk alabiliyordu ve bir oğlu başını suyun üstünde tutarken, diğeri hızla ileriye gidip savaşçılarla geri döndü. Yararsız bir kurtarmaydı. Juh öldü ve nehrin kıyısına gömüldü

Savaşçılar bilmiyordu, ama peşlerinde büyük bir Meksika kuvveti vardı ve Juh'un ölümünün neden olduğu gecikme Meksikalıların onları kuşatıp Nedni savaş grubunu tamamen yok etmesine olanak sağladı. Hayatta kalan birkaç kişi oldu. Juh'un oğulları Delzhinne ve Daklegon Meksikalılar tarafından tutsak alınarak idam edildi.

Mangas Coloradas ve Cochise ile birlikte oluşturdukları büyük üçlünün sonuncu kişisi de ölmüştü.

Ölümü Chihua-hua ve Sonora'da kutlamalara neden oldu ve yorgun Birleşik Devletler Ordusu'na iyimserlik getirdi. Birleşik Devletler hükümeti Apaçiler ile on yıllardır; Meksikalılar ise yüzyıllardır savaşıyordu. Şimdi Apaçiler'in büyük kısmı San Carlos'a kapatılmış, Nedni savaşçıları yok edilmiş,

Juh ölmüştü. Geronimo da zincirlenmiş, cellatlarını bekliyordu. Bu durumda hükümetler güneşin Apaçiler üzerinde battığını görebilirlerdi. Fakat öyle iniydi?

John Clum kaktüs özsuyu yudumladı. Tuzlu su gibi harareti dindirmiyor, tam tersine susatıyordu.

Şimdi o, "Benim Apaçiler'im" diyordu. Clum daha fazlasını istiyordu. W as-hington'a bir telgraf çekti: "Bakanlığınız ücretimi artırır ve benim için iki bölük kızılderili polis daha verirse, gönüllü olarak Arizona'daki bütün Apaçiler ile ilgilenirim, askerlere gerek kalmaz." Telgraf büyük bir patlama yarattı.

Birleşik Devletler Ordusu Yüksek Komutanlığı köpürüyordu. Bu onların iktidanna bir müdahaleydi.

Askerlerin geri çekilmesi tehdidi Tucson Şebekesi'ni alarma geçirdi. Asker olmaması demek, para olmaması demekti. Bölgedeki tüccarlar acil toplantılar yaptılar ve W ashington'daki siyasi dostlarıyla bağlantı kurdular. John Clum sihirli bir şekilde, basın tarafından bir gecede kahramanlıktan indirilip serseri konumuna sokuldu.

Gazetelerin acımasızca teşhir ettiği Clum gücenerek kaçtı. Kamuoyuna son bir hatırlatmada bulundu: "Geroni-mo'yu assanız iyi edersiniz... Ve hemen!" Kamuoyu buna uğraşıyordu. Bu işi bir linç güruhu yapacağa benziyordu. Güneybatı'da büyük kavgalar vardı. Đktidar ve ihtişam için açgözlü, kıskanç kavgalar ve yarım düzine daha "alçak" yasa işin içine sokuldu ki her şey sınırsız olsun.

Henry Lyman Hart, tozu dumanı yatıştırmak için sahneye çıktı. San Carlos'a John Clum'ın ardılı olarak atanmıştı. Henry bürokratik yağcılığı uyguladı. Yüz baş sığır San Carlos için almıyorsa ellisi oraya geldi ve kârlar kardeşlik örgütü arasında dağıtıldı. Kötü kalite az teslimatlar en yüksek fiyata ve en çok miktarda alındı. Sonuçlar hipnoz gibiydi. Toz duman durulmaya başladı; Geronimo'ya ilişkin kavga dışında. Bu konuda Bay Hart suları durultma yöntemlerindeki bilgeliğini gösterdi. Açlık rejimi altında Apaçiler'in huşnutsuzluğunu düzeltmek amacıyla Geroni-242

mo'nun zincirlerini çıkardı ve kamuoyuna "döneğin" asılmayı beklerken San Carlos'ta sıkı denetim altında tutulacağına söz verdi.

Tuhaftır, hiçbir öfke çığlığı duyulmadı (John Clum'ınki dışında, o da artık sayılmıyordu). Geronimo konusundaki dört aylık boğaz boğaza kavgalar sırasında, kasaba, arazi, büro ve askeri yönetimler, birbirlerine karşı "döneğe" karşı duydukları nefretle yanşan taşkın bir nefret geliştirdiler. Şimdi her biri diğerlerinin ödülü almadığından kıskançça gururlu ve her biri kendi politik etkisinin ona şeref kazandıracağından emindi. Bürokratik bir horoz dövüşüydü bu.

Geronimo, Clum'un yönetiminden sonra değişen bir toplama kampına girdi. Tayınlar azdı; asıl olarak un ve kurtlu yemekler, çürümüş et, hatta Apaçilerin tiksinip attıkları domuz etinden ibaretti. Çiçek hastalığı kamp sakinlerini kırıp geçiriyordu ve Birleşik Devletler yönetimi aşı göndermedi. Geronimo, biraz evcilleştirilmiş ve huzursuz yaban kedilerinin arasına atılmış bir panterdi. Kamp ateşinden kamp ateşine giderek bütün Şaman yoğunluğuyla Đnanç'ı vaaz etti. San Carlos bir bomba gibi patladı.

Victorio seksen savaşçıyla kuzeye gitti. Doğuya ve güneye dönerek iki yüz Meskalero savaşçısını yanına aldı. Öldürüp yakarak uluslararası sınıra saldırdı. Her zaman savaşmaya hazır yaşlı Nana onun yanındaydı. Küçük gruplar, dönen tekerlekten fırlayan mermiler gibi bütün yönlere dağıldılar.

Grupların başında Mangas Coloradas'ın oğlu Mangas, önemli bir saldırı lideri olan Chihuahua ve Benito vardı.

Bu grupların San Carlos'tan kaçmasından birkaç saat, önce, Geronimo bir kamp ateşinin önünde, daha sonra olayı anlatacak birkaç tanıkla birlikte oturmuş yemek yiyordu. Herkes onun ailesinin Sierra Madre'de, üç yüz mil ötede olduğunu biliyordu. Hiçbir ulak ona haber getirmemişti, fakat birden yemeğini bıraktı ve ayağa kalkarak, "Ailem tehdit altında. Ailemin bana gereksinimi var. Çabuk olmalıyım," de-

di. Bir ok ve yay alarak karanlığın içinde kayboldu. "Görmüştü". Giderken geçtiği yerlerdeki ağaç çatallarından uzanan telgraf tellerini kesti ve tel düşmesin diye uçlarım deriyle birbirine bağladı.

Kaçışının keşfedilmesi zordu ve kaçışın haberi yakınlardaki maden kasabası Globe ile Birleşik Devletler Ordusu'na çok çabuk ulaşmadı. Haberi alınca Birleşik Devletler Ordusu deliye döndü. Büro yorgun bir Güneybatı'da anmda Apaçi Savaşı'nı yarattı. Kıvılcım Ge-ronimo'ydu. Gazeteler haykırdı: "GERONĐMO KAÇTI!", "KAPLAN SERBEST!". Güneybaü şişmişti. Tarihçiler, Birleşik Devletler Ordusu devriyelerinin Geronimo'nun peşinde Güneybatı dağ ve düzlüklerini aşan on bin silahlı ve atlı asker olduğunu tahmin ediyor. Her zamanki gibi Gero-nimo yok olmuştu.

Görülmeden San Simon Vadisi'ni geçti ve Chiricahua Dağları'na girdi. Fakat dağlarda kalmadı; hıza gereksinimi vardı ve güneye giden daha kestirme bir yol bulmak için Chiricahualar'dan çıktı. Sulphur Springs Vadisi'nde bir çobanı öldürerek Stephens Çiftliği'nden bir at çaldı ve atı orayla Sierra Madre'nin sınırındaki San Bernardino Nehri arasında ölümüne koşturdu. At son kez yere düşerken, Ge-ronimo Meksika ile uluslararası sınıra varmıştı. Kamp ateşinin önündeki görüntü uğursuzdu.

Değişmiş bir Meksika'ya girdi.

Dağlar aynıydı; geniş, alabildiğine uzanan düzlük, dinmeyen rüzgâr, Apaçi Dönemi'nin bütün Ölmezler'i her zaman olduğu gibi kalmıştı. Fakat insanların gölge hükümetlerinin gölge zamanı değişiyordu. Burada Meksika'daki gölge, kuzeyde olduğu gibi daha derin, daha karanlık ve daha uzundu.

1877 yılı değişim başlatmıştı. O yıl Meksika elli yıldan biraz daha uzun bir süredir cumhuriyetti. Bu elli yılda presidente (başkanlık) kurumu yetmiş kez el değiştirmişti. Chihuahua Eyaleti'nin valiliği seksen iki ayrı yönetim tarafından kullanılmıştı..Her yönetim değişikliği silahla ol-244

muştu: Devrimler, suikastler, ölüm mangaları. Meksikalıların umarsızlık çığlığı "Ay, Chihuahua!"

devletin ıssız çölünden türemiş değildir. 1877 yılı, "sararmış mısır yılı", bir damla yağmur düşürmeyen kuraklık yılıydı. Mısır bir santim büyüdü, daha fazla değil. Sığırlar düzlüklerde su peşinde koşarak öldü. Đnsan piramitinin en altında binlerce peon öldü.

1877 yılı, Porfirio Diaz'ı Mexico City'de ikidara getirdi ve onun demir yumruğu Chihuahua'ya uzanmaya başladı. Başta umutsuz görünüyordu. Bandido grupları bütün kasabaları işgal etmiş ve "vergiye bağlamıştı". Çoğunlukla zengin gümüş madenlerini sürekli uzatılan sürelerle devralıyor ve işletiyorlardı; Chihuahua eyaletinde alışılmış bir uygulama. Rancho'lmn korunma (ve devrimlere katılma) için kendi özel orduları vardı. Don Porfirio belirsiz bir umudu gerçekliğe dönüştürdü. 1880'de iş bitmişti. Düzen gelmişti. Yöntemleri basit ve dolaysızdı; bandido'lan kır polisi olarak örgütledi: Korkulan Ruraleler. Parlak, simli üniformalar ve ücret vererek, onları leyfuga "kaçma yasası" ile silahlandırdı. Rurale'mn tutukladığı biri "kaçarken" vurulabilirdi. Yakalanan herkes kaçtı tabii ki ve kesinlikle vuruldu. Pisto-la (tabanca) adaleti gelmişti ve mahkeme, jüri ya da yargıçlara hiç gerek yoktu. Guachupineler, yani "mahmuzlular"ın iktidar düzenbazlıkları sona erdi.

Diaz'ın bir bağlaşığı olan General Luis Terrazas, Chihuahua Valisi olarak iktidara geldi. General bir politikacı, dolayısıyla demagog değildi. Don politikacılar onu asla kandıramadılar. Bandido'laı ve kapı eşiklerindeki Apaçiler ile başa çıkmada yetersiz kalışlarım örtmek için nefret edilen Yanki'ye sövüp sayıyorlardı. Yanki'yi kendi başına bırakın, bandido sorunu çözülürdü. Chihuahua ile geniş toprakları çiftçiliğe açacak barış arasında tek bir engel vardı. Terörden kurtulunca bu barış zenginlik getirecekti. Engel, Apaçiler'di.

General Terrazas'm tek amacı buydu ve bunun için ku-245

zeni Albay Joaquin Terrazas'ı atadı. Etkili bir Apaçi savaşçısı olduğu zaten bilinen Joaquin, Apaçi öldürme sanatında Meksika'nın en büyüğü olarak ün kazanacaktı.

Geronimo, San Carlos'taki kamp ateşinin önünde dururken bile Joaquin'in Tarahumara kızılderili izcileri, Nedni grubundan kalanların izlerini aramaya başlamıştı. Savaş Şaman'ı on bin beyazın gözündeki boyun eğmez yarışta geç kalacaktı.

21

vAhokole gündoğumunu seyretti. Yavaşça, dolaylı olarak gelen ışık, Nedniler'i Chihuahua ovalarından ayıran Sierra Madre Dağları'nın ardından yükseğe çıktı. Güneşin kenarı en yüksek doruktan ortaya çıkarken ışık aşağıya doğru yayıldı ve Yaqui Kanyonu'nda, Chokole'nin altında sihirli bir faaliyete neden oldu. Chokole kanyonun üstüne yakın bir yerde, Nedni rancheria'smm on beş

metre üstünde geniş bir çıkıntıda yatıyordu. Kahvaltı ateşleri yakıldı. Kahkahayla karışık bir çocuk bağırtısı kanyonun altından belli belirsiz ona kadar ulaştı. Çıkıntının kenarından bakınca, iplik gibi incecik akan ve kanyonun beşiğini temizleyen Ya-qui Nehri'nin buz gibi sularında oynayan küçük şekilleri görebiliyordu. Ne var ki kanyona yalnızca şöyle bir göz atmaya izin verilmişti; bundan çok daha ciddi sorumlulukları vardı. Chokole,

Nedni üssüne doğudan girişe gözcülük ediyordu

Yüksek kanyon duvarları Düşman'a geçit vermezdi. Kanyonun kenarından bin metre aşağıya kadar duvarlar dimdik düzgün kayaydı. Hiçbir Düşman bu sarp düzlüğü tırmanıp hayatta kalamazdı. Son altı yüz metre kanyonun zeminine doğru eğimliydi ve sık köknar, ladin ve meşe ağaçlarıyla kaplıydı.

Kaldı ki Düşman Madre'de bu kadar uzağa hiç sızmamışü; çok fazla geçit vermez doruklar ve koyaklar vardı.

Bunlara karşın Nedni rancheria'sı endişeliydi. Geroni-mo'nun ailesini getiren Juh, Savaş Şamanı'nın kuzeyde hap-

se atıldığını haber vermişti. Juh, sınırın hem güneyine, hem de kuzeyine saldırma ve San Carlos'a savaş ödülleriyle girerek bir ayaklanma çıkarıp Geronimo'yu serbest bıraktırma amacıyla, bütün sağlam savaşçıları yanına almıştı. Juh gideli uzun süre olmuştu ve hiçbir ulak haber getirmemişi.

Ishton, yirmi yaşlı erkekten, yüz elli kadından ve yaklaşık üç yüz çocuktan oluşan bir Nedni grubuna komuta ediyordu.

Chokole kanyon kenarından biraz aşağıdaki bu kayayı ideal bir nokta olarak seçmişti. Tüfeği ve ispanyol dürbünüyle yarım gün boyunca buraya tırmanmaya çalışmıştı. Geceyi orada geçirmişti ve nöbet değişiminden önce bir gün, bir gece daha geçirecekti.

Bulunduğu noktadan aşağıdaki toprağı ve kanyonun diğer kenarının arkasını görebiliyordu. Birkaç çam ağacı kayalardan boy atmış, güçlü rüzgârlarla eğilip bükülüyordu. Güneş kanyon duvarına yayılmıştı. ilk ışıkları rüzgârın oyduğu yerleri ve çukurlu yüzeyleri yontu tapınaklara ve

antik yüzlere dönüştürdü. Parlak siyah kaya katmanlarını yumuşatarak koyu renkli lavanta çiçeklerine çevirdi.

Koyu kırmızılar solup pembeleşmeden önce parladılar. Sarı kum katmanı, altındaki şaşırtıcı maviyle karıştı ve ışığın altında yeşil denizinde yıkandı.

Chokole istemeye istemeye dürbününü duvardan çekti. Kanyonun doğusunu, dönüp gözden kaybolmadan önce bir mil dümdüz uzanan yolu inceledi. Kanyonun zemini ağaçlarla örtülüydü. Yaqui Nehri neredeyse görünmüyordu, ağaç tepelerinin arasındaki açıklıktan parlıyordu yalnızca. Dikkatli bir Düşman, Chokole görmeden ağaçların altından geçebilirdi. Chokole bunu biliyordu ve kuşları izledi.

Yarım mil ötede bir kaya şahini kanyonun üzerindeki duvarın kayalık yüzeyine konmak için sakince yol aldı. Uçuşu, bir kırlangıcın ladin ağaçlarının yeşilliğinin üzerinde eflatun parlamasına neden oldu.

Kanyonun ucunda yas tutan bir güvercin üzgün ve yalnız öttü. Kamının üzerine

yatmış olan Chokole, güvercini izleyerek dürbünü kanyonda hareket ettirdi, sonra ağaçlardaki açık ve otlu düzlüğe kaydırdı. Düzlükte bir geyik nehirde su içiyor ve başını kaldırıyordu. Işıkta parlayan derisinin alt yanında solgun benekler vardı. Ağzını ürkekçe suya koydu; başını hızla kaldırmadan önce ancak bir yudum içebilmişti. Büyük kulaklar hareket etti ve başını doğuya çevirdi. Dimdik durdu.

Ağaçların arasında sihirli gibi Chokole'nin görüş alanından çıktı. Belki sabah avını arayan dağ kedisi.

Fakat Chokole geyiğin davranış tarzından hoşlanmamıştı. Burnunu rüzgâra çevirmedi, kulaklarını kullandı. Kediler av peşinde ses çıkarmaz. Chokole dürbününü açıklığa tutmaya devam eti. Otlardan ağaçlara doğru bir ardıçkuşu atıldı. Yeşillikler arasında kırmızı noktalar oluşturan bir ağaçkakan kanyonun zeminine doğru uçtu. Açıklık yaşamdan arınırken Chokole kavramaya başladı. izledi.

Askerler ağaçların arasından çıktılar, fakat açıklıkta durmadılar, gri üniforma giymişlerdi ve omuzları gümüş apoletlerle parlıyordu. Chokole başta onların az olduğunu sandı, fakat bunlar yalnızca ilk mangaydı. Ağaçların arasında kaybolmalarından hemen sonra açıklık gene askerlerle doldu. Bu kez asker akışı sürdü Askerler tüfekleriyle önlenişiz koşuyorlardı. Bu da demekti ki, Chokole'ye daha yakın olan izciler pusu olmadığına onları ikna etmişlerdi. Chokole'nin ilk itkisi ayağa kalkıp kampı uyarmak için ateş etmekti, fakat aklına daha iyi bir şey geldi. Askerler henüz bir mil ötedeydi. izciler ona daha yakın olmalıydı ve tüfeğini ateşlediği zaman izciler kampı bulacaktı. iş

ki öldürebil-sin... Onlan ürkütebilsin.

Dürbününü bırakarak tüfeğini aldı, ağaçlara bakan gözlerine güveniyordu. Gözlerini araştırıcı biçimde hareket ettirmedi, tersine kanyonun ortasındaki bir merkeze odakladı ve bekledi. Kanyon branda üzerine yapılmış bir resim gibiydi; hareket resmi bozardı. Chokole şaşırdı. Hızlı kahve-rengimsi şekiller ağaçların arasında her yerdeydi —sessiz,

koşan ve uçan, böylece göz böyle bir harekete tanık olduğundan emin olamazdı. Chokole iki yüz metre ötedeki bir meşe ağacının gövdesinin tam

arkasında kaybolan kahverengi bir parıltı seçti.

Silahını meşeye hedeflemedi. Hareket sağdan gelmişti, bu nedenle ağacı bırakarak sola hareket etti.

Ağacın hemen soluna nişan aldı. Kahverengi parladı ve Chokole ateş etti. Hareket durdu, havada asılı kaldı ve bir adam, çıplak bir adam haline geldi. iki elini de havaya kaldırıp düştü. Kanyon, Tarahumara kızılderili izcilerle kaynıyordu!

Chokole kütüklüğünü önüne atıp, tüfeğini yeniden doldurup parıltılara nişan aldı. ilk atışı kanyonda patladı, duvarlar arasında daha da büyüdü. Chokole belli belirsiz çığlık ve haykırışlar duydu, fakat çıkıntının altına bakacak zamanı yoktu. Bir parıltıya daha ateş etti ve kızılderiliyi gördü. Bir diğeri daha. Hareketlerin parıltısı şimdi birbirine yaklaşmıştı ve Chokole çıkıntının kenarına sürünerek üzerlerine ateş etti. Tarahumaralar geyik çabukluğundaydı, fakat' Chokole hızlı davranışlarda ve hareketli hedeflere nişan almada çok deneyimli bir uzmandı. Tarahumaralar'ın ilerleyişi yavaşladı.

Chokole konumunu değiştirerek dizlerinin üzerinde doğruldu ki, aşağıya daha dik bir açıyla ateş

edebilsin. Şimdi çıkıntının üzerinde siluet halinde görünüyordu. Elli metre ötesinde bir kızılderili sık ladinlerden otuz metre ötedeki, bir meşeye atladı. Chokole onu hemen vurdu. Şimdi kanyonda başka tüfek sesleri de vardı. Chokole batısında, çok uzakta, bir tüfek sesi duydu. Kanyonun iki ucu da istila edilmişti!

Silah sesini duymadı. Darbe eğilmiş durumda onu sırtından vurdu. Gözlerinin önünde ışıklar çaktı, aşağıdaki çığlıkları duyabiliyor, fakat bir şey göremiyordu. Gözlerinin önünü bir karanlık kapladı.

Chokole karanlığa karşı koymaya, itmeye, ayağa kalkmaya çalıştı. Kendini kaybetti. Karanlık, mücadelesine son verdi.

Uyandığı zaman sabah olmuştu. Çıkıntıda sırt üstü yatıyordu. Başı bir kayaya dayanmıştı ve aşağıda uzanan kanyonu görebiliyordu Güneş yüzündeydi. Aynı kaya şahini kanyonda geziniyor, aynı kayaya tünüyordu. Hiç ses yoktu. Kuşlar ağaçlarda renk çakımları oluşturuyordu. Choko-le'nin belleği yerine geldi. Ayağa kalkmaya çalıştı, fakat aklı bedenine hareket etme komutu verdiği zaman hiçbir şey olmadı. Kendisine baktı. Kolları yana doğru açılmıştı, fakat ayrı nesneler gibiydiler. Chokole kollarını hissetmiyordu. Başını bir yandan diğer yana hafifçe döndürebildi, fakat kayadan kaldıramadı. Gözleri çıkıntıda gezindi.

ilk geldiği sırada, kayaların arasından çıkmış katırtır-nağını görmüştü. Çocukken katırtırnağıyla oynadığı en sevdiği oyunu hatırladı. Karıncalar katırtımağının dev gibi boş çeneklerinde yaşardı ve bir yaprak ya da köke dokunmak karıncaların bitkiyi korumak için üşüşmelerine yeterdi. Chokole ile arkadaşları katırtırnaklarına dokunup, küçük orduların saldırı için koşmalarını seyrederek saatler geçirirlerdi. Nöbetçi olarak oraya geldiğinde katırtırnağımn üç sapı neredeyse çıplak duruyordu; henüz tomurcuklanma-mıştı. Şimdi saplar kalın sarı mumlarla kaplanmıştı! Ne kadar süredir karanlıktaydı? iki gün mü? Belki üç? Bir katırtırnağımn ne kadar zamanda çiçek açtığını hatırlamaya çalıştı. Bitkiyi seyrederken karıncaları da gördü. Karıncalar onun varlığından rahatsız olmuşlardı.

Chokole'nin gözleri ince karınca hattmı izledi. Başını çevirdi. Hat çıkıntıdan eline geliyordu.

Karıncaları görünce ilk itkisi elini hızla çekmeye

çalışmak oldu ve el hareket etmeyince bir kez daha şok geçirdi. El hareket eden karıncalarla birlikte dönen büyük bir toptu. Chokole elini seyrederek gözlerini kıstı. El neredeyse algılanamaz bir şekilde hareket ediyordu! Karıncalar eli itiyor, çekiyor, taşıyordu. Chokole, karıncaların daha fazla hareket ettiremeyeceklerini keşfettikleri zaman araştıracaklarını biliyordu. Kolu yukarıya kaldıracaklardı.

Gözlerini karıncalardan çekti. Vücuduna baktığı zaman göğsüne bir kayanın konulduğunu sandı başta. Kayayı ince-

ledi. Nemli, nerdeyse siyahtı; çeşme gibi akmış ve pıhtıla-şarak yumuşak, yoğun bir yığına dönüşmüş

büyük bir kanlı et parçası. Yığının altında iki bacağının kasık örtüsünden uzandığını gördü. Başta onları kütük sandı, fakat Chokole birçok savaş alanında bulunmuştu ve biliyordu. Kütükler bacaklardı. Üzerinde kan yoktu. içinde et çürüyor-du. irinli olduğu yerlerde et deriyi yarmıştı ve artık siyahtı. Yarıklardan görünen beyaz, ona özsu akıtan bir kabuk görüntüsü vermişti. Chokole o zaman anladı. Ölüyordu.

Öğleyin sinek geldi, kanatları sakin havada açıktı. Cho-kole'nin göğsündeki kanlı yığının üstünde bir kez döndü ve üzerine kondu. Gözlerinin hemen yanı başında ona baktı. Gövdesi metalik ve parlak yeşildi. Ayaklarını kanda yıkayarak tombul topları ağzına kaldırdı. Bir yandan da Choko-le'ye bakıyordu. Chokole dudaklarını oynatarak üfledi, fakat sinek kanatlarını vücuduna yapıştırdı ve hareket etmedi. Kan yığınında çömeldi, tüylü ayakları eti daha sıkı kavradı. Sonunda tıka basa

doyarak tembel tembel havaya yükseldi ve uçup gitti. Chokole, o bir izci, diye düşündü. Nerede olduğumu söyleyecek.

Başını geriye doğru itmeye, kendisini çıkıntının üzerinde çekmek iç;n bir kanca gibi kullanmaya çalıştı. Kenara varabilse, aşağıya uçardı. Fakat başı kayadan hareket etmedi. Geldiklerini duydu, kanatlar koro halinde

yaklaşıyordu. Üstünde dönendiler, ucu bucağı olmayan bir sinek filosu. Kan yığınına yeşil ve tüylü konarak eti çektiler ve birbirleriyle dalaştılar. Filo aşağıdan gelmeye devam etti ve bacaklarını kaplayarak yediler, yumurtalarını bırakılar. Chokole onlara tükenene kadar defalarca üfledi, sineklar yemekten vazgeçmediler. Chokole'nin görüşü bulanıklaştı ve soldu, sonra yeniden canlandı. Her şey daha parlak ve net göründü.

Çıkıntıda bir adam vardı. Bir kayaya oturmuştu. Chokole, konuşana kadar onun Düşman olduğundan emindi. Adamın sesi yumuşak ve melodikti ve Apaçi dilini çok iyi konuşuyordu.

"Güçlü ruhuna hayran kaldım, Chokole." Adam gülümsedi bir avuç kum almak için eğildi. Kumları sineklere attı.

Chokole, "Kolay değil," diye fısıldadı. Boğazından ses çıkmadı.

Adam düşünceli düşünceli, "Hayır," dedi, "ruh bedenini güçlü kılmak asla kolay değildir. Savaş zor.

Birçok insan kolay yolu seçiyor, böylece ruh bedenleri zayıf kalıyor. Herkesin bir seçimi var, biliyorsun."

Chokole, "Sanırım," dedi. Çenesine doğru yaklaşan dev bir sineği üfledi. Adam sineğe biraz kum atınca sinek uzaklaştı.

Chokole nazikçe, "Teşekkür ederim," diye fısıldadı.

Adam neşeyle, "Bir şey değil," dedi, "fakat uzun kalamam. Benimle gelirsen sana bir şey göstermek istiyorum."

Chokole, "Gelmek isterdim," dedi, "nereye olursa olsun, fakat gördüğün gibi hareket edemiyorum."

"Evet, hareket edebilirsin." Adam gülümsedi ve ayağa kalktı. "Benimle gel."

Chokole hiç çabasız doğruldu. Çevresine baktı. Bedeni hâlâ çıkıntının üzerinde sineklerle kaplı yatıyordu. Kanyon duvarının üzerinde yürüyerek adamın peşinden gitti. Yürüyüş kolaydı.

Kanyondan güneye yürüdüler. Chokole Apaçi tarzında geçtiği her yere dikkat etti, daha sonra kaçışı mümkün kılardı bunlar. Ağaç tepelerinin üzerinde yürüdüler, dağlar yollarını tıkayınca üzerlerinden geçtiler. Şimdi çevrelerindeki her yer dağdı. Ağaçların üstünden sıçradılar. Arazi yaşamın bulunmadığı yukarıya doğru gidiyordu. Chokole önünde dört dağ doruğu gördü. Çevresindeki dağlardan daha yüksekteydiler ve gökyüzünü destekleyen bir masanın bacakları gibi duruyorlardı, çünkü bulutların arasında yok olmuşlardı. Doruklarda kar vardı. Adam doruklardan birinin yanına götürdü onu. Oturdular.

Adam nazikçe, 'Yoruldun mu?" diye sordu.

Chokole, "Hayır," diye yanıtladı.

Adam hayran kalarak, "Güçlü bir ruhun var," dedi. "Bak." Parmağını aşağıya doğru, dört doruğun arasına uzattı. Chokole soluğunu tuttu. Aşağıda

yüksek bağlantılı doruklarla tamamen çevrili büyük bir kâse vardı. Kasenin dibi büyük bir yeşim taşı gibi parıldayan yeşillikti.

Adam, "Gel," dedi. Kâsenin içine girdiler. Orası sıcaktı ve Chokole dizlerine kadar uzanan otların arasında durdu. Kasenin bir yanından büyük bir akarsu akıyor, diğer yana varana kadar kasenin içinden geçiyordu. Orada dağların arasına girerek kayboluyordu. Su temiz ve pırıl pırıldı. Chokole dibindeki kumları sayabilirdi. Nehirden su içen büyük bir geyik sürüsü Chokole'ye ve adama hiç aldırmadı. Chokole adamın ardından nehrin ötesine geçti. Geyikleri saymaya çalıştı, fakat çok fazla geyik vardı. Ağaçlar geniş yaprakla-rıyla kaseyi çevreleyerek otlaktan ayrılmıştı. Chokole ile adam ağaçların altına oturdular. Başlarının üzerindeki dallarda kuşlar ötüşüyordu. Çayırlıkta bir tarlakuşu yüksek sesle öttü ve diğerleri de ona katıldı. Adam tarlakuşunu taklit ederek ıslık çaldı, yarım düzine yanıt aldı. Adam güldü ve nehri gösterdi. "Şuradaki beyaz sürüye bak." Chokole başını salladı.

"Bunlar dağ keçileri. Muhtemelen, —kâsenin yüksek dik duvarlarına baktı — duvarı tırmanabilirler...

Ama, — omuzlarını silkti— bunun için bir neden yok. Burada her şey var. Dağ doruklarına ulaştıkları zaman bulacakları tek şey kayalar olur Ya da, — kahverengi bıldırcınların otların arasında gezindiği çayırlığı gösterdi- ya da... Uçup gidebilirler, fakat yüksek rüzgârlara vardıkları zaman geri dönerler."

Chokole kuşkuyla, "Burayı sen mi yaptın?" diye sordu. Adam sessiz güldü. "Hayır. Çok uzun süre önce, dünya zamanı ölçerken... Gölge bir bedenle dünyayı ziyaret etmeden önce... Dünyanın içindeki ısı dışarıya fırladı. Birkaç bin metre fırladıktan sonra kasenin altındaki ağır kayalar ısıya

dayandı, fakat kasenin çevresinde dünya daha zayıftı ve yükselmeye devam etti. Sonra, —adam bulutların arasında

kaybolan karlı dorukları gösterdi— dağların kendilerinde dört zayıf yer vardı ve daha da yukarıya ittiler. Haaaayır," dedi muzipçe, "burayı ben yapmadım; fakat onu yapan Yasalara yardım ettim."

Chokole, "Bir Apaçi," dedi, "böyle bir yeri asla terket-mez."

Adam, "Evet, bir Apaçi'nin terkedeceğini sanmam," dedi.

Chokole yüksek duvarlara bakarak, "Fakat bir Apaçi'nin bile buraya gelebileceğine inanmıyorum."

Adam onun bakışını izledi. Umutla, "Şimdi, bir yol olabilir," dedi. "Peşimden gel."

Duvarın dibindeki iki büyük kayanın arasında yürüdü ve Chokole onun ardından gidince duvarın kenarı boyunca yıkarıya çıkan bir yol gördü. Yol iki kişinin sığabileceği kadar genişti ve Chokole adamın yanında yürüdü. Yol duvardaki kayalık çıkıntılardan geçerek bazen dimdik, bazen neredeyse dümdüz tepeye varıyordu. Fakat tepede kaya ve toprak yolu kapamıştı. "Bak, —adam büyük yığını gösterdi —hayvanlar kâsenin içine böyle kapatıldı. Dağın bir kısmı kaydı ve yolu tıkadı."

Çok büyük bir sıçrayışla yığının tepesine çıktı. Chokole ardından gitti. Tepede rüzgâr sertti ve çevrelerinde dağınık kar taneleri döneniyordu.

Adam, "Ne düşünüyorsun?" diye sordu.

Chokole biraz gururla, "Apaçiler buranın nerede olduğunu, tam yerini bilseler başarırlardı," dedi.

"Evet," diye kabul etti adam, "Başaracaklarına inanıyorum." Chokole'nin elini tuttu. "Gitmemiz gerek."

Chokole kâseye özlemle baktı. Fakat adamın ona yol göstermesine izin verdi.

Yaqui'ye geri döndüler. Adam kanyona tepeden bakan bir kayaya oturdu. Chokole onun yanına oturdu. Aşağıda çıkıntıyı ve bedenini görebiliyordu. Fakat vücudunun dış hatlarını çıkarabilmek zordu; yalnızca kayaya dayalı başı

açık seçikti. Bedenin geriye kalan kısmı hiç durmayan bir hareketle kıpır kıpırdı. Bedenin hareket ettiği yanılsamasına, büyük sinek kitlesinin hareketi ve onlann altındaki beyaz kurtçuklar neden oluyordu. Chokole tüyleri ürpererek başını çevirdi.

Adam, "Çok karmakarışık," dedi. Bir çakıl taşı alarak kanyona fırlattı.

Sohbet eder gibi, "Daha önce de söylediğim gibi," dedi. "Güçlü bir ruh bedenin var. Maddi bedenini besledikleri ve baktıkları için onlara tapmalarını sağlayacak iktidar canlısı hükümetlere direndin.

Ruhunda yüksek inanç yasalarını canlı tuttun... Fakat... —kaşlarını çattı— savaşımının yalnızca bu amaç için olduğundan mı, yoksa belki de biraz öç alma istediğinden mi olduğunu merak ediyorum?"

Chokole'nin yüzü kızardı ve ayaklarına baktı. Tereddütle, "Biraz... " dedi. "Fakat aşağılık görkem yasaları için değil... Ya da... Şey, kocamı öldürmeleri... "

Adam, "Anlıyorum," dedi. "Fakat öç aşağı bir yasadır ve ruh kaslarını zayıflatır."

Chokole, "Fakat nasıl cezalandırılacaklardı?" diye sordu.

Adam, "Hiç," dedi. "Uyguladıkları aşağı yasalar onların ruhlarını alçak düzeylere koyar ve gölge bedenlerle yeryüzünde yeniden doğmak zorunda kalırlar. Kendi torunları vardır, bu nedenle ektiklerini biçerler. Dedikleri gibi dünya tarihi tekerrür eder, defalarca, defalarca. Bazıları direnir...

bazıları direnmez. Bu Seçim'dir elbette."

Chokole alçakgönüllülükle, "Öç alma isteğine direnmiş olmayı isterdim," dedi.

Adam, "Evet," dedi, "gölge bedenlerinden ayrılıp ruh bedenlerinin ne kadar zayıf olduğunu gören herkes ister genellikle. Bir keresinde —zorunda değildim, fakat bir keresinde aşağı ve yüce yasalar arasındaki savaşın her zaman her insanın içinde verildiğini göstermek için kasten gölge bir beden şeklinde geri döndüm. Hatta, aşağı yasaların bü-

tün çekiciliğine direndiği takdirde ruh bedeninin muzaffer olacağını göstermek için —biraz acıyla— tanrı hükümet bürolarının gölge bedenimi öldürmelerine bile izin verdim. Fakat... Dini kurumlar çoğunlukla bunu yanlış yorumladılar. Onlar da iktidarda olmayı seviyorlar, biliyorsun... S eni Yüksek Düzlüğe götüreceğini iddia ettikleri sihirli kolay yollarla törenler yönetirler. Fakat her zaman yalnızca bir Seçim vardır."

Chokole, "Bana yeniden Seçim önerilse alırdım." dedi.

Adam, "Pekâlâ... " dedi, "Ne olduğunu bilmediğim için ben bu kadar çabuk kabul etmezdim.

Görüyorsun, kanyondaki çocuklar için kaygı duyuyorum, bazıları hayatta kaldı bildiğin gibi."

'Yaşıyorlar mı?" Chokole şaşırdı.

Adam, "Evet," dedi. "Çocuklara karşı her zaman zaaf duydum —geri dönmüş, gölge yaşamlarına henüz başlamakta olan ruhlar. Gördüğümüz yüksek vadiye götürülebi-lirler."

Chokole istekle, "Evet," dedi, "özgür olurlar... Ve... — kaşlarını çattı— Fakat onları kim götürebilir?"

Adam, "Şey..." dedi. "Juh gölge bedeninden uzaklaştı ve gelemez. Fakat," diye ekledi düşünceli bir şekilde, "Ge-ronimo kaçtı ve buraya doğru geliyor."

Chokole heyecanla ayağa kalktı ve neredeyse kanyona düşüyordu. "O halde Geronimo çok geçmeden burada olur. Geronimo çocukları sever. Bunu yapar!"

"Evet." Adam onunla aynı fikirdeydi. "Geronimo bunu yapabilirdi. Yüksek vadinin nerede olduğunu bilseydi... "

Chokole, "Ona kim söyleyecek?" diye sordu. Adam çıkıntıyı göstererek "Bu senin Seçim'in" dedi.

Chokole gözlerini çıkıntıdaki bedeninden ayırdı. Kendisini hasta gibi hissetti. Sonra umutla, "Fakat burada kalsam ve Geronimo'ya söylesem bile, Düşman'dan öç almak isteyecektir. Çocukları Yüksek Vadi'ye götürmek yerine bunu yapabilir," dedi.

Adanı, "Bu Geronimo'nun Seçim'i," diye yanıtlardı onu, "Ne senin ne de benim."

Chokole gözlerini kapadı. "Çocukları kurtarmak istiyorum... Tek yol buysa... "

Gözlerini açmaya çalıştı. Gözkapakları ağırdı. Karıncalar vardı üzerlerinde. Chokole gözlerini kırpıştırarak karıncaları atmaya çalıştı. Akan gözyaşları karıncaların araştıran ağızlarını gözlerinden uzakta tutuyordu. Israrcı, hafif ses her yerindeydi. Binlerce küçük beden yiyerek ve sürünerek, kanatların metalik vız vızı üzerine tekdüze bir ses ekliyordu.

Chokole bütün Apaçi iradesiyle boynunda şişen zehirle savaştı. Çıkıntıda bir hava esintisi oldu ve Chokole akbabaları gördü. Yerde beceriksiz bir

şekilde duruyorlardı. Boyunlarını uzatarak onu incelemek için başlarım çevirdiler. Büyük gagalarının altında buruşmuş derileri kalın ve pul puldu.

Dört akbaba vardı ve Chokole'ye doğru ilerlerken kanatlarım açıp kapıyorlardı.

Chokole çıkıntının üzerine bir gölge konduğu sırada gözlerini kapatmak üzereydi. Gölge akbabaları korkuttu. Tökezleyerek uzaklaştılar. Chokole gölgeye baktı. Büyük bir kartaldı. Eğiliyor, rüzgâra arkasını dönüyor ve geri geliyordu. Bu kez bacaklarım açtı ve havada fren yaparak Chokole'ye yakın bir yere kondu. Chokole onun başını çevirerek kendisine baktığını gördü. Kartal çıkıntıdaki kumu tekmeledi. Chokole gözlerini kırpıştırdı. Geronimo'ydu bu.

Yanındaydı, diz çökmüş, Chokole'nin yüzünü kırbasm-daki soğuk suyla yıkıyordu. Geronimo dudaklarının arasına su koymaya uğraştı, fakat Chokole boğulacağından korkarak suyu tükürdü.

Geronimo'nun yüzü onunkine yakındı ve şimdi Chokole gözleriyle, dudaklarını oynatarak ona yalvardı. Geronimo biraz daha eğildi. Chokole fısıldadı, "Beni duyabiliyor musun, Geronimo?"

Geronimo kulağına hafifçe seslendi, "Evet, seni duyuyorum."

"Bütün Apaçiler'in ölmesi gerekmez... Cochise'in düşündüğü gibi. Tanrı Apaçiler'i unutmadı, Geronimo. Duyuyor musun?"

"Duyuyorum, Chokole."

Chokole'nin aklı düşüncelerle karıştı. Sözcükleri bulmak için uğraştı. "Çocuklar, Geronimo. Hâlâ hayatta olan çocuklar var. Onları oraya götür,

Geronimo."

"Nereye?"

"Evet... bir yer var... Dinle, Geronimo." Ve Chokole Apaçi tarzında güneye yolculuğu açıkladı. Her dağ ve vadiyi, yokuş yukarı tırmanışı, gökyüzüne doğru yok olan dorukları, vadiye götüren yüksek engeli tanımladı. Sonra yüksek vadiden söz etti, yapabildiğince: Su kaynağı, geyik, ağaçlar... Fakat fısıltısı neredeyse yok olmuştu. Sustu. Fısıltı neredeyse yok olmuştu. Artık yalnızca bir soluktu.

Chokole şişmiş dil ve dudaklarını zorlayarak konuşmaya çalıştı.

"Geronimo."

"Evet."

"Söyle bana... Götürecek misin... Çocukları?"

Geronimo başım kaldırarak onun şişmiş yüzüne, çizgi halinde kapanmış gözlerine baktı. Çizgiler arasında gözleri parlak, yakıcıydı. Geronimo hiçbir şey söylemedi.

Chokole büyük bir çabayla derin bir soluk aldı. Sonunda kurbağa sesi gibi bir fısıltı çıktı; şaşırtıcı derecede güçlü. "Sözün, Geronimo... Bana söz ver."

Geronimo'nun gözleri yumuşadı: "Söz veriyorum, Chokole. Çocukları götüreceğim."

Chokole'nin yüzünün yerindeki büyük et yığını algılanmaz şekilde bölündü. Gülümsemeye çalıştı.

Geronimo'dan gözlerini çevirerek yukarıya, son güneş kırmızısının bir bulutu boyadığı yere baktı.

Fısıltısı duyulur duyulmazdı: "O Ha Le! O Ha Le!" ve Chokole'nin büyük ruhu hızla gözlerinden çıktı.

Ruhunu güçlendirdiği gölge bedenini ardında bırakarak Yolculuğa gitmişti.

vJeronimo cesedi kuma gömdü. Karanlık kanyonun derinliğinden yukarıya doğru süzülürken duvarda zorlukla çalıştı. Akbabalar çıkıntıya kadar ona yol gösterdiler. Nedni rancheria'smm ortasında yaşam belirtileri ararken onları görmüştü. Yaşam bulamamıştı.

Yaqui kıyısı bir mil boyunca kadın ve çocukların bedenleri vardı. Birkaç yaşlı erkek kaçarken düştükleri yerde öldürülmüşlerdi. Çoğu kurumuş, tanınmayacak et yığını olmuştu. Geronimo, Ishton'u bulmuştu. Altında hâlâ bir tüfek tutuyordu. Tam yamnda küçük kızlarından ikisi vardı. Fakat Chee-hash-kish'i, Chappo ile Tozey'i de bulamadı. Kanyon sinekten geçilmiyordu. Cesetlerin kokusundan çılgına dönen sinekler ona da saldırdılar. Geronimo bir ağaç dalıyla onları kovdu. Küstah ya da uçamayacak kadar obur-casma yemiş büyük akbaba sürüleri onun yolundan zıplayarak uzaklaştılar.

Geronimo kendisini hasta gibi hissetti ve Yaqui kıyısına kendisini atarak yüzüne su serpti. Suda boğulmuş bir çocuk gördü, bir kaya onu tutuyordu. Onun Chappo olduğunu düşündü, fakat emin olamıyordu. Ilah'mın kehanetinin gene gerçekleştiğini kesin olarak biliyordu.

Şimdi duvardan aşağıya inerken rancheria'ddn uzaklaşarak doğuya doğru ilerledi. Burada hava temiz ve tazeydi. Nehrin kıyısında dururken yaşadığı şokun uyuşukluğundan kurtuluyor, içinde bir öfkenin yükseldiğini hissediyor-

du. Silahlarını kontrol etti. Bir tüfek ve kütüklük almıştı. Oku ve yayı hâlâ yanındaydı. Yıldızların loş

ışığında bile Düşman'ların izini aramaya başladı. Sonra hatırladı. Verdiği Söz. Bunu düşünerek durdu. Chokole'nin ruh dünyasından bir açıklama getirdiğinden kuşkusu yoktu. Bu güçlü iradeli Apaçiler açısından olağanüstü bir olay değildir, fakat Geronimo hayatta kalanlar olduğundan kuşku duyuyordu. Buna bakacaktı. Söz vermişti.

Bir fişeği açarak barutu yere döktü. Diz çökerek barutun üzerine ince dallar koydu ve iki kayayı birbirine sürterek yaktı, alevler yükseldi. Geronimo daha büyük dallarla ateşi besledi, son olarak da ağaçların kuru gövdelerini ekleyerek dev gibi bir ateş yaktı ve kanyonu aydınlatı. Dört ok seçti, uçlarına kuru ot bağladı ve otu ateşle yakarak havaya fırlattı. Ok gökyüzünde parlak kırmızı bir ışık halinde yükseldi; doruk noktasında bir an durup geri düşmeden önce alevler havai fişek gibi saçıldı.

Geronimo kanyonun kenarından ilerleyen bir yıldızı ölçerek seyretti. Yarım saat sonra bir ok daha fırlattı. Bu şekilde dört ok attı. Şimdi ateşin yanında duruyor, besleyerek alevleri daha da yükseltiyordu.

Saatler geçti. Işığı gördüğü sırada sırtını ateşe vermiş duruyordu; ağaçların altından yansıyan birçok küçük ışık. Işıklar gözlerdi. Geronimo bağırdı, "Geronimo! Geronimo!" Ve geldiler. Bir kadın ve birkaç çocuk ona doğru

koşuyordu. Kadın onu boynuna sarılarak "Herkes öldü!" Herkes öldü!" diye ağladı.

Geronimo kadını itti ve çocuklara koştu. Diz çökerek Chappo ile Tozey'i aradı. Nehrin diğer yanından iki kadın göründü. Biri bir bebek taşıyordu ve çevrelerinde birkaç çocuk daha vardı. Suya girdiler ve Geronimo heyecanla suları sıçratarak onlara doğru koştu. Onları ateşin yanına getirdi. Ağaçlardan başka çocuklar da çıktı. Geronimo aralarında koşarak araştırdı.

Yaşlı bir adam ışığın içine girince Geronimo onun omuzlarını tuttu. "Chee-hash-kish'i gördün mü?

Çocuklarımı gördün mü... Çocuklarımı, Chappo ile Tozey'i?"

Yaşlı adam şaşırarak Geronimo'ya baktı. Yüzünde kan 261

vardı ve bir kolu yaralıydı. Başını salladı. "Bilmiyorum," diye mırıldandı. "Bilmiyorum."

Şok geçirir bir halde sessizce ateşin yanında oturan kadınlarla çocukların yanına gitmek için topallayarak uzaklaştı. Bazıları ileri geri sallanıyor, yas tutuyordu. Geronimo aralarında dolaştı, fakat onlar sorularını duymadan Geroni-mo'ya boş boş baktılar. Geronimo onların yanından uzaklaştı.

Şimdi yüreği emindi. Ailesi ölmüştü. Boş boş kanyona bakarken gözüne bir hareket ilişti. Hareket yaklaştıkça küçük bir karaltı oldu; arkasında sürüklediği yırtık bir mokasenle kararlı bir şekilde uğraşıyordu. Chappo'ydu. Güderi gömleği yırtılmıştı, fakat arkasında tombul bir şekli yarı sürükleyerek yaklaşıyordu. Tombul şekil, Tozey'di.

Geronimo'nun yüreği hopladı. Boğazı tıkandı, koşmak, onları kollarına almak istedi, fakat yapamadı.

Tersine durdu, ateşin yanında bekledi.

Onu gören Chappo yönünü değiştirdi ve yaklaşarak Geronimo'dan üç adım ötede durdu. "Ağlamadım, Baba," dedi. "Tozey ağladı. Ben ona baktım. Ona ağlamamasını söyledim, fakat ağladı."

Tozey baş parmağını emiyordu. Yüzü çamur ve göz-yaşlarından kir içindeydi. Şimdi bile cesaretini göstermek için çok uğraşıyordu. Boğazını bastırılmış hıçkırıklar tıkıyor ve göğsü bu çabayla inip kalkıyordu. Biraz utanarak başını kaldırdı, ışığın yanında duran babasına baktı. Yuvarlak kara gözleri doluydu, fakat ince bir sesle kendisini savundu. "Fazla ağlamadım, Baba. Chappo da nerdeyse ağlayacaktı."

Geronimo konuşamıyordu. Diz çöktü ve ikisini de kollarına aldı. Chappo'ya, Chee-hash-kish'i görüp görmediğini sordu.

Chappo, "Düşman geldiğinde suda Tozey ile oynuyordum," dedi. "Annemi görmedim."

Düşman'ın saldırısı ani olmuş, rancheria'yı kanyonun iki ucundan çevirmişlerdi. Yaşından çok olgun aklı, Chap-

po'nun kendisine ve Tozey'e nehrin kıyısına saklanmalarını söyledi. Çarpışma bittikten sonra Düşman nehir kıyısına gelerek başka kurbanlar aradı. Chappo, Tozey'in başını suyun altına soktu ve kendisi de suya daldı. Düşman'm izcileri neredeyse tam tepelerinde duruyordu. Chappo ile Tozey nehirde bütün gece ve ertesi günün büyük kısmında kaldılar; ta ki Chappo

kanyondaki karga ve akbabaları duyana kadar. Sonra Tozey'i nehirden çıkarıp ağaçlığa getirdi. Burada başkalarını görme umuduyla beklediler. Chappo, kendisinin onunla ilgileneceğini ve saldıran Düşmanları öldüreceğini söylemesine karşın Tozey'in orada ağladığını belirtti.

Geronimo ateşe odun atarken ayağının hemen dibinde duran Chappo, hiç durmadan konuşuyordu.

Chappo biraz otoriter bir tavırla iki kez tutması gerektiğini söylemesine karşın, Tozey onun elini tutmayı reddederek arkasından geliyordu. Baş parmağı ağzında, Chappo'nun suçlamalarını acıyla kabul etmişti. Dostluk karşılığında iğnelemeleri katlanmaktan memnundu.

Ateşin sıcaklığı ve Savaş Şamam'nm varlığı kadın ve çocuklara bir güvenlik duygusuyla uyku getirdi.

Nerdeyse bir haftadır panik içinde saklanmışlardı. Şimdi çocuklar ateşin yanında, seçtikleri kadınların çevresinde —yitirilen bir annenin rahatlığı— birbirlerine sarılarak uyudular. Geronimo ateşe daha fazla odun attı ve sırtını alevlere vererek oturdu. Chappo ile Tozey yanında durdular.

Chappo konuşuyordu. "... işte böyle, baba, Tozey'e senin geleceğini söyledim. Ona annemizin kaçtığım söyledim... Ve kaçtığını biliyorum... Dedim ki..."

Geronimo, Chappo'nun elini Tozey'in üzerinden çekerek Tozey'i yanına aldı. Başını göğsüne dayadı ve kız, Geroni-mo'nun baş parmaklarından birini tutarak anında uyudu.

Chappo konuşuyordu, "... Annemizin kuzeye kaçtığına inanıyorum... Başka bir grup buldu, eminim.

Tozey'i korumak zorunda olmasaydım, baba, Düşman ile dövüşürdüm, senin gibi... Fakat ağlamadım... "

Geronimo uzanıp oğlanı yanına çekti, başım kucağına yasladı. Oğlanın gömleğinin yırtılmış

güderisini düzeltti, sırtına ve kollarına batmış dikenleri çıkardı.

Geronimo yumuşak bir şekilde, "Bazen Chappo," dedi, "ben de ağlarım."

Chappo yüzünü Geronimo'nun kucağına gömerek sustu. Geronimo alevleri seyrederken, elinin altındaki küçük bedenin titremelerini hissetti. Hıçkırıklar kucağında sakinleşti. Geronimo hafifçe şarkı söyledi.

O Ha Le...Gölge bedenlerimiz gelir ve gider...

Fakat bir aradayız... inancı koruduk... OHaLe... O

Ha Le...

Şarkının yumuşak olduğu kadar nağmeliydi ve kanyonu sert bir rüzgârdan sonra esen tatlı, ılık bir meltemin dokunuşu gibi güvenle doldurdu. Ateşin ışığını yansıtan uyuyanların yüzleri rahatladı, gerilimden kurtuldu. Geronimo elinin altındaki küçük gövdenin sakinleştiğini hissetti. Chappo yüzünü Geronimo'nun kucağına daha da gömerek uyudu. Tozey bile baş parmağının üzerindeki kavrayışını gevşetti. Kanyonda uyanık tek insan Geronimo'ydu, şarkı söylüyordu. Alevlerin küçülmesini seyretti.

Seçim'ini yapmıştı. Hepsini Yüksek Vadi'ye götürecekti.

Solgun şafağın serinliğine karşı ateşi besledi. Sis kanyonun kayalık duvarlarına çökmüştü. Geronimo uyuyanları saydı: Elli üç çocuk, on iki kadın, bir yaşlı erkek. "Haaaa-eeeee!" diye bağırarak onları uyandırdı ve aralarında dolanarak Yüksek Vadiye yapacakları yolculuğa hazırladı. Yaşlı adamı büyük çocuklarla birlikte katır ve at aramaları için doğuya gönderdi.

Kadınların başında Nedni rancherid sına giderek ölülerin arasında malzeme aradı. Kadınlar ürkektiler, fakat onları zorladı. Grup, sabah serinliğinde uyuşuk olan sinekler tarafından rahatsız edilmeden hızla hareket etti, mısır çuvalları, derilerde depaluva.o edilen kurutulmuş et, pişirme aletleri, un aldılar. Geronimo onları malzemelerle birlikte kamp ateşine gruplar halinde gönderdi. Sabahın ya-264

nsı dolmadan mola verdi ve kamp ateşinde malzemelerle eşyaların, çocuklarla yaşlı adamın bulduğu iki at ve yarım düzine katırın sırtına yüklenmesini düzenledi. Öğle vakti büyük Savaş Şamanı'na soru sormadan yola çıkmışlardı. Geronimo ne soru, ne de yas için durmaya izin vermişti.

Böylece kanyondan çıktılar. Chokole'nin fısıldadığı yolla güneye doğru, yüksek yamaçlardan geçtiler. Dördüncü günün akşamında ağaç sırasına yaklaşmışlardı ve beşinci günün sabahında sırayı geçtiler, yüksek rüzgârlara, karlara doğru keskin bir yokuşa başladılar. Beşinci günün akşamında kamp kurdular. Soğuktu, ateş yakmadan battaniyelere sarındılar, fakat Geronimo bulutların arasına yükselen dört doruk görmüştü. Kampı gece yarısı uyandırdı; doruklara ulaşma çabası içindeydi.

Dolunayın neredeyse gündüz gibi aydınlığı altında donmuş zeminde yukarıya doğru çıkmya başladılar. Soluk soluğa kalmışlardı.

Geronimo onları tıpkı Chokole'nin tarif ettiği gibi yüksek kaya engelinin dibine getirdiği zaman ışık doğuda pembe pembe ışıldıyordu. Rüzgâr yükselmemişti ve dingin hava soluktan çıkmış buhar dumanlarını üstlerinde asılı tutuyordu. Katır ve atlar bile tükenmişti, başları öndeydi. Geronimo bulundukları yerde durmalarını söylediği zaman hiç itiraz gelmedi. Geronimo engelin üstüne tırmandı.

Güneşin ilk parlak ışıkları vadiye çarptı. iki mil aşağısında su kristal ışıklar yansıtıyordu ve çiğle ıslak yeşil vadi güneş altındaydı. Geronimo dürbününü kaldırdı ve çayırlıkta gezinen büyük geyik sürüsünü inceledi. Daha ötede bir keçi sürüsü nehirden su içiyordu. Yükseklerdeki bulutlardan yeni kar düşmüş ve vadinin sıcaklığıyla karşılaşınca yağmura dönüşmüştü. Bunun sonucunda nehir kıyısı boyunca vahşi çiçekler renk renk patlamış ve çayırı renklendirmişti. Geronimo üstündeki gökyüzünün berrak maviliğine baktı. Armağanı için Chokole'ye ve onu oraya getiren Usen'e teşekkür etti.

Yanında bir ses konuştu. "Bbbbaba, Tozey'e suda yüz-265

meyi öğreteceğim. Bütün ağaçlara tttırmanmak zaman alacak... Fakat hepsine tttırmanacağım."

Chappo'nun dudakları sert rüzgârdan morlaşmıştı, fakat geyik sürüsünü keşfederek gösterdi ve Geronimo'nun dikkatini çayırlıkta öten bıldırcınlara çekti. Geronimo engelin arkasına bakarak gruba malzemeleri kayaların üzerine getirmesini söyledi. Tozey yukarıya doğru çabalayarak tepenin yarı yolunu tırmanmıştı bile.

Kadınların bazıları vadideki düzlüğü gördükleri zaman komışamadan durdular. Bazıları ağladı.

Yüklerini taşıyarak engeli aştılar. Çocuklar heyecanla bağırırak ileriye doğru koştular. Vadinin yeşil sıcaklığı arasında kaybolurken giderek azalan yankılar yaratmışlardı. Kayaların üstündeki son insan yaşlı adam oldu; Geronimo onun yüküne yardım etti.

Yolda oyalanan yaşlı adam, "Bu büyük bir armağan," dedi. "Şimdi bir yaşamımız var."

Geronimo, "Evet," diye yanıt verdi. "Hazine Usen'inûl Onu Chokole getirdi ve bedelini ödeyerek bize verdi."

Yaşlı adam "Asla unutmayacağız. Hatırlayacağız," dedi. Dönüp yüküne karşın yolda hızlı hızlı yürümeye başladı.

Tozey omuzlarında küçük bir torba taşıyordu. Geronimo eğildi ve yükünü daha kolay taşıması için düzeltti. Chappo derilere sarılı büyük bir yükün altında biraz sendeliyordu. Yükünün ağırlığı onu başı önünde alttan bakmaya zorluyordu.

Biraz sabırsızlıkla, "Hazır mısın Baba?" diye sordu.

Geronimo, "Ben oraya gitmiyorum," dedi.

"Neden?" Chappo'nun sesi paniklemişti.

"Şey, -Geronimo aşağıya, vadiye baktı— amacım bu değildi. Oraya gidemem. Kalırsam, Düşman beni arar ve vadiyi yok eder."

"Düşman'ı öldürürüz, Baba. Yapabileceğimizi biliyorum... Bak, güçlüyüm." Chappo gücünü göstermek isterken neredeyse gerisin geri düşüyordu.

Geronimo, "Hayır," dedi, "kalamam, fakat sık sık gelecek ve seni buradan seyredeceğim. Bazen sana işaret edeceğim. Başını kaldırdığın zaman beni görebilirsin."

Tozey neredeyse kapalı gözlerini oğuşturarak içini çekti. Göğsü inip kalktı ve baş parmağını ağzına soktu. Chap-po yükünü dikkatle dengeleyerek onun elini tuttu.

Geronimo ayağa kalkarak, "Şimdi gitmelisin," dedi.

Chappo, "Evet," dedi, "gitmeliyiz." Geriye dönmeden önce Tozey'i biraz yürüttü. "Dağda sana bakacağız, Ba-ba,"diye bağırdı. "Seni gözleyeceğiz."

Geronimo, "Geleceğim," diye yanıt verdi.

Tozey ürkekçe, çabucak bir kez daha arkasına baktı. Sonra gittiler.

Geronimo uzun bir süre yolu seyretti. Sonra kararlı bir şekilde yüksek engeli tırmandı, öteki tarafa geçince atların en iyisine bindi. Diğer atlarla katırları ardından sürükleyerek aşağıya doğru indi ve ağaçların orada kendisininki dışında bütün atları serbest bıraktı. Sonra sürekli aşağıya inerek kuzeye yöneldi. Göğsünde bandolero vardı ve eyerinde bir tüfek taşıyordu.

vJeronimo, Chokole'ye verdiği sözü tutmuştu; fakat Se-çim'i yaparken Chee-hash-kish'in katillerini bulup cezalandırma kararını ertelemekle yetindi. Kuzeyde, Ejderha-lar'daki bir kanyonda saklı tüfek ve mühimmatı

vardı. Artık savaşçılara gerek duyuyordu ve Apaçi Toprakları'nın iki bin kilometre karesinde onları aramaya başladı.

Güneybatıda telaş vardı. Köy olan yerler artık kasaba olmuştu: Globe, Safford, Silver City, Lordsburg. Tucson yeni demiryolu nedeniyle önemini artırıyor ve birçok eski madenci kampı ticaret bölgeleri haline geliyordu. Yük kafileleri eski California Yolu'nda görünmüyordu. Yükler raylarla gidiyordu ve insanlar El Paso dışında Southern Pacific yolcu trenlerini kullanıyordu. Bu trenler Lordsburg ve Bo-wie istasyonundan geçiyordu. Chiricahua Dağları'na yakın olan W ilcox'ta restoranlarda yemek yemek, Apaçiler'in dehşet öykülerini duymak ve Apaçiler'in gittiğinden emin olmak için trenden iniyorlardı. Son Apaçi ile birlikte Amerikan yerlisi yok olmuştu. Oturan Boğa, New York City'deki vodvil sahnelerinde son kez ortaya çıkıyordu. Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi, Amerikan yerlilerinin "yabancı" olduğunu açıklamıştı. Doğuda elektrik ışığı ve telefonlar vardı.

Tucson'da bir eczane, sivil toplantılar, bir içkiyle mücadele derneği, hatta turistler vardı.

Gölge zamanın maddi yürüyüşü Geronimo için bir fark yaratmadı. Hiçbir şey değişmemişti. Dağlar her zaman ol-

duğu yerlerdeydi: kanyonlar, su kaynakları, kaktüsler ve kayalar. Ölümsüzler gerçek yerlerinde mevcuttular. Bu nedenle kendisi başka bir Zaman'ın insanıydı; Doğa onun boyutlarını bozmuş, insanın maddi tanrılarının gelişmesine karşı Ruh Zamanı'nın savaşında onu buraya bırakmıştı sanki.

Mclntosh Springs'de kamp kurmuş bir devriye, onun, kamplarının çevresinde görüldüğünü bildirdi.

Peşinden gittiler ve iki yaralı asker, bir devrilmiş at ve sonuçta boş bir düzlükle ödüllendirildiler.

Demiryolu onarım ekipleri Tuc-son'a telgraf çekti: "Geronimo görüldü. Santa Caialinas'ın güneyindeki kesişen raylarda. Silahlı. Atlı. Kuzeye gidiyor." Kimse onun Geronimo olduğundan kuşku duymadı.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki tek atlı ve silahlı kızılderiliydi. Son Savaşçı.

Gece kamp ateşlerinin arasından gizlice geçerek Bosqu-e Redondo'yu ziyaret ettiği, savaşçı peşinde koştuğu biliniyordu. Burada, Besque Redondo'da, dullar onun kulağına haberler fısıldamıştı; Victorio "ölümüne savaş" için iki yüz erkeği yanma almış ama Meksika'daki Tres Castillos'da Albay Joaquin Terrazas tarafından kıstırılmıştı. Victorio, savaşçıları ve birçok kadınla çocuk katledildi. Joaquin ve muzaffer ordusu Chihuahue City'deki Avenida Juarez'den törenle geçtiler ve elli bin dolardan fazla prim aldıkları ka-faderilerini gösterdiler. Benito mavi ceketlilere teslim olmuştu. Chihuahua. Hepsi teslim olmuştu. Hiç savaşçı kalmamıştı.

Bir gece, Meskalero grubu ortadan yok oldu. Ordu kayıtları "hiç iz bırakmadan" yok olduklarım bildirdi.*

Geronimo'nun "görülmeleri" sıradan olaylar haline geldi. Santa Rita sakinleri onu kasabanın yakınlarında görürken, aynı zamanda yüz mil kadar ötedeki Clifton da benzer

* Meskalerolar'm günümüz tarihçileri bir daha hiç görülmemek üzere "dünya yüzünden kaybolması"na değiniyor. Geronimo'nun birkaç gruba, hatta tek tek insanlara Yüksek Vadi'ye kadar eşlik ettiği söyleniyor.

bir görüntüyle alarma geçiyordu. Belki de onu gördüler. Ge-ronimo hayalet gibi, Cochise'in Ejderhalarının etekleri boyunca Mangas Coloradas ile at sürdükleri boş kanyonlarda bütün eski dağ

yörelerinden geçiyordu. Geronimo atla giderken bir plan yaptı. içinde ne Cochise'in umutsuzluğu ne de Mangas Coloradas'ın uğursuz yenilgi duyguları vardı. Hedefi, Savaş Şamanı'nın hedefiydi: Ölümsüzleri korumak için Savaş vermek. Ve bunda yenilgi olamazdı. Hiçbir beyaz gözün nedenlerini algılayamayacağı kadar tehlikeli, cüretli bir yöntemle savaşçı kazanacaktı. San Carlos'ta yaşayanlardan kazanacaktı. Bunu yapmak için tekrar celladın ilmeğinin altına girmeliydi. Kendisi de bir tutuklu olmalıydı! ilah'ına danıştı ve savaşçı kazanabileceğinden emin oldu. San Carlos'tan kurtulduktan sonra onları kanyonda saklı tüfeklerle silahlandırır ve Gosoda'nın at ağırlarına saldırırdı. Oradan, artık Yaqui Kanyonu'ndaki katliama öncülük ettiğinden emin olduğu Joaquin Terrazas'a saldırır ve öldürürdü. Bundan sonra? Onları Mavi Ceketlilere doğru kuzeye götürerek Apaçileri —hepsini- kamplardan kurtarırdı. Atını batıya çevirerek San Carlos'un sınırlarına yaklaştı.

Lahte'nin San Carlos'a gelmesine izin çıkmıştı. Yaşlı karısı hastaydı ve Mavi Ceketliler küçük grubunu kampa götürürken ölüyordu. Lahte'nin kendisi de yaşlıydı, savaşa-mayacak kadar yaşlı, iki büklüm ve buruşuk; bu nedenle bu kanyonda kalıp karısının Yolculuğu'nu beklemesine izin vermişlerdi. Bekleyiş bitmişti. Karısı göçmüşü. Lahte o gün onu gömmüştü ve şimdi karısının arkasından bekleyeceği şarkıyı söylemek için gece kamp

ateşinin önünde oyalanıyordu. Kısa bir süre olacaktı bu; sonra kendisi de onun yanma gidecekti.

Karanlık hızla kanyona çöktü. Koyulaşırken Lahte karısına yakın olduğunu hissetti. Karısı yakınlardaydı. Bu nedenle ona yolu göstermesi için küçük ateşi yakmıştı ve bağdaş kurarak oturdu, çatallı yaşlı sesiyle şarkı söylerken başı önündeydi. Bacaklarının arasında bir esadadne tutuyor

ve elleriyle üstüne vuruyordu. Ritim kanyonda yankılandı ve karanlığa yaşam getirdi. Şimdi Lahte, Yaşam'ı hissedebiliyordu. Bir Varlık. Yavaşça başını kaldırdı. Alevlerin tam üstünde parlayan kara gözler onu seyrediyordu. Gözlerin üzerinde bir savaş bandı vardı; altında sarı şeritler. Gözler hipnotize edecek kadar güçlüydü. Savaş Şamam'nın hayaleti şarkısına yamt verdi! Lahte davulunu çalmayı sürdürdü. Durmaktan korkuyordu. Savaş Şamam'nın ruhu hoş-lanmayabilirdi. Davulun sesi ve ateşin çıtırtısı duyulan tek seslerdi. Lahte gerilimi kırdı.

"Sana hiç zarar vermedim, Geronimo." Sesi çatallı, inceydi. "Meksikalılar'a ya da Mavi Ceketlilere halkımıza karşı hiç yardım etmedim. Bir savaşçıydım, fakat şimdi sa-vaşamayacak kadar yaşlıyım."

Hiç kırpmadan Geroni-mo'ya bakan gözleri sulandı.

Savaş Şamanı birden konuştu. "San Carlos'a mı gidiyorsun?"

"Evet. Sabah. Fakat sadece gidecek başka bir yer olmadığı için. Hiç Apaçi kalmadı... Dağlarda."

Sessizlikten kaygılanarak Savaş Şamam'nın gözlerini seyretti. Doğruyu söylemişti ve sonraki soru onu şaşırttı.

"Tom Horn'u tamyor musun?"

"Evet. Tanıyorum."

"Hom'a şunu söyle: Burada, bu kanyonda, bu günden sonraki dördüncü sabahta Nantan Lupan ile buluşacağım. Onunla barış içinde buluşacağım."

Lahte, "Söylerim," dedi.

Savaş Şamanı karanlığın içinde kayboldu. Kısa bir süre sonra Lahte kayaların üzerinde yürüyen bir at duydu. Kamp ateşinden kalkarak kuzeye yürüdü. Sabahı beklemeyecekti. Geronimo yaşıyordu.

Ruhların atlara gereksinimi yoktur.

Böylece, Birleşik Devletler tarihinde bansın en patlayıcı ve ısrarlı tehdidini güvence altına alma kaygısı taşıyan General Crook, iskelet Kanyonu'na geldi. Fazla kaygılıydı.

Geronimo, "Artık asılma lafı duymak istemiyorum," dedi. "Geçmişin tamamen silinmesini istiyorum."

Crook, "Bunun konuşulmasını durduramam," diye yanıtladı. "Fakat sen bir ordu tutuklusu olacaksın.

Bir savaş tutsağı. Asılmayacaksın. Halkını görebilirsin."

Geronimo, "O halde," dedi, "teslim oluyorum. Bir zamanlar rüzgâr kadar özgürdüm. Şimdi teslim oluyorum. Bana istediğinizi yapın. Hepsi bu."

Crook kızılderilinin gerçek mantığım kavramış olsa, Geronimo'dan barışı sonsuza kadar koruyacağı sözünü vermesini isterdi. Fakat bu mantığı kavramamıştı ve bu nedenle de sormadı. Beyaz adamın aksine kızılderili bir şakada —ya da bir anlaşmada— hiçbir yorum, ima ya da ikili anlamlara izin vermez. Söylemek istediğini söyle, söylediklerini iste. Başka bir şey yok. Geronimo kızılderilı tarzında söylenen bütün sözlere kılı kılına dikkat etti ve katıldı. Kızılderili genellikle bu tür anlaşmaların kurbanıydı. Bu kez General Crook kurban oldu. Geronimo, "Teslim oluyorum. Hepsi bu,"

derken, aslında "Yapacağım bütün her şey bu, başka bir şey yapmam" diyordu. General Crook'un bu yanlış anlaması Geronimo'yu "Dönek... Sözüne güvenilmez" diye yermesine yol açacaktı.

Halkın idam taleplerinden kurtulmak için Geronimo önce tek başına zincirlenerek bir hücreye konuldu. Fırtına dindikten sonra Naiche'nin kararsızlıkla çalıların arkasında beklediği o gün San Carlos'a götürüldü.

San Carlos'un kamp ateşlerinin arasında dolaşan Geronimo büyük bir düşkırıklığına uğramıştı. Yüce Yasalar'ı koruma düşüncesi Apaçi'nin aklından çıkıp gitmişti. Hükümet yöneticileri tarafından yönlendirilen insanların dikkati yiyecek, giysi, barınak, tıbbi bakımdaydı; bu payların ne kadar büyük ya da küçük olduğuna bir yöneticinin "iyi" ya da "kötü" olmasıyla karar veriliyordu. Özgür bir halkın ruhunu korumak için gereken Yüce Yasalar efendinin maddi cömertliğiyle yok ediliyordu. Çok dindar

olan Geronimo, ispanyol kılıcının üç yüzyıldır başaramadığı bir halkın ruhunu öldürmede başarılı olan köle mantığını görebiliyordu.

272

Sarsılmıştı, Thomas Kalesi'ni geçerken kum fırtınasında ve Madre'ye doğru Ejderhalar'ı geçerken yanında olanlardan bile kuşku duyuyordu. Emin olmadığı için de savaş planlanm açıklamamıştı.

Gelmeyeceklerinden korkuyordu ve bu nedenle yalnızca Madre'nin özgürlüğünden, sevdikleri eski yaşam biçiminden söz etmişti onlara.

Arkasında bir baş sayfa başlığı daha bıraktı: "GERONĐMO KAÇTI!" General Crook'un başına da büyük bir dert açarak Sheridan'ın onu ortadan kaldırma umutlarım canlandırdı.

Oolgun ışıklar dağların üzerindeki gökyüzüne değdi. izcilerinden ikisi çıkıntının üzerinden çağırmışlardı ve Tom Horn, Marteen'in cesedini indirmede onlara yardım etti. Horn onu taşıyarak karanlıkta parlayan kahvaltı ateşlerini geçti ve bir deri bir kemik cesedi Binbaşı Morrow'un önüne koydu.

Sakince, "Geronimo," dedi.

Morrow kahvesinin sonunu kamp âteşine serpti: "Kahrolası!"

"Binbaşı," —Horn'un sesi kesindi- "izciler artık dayanamıyor. Kırk yıldan sonra, Tanrım, herkes böyle olmalı. Hiçbir ölümlü insan Geronimo'yıı yakalayamaz. O dağlarda ve savaşçılarını yaydı. Marteen burada; —Horn ölü izciye baktı— o Geronimo'nun mesajı: Beni aramayın, ben sizi arayacağım."

"Bunu biliyorum." Morrow ayağa kalkarak acıyla ekledi: "Bütün bunları biliyorum." Teneke fincanını yere attı. "Biraz düşünce istiyorum, keskin gözlemler değil." Ateşe baktı. "General Crook şu anda asılıyor."

Horn iç çekti. "Şey, bizim yaşlı Crook'a bunun olduğunu görmekten nefret ederdim doğrusu. Biraz düşündüm. izciler, tek tek izlerden, Geronimo'nun yanında bir düzine savaşçı olduğunu sandıklarını bildirdiler, bu da demek ki kadın ve çocukları yolda arkada bir yerde bırakmış."

Morrovv, "Nerede?" diye sordu.

Horn, "Bilmiyorum," dedi, "fakat izcilerim onları bulabilirler. Buradan çıktığımızı varsayalım, Binbaşı.

Siz askerleri alıp çok iyi görülebilen ovada kamp kuruyorsunuz. Onları bulmak için Apaçi izcileri göndermeme izin verin. izcilerimin çoğu savaşçılarla ve onların aileleriyle akraba. Bırakın konuşmayı onlar yapsın. Kadınlar yalnızca bir şeyden korkuyorlar. Çocuklarının bir savaşta öldürülmesini istemiyorlar."

Morrow ateşi ayağıyla düşünceli düşünceli eşeledi. "Kadınlarla çocukları ne zaman ele geçireceğiz?"

Hom, "Şey," dedi, "bir Apaçi savaşçısının savaşan bir erkek olarak tek bir zayıf yönü vardır.

Ailesinden ayrı kalmaya dayanamaz. Bu nedenle rezervasyondan kaçarkan her zaman ailesini de yanına alır."

"Ya Geronimo?" Morrow ısrar etti.

"Savaşçılar üzerinde Geronimo'nunkinden daha büyük tek güç ailelerininkidir," dedi Hom sevecence.

"Aileleriyle birlikte olmak için teslim olurlarsa, bu Geronimo'yu tek başına bırakır. Belki onunla konuşabilirim."

Binbaşı Morrow uzun bir dakika boyunca ateşi inceledi. Dönerek uzaktaki Yüzbaşı Dawson'a seslendi. "Eyerler vurulsun!"

Horn, "Deneyecek miyiz, Binbaşı?" diye sordu.

Morrow tabancasıyla kılıcını kuşanıyordu. "Burada yapılacak başka ne iş var, Bay Horn?"

"Eve gidip bütün bu kahrolası işi unutabiliriz. Bizim Crook gibi buna diyebilirsin ki daha geniş bir bakış açısından yaklaşıyorum. Burada Tanrı'nın küçük yeşil elmasının üzerindeyiz, Meksika dağlarında kızılderilileri kovaladık ve onları ele geçirip geriye götürdüğümüz zaman oturup birbirimize bakacağız. Neyi kanıtladığımızı biliyorsam allah belamı versin."

Morrow atını sürdü. Yorum yapmadı. Horn bazen anlamlı konuşuyordu, bazen de... Elini kaldırarak askerlere ilerle emri verdi ve atlan hızlı sürdürdü.

Dağlardan düzlüğe çıkarken Tom Horn ile Apaçi izcileri dağılarak ağaçların arasındaki arka patikaya girdiler. Morrow adamlarını atından indirdi. Yük ve at denetlemesi emrini vermişti ki bir çavuş

"işaretler!" diye bağırdı.

Yüz mil ötede, Guadalupe Dağları'nın bir doruğundan Crook'un mors istasyonlanndan biri güneşi yansıtarak parıl parıl parlıyordu. Morrovv'un kendi haberleşme ekibi sehpalarını hazırlıyordu ve hemen yanıt işareti verildi. Monovv çavuşun arkasında durarak mesajı okudu: BĐNBAŞI MORROW SONUÇLAR OLUMSUZ GÖRÜNÜYORSA GERĐ ÇEKĐLEBĐLĐRSĐNĐZ. FORT

BOW iE'YE RAPOR VERĐN MEKSĐKA HÜKÜMETĐ ASKERLERĐN ARAŞTIRMASINA KATILMAYI VE

GÜNEY TARAFINDAN MADREYĐ ARAMAYI KABUL ETTĐ ABD GERONĐMO'YU KUZEYDEN

ARAYACAK FORT BOW ĐEYE GENERAL MĐLES YÖNETĐMĐNDE TAKVĐYE KUVVETLER GELĐYOR BU

BÖLÜMÜN KOMUTANLIĞINDAN ALINDIM

GENERAL CROOK Monovv kendisini hasta gibi hissetti. Çavuşun ona verdiği kalemle kâğıdı karaladı. Yenilginin yanı sıra bir şey gönderilmeliydi. Đşaret askeri bekliyordu. Monow heceledi: BOW ĐE KALESĐNE RAPOR ERTELENMELĐ BELĐRTĐLER OLUMLU Kaşlarını çatarak durdu. Bir şey söylemesi gerekiyordu... Crook'un kayıtlarına geçecek bir şey. Ekledi: TEBRĐKLER MEKSĐKA HÜKÜMETĐ ĐLE ÇALIŞMAK ĐYĐ BĐR SONUÇ

YENĐ KOMUTANLIĞINIZDA BAŞARILAR

BĐNBAŞI MORROW Mesajı çavuşa vererek topallaya topallaya uzaklaştı. Yapabileceği en iyi şey buydu —her durumda Meksikalılarla anlaşmanın şerefi Crook'undu, Miles'ın değil. Mi-les'ın gazetelere çiçekli bildirilerinin çoğunu gönderen par-276

lak bir oğlan, terfi etmeye çalışan hırslı bir tuğgeneral olduğunu biliyordu.

Sabah geçerken sık sık saatini gözden geçiriyor, atlarını tutarak yerde dinlenen askerlerden uzağa yürüyor, cam sıkılıyordu. Artan sıcaklık içinde bulundukları duruma yardımcı olmuyordu. Morrovv kendisini aptal gibi hissetmeye başlamıştı. Horn'un planı başka bir kuşbeyinlilik daha olabilirdi. Bu sorumsuz aptal muhtemelen ağaçların altında bir yerde uyuyordu. Öğle vakti taymlar dağıtıldı, fakat Morrovv kampın dışında kaldı. Güneş öğleden sonra sıcaklığını kaybetmeye başladı. Morrovv dağa dönerek durdu. Zor bir karara vermişti ve tam dönüp askerlerine ata binme emri verecekti ki ağaçlardan iki kişi çıkarak düzlüğe doğru ilerledi. Tom Horn'du. Yanında da Loco vardı. Horn Apaçi dilinde konuşuyor, yaşlı şef de başını onaylayarak sallıyordu. Horn, Morrow'un önünde dururken gülümsedi.

"Şey... Loco gönüllü." Kolunu arkadaşça Loco'nun omuzlarına koydu.

Morrovv aynı zamanda hem rahatladığını hem de gerildiğini hissederek, "Ne diyor?" diye sordu.

"Zarar vermek istemediğini söylüyor. Hem de hiç." Loco koyun gibi sırıttı ve ayaklarına baktı. "Bir süre özgür olmak istediğini söylüyor. Dağlarda olmak. Yalmzca kısa bir süre. Savaşmak istemediğini söylüyor. Loco geri dönecek —diyor."

Morrovv, Hom'un sözünü kesti. "Gerisi nerede?

Horn ağaçlara doğru kafasını salladı. "Şurada. Askerlerden korkuyorlar. Hepsini ele geçiremedik.

Kadın ve çocuklardan bazıları dağlara kaçtı, fakat bütün savaşçıların ailelerini ele geçirdik —karıları, kızkardeşleri, anneleri. Çocuklarını ele geçirdik. Bir tür durumları kötü."

Morrovv güneşe baktı; dağlara doğru çekiliyordu. "Ne öneriyorsun?"

"Şey... Kadınlar, Geronimo'nun fazla uzakta olmadığını söylüyor. Hemen döneceğine söz vermiş.

Onları izcilerle

yola göndermeyi düşündüm. izciler onlarla gitmeyi ve silah taşımamayı kabul ettiler. Savaşçıları uyandıracaklar."

Morrovv, "Peki," dedi, "fakat Loco burada kalıyor."

Horn Loco ile konuştu, o da yanıt verip hemen oturdu. "Kalıyor, —Horn yaşlı şefi gösterdi — fakat burada duracak, askerlerin yakınında değil. Hemen döneceğiz." Horn düzlükten ağaçlığa doğru uzaklaştı.

Geronimo meskitin altından sessizce kaydı. Eğilerek, tüfeğini eline aldı ve dağa doğru hızla çıktı.

Eğimin yarısında avcı bir şahinin ıslığını gönderdi ve ağaçların arasında durarak yeniden ıslık çaldı.

Çevresi hemen savaşçılarla doldu.

Aşağılarında izciler ortaya çıkmaya başlamıştı. Kadın ve çocuklar da yanlarındaydı. Kadınlar bağırıyor ve kollarını sallıyorlardı. Karısını ilk tanıyan Eğlence oldu. Bağırdı, kolunu salladı, kadın da karşılık olarak kolunu salladı. Dağa doğru ilerlediler.

Geronimo sertçe, "izcileri öldürün!" emrini verdi. Savaşçılar birbirlerine baktılar. Bazdan tüfeklerini yan kaldırdı, fakat Geronimo'ya değil Naiche'ye bakıyorlardı.

Naiche sakince, "Hayır," dedi. Geronimo emrini tekrarlayınca, Naiche başını salladı. "Hayır, Gerommo. Ne istediklerini anlıyorum. Ailelerimiz onların arasında."

Yavaşça dağdan inmeye başladı. Eğlence arkasından gitti, sonra Ahkochne ve diğerleri. Geronimo tek başına kaldı. Kadın ve çocuklar savaşçıların çevresine üşüştüler. Heyecanla konuşuyorlardı.

Naiche geri döndü. Savaş Şa-manı'nın tıknaz bedeninin yanında ince uzun, rahatsızca durdu.

"Geri dönmemiz gerek, Geronimo. izciler küçük Mavi Ceketli şefin daha iyi tayın... Daha iyi koşullar sözü verdiğini söylüyor. Belki amacımıza hizmet ettik. Ailelerimiz ellerinde. Geri dönmeliyiz. Gelecek misin?"

Geronimo'nun, Naiche'ninkilerle buluşan gözleri parladı. "Gelmeyeceğim."

Naiche gözlerini yere çevirdi. "Ben gitmeliyim." Uzaklaştı, sonra hatırlayarak durdu. "Tom Horn bir mesaj göndermiş. Bu gece düzlükte yalnız olacak. Söz verdi. Konuşmak istiyor." Naiche bekledi, fakat Geronimo yanıt vermedi. Sonra Naiche yürüyüp dağdan aşağıya indi.

Geronimo arka yoldan aşağıya inerlerken dürbünüyle onları izledi. Görünmez olduklarında takip etti ve onları San Carlos'a doğru, akşam kuzeye doğru yürürlerken gördü. Askerler yanlarındaydı.

Gece oldu. Düzlükte küçük bir kamp ateşi parladı. Geronimo dikkatle çalının arkasına kaydı, Tom Horn'u tanıyana kadar ateşe yaklaştı. Horn'un atı arkasında eyerli duruyor ve Horn ateşin yanma bağdaş kurarak oturmuş sigara içiyordu. Geronimo açıktan ona doğru yürüdü ve oturdu. ikisi de birbirlerini selamlamadı. Horn bir çalı ekleyince ateş çıtırtadı. Konuşmaya başladığı sırada ateşe çalı atıyordu.

"Seni aramak için binlerce asker getiriyorlar, Geronimo."

"Gelsinler bakalım." Geronimo alevlerin üzerinden Horn'a baktı. "Onlara iyilik yapmayacağım." "Hiç savaşçın yok." "Savaşçı bulurum."

"Sana hiç yalan söylemedim." Tom Hom, Geronimo'ya ateşin üzerinden baktı. "Şimdi de yalan söylemeyeceğim. Seni yakalayamayacaklarını biliyorum. Senden teslim olmanı istemiyorum. Sana gerçeği anlatmak istiyorum. Mavi Ceketliler Meksikalılarla yeni bir anlaşma yaptılar. Mavi Ceketliler Madre'nin kuzeyinden başlayarak her kanyonu, her kayayı arayacaklar. Meksikalılar ise güneyden işe başlayacak. Bütün Madre'yi arayacaklar, öyle diyorlar, ta ki seni bulup ortada buluşana kadar."

Geronimo gülümsedi. "Beni asla bulamazlar... Onlar... " Kaşlarım çatarak düşündü.

Hom onun yüzünü seyretti. "Bulmalarını istemediğin... Bir şey varsa Geronimo... Onu bulurlar."

Geronimo ateşe baktı. Uzun bir süre alevleri inceledi. Sarı şeritleri beneklendiren gölgeler yayıldı yüzüne. Konuştuğu zaman sesi uzaklarda, konuşması tereddütlüydü. "Nantan Lupan'a, dolunayın

ertesi günü günbatımında teslim olacağımı söyle. Onu Madre'nin kuzeyindeki nehirde bekleyeceğimi söyle. Ona bunun benim sözüm olduğunu söyle... Ve bu nedenle asker —ya da Meksikalılar— göndermesin." Kolayca ve hızla ayağa kalktı.

Horn ona bakmak için kalktı. "Nantan Lupan gitti. Mavi ceketli şef, Büyük-Rüzgâr-Çifte-Ağız.

Kendisine Miles diyor."

"O halde Büyük Rüzgâr-Çifte-Ağız'a söyle."

Horn, "Söylerim," diye yanıtladı, "fakat... teslim olduğun zaman Geronimo, Miles için bu büyük bir tüy anlamına gelecek. Koşullar isteyebilirsin. Daha iyi de olabilirsin, seni astırabilir de. Anlıyor musun?"

Geronimo, "Anlıyorum," dedi. "Seni göreceğim. Nehirde."

Horn hemen, "Hayır," dedi. "Orada olmayacağım. Gelmeyeceğim. Seni bir daha görmeyeceğim. Sonsuza kadar."

Sönmekte olan ateşin yanında birbirlerine bakarak durdular. Düzlükte bir coyote yalnız uludu ve yanıt görmedi. Geronimo elini uzattı, Horn onun elini tuttu.

Geronimo, "Anlıyorum," dedi. "Teşekkürler, Tom Horn." Elini bıraktı. "iyi günler." Hızla dönerek giti.

Horn karanlığın içine yumuşak bir şekilde, "iyi günler," dedi.

Fakat Tom Horn oradan hemen ayrılmadı. Bunun yerine ateşin yanma oturup seyretti. Bir süre sonra bir sigara yakıp içti. Bir saat geçti. Korlar söndü, fakat Horn ne ateşi tazelemek, ne de gitmek üzere hareket etti. Birden dağın tepesinden parlak bir ışık gökyüzüne çıktı. Çok yukanlarda durdu, dağa doğru kırmızı bir şerit düştü... Bir meteor gibi... Kayan bir yıldız... Ya da bir ok. Beklediği işaret buymuş gibi Tom Horn atına bindi. Kuzeye doğru sürdü.

.Dinbaşı Morrow atlı askerlerine, kadm ve çocukları savaşçı kocalarıyla birlikte kuşatma emrini verdi. Kollarını sallayarak kesikli Apaçi cümleleriyle izcilere bunu açıkladı. Tutuklulann dizilmesini istiyordu uzun bir sıra halinde. Bir araya gelince panikledikleri takdirde sığırlar gibi pervasız olabilirlerdi. Yanlarında askerler ve arkalarında atlılarla Morrow, Apaçiler'i akşam alacasında kuzeye doğru yavaş adımlarla yürüttü. Dağlar çok yakındı ve çekiciydi. Dağlardan uzaklaşana kadar kuzeye yürümeyi

sürdürmesi gerekiyordu. Arkasında gece boyunca hiç yürüme sesi duymayınca şaşırdı.

Erkekler bebekleri kollarında taşıyor, kadınlar küçük çocuklara yardım ediyordu.

Gece yarısı Binbaşı Morrow dinlenme emri verdi, fakat askerlerini yakında tuttu ve Apaçi izcilerini onların arasında dolaşmaya, konuşmaya gönderdi. Yürüyüş yeniden başladığında kimse karşı çıkmadı. Şafakta Morrow mola verdi ve tutuklular sessizce yerde otururlarken tayınlarını dağıttırdı.

Askerleri eyerlerinde yorgunluktan uyuyorlardı; Mor-row, dinlenmeden ya da uyumadan ovada ve dağda kaçmış olan bu vahşi insanların, bu kadınlarla çocukların dayanıklılığına hayran kaldı. Giderek artan aydınlıkta aralarında dolaşırken acınası durumlarından çok etkilendi. Giysileri paramparçaydı.

Morrow molayı uzattı ve güneş doğduğunda haberciye bir mesaj göndermesi emrini verdi: TUTUKLULAR YOLCULUK YAPAMIYOR BEŞ

ARABA GÖNDERĐN

Sabahın ortasında kuzeye doğru yürürlerken arabaların çıkardığı toz bulutlan görünmeye başladı.

Binbaşı Morrow onları San Carlos'a böyle geri getirdi: Geronimo'nun peşinden giderek aptalca kaçmış oldukları sıcağa ve amaçsız yaşamaya, sineklere ve acı suya. Mor-row, Thomas Kalesi'ndeki masasında mühürlü bir mektup buldu ve açarak okudu:

Binbaşı Morrow: Her ikimize de verilen, en iyi anlatımla, tatsız bir gö- , reve karşı başarılı hizmetinizi takdirle karşılıyorum. Umarım yeniden görüşür ve daha iyi zamanları, daha mutlu koşullar paylaşırız.

General George Crook""

Morrow mektubu yeniden okudu. Crook doğru söylüyordu —en iyi anlatımla tatsız. En kötü anlatımla da bir trajedi herhalde, fakat Morrow bu konuda ne yapacağını bilmiyordu. Yüzbaşı Dawson başını kapıdan uzattı.

"Binbaşı, Tom Horn burada."

"Đyi!" Morrow ayağa kalktı. "Onu içeri gönderin."

"Ben... Şey... —Davvson tereddüt etti— Geleceğini sanmıyorum."

Morrow kapıya aceleyle geldi. Tom Horn eyerinin arkasındaki muşamba yağmurluğa vuruyordu.

Şarkı söylüyordu. Sarhoşça.

"Horn!" Morrow sert bir sesle bağırdı.

Tom Horn döndü. Alnından büyük şapkasını geriye iterek Morrow'a baykuş gibi sırıttı. "Nasılsın, Binbaşı? Bü-yük-Ağız-Çifte-Rüzgâr için madalyaların parladı, popon temizlendi mi?"

Morrow suçlarcasına, "Sen sarhoşsun!" dedi.

"Hayır." Horn başını geriye attı. "Sarhoş değilim, fakat sarhoş olacağım bir Apaçi bulacağım...

Tucson içkisi alacağım... Ben... "

"Geronimo'ya ne oldu?"

"Geronimo mu?"

282

"Evet, Geronimo!" Morrovv bağırıyordu.

Horn sırtı. "Onun için kaygılanıyor musun, Binbaşı?" Parmağını Morrow'a uzattı. "Evet efendim, ordu bu yaşlı adamdan endişe duyuyor. W ashington'dan Frisco'ya kadar arkası yanık W est Point kıçlarıyla kılıçlarını bir o yana bir bu yana sallayarak gezinen bütün askeri omuzu kalabalıklar. Yaşlı savaşçı yendi... Kırk yıldır gösteri yapan kıçlarını yendi dedim, Binbaşı... Duydun mu?... Kırk yıldır... "

Hom eyerinde kıpırdandı. Bir şişeyi çıkararak kafasına dikti. Ağzım sildi ve sarhoş dikkatiyle şişeyi yerine koydu.

"Ordudan kaçıyorum, Binbaşı, bu nedenle sarhoş olduğumu rapor edemezsin. Kaçıyorum, Tanrım!"

Morrow'a bakarak bu gelişmeyi bir süre düşündü, sonra: "Geronimo dolunaydan sonraki günbatımında, nehrin yanında teslim olacak."

"Teslim olacağını nereden biliyorsun?"

Horn çizmesini üzengiye koymayı başaramadı. Durup Morrow'a döndü. "Çünkü Söz verdi, seni allahın belası. Söz verdi. Kahrolası ordunun anlayamayacağı bir şey, çünkü verdikleri hiçbir sözü tutmadılar."

Tırmanmak için bir deneme daha yaptı. Bu kez başardı ve eyere oturdu.

Morrovv ileri çıkarak atın başını tuttu. "Teslim oluşunu görmek için kalmayacak mısın? Bu bütün ulus için büyük bir olay olacak."

Horn'un gözleri daldı. Morrovv'a bakmıyordu, tersine sıcak ve mavi gökyüzüne dalmıştı. Yavaşça, "Bir zamanlar, Binbaşı," dedi, "kartal yakalamak eğlenceli olabilirdi... Çok kartal varken ve biz allahın belası aptallarken. Artık hiç kalmadı, Binbaşı, hepsi gitti. Nehrin yanında sonuncusunu bulacaksınız.

Artık hiç eğlenceli değil. Kalmayacağım. Adi-os!"

Atın başını Morrovv'un elinden çekti ve hızla kapılardan geçti. Arkasına dönüp bakmadı bile.

Morrovv onun gözden kayboluşunu izlerken kaşlarını

283 -

çatı. Haber büyük kutlamalara neden olacaktı. Kendisinin de bunda bir rolü vardı. Tanrım, zafer duyguları olması gerekirdi. Ofisine doğru topallayarak giderken başını salladı; belki General Crook ile fazla uzun süre çalışmıştı. Yüzbaşı Davvson'ın yanından geçerken bir mesajcının gönderilmesini istedi ve masasında telgraf şeklinde, Geronimo'nun söz verdiği teslimin gün ve saatini belirterek bir rapor yazdı. Crook'un tarzında; ne övündü, ne yargıda bulundu. Tom Horn'a layık olduğu değeri verdi. Ulak geldiğinde raporu bitirmişti.

"Bunu Bowie Kalesi'ndeki General Miles'a götürmeni istiyorum." Ulağa telgrafı uzattı, sonra: "Bir dakika." Raporu geri aldı.

Ulak bir kenarda hazırol vaziyette unutulmuş dururken, Morrow uzun bir süre pencereden Thomas Kalesi'nin tören alanına baktı. Alanda güneşte beyaz beyaz sırıtan Dels-hay'ın kafatasının bulunduğu direk duruyordu. Masasına dönerek bir kalem aldı ve yavaş yavaş yazdı:

KOMUTANLIĞI Y ÜZBAŞI DAW SON'A BIRAKIYORUM ĐSTĐFAMI HEMEN SUNUYORUM ve imzasını attı. Acele ederse Tucson'dan doğuya giden akşam trenine yetişebilirdi.

1 om Horn parlayan okların ilkini görmüştü. Oklar gece boyunca ısrarlı bir düzenlilikle parlayıp söndü. Altlarında, dağda büyük bir ateş parlıyordu. Gelmeleri iki saat sürdü. Başlarında Zalah vardı, karanlıktan çıktılar; Zalah, San-za'nın elini tutuyordu. Işığın kenarında durdular ve ateşe bakarak konuşan Zalah oldu. Karanlıkta duran Geronimo'yu göremiyor, fakat orada olduğunu biliyordu.

Saçları bağından kurtulmuş, yüzüne ve omuzlarına serbestçe yayılmıştı. Yüzü dikenlerle çizildiği için kanıyordu. Sanza'nın zayıf bacakları titriyordu ve ateşin yanında yere çöktü.

Zalah ateşe, "Askerlerle gitmeyeceğini biliyordum," dedi.

"Hayır. Gitmezdim." Geronimo karanlıktan çıkıp ateşe odun attı. Parlayan ışık kadınlarla çocukları aydınlattı, elbiseleri ağaç ve çalılardan yırtılmış, parçalanmıştı. Birçoğunun ayakları çıplaktı, şişmiş

ayaklarından mokasen parçaları sarkıyordu. Bazı kadınlar bebeklerini göğüs kayışlarında taşıyordu.

Geronimo onları saymadı. Çok kalabalıklardı ve ateşin değmediği yerde gölgeler onları kısmen gizliyordu. Geronimo hepsinin orada olduğunu biliyodu —San Carlos'tan beri ona eşlik etmekte ısrar eden dullarla çocukları. Hiç savaşçı yoktu.

Geronimo herkes duyabilsin diye yüksek sesle konuştu. "Savaşçılarla birlikte savaşmaya niyetliydim.

Savaşçılar

gitti. Bir seçim yaptım. Seçtiğim bu şeyi yapmak için fazla vaktim yok, fakat sizi çocuklarınızla birlikte özgür yaşayabileceğiniz bir yere götüreceğim. Peşimden gelirseniz, yolculuk zor olacak, fakat oraya vardığımız zaman güzel bir yer olduğunu göreceksiniz."

Kimse konuşmadı. Geronimo uzun bir süre yavaşça ateşin çevresinde gezindi. Diz çöktü, Sanza'yı yerden kaldırdı ve kollarına aldı. Kadın ve çocuklara bakıp karanlıkta gözden kayboldu. Kimse tereddüt etlmedi. Peşinden gittiler.

Böylece Geronimo onları dağlardan yukarıya doğru çıkararak Yüksek Vadi'ye götürdü.

Yolda av hayvanı avlayıp onları besledi ve çocuklara baktı. Fakat geceleri tek başına dehşet verici rüyalar ve çığlıklarla başı dertteydi. Tek başına zincirlenmiş bir şekilde hücreye kapatılması sırasında dışından sakin görünmesine karşın, yaşadığı deneyim korkunçtu.

Kıraç yamacın eteğindeki ağaçlarda son gece kampında, Geronimo kamptan uzaklaştı. Usen'e dua etti ve ilah'ından onunla konuşmasını istedi. Görebiliyordu —bu dağlardan uzakta, gideceği cezaevlerinin görüntüsü. Chappo ile Tozey'in görüntüsü yanına geldi. Oradaydılar, onunla birlikte, cezaevinde. Onların öldüğünü ve kendisinin mezarlarının başında durduğunu gördü. Görüntülerinden hiçbir zaman kuşku duymamıştı ve şimdi bu dayanılmaz acıyı artıran ruhu Seçim'i neredeyse yapamayacak kadar zor buluyordu.

Ağaçlığın kenarında tek başına oturarak, uzaktaki dört doruğa giden kayalık yükseltilere baktı. ilah'ı onunla konuştu, dört kez adını seslendi: "Geronimo! Geronimo! Geronimo! Geronimo!"

Geronimo, "Buradayım," dedi. "Kendim için bir şey istemiyorum. Yüksek Vadi yaşasın diye cezaevlerine katlanacağım. Onları almayacaksan Chappo ile Tozey'i sevmemeyi öğreneceğim. Bırak gölge bedenleri yaşasın."

Đlah'ı konuştu: "Seçimler arasında değiştokuş yapamazsın, Geronimo. Seçim yapmalısın.

Chokole'nin ödediği

gibi bedeli ödemelisin. Gölge dünyada serbest yaşayabilirsin ve bencil eşyalarının sevgisini koruyabilirsin, böylece Yüksek Vadi ölür. Ya da bencillik duymadan sevebilirsin. Chokole gibi. Seçim bu. Zor. Başka bir şey isteme."

Geronimo şafaktan önce grubu buz gibi rüzgârlardan ve kardan geçirerek doruklara tırmandırdı.

Öğleden sonra engele vardıkları zaman, kadınların bebekleriyle çocuklarını kayalık yükseltide taşımalarına yardım etti. Grubun son üyesi de endişeyle yolu tırmanıp aşağıdaki güneşli vadiye vardıktan sonra Geronimo, engelin üstünde durdu ve San-za'yı Zalah'ın kollarına yerleştirdi.

Zalah çocuğu soğuğa karşı sıkıca kucaklarken, oğlan Geronimo'ya utangaçça gülümsedi. "Burada güçlü olacak, Geronimo." Zalah rüzgâra doğru konuştu. "Ruhu burada ölmeyecek."

Geronimo, "Hayır," dedi, "ruhu ölmeyecek."

Zalah'ın saçları rüzgârın esişiyle yüzüne dağıldı ve Zalah saçlarını geriye attı. Üzerlerine kar serpiştirdi.

Zalah aç gözlerle vadiye bakarak, 'Yanımda tohumlar var," dedi. "Burada yetişecek birçok tohum."

Geronimo'nun vadiye gelmeyeceğini sezerek oyalanıyordu.

Geronimo, "Tohumlara ihtiyaçları olacak," dedi.

"Geliyor musun?"

"Hayır, seninle gelemem." Geronimo başını çevirdi.

Zalah yalnızca, "Seni düşüneceğiz," dedi. Utanarak koluna dokundu, sonra engelden aşağıya inmeye başladı. Đnince geri dönüp, karların arasında belli belirsiz görünen Geronimo'ya baktı. Artık onu göremez olunca diğerlerini yakalamak için Sanza kucağında hızlı hızlı yürümeye başladı.

Geronimo dürbünle vadiyi inceledi. Çocuklar nehirde su sıçratıyorlardı. Chappo ile Tozey'i gördüğünü sandı, fakat emin değildi. Kulübeler ağaçların altındaydı ve otlakta ekili bir tarla gördü. Memnunlukla homurdandı. Tarlada mısır, belki kabak ve fasulye, sukabağı yetişecekti. Bir zamanlar, çok uzun zaman önce olduğu gibi.

Engelden uzaklaşarak çıplak yamaçlardan aşağıya indi ve aşağıdaki ağaçlıkta bir ladin ağacının gölgesinde kamp kurdu. Ateşini yaktı, önünde bağdaş kurarak oturdu ve eski şarkıları söyleyerek çocukluğunun anılarına geri döndü.

Görüntüler yeniden geldi. Chappo ile Tozey'in ateşin yanında durduğunu gördü. Chappo, Tozey'in elinden tutuyor, Tozey de Geronimo'ya yuvarlak gözleriyle ciddi ciddi bakıyordu. Chappo konuşuyordu.

"Vadinin ormanlığında bir konsey ateşi yaktık, Baba; Tozey ile ben. Usen'e bize anlatıldığı gibi dua ettik. ilah'ım benimle konuştu ve gelip seninle birlikte olmamız gerektiğini söyledi. Sen yalnızsın.

Böylece geldik. Tozey, kendi ilah'mın da onunla konuştuğunu ve aynı şeyi söylediğini anlatı, Baba; fakat bir ilah'ı olamayacak kadar küçük olduğunu düşünüyorum... Sanırım... "

Tozey sözünü kesti, "Benim ilah'ım da konuştu."

Geronimo, "Geri dönmelisiniz," dedi. "Gidemezsiniz."

Chappo ısrar etti. "Hayır, Baba, geri dönemeyiz. Bizim ailemiz sensin, bu nedenle senin yanında olmalıyız."

Tozey ekledi: "Geri dönemeyiz."

Geronimo, "Sizi artık hiç sevmiyorum," dedi, "Sizden nefret ediyorum, ikinizden de... Ben... "

Tozey baş parmağını ağzına soktu. Gözleri basık burnunun üzerinde kırıştı. Göğsü kabardı.

Geronimo'mın önündeki şekiller sulandı ve bulanıklaştı. Ateşe koşup onları kollarına aldı. Görüntü değillerdi.

Zaman vardı. Ay, dolunay olmamıştı. Dağların arasında keyifle dolaşarak kuzeye yöneldiler. Bir keresinde Geronimo, Alope'ye içtiği, keyifle tattığı su kaynağından söz etmişti ve orada Zaman yoktu.

Şimdi de gölge zamanı geride bıraktılar.

Sabah erkenden sudan düz çizgi halinde uzaklaşarak kırmızı ve sarı yapraklarını güneş ışığına döndüren ağaçların arasından yaz sonunda vahşi çiçekler barındıran boşluklara uçan arıları takip ettiler. Boş bir kütüğün içinde bir

arı kovanı buldular. Chappo ile Tozey birlikte çömelip arıların boş kütüğün içinde çalışmalarını seyrettiler, fakat onları rahatsız etmediler.

Zemini çam iğneleri ile dolu dik bir eğim buldular ve eğimden kayarak, sonra yeniden kaymak için tepeye sürünerek altın bir öğleden sonra geçirdiler. Cesur Chappo, yuvarlanırken çığlık atan küçük şişko poposuyla Tozey ve onlarla birlikte kayan, gülen ve bağıran Geronimo. Kuzeye yaklaşmışlardı.

Gece, Geronimo ayı seyretti.

Son sabah erkenden ayaklarını temiz nehre soktular ve yakınlarında bir yere su içmeye gelen bir geyiği seyretmek için heykel gibi hiç hareket etmeden durdular. Geyik başını kaldırdı, ıslak gözleriyle onları inceledi. Tozey hapşırınca geyik havaya sıçradı, onlar da gülerek kıyıya yuvarlandılar. Chappo suya düştü.

Son akşamüstünün eğimli güneşinde dağdan inmeye başladılar. Aşağıda, düzlükteki nehri görebiliyorlardı. Geronimo tüfeğiyle kütüklüğünü bir kayanın altına gizlemek için durdu. Chappo bıçağını onun yanma koydu.

Chappo, "Benim de sözümü tutmadığımı düşünmelerini istemem," dedi'.

Tozey taşıdığı sopayı bıraktı. Geronimo onu kucağına aldı. Chappo'yu elinden tutu. Güneş suyun üzerinde ve düzlükte kıpkırmızı batarken nehir kıyısına geldiler.

"Artık savaşçı değiliz, değil mi, Baba?" Chappo sesindeki kaygıyı gizlemeye çalışıyordu.

Geronimo, "Evet, biz savaşçıyız," dedi. "Sen, Tozey ve ben. Farklı savaşçı türleri vardır."

Kuzeyden bir toz bulutu hızla yaklaşıyordu. Mavi Ceketlileri görebiliyorlardı. Tozey baş

parmağını ağzına soktu. Gölge

zaman, Eylül 1886 idi. 289

:DB S©2

VAhappo ile Tozey köle olarak öldü. Chappo Mobile-Alabama'daki Ulusal Mezarlık'a gömüldü. Tozey, Oklaho-ma'daki Sili Kalesi'ne gömüldü.

Tom Horn haklıydı. General Nelson Miles nehre hemen gelmedi. Askerlerini gönderdi. Geronimo ile kamp kurarlarken günlerce görüşmeler yaptılar. Miles, Geronimo'un ününden, elinden kayıp gideceğinden ve kariyerine zarar vereceğinden korkuyordu. Subaylarına gönderdiği mesajlarından birinde, Geronimo'yu öldürerek sorunu basitleştire-bileceklerini ima etti. Subaylar reddetti. Sonunda Büyük Rüzgâr-Çifte-Ağız koşullu teslim önerileri ve sözleri vermeye hazır bir şekilde geldi. Fakat Geronimo'yu "uzun ve tehlikeli" bir harekattan sonra "ele geçirdiği" yolunda rapor verdi ve hemen bir gazete kahramanı haline geldi. General Miles'ın askerleri tek bir düşman Apaçi öldürmedi ya da ele geçirmedi.

"Ele geçirme" öyküsüne inanan Başkan Grover Cleve-land, Geronimo'nun asılmasını emretti, fakat teslim sırasında orada bulunan onurlu subaylar

koşulları açığa çıkardılar. Cleveland deliye döndü, fakat asılma emrini de geriye aldı.

Geronimo ve çocuklarıyla birlikte bütün San Carlos Apaçiler'ini aldılar. Onları çölde taşıyan tren mühürlendi, pencereleri çivilenerek kapatıldı. içerisi dayanılmaz derecede sıcaktı.

Trenin peşinden koşan köpekleri çölde öldü.

Apaçiler Marion ve Pickens Kaleleri (Florida) ile Mount Vernon Kışlası (Alabama)'na konuldu. Üçte biri, rutubetli bataklık ortamından orada öldü. W ashington'daki büro gelip, çocuklarını Carlisle-Pennsylvania'da "eğirmek" üzere aldı. Apaçi anaları çocuklarını ve bebeklerini bürokratlardan saklamaya —başarılı olamadan— çalışırken birçok dokunaklı sahne yaşandı. Çocukların yaklaşık yarısı öldü.

Onların kötü durumlarını duyan Kuzey Carolina'nın Çe-rokileri, Apaçiler ile yoksul yemeklerini paylaşmak istediler. insanlık dışı durumlarından etkilenen eski düşmanları Komançiler ile Kiovalar onları alıp kendi topraklarını paylaşmaya davet etti. Sonunda bu da oldu ve Apaçiler Oklaho-ma'daki Sili Kalesi'ne götürüldü.

Koşullarının iyileştirilmesinde en büyük katkıyı, geriye kalan yaşamını Apaçiler'e yardıma adayan General Ge-orge Crook yaptı. Bu çabalarında John Clum ve başka beyaz adamlar ve kadınlar ona yardım etti. Crook, W ashington bürosundaki düşmanlarına yenilerini ekledi. 21 Mart 1890'da kalp

krizinden öldü. Apaçiler'in Oklahoma'ya gidişini görecek kadar yaşamadı. Öldüğü sırada Kongre'de büronun Apaçi çocuklarını ailelerinden almasını ve diğer kötü davranışları engellemek için verilen mücadelenin başındaydı, Pennsylvania'daki Carlisle için, "Nedeni ne olursa olsun onlar için ölümcül olduğu kanıtlanan bir yer," olarak söz etti. "... Apaçiler çocuklarına ve kandaşlıklarına çok düşkündür ve çocukları onlardan alınıp uzak bir okula gönderilecek diye korku içinde yaşıyorlar."

Apaçiler'e Oklahoma'daki rezervasyonlarında çiftlikler verildi. Burada Birleşik Devletler ordu yöneticilerini, çalışkanlıkları ve bütün zor işlerin altından kalkmalarıyla şaşırttılar. Çiftlikleri gelişti ve sığır sürüleri Oklahoma'da en iyi olarak ün saldı.

Aile sevgileri nedeniyle çoğu istikrarlı yuvalar kurdu. Fakat her zaman sevgili Güneybatı'larına dönme özlemi 291

çektiler. Birçoğunun Mescalero-New Mexico'daki Mescale-ro Rezervasyonu'na gitmelerine ancak 4

Nisan 1913'te izin verildi. Birkaç kişi Oklahoma'da kaldı.

Bütün bunlar yaşanırken enerjik ve uyanık Geronimo inatla uyumsuz kaldı. Ordu yetkilileri ondan nefret ediyordu. Çoğunlukla onlara sataşırdı: "Beni nişancılıkta asla geçemezsiniz." Daha sonraki eş

ve çocuklarının çoğu köle olarak öldü. Bir eşini cezaevinde boşayarak korumayı başardı; eşi ve iki çocuğu New Mexico'ya geri döndü. Bu iki çocuktan, yani Robert ile Lenna'dan, Geronimo'nun bugün Mescalero-New Mexicu'da yaşayan tek torunları doğdu.

Geronimo, beyaz adamın ekonomik sistemini hızla öğrendi. iyi bir işçiydi, tutumluydu ve sıkı pazarlık yapıyordu. Fakat açgözlü değildi. Apaçiler'e

mektup yazarken her zaman, "ihtiyacınız varsa bana söyleyin. Param var ve biraz gönderirim," diye bitirirdi mektuplarını. Ve de gönderirdi. Halkına duyduğu sevgi bencil olmaktan çok uzaktı. Dünya fuarlarında ve Vahşi Batı gösterilerinde sergileniyor, bazen pranga takılıyor, fakat her zaman muhafızlı oluyordu. Binlerce insan "insan Kaplan"\ görmeye geliyordu.

Geronimo, bir devlet başkanının göreve başlama törenlerine katıldığı bilinen tek tutukludur.

Başkan Theodore Roosevelt'in emriyle, Roosevelt'in Başkanlık Töreni'ne yanında muhafızlarla ata binmiş olarak katıldı. Başkan'ı görmek için Beyaz Saray'a götürüldüğü zaman, ihtişamdan etkilenmedi. Teddy Roosevelt'ten, Apaçiler'in Güneybatı'daki yurtlarına geri gönderilmelerini talep etti. Başkan bunu yapamayacağını söyleyince, Geronimo dönüp uzaklaştı.

Tom Horn, o gün Thomas Kalesi'nden batıya gitti. 1888'da Globe-Arizona'daki bir rodeoda göründü ve birkaç ödül kazandı. Daha sonra dünya şampiyonluğunu da kazandı. Kısa bir süre Pinkerton Bürosu'nda çalıştı. Bir olayda Pegleg W atson adlı ünlü bir kanun kaçağını yakaladı. W atson bir kulübeye girmişti ve Hom ardından geldiğini bağırdıktan sonra —raporun dediğine göre "büyük bir cesaret-

le"— açık avludan geçti, kapıyı tekmeleyerek açtı ve kanun kaçağını yakaladı. Daha sonra Horn, bu;Pinkerton bürosuna gidip yaka kartını verdi. "iyi bir donatımınız var," dedi, "fakat benim midem kaldırmıyor." Horn, ispanyol-Amerikan savaşında önemli nişanlar aldı. Kuzeye gitti, W yo-ming'deki sığır yetiştiricilerine silahlarını kiraladı ve bütün sığır hırsızlarını temizledi. Cheyenne'de sarhoşken bir sığır çobanını bir vuruşta

öldürmesiyle övündü ve polisler onu yakaladı. idama mahkûm edilen Horn'a, patronlarının kimliklerini açıklarsa idam cezasının geri alınacağı söylendi. Horn bunu kabul etmedi 20 Kasım 1903'te Cheyenne'de asıldı. idam sehpasımn basamaklarını çıkarken şarkı söyledi:

Yaşam dağdan geçen bir demiryolu gibi. Mühendis cesursa, gidişi başarılı kılar beşikten mezara kadar. Dönemeçlere bak, tepelere, tünellere Asla tökezleme, asla düşme. Elini hız kolunda tut gözünü de raylarda.

Tom Horn elini hız kolunda tutmuştu.

Loco, 1905'te Sili Kalesi'nde öldü. Son sözleri şöyleydi: "Vatanım olmadığını hissediyorum."

Nana, beyaz adamın verdiği hiçbir şeyi kabul etmeyerek 1896'da öldü. Hiç boyun eğdirilmedi. Son sözleri, "Dağları görebiliyorum!" oldu.

Naiche uzun yıllar yaşadı; karısı Ha-o-zinne ile sağlam bir yuva kurdu. Çocuklarının üçü öldü, fakat üçü yaşadı. En küçüğü hâlâ Mescalero-New Mexico'da yaşıyor.

Kaygısız, taşkın Eğlence, Florida cezaevinde büyük bir bunalıma girdi. iki çocuğu hükümet tarafından Carlisle'a götürüldü. Çocuklar orada öldüler ve bunu duyan Eğlence kendisiyle birlikte karısını da öldürdü —büyük olasılıkla

aralarında bir anlaşma vardı, fakat yataklarında birbirine sarılmış yatarken bulunmalarının dışında bir kanıt yoktu.

Geronimo, 17 Şubat 1909'da Sili Kalesi'nde öldü. Öldüğü zaman yanında, Ishton ile Juh'un oğlu Asa Daklugie vardı: Dağın tepesinde ilah'ına yalvararak hayatını kurtardığı oğlan. Ölmeden önce en iyi atının eyerlenmesini ve belirli bir ağaca bağlanmasını istedi. Bu gölge bedenden göçtükten üç gün sonra at için geleceğini söyledi. Fakat bunu yapmadılar. At orada değildi. Geronimo, Sili Kalesine gömüldü. Birçok Apaçi onun oradan gittiğim söylüyor. Bazıları Yüksek Vadi'ye gittiğim söylüyor. Asa Daklugie, Chihuahua'nın kızı Ramona ile evlendi. Annesi ve babası Juh ve ishton'un güçlü kişiliğini devralmıştı ve karısıyla birlikte örnek bir ev kurdular. New Mexico'ya döndüğü zaman Apaçiler'in liderlerinden biri oldu ve torunları var.

Pancho Villa, 1913'te General Hugh Scott'a, Sierra Madre'deki "vahşi" Apaçiler'i tanıdığını söyledi.

San Carlos faaliyetini bitirdi. Hâlâ oradadır, fakat artık bir toplama kampı değildir. San Carlos'un doğmasına yol açan "alçak" yasa tohumu ölmedi. Yıllar boyu W ashing-ton'da hareketsiz yattı. Bir kuşak geçti; bir kuşak daha, bir kuşak daha. Bürolar tohumdan çıkmaya başladı. Torunlar geliyor.

Apaçi ölüm şarkısı, ölümü ve ölümün kaçınılmazlığım tanımasına karşın, Geronimo'nun şarkısı tanımaz. Geroni-mo'nun son sözleri —ölüm döşeğinde şarkı söylerken OHaLe OHaLe

Değişimi bekliyorum!

Bazı Apaçiler onun hiç teslim olmadığını söylerler. Ölüme bile. 294

FORREST CARTER'IN

DĐĞER KĐTAPLARI *Küçük

.Ağacın IğCtîmî

Klasikleşmeye aday, çağdaş bir anlatıyla hüzünlenmek, coşmak, duyarlığınızı çoğaltmak; yitirilen insani değerlerin önünüze bir bir serildiğini ve damarlarınızdaki kanın zaptedilmez biçimde kaynaştığını duyumsamak ister misiniz?

Heidîden Küçük Prens'e, Anne Frank'tm Martı'ya, Şeker Portakalı'ndan Kardelen'e, çocuk duyarlılığının insanları nasıl sevecenlikle ve sevgiyle doldurarak sarstığına tanıklık ettiniz mi?

Öyleyse, hüzünlenmeye, coşmaya, sevgiyle dolmaya ve sarsılmaya bir kez daha hazırlanın. Çünkü, insanın özgürlük arayışının yeni bir simgesi olarak kabul edeceğiniz çağdaş bir insanı destanını okuyacaksınız; Küçük Ağaç'ın Eğitimim.

Körleştirilen, duyarsızlaştırılan bir dünyada, insanı duyarlığın görkemli direnişini okuyacağınız Küçük Ağaç'ın Eğitimi ile yaşamı okumanın ve okuyarak yaşamanın keyfini çıkaracaksınız.

Öner Yağa

DAĞLARDAN SORUN BENi

Amerikalı kızılderililerin kültürlerinin ve uygarlıklarının ortadan kaldırılması, çağımızın en büyük yüzkaralarından biridir. Kıtayı atalarından miras alan kızılderililer, ne yazık ki bunu çocuklarına bırakamamışlardır. Kızılderili soykırımı ve onlarca kabilenin yeryüzünden silinmesi, '1860-

1890 yılları Amerikası'nın korkunç bir trajedisidir. Dağlardan Sorun Beni bu trajediyi anlatmaktadır.

Topraklarından atılan, çoluk çocuk katledilen, göçmen kamplarında açlıktan ve hastalıktan ölmeye terkedilen, ihanetlere uğrayan bir kızılderili boyunun, Apaçiler'in başkaldırısının romanı olan Dağlardan Sorun Beni'de bir halk destanı okuyacaksınız.

Romanın kahramanı olan Apaçi lideri Geronimo olağanüstü kişiliği, aklı ve aklını kullanması, inancı ve boyuneğmezliği ile Apaçiler'in direniş destanının simgesidir. Son Apaçi savaşçısı olan yenilmez lider Geronimo'nun gerçek yaşam öyküsünün anlatıldığı Dağlardan Sorun Beni insan direnişinin romanıdır, insan olanın yenilmezliğinin romanı.